

אשר יצוה

אמר הכותב, יום שלישי לסדר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' י"א מרחשון תשע"ח, אין רצוני לכתוב כלום, אבל רעיוני אינם עוזבים אותי ואומרים לי כתוב, ויגעתי באנחתי ומנוחה לא מצאתי, וכאשר אני רואה את הדור הבא אצלי ואצל כולם גדלים מבלי מורה, ואילו אנו זכינו למה שזכינו, לזאת הנני מרגיש חובה לספר לבנינו ולבני בנינו למה זכינו אנו, ומה קיבלנו מרבנותנו, ומה חובתנו בעולמנו.

תגיד כמה פרקים רמב"ם בעל פה, אבל אמרו חושבני שאמיתי דרשה, לאחר הבר מצוה עבר בשנת ת"ש לישיבת חברון בירושלים, אחר כך שב לבני ברק ולמד עם מרן החזון איש מסכת שבועות (ואז נכתב חזון איש הערות שבועות) ומסכת חגיגה כמה חדשים, וסעד עמו הסעודות שהיו בצמצום מאד וירד במשקל הרבה ונחלש מאד ונסע על פיו למנוחה בירושלים, ואמר לו מרן שאינו צריך להמתין בין בשר לחלב רק שעה אחת, וכשחזר אמר לו מרן עכשיו אתה כבר יודע ללמוד, ולמד עמו מסכת מנחות והזכירו בספרו.

אכתוב עתה מה ששמענו על סדר הלימוד עם מרן החזון איש, ובכן כל דבר בגמרא היה מרן מצריך להתחיל מהתורה ולומר כך, לדוגמא בריש זבחים, כתוב בתורה שאדם יכול להביא לה' קרבן עולה, וכשהוא מביא את הקרבן מקריבים אותו לשם מה שהוא הקדישו, ולמעלה בשמים ישנם חדרים נפרדים לכל מין קרבן וקרבן, והנה אדם לקח קרבן שהוקדש לשם חדר פלוני ורוצה

אאמו"ר זללה"ה נולד בר"ח ניסן שנת תפר"ו, הכנסתו לבריתו של אאע"ה לא היה בזמנו כי נולדו תאומים במשקל קטן מאד, ומרן החזון איש היה הסנדק, (ויתכן מאד כי היה זה הסנדק הראשון שלו), כשהיו מדברים עליהם בקטנותם מי יהיה גדול בדור הבא, היה החזון איש רגיל לומר הסנדק שלי הוא יהיה גדול הדור, וכן אמרה לי אמה של מלכות בשם מרן שאמר לה בצעירותו הוא כבר גדול הדור, אלא שעד שכולם ידעו מזה יקח עוד כמה שנים. סיפרו כי כאשר ההורים היו לפעמים יושבים לדבר עם הילדים, לא הסכימו לי שגם אני יושב עמם, ותמיד אמרו לי אתה לך ללמוד ותראה שעוד תגיד תודה על כך.

בשנת תרצ"ה עלה לארץ ישראל עם אביו ואמו והתיישבו בבני ברק, שם למד בתלמוד תורה, ואחר כך למד בפתח תקוה מסכת יבמות עם ר"ש רוזובסקי, בר מצוה בבני ברק עשו רק לתאום שלו, אבל לו לא עשו, (כנראה כי חששו לעין הרע), החזון איש אמר לו אתה תיקח עוגה ובקבוק יין לישיבה ודי, אתה לא צריך דרשה רק

בשחיטה שלא לשמה להכניס אותו לחדר אחר, מה דינו של הקרבן.

והיה מרן מחייב לחזור על כל דין כמה פעמים ורק בסדר הזה, ואם רצו לשאול איזו שהיא שאלה באמצע, היו צריכים להתחיל את השאלה בסדר הזה בדיוק, שכתוב בתורה שאפשר להביא קרבן וכו', ועם הקרבן מביאים מנחה, ובמנחה נותנים סולת ואחר כך שמן, ורק משם להגיע לשאלה שרצו לשאול מה הדין אם נתן את כל השמן לפני היציקה וכו'.

ואם אמרו למרן אני כבר יודע את ההתחלה שכתוב בתורה וכו', לא הסכים לוותר על זה, אלא תמיד הצריך להתחיל מההתחלה, והיה אומר הרבה יותר קל לי לחזור ולומר בעצמי מאשר לשמוע אותך, כי השמיעה הרבה יותר קשה, ואני עושה את זה מפני שזה מה שטוב עבורך, וכשלמדו איתנו אמרו לנו כך, בשעתו לא הבנתי את כוונתו מה קשה בלשמוע, הרי הוא רק שומע, אבל היום בלמדי איתכם אני מבין אותו טוב מאד.

והיה מרן רוצה לשמוע אותו חוזר כמה וכמה פעמים, ואם לא הייתי רוצה לחזור, והייתי אומר לו אני כבר יודע, אז הוא היה אומר לי תחזור, ואחרי שחזרתי היה אומר לי נו קיימת כבר את מה שאמרו שיהיו דברי תורה מחודדין בפיו, כעת תחזור ותקיים מה שאמרו שאם ישאלך אדם, כעת תחזור שוב ותקיים אל תגמגם ותאמר, ולאחר אמירה נוספת היה אומר נו קיימת אל תגמגם ותאמר, כעת תקיים אלא אמור לו מיד.

אמרו בצעירותי הייתי מעיין בספר תרומת הדשן את השאלות, וחושב מה אני הייתי משיב, ואחר כך רואה מה הוא השיב.

שנים רבות היו רגילין להתענות כל יום חמישי, ושאלתי למה מתענין ביום

חמישי כל שבוע, הרי כתוב בגמרא שבר בי רב לא יתענה, והשיבוני דבאחרונים יש הסוברים דבגלל תשובה מותר להתענות, ותמיד הסבירו לי כי הצום לא מפריע כל כך ללימוד, כי חצי יום הרי זה קל לצום, ובחצי השני הרי ביום חמישי יש אחר הצהריים קבלת קהל.

אמרו כי לחזון איש הגיעו מעט אנשים לשאול שאלות והכל בשנותיו האחרונות, אבל אני מיום שעברתי לגור בבני ברק לא הפסיקו לי הטירדות מכולם, בעניני הלכה, ואיסור והיתר, ומראות ומקואות ועניני העיר, ועצה ותושיה, וגם חולים ושאר ענינים, קשה אולי להסביר את זה לדור של היום, אבל תדעו כי מרן החזון איש בפטירתו השאיר דור יתום לגמרי ממש, ולא היה לכל הדור היתום אב ומורה, והיה מצוי גם הרבה מאד בשבתות שהיו אנשים באים עם שאלותיהם ביום ובלילה בעניני הלכה ורפואה.

רגילים היו שנים רבות כשהיה אפשר, לצאת לגלות מהבית מיום ראשון עד יום חמישי, ואמרו לי אינני יודע אם מותר לי לנסוע ללמוד לכל השבוע, כי הרי צריכים אותי פה אנשים כל יום ויום עם שאלותיהם, אבל כדי שאני אדע מה לענות להם אין לי ברירה ואני חייב ללמוד, ולכן אני נוסע, וזכורני שכאשר ראו את תשובת הרמב"ם לאחד שרצה לדבר עמו איזה זמן, והשיב לו איך שאין לו רגע זמן עבורו מלבד מעט בשבת, שמחו מאד ואמרו אני רואה שגם לרמב"ם לא נתנו מנוחה.

על הרבה דברים שהיתה אפשרות בקל להחמיר אלא שלא החמירו כן רבותינו, היו רגילין לומר, אני לא רוצה להחמיר, כי אני מעדיף לשבת בגן עדן למטה עם כולם, מאשר לשבת למעלה במזרח לבד.

ולא בכל דבר ודבר אמרו כן, ואמרו

כלל שאני לא חייב לענות רק על ענינים שהם בגדר של פיקוח נפש, אבל מה שלא פיקוח נפש אני לא חייב לענות, שיתיעצו עם כמה רופאים.

כל שאלה שמצויה יום יום, היו פוסקים את הדין בעל פה, אבל שאלה שאינה מצויה אע"פ שסבורים שהתשובה ברורה, נוהגים היו שלא לענות בלי לראות במקור הדין בשולחן ערוך, שמא יש שם איזה פרט שלא זוכרים אותו.

גם כשהדין נראה ברור על פי המעשה הנשאל, יש להסתדר עם השולחן ערוך, כי לפעמים הדין הוא עקשן. (אולי בשם מרן).

טוב לחנך את הילדים ללמוד בספר חיי אדם, כי משנה ברורה קצת קשה עבורם, ומי שעושה כהכרעת החיי אדם, זה גם כן טוב, ופעם היו חבורות של לומדי חיי אדם בבתי כנסיות.

אמרו תראו את התמימות של החפץ חיים, הוא כותב שאדם חייב לדעת כמה פרקים משניות בעל פה, כי מה הוא יעשה אם יכבה לו הנר בליל שבת, הוא ישב משועמם, והיו רגילים לומר לנו תמיד אל תשבו בטלים, אני לא יכול לראות את זה, קשה לך ללמוד גמרא, תקרא אגדתא בגמרא, או מדרשים או ילקוט סיפורים, רק לא לשבת בטל, וסיפרו כי כאשר החזון איש ראה שמתבטלים, היה אומר למה אתם אוכלים בטלה עם כפית, תאכלו עם מזלג שיפול קצת.

לי פעם אני לעצמי הייתי רוצה לשנות הרבה דברים, למשל לעצמי הייתי רוצה להשתמש בקצירת יד למצות לליל הסדר לפסח, אבל אני היום כבול, כי כל מה שאני אעשה דבר ראשון כולם ירצו לעשות כמוני, וזה לא מוצדק להטריח כל כך על הציבור, דבר שני אם אני יעשה כך הרי שכל מי שלא יעשה כמוני יקראו לו שהוא מן המקילין, וזה לא מוצדק לגרום לכך.

בכל שאלה ושאלה ראינו תמיד את המתניות, לעולם לא למהר אלא לשמוע היטיב את השאלה, ולחשוב מה לענות, ולהסביר לשואל היטיב שיבין את התשובה, ולא לענות במהירות, וכשנשאלו שאלות במידי דעלמא, אמרו שאם השואל שואל מה לעשות והוא סומך עלי, יש לי הסייעתא דשמיא לענות לו, אבל אם הוא בא לשמוע מה אומר פלוני ומה אומר פלוני והוא בעצמו יחליט מה לעשות, אין לי הסייעתא דשמיא לענות לו, וכן אם הוא שואל אותי מה לעשות אז אני אומר לו מה שיעשה, אבל אם הוא רק שואל אם לעשות כך או כך, לפעמים רק אומרים לו מה עדיף, ולא מיעצים לו מה כדאי לו באמת לעשות אם הוא לא שואל, אבל כמובן שאין זה כלל. [נוראיתי בזוהר פרשת יתרו על הפסוק כי יהיה להם דבר בא אלי, שהקשה באים אלי מיבעי ליה, ומתרץ בא אלי רוח הקודש ואומר לי מה לומר].

פעם שאלתי על טיפולי שיניים ענין מסובך קצת, אז אמרו לי עשיתי לעצמי

עניני ציצית ותפילין

אמרו לי כי בזמן שאני גדלתי אצל מרן החזון איש היה לו במחזור הבגדים שלו גם טלית קטן אחד של צמר, ופעם לבש צמר ופעם כותנה.

על כתם בטלית גדול היו רגילים לומר כי אף בן אדם לא לובש בגד עם כתם או עם תיקון תפור של קרע בחולצה שלו או בחליפה שלו, ורק בטלית שזה בגד של מצוה אנשים לא איכפת להם ולובשים טלית עם קרעים ועם תיקונים ועם כתמים, והרי דברים קל וחומר שבזה היו צריכים להזהר פי כמה וכמה ללבוש טלית נאה מדינא דגמרא, ופעם הראו לי כתם קטן בטליתי, ואמרתי שניסיתי להורידו וזה לא יורד, אז אמרו לי אם זה לא יורד אז קונים חדש.

בחור שאינו מתעטף בטלית גדול מברך על טלית קטן על מצות ציצית, (כך השיבו, אבל איך נהגו אינני יודע).

אמרו שמעתי אומרים בשם החפץ חיים שרווק המזדקן ילבש טלית גדול.

מעשה באחד שנפלה טליתו ממנו, והרגיש ברגע האחרון וניסה לתפסה ולא הצליח, אמרו לו שלא יברך, דאין זה כמצא טליתו על הרצפה דמברך, כיון שהרגיש בנפילתה.

צופה הייתי כי תמיד כשבאו ללבוש טלית ותפילין, לבשו החליפה בשני השרוולים ולבשו טלית, ומיד אחר כך פשטו שרוול שמאל להנחת התפילין, ולא עשו כמנהג העולם ללבוש רק שרוול אחד.

הורו לכולם שיש לברך שתי ברכות על תפילין, והסח ביניהם מברך שתים על של ראש.

אין צריך לכוון התפילין של ראש

בדיוק באמצע, דגם אם אינו מדויק שפיר דמי.

אין לוקחין תפילין ממי שאינו נותן לראות כיצד הוא עושה, כי זה ראייה שיש לו מה להעלים, ואף אם הוא ידוע כמיוחד בטיב ובריבוע מאחרים, וכבר היה מעשה בזמננו באחד שהיו הרבה בני תורה ובני גדולי הדור שלקחו ממנו תפילין, והוא לא נתן לאדם לראות מעשיו, וסופו שנתגלה קלונו ברבים שהכשיל הרבה מהציבור בתפילין פסולים ללא חשש כשרות, ומאצלנו לא לקח ממנו איש.

בזמננו התחילו אנשים לצבוע את הרצועות בשחור משני הצדדים, ושמעתי שאמרו שהיות והמשנה ברורה בסימן ל"ג ס"ק כ"א כותב שאין אנו נוהגין כן, אין לעשות כן.

היו מי שהמציאו עשיית בתים לתפילין בצורה שונה ומשוכללת, לא לקחו מהם, לפי שהם התפארו לומר שרק שלהם טוב, ולא היה להם לומר אלא שאולי שלהם יותר משובח.

סופר הכותב יכול להתחיל אות ק' מהרגל, וכן אות ח' מהזיין השני, דבאות עצמה אין דינים.

כאשר מכניסים חתיכת עור לחזק את הרצועה של יד שלא יזוז היו"ד מן הבית, יכניס את חתיכת העור מעל הרצועה, כי הרצועה עצמה צריכה להיות מונחת על הבית, אבל עליה אפשר להניח חתיכת עור.

כותב בשמאלו ורוב מעשיו בימינו, מניח תפילין בשמאל, ויש לו להתרגל כמה שבועות לכתוב בימין ובקל יצליח.

כשמניחים תפילין של יד והמכסה הפנימי רפוי ויכול ליפול, טוב להסיר את הכיסוי מהתפילין וליתנו לאחר הנחת תפילין

והיו רגילין כל השנים לחזור ולהניח תפילין לאחר קדושה של מוסף בלא ברכה.

ממה שאמרו בגמרא כתובות צ"ו א' שכל מלאכות שעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו חוץ מהתרת מנעל אם אינו לבוש תפילין כיון שאולי יחשבו שהוא עבד, אבל אם הוא לבוש תפילין מותר לו להתיר מנעלו כיון שניכר שאינו עבד שהרי עבד אינו מניח תפילין, מבואר שמי שלבוש תפילין מותר לו ליגע במנעליו, ויחזור ויטול ידיו, ולא מצרכין ליה לפשוט תפיליו קודם נגיעה.

היו רגילים לגרד מעט שומן מהרצועה של תפילין של ראש, וכאשר עשו כן בבית היו משתמשין לכך בסכין או בזכוכית, אבל בבית של אחרים השתמשו רק בזכוכית, ואמרו אני לא יכול להשתמש בסכין של אחרים שהם משתמשים בו לאכילה, לצורך זה, כי הם אולי לא יאהבו את זה.

בגמרא יומא אמרו שבן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב, שהיה כותב ארבע אותיות של שם כאחת, ושאלתי אם אפשר לכתוב בתפילין ומזוזות גם שאר תיבות שיש בהן שלשה או ארבעה אותיות באופן זה וחשיב כסדרן, כי היכי דשרי כתיבת השם באופן זה, ודנו לומר דאפשר דדוקא בספר תורה דכסדרן אינו מעכב ואף בשם אינו אלא לכתחילה, שרי לכתוב את השם באופן זה, אבל בתפילין ומזוזות דכסדרן מעכב, אפשר דגם את השם אי אפשר לכתוב באופן זה משום דלא חשיב כסדרן, וכל שכן שאר תיבות.

עניני תפילה

לענין אכילה ושתייה לפני עלות השחר, העיקר כשיטת הגר"א דעלות השחר הוא שבעים ושנים דקות לפני הנץ החמה,

של ראש, משום שבאופן זה מניחים את התפילין יותר בטוב על היד, ולא הניחו את הכיסוי לאחר הנחת תפילין של יד, אלא לאחר הנחת תפילין של ראש, ואע"פ שמרן החזון איש היה מניח את הכיסוי מיד וכן היה גם מוריד את השרוול של החולצה בין תפילין של יד לתפילין של ראש והוא לא בירך אלא ברכה אחת והיה לו להזדרז טפי, אנן לא עבדינן הכי, אלא מניחים את הכיסוי לאחר הנחת תפילין של ראש ואז מורידים את השרוול, ושאני מרן דאיניש צניעא ביותר הוה. (וי"א דבשנים האחרונות נשתנו בזה דברים).

לא יגע בידו ברצועה של ראש בשעת ההידוק, אלא יהדק עם בגד.

השיבו לשואל כי זה לא יפה להעביר את הרצועות בחגורת המכנסים, ואע"פ שעושה כן כדי שלא יתהפכו, ולא דמי לציצית דשרי.

מעשה בבחור שנשא אשה והיה לו מנהג טוב שלא לדבר דברים בטלים עם תפילין, ושאל מה יעשה לשלום ביתו כדי שלא יצטרך לחלוץ תפיליו כל שעה, עשו לו התרת נדרים, אבל אמרו לו שימשיך לא לדבר מלבד ההכרח.

המקפל את הרצועות על בתי התפילין, יניח את הקשר בתפילין של ראש, מעל התיתורא, כי זה יותר דרך כבוד.

אמרו לש"ץ של מוסף של ראש חודש, כי טוב שלא ימהר באשרי ובא לציון, כדי שיהיה לציבור עוד כמה דקות עם תפילין, שיש בהם שמונה מצות עשה בכל רגע, ולפעמים היו מתקשין בדבר הסרת התפילין לפני מוסף דראש חודש, מי לקח על כתיפיו ביטול שמונה מצות עשה מכל כלל ישראל לזמן רב כל כך, דבר שלא נמצא בגמרא,

ברכה מיוחדת על רוקע הארץ על המים, משמע שאם זה לא היה ככה, היה קשה לנו ללכת על הארץ.

בברכת לעולם יהא אדם יש לומר בשמע ישראל כל הפסוק, וגם ברוך שם כו', וכמדומני שאם אמרו ברכה זו לאחר התפילה היו אומרים בה גם כל פרשה ראשונה.

פעם אחת עברתי לפני התפילה בסמוך להנחת תפילין ושמעתי שאמרו פסוק ואם מן הצאן קרבנו וגו', כנראה שאמרו פרשה זו בפרשת התמיד.

בברוך שאמר אומרים המהולל בפי עמו.

בענין אמירת אמן באמצע פסוקי דזמרה על יהא שלמא ועל עושה שלום בקדיש, אמרו כי הדבר ספק, ואני משתדל תמיד להיות באמצע פסוק כדי לא להכנס לספק.

מדלגין פסוקי דזמרה כדי לקרוא קריאת שמע כזמן המגן אברהם.

כדאי לדלג כמה פסוקים מפסוקי דזמרה כדי לומר ברכו של ישתבח עם החזן, אע"פ שלתפילת י"ח הוא יגיע גם כך עם הציבור.

אחד שאל שהוא רוצה לדלג מפסוקי דזמרה, בגלל שהוא רוצה לכוין בכל הזכרת השם וזה לוקח לו הרבה זמן, ענו לו אל תדלג, כי כמדומני שמספיק לדעת שאתה אומר כעת שם ה', ולא סתם דיבור, אבל לא חייבים לכוין את כל הפירוש בכל הזכרת השם.

יצא מבית הכסא והתחיל החזן ברכו, יענה ברכו, ויברך אשר יצר לאחר התפלה.

הגיע לבין ישתבח ליוצר ויש זמן, ולא אמר עדיין לעולם יהא אדם, בשעת הדחק יכול לאומרו שם.

ומכל מקום נוהגין לענין אכילה שלא לאכול שעה וחצי קודם הנץ החמה, (ולהמקובלים אין לאכול כלל לאחר שינה), ולענין שתייה שלא לשתות שבעים ושתים דקות קודם הנץ החמה, וביום תענית ציבור נהגו להחמיר גם בשתייה כבאכילה.

המתעורר משנתו לאחר שהגיע זמן ציצית יש ענין שיישן בלילה עם ציצית, החזון איש ישן בלילה בלי ציצית, אבל הוא היה רגיל לישון בלילה בין השעה אחת עשרה לשלש בבוקר, והיה קם קודם שהגיע זמן ציצית.

בימי הסליחות מצוי שנוטלין נטילת ידים של שחרית ארבעה פעמים על כל יד קודם עלות השחר, ונהגו ליהזר ולחזור וליטול ידיו לאחר עלות השחר של שבעים ושתים דקות לפני הנץ החמה כשיטת הגר"א, כי יש לחוש לדברי האומרים שהחיוב נטילה הוא מדין יום, ולעולם מברכין על נטילת ידים בנטילה הסמוכה לתפילה.

מי שחושש בשחרית שמא יצטרך לנקביו באמצע התפילה, ימתין עם ברכת על נטילת ידים לאמרו בין ישתבח ליוצר.

אם אירע שלא הספיקו לומר ברכות השחר לפני התפילה, היו מסובבים את הקשר של הגארטל לאחור, כדי שאחרי התפילה כאשר יבואו לפתוח את הגארטל יהיה זה לסימן שעוד לא אמרו ברכות.

נכנס לבית הכסא וידיו בחוץ חייב בנטילת ידים, וכן אם היו כפפות על ידיו.

בשליש האמצעי של החיים שלא היו מתפללים כותיקין, היו רגילים לברך תחילה על נטילת ידים ואשר יצר וא' נשמה, ולאחר מכאן היו מניחין הטלית גדול ומברכין ברכת התורה ואחר כך הניחו תפילין.

ממה שקבעו באמצע ברכות השחר

לענות קדיש וברכו בין יוצר אור לתפילת י"ח, עדיף לענות בין הפרקים, אע"פ שמפסיד ענין סמוכה לחברתה.

אמרו לי פעם כי כשמתפללים במנינים שמתפללים מהר, מקדימין להתפלל יוצר אור לפני כולם, וממתינין לציבור לפני קדושת יוצר, וכיון שהציבור התחילו את ברכת יוצר אור אומרים מיד קדושת יוצר, דכהאי גוונא חשיב כבר עם הציבור כמ"ש רש"י בברכות כ"א ב' דנידון יחיד אומר קדושה היינו ביחיד המתפלל עם הציבור אע"פ שאינו עומד עמהם באותו מקום.

היוצא בברכת התורה באהבה רבה, אין להקפיד לאומרו בעמידה.

אם אחזו באמצע קריאת שמע בכל מקום שהוא, והחזן סיים ה"א אמת, תמיד שתקו כדי לשמוע.

המתפלל במקום שמאחרין מעט את התפילה עם הנץ, אם אינן מאחרין אלא מעט יתחיל פסוק ה' שפתי תפתח במתינות עד שיתחילו הציבור התפלה, דלידיה חשיב כבר כהתחיל בתפלה עם השמש, וכשממתינן וכורע עם הציבור זהו כבוד הציבור, אבל אם מאחרין בכמה דקות כאותן הממתינין לנץ הנראה, אין להמתין עליהם, אלא יתחיל תפילת י"ח עם הנץ החמה המישורי כפי שעשה מרן החזן איש.

אם התפללו סמוך לכותל ועמד שם סטנדר ובו סידור, נהגו לפתוח הסידור בתפלת י"ח אע"פ שלא היו מסתכלין בסידור.

תמיד הקפידו שיהיה חלון פתוח בשעת התפילה, וכאשר בנו את בית הכנסת אמרתי שאולי כדאי לעשות חלונות לא שקופות, כדי שבזמן התפילה לא יראו בחוץ, ענו לי בית הכנסת זה לא בית האסורים.

מה שפותחין חלון לתפילה משום

שנאמר וכיון פתיחן ליה, אולי השיעור טפח, ותריסים שאין טפח בין שלב לשלב כיון שרובו פתוח מסתבר להקל, וכן במקום שהיה בחלון רשת נגד זבובים ויתושים, והיה הרשת סגור, לא היו פותחים אותו קודם תפילת י"ח.

המאחר שלא התחיל להתפלל עם הציבור, דאמרינן ליה שאין לו להתחיל אם לא יגיע לקדושה, היינו שאיחר מלהתחיל עם הציבור ממש, ולא סגי שהציבור עדיין עומד באבות.

הטועה בברכת אתה גיבור במשיב הרוח או במוריד הטל, חוזר לתחילת אתה גיבור.

התחיל אתה קדוש והחזן הגיע לקדושה, כל שלא סיים בא"י מסתבר שחוזר ואומר קדושה עם החזן.

באתה חונן חשב שלא אמר משיב הרוח וחזר לראש, ושוב נזכר שאמר משיב הרוח, האם חוזר לאתה חונן או לראש, מסתבר שלא אתה חונן, וצ"ע.

החזירוהו בטעות על תפילת י"ח ונזכר באמצע, מפסיק והולך לו, דאין תפילה חציה חובה וחציה נדבה.

יתכן ויש יתרון מסויים כשמתפללין על חולה אחד, עיין תענית ח' ב', וכן נהגו לעשות כשהיה חולה מיוחד היו מזכירין רק אותו בתפילה.

הבא להזכיר את החולה ברפאנו ואינו יודע שם אמו, יאמר שם אביו.

אם מתפלל ברפאנו על אביו החולה, צריך להזכיר שמו ולהזכיר גם שהוא אביו. ועל אחיו או אחותו יאמר בת אמי פלונית, ואם מתפלל על בנו אומר שם אמו.

השוכח להתפלל על החולה והגיע לברוך אתה, יאמר בשמע קולנו.

יש להכריז קודם תפילת י"ח טל ומטר או יעלה ויבא, ופעם היה שהכריזו כי הילדים רק דפקו ולא הכריזו, וזה במעריב, ואמרו שאין נאות לצעוק באמצע התפילה כדי להזכיר לאחרים ותן טל ומטר וכן יעלה ויבא, ומה שכתבו שהרמב"ן היה אומר בקול רם ותן טל ומטר, פירשו שכנראה עשה כן כדי שהוא בעצמו יזכור שהוא אמר ותן טל ומטר, ולא כדי להזכיר לאחרים, וגם לא צעק אלא אמר בקול.

התחיל רצה וחשב שלא אמר טל ומטר וחזר לברך עלינו, ושוב נזכר שאמר טל ומטר, חוזר לרצה.

כהן המאריך בתפילתו עד שהש"ץ מגיע לרצה, יש עניין שיטול ידיו קודם התפילה. וכן כהן שרוצה להאריך בתפילתו, יאריך בתפילות מנחה ומעריב שאין בהם ברכת כהנים.

אם מתפללים תפילת י"ח ושומעים ברכת כהנים, צריכים להפסיק ולשתוק, כי בגמרא סוטה מ' א' אמרו על זה כלום יש לך עבד שמברכין אותו ואינו מאזין, משמע שזה חמור מאד, ויש להשתדל שזה יהיה בין ברכה לברכה.

שליח ציבור עונה אמן על פסוקי ברכת כהנים, אבל אינו עונה אמן על הברכה שמברכין הכהנים.

שליח ציבור כהן בזמן שמברך ברכת כהנים ופניו כלפי העם, איזה צד שלו חשוב לפני המתפלל, מסתבר שנשאר דינו כקודם.

בזמן ברכת כהנים לא התקרבו אל הכהנים, אלא הסתובבו לראותם פנים מול פנים, כי כתוב בירושלמי שהעם שמן הצד בכלל ברכה, אבל אם היה הכהן מוסתר מאיזה כותל, התקרבו לראותו.

כהנים קטנים מגיל י"א נושאים כפיהם עם כהנים גדולים.

המאריך בתפילתו כדאי לו להזדרז להגיע לקדושה, ואם רוצה להאריך יאריך בתפילת מעריב.

טוב שימתין הש"ץ לחזור התפלה, עד שייסימו רוב הצבור את תפילתם.

אמרו לש"ץ שבעיקר צריך שיתחיל את השלשה מילים הראשונות של חזרת הש"ץ בקול רם, שישמעו אותו עשרה בני אדם, כי אז רשאי הוא כבר לגמור את כל התפילה אפילו אין עשרה ששומעים אותו.

כשהתחילו להתפלל ותיקין ולא היה מניין ותיקין, היו מתפללים ביחידות, ואחר כך היו הולכין לבית הכנסת ומתפללין שם חזרת הש"ץ, ואמרו דמסתברא דחזרת הש"ץ כתפילה בציבור חשיבא.

אחד המתפללים התפלל תפילת י"ח בקול אצל מרן החזון איש, ושאל את מרן אם זה מפריע לו, אז מרן ענה לו בשולחן ערוך כתוב שזה מפריע.

אמרו לי פעם כי אין ללמוד כלום ממה שמרן החזון איש היה אומר בנוסח התפילה בחזרת הש"ץ, כי היתה עליו אימתא דציבורא גדולה מאד, והוא רק נזדרז וקרא מה שכתוב בסידור.

ילד קטן שבוכה ומפריע באמצע התפילה, יש לאביו להפסיק באמצע תפילתו ולהוציאו מבית הכנסת.

כשהתפללו בתפוח, ושם המנהג הוא לומר וידוי וי"ג מדות בשני וחמישי, אמרו שזה מנהג טוב והוסיפו שמרן החזון איש אמר שבקוסובה גם היו נוהגים כך.

פעם אחת היינו בתפוח בפסח שני, והיה זה תענית שני בתרא של בה"ב ושם נוהגין שלא לומר תחנון וסליחות ביום זה, ואילו החזון איש היה אומר, אמרו לי לפני התפילה אל תאמר להם כלום, שיעשו איך

שהם נוהגים, כי יש מי שסוברים כך עיין בפרי חדש.

על אמירת תחנון לאחר חג שבועות אמרו שמרן החזון איש כשהגיע לארץ ישראל כנראה לא ידע שכתוב בברכי יוסף שהמנהג בארץ ישראל הוא לא לומר תחנון עד י"ג בסיון, ולכן נהג כמנהג רמ"א כפי שנהגו בחוצה לארץ, אבל אם היה יודע שכך נוהגין בארץ ישראל, לא היה נוהג כן.

גמר תפלתו והציבור כבר בסוף והוא רחום בתחנון, יאמר תחנון עמהם ואח"כ יאמר והוא רחום.

בוהוא רחום כי נפשנו קצרה מחרב ומשבי, מפסיקין כמ"ש הרוקח, והטעם כי מכאן מתחיל בקשה ומדבר וממגיפה כו', וגם לא שייך לומר נפשנו קצרה מדבר.

פעם שאלתי אם אנו נוהגים לקום בתחנון כשאומרים מה נעשה, ענו לי גם אצלנו יש ויש.

אם כשהיו בבית וגן קיבלו עלייה לתורה בשני ובחמישי, אמרו לי לתת להם עשרים שקל כי אולי הם רגילים למכור את העליות ולא יפסידו בגללי.

לאחר שעשו הגבהת ספר תורה, והיה השליח ציבור לוקח את הספר תורה מן המגביה, המשיכו להחזיק את הספר תורה עד שעמדו.

שמעתי מאבלים שאמרו להם שאם במקום שהם מתפללים נוהגים לומר קדיש כל האבלים יחד, ואין הם מסכימים להתחלק, אז שיאמרו יחד עם כולם.

מה שנהג החזון איש להתחיל ברכת הלל יחד עם הש"ץ, היינו לפי שאין סיבה שהש"ץ יקדים לציבור, ויתכן שהמנהג שנוהגין העולם שהחזון מקדים לברך לקרוא את ההלל לפני הציבור התחיל כשהציבור

לא היה מברך והיה הש"ץ מוציאם בברכה, כי יש נוהגים כן, אבל היום שכולם מברכים בעצמם ואין החזון מוציאם, אין סיבה שהחזון יקדים.

המתפלל במקום שכולם יושבים בקדיש ורוצה לשבת עמהם, יעשה התרה למנהג טוב זה, ויוכל לשייב.

האם להוכיח את העוברים לפני המתפלל, תשובה, אם חושב שזה יעזור אפשר להעיר פעם אחת.

המתפלל בבית הכנסת של חסידים, והם מאחרין לומר עלינו לשבח, ימתין להם ויאמר עלינו עמהם, ואח"כ יאמר היום יום וקוה וגו' כסדר הרגיל.

כשבנו את הבית מדרש ועשו את העמוד לחזן, לא רצו לעשות כמו בשאר בתי כנסיות שכותבים על העמוד את הפסוק שויתי באותיות קטנות ואת האותיות של השם כותבים באותיות גדולות מאד, ואמרו שהרי את השם יש להצניע מפני קדושתו, ולכן אמרו לכתוב את השם שבפסוק שויתי באותיות רגילות כמו כל הפסוק.

שאלתי פעם בהא דאמרו בברכות ט"ו א' כל הנפנה ונוטל ידיו כו' מעלה עליו כו' כאילו טבל, ומה ענין בטבילה אם אינו חייב בטבילה, ואמרו לי כי בודאי יש ענין גדול בטבילה, תדע שהרי כהן גדול טובל ביום הכפורים חמש טבילות ואע"פ שלא עשה כלום ביניהם, וסיימו ואמרו גם לי אם הייתה כאן מקוה חמה הייתי גם אני טובל בה בכל יום.

שמעתי שאמרו שלא לאפות עוגות בזמן התפילה, כיון שריחן נודף בכל הבית, וכנראה למדו כן מהא דאמרו בעירובין דף ס"ה ע"א שמואל לא מצלי בביתא דאית ביה שיכרא רב פפא לא מצלי בביתא דאית ביה הרסנא.

עזרת נשים גם כן אסורה בקפנדריא, שהוא מקום המיועד לתפילה, ואין חילוק בין תפילת אנשים לתפילת נשים.

ביאורים בתפילה

גומל חסדים טובים וקונה הכל וזוכר חסדי אבות, לכאורה קונה הכל הוא מדה שאינה של חסד והיה ראוי לסמכה להגבור והנורא א' עליון קונה הכל גומל חסדים טובים כו', ואפשר בביאור הדבר כי קונה הכל הוא גם מדה של חסד, כמו מה שמצאנו בסנהדרין ק"ג א' שעשה הקב"ה כמין מחתרת ברקיע וקיבלו למנשה בתשובה, שאילו היה הכל ביד מדת הדין לא היתה תשובתו מתקבלת, וזהו החסד שהקדוש ברוך הוא השאיר את הכל בידו.

ומביא גואל לבני בניהם, מה שכתוב ומביא, ולא כתוב ויביא, לפי שכל הדברים שנעשים כל יום הם הכנה לגאולה, ונמצא שכל הזמן הקב"ה מביא את הגואל.

חננו מאתך, לשון מאתך אולי בא לאפוקי ע"י מגיד.

והזדים מהרה תעקר כו', הלשון כולל בין ישראל בין גוי.

ותחזינה עינינו, לשון עינינו אינו מצוי, ואפשר דר"ל לאפוקי על ידי גלגול.

במודים אתה הוא לדור ודור, הוא קטע בפני עצמו, ולא שאתה הוא נמשך לעבר, ולדור ודור נמשך לפניו. ערב ובקר וצהרים, חוזר על נודה לך ונספר תהלתך ערב ובקר וצהרים, ומ"מ כיון שקבעוהו כאן ולא קבעוהו קודם על חיינו כו', ש"מ דקאי אתרוייהו, גם שנודה לך ערב ובקר וצהרים, וגם על חיינו ועל נשמותינו ועל נסיך כו' ערב ובקר וצהרים.

עניני קריאת התורה

אמרו פעם כי כשהיו קוראים בתורה

אצל מרן החזון איש וקראו יעמוד כו', אמר לי מרן שלא לקרוא לכולם בשוה, ושמעו מפיו למי לומר הרב ולמי לומר ר'.

אמרו לגבאי אל תחשוב שכהנים ולוים מקבלים מספיק עליות ולא מעניין אותם מי מקבל, אלא הם יודעים לא פחות מישראלים מי מקבל ומי לא, ועל הגבאי לזכור גם בהם למי נתן ולמי צריך לתת.

עוד אמרו שלבעל קורא גם מגיע לקבל עליה לתורה, ואין לגבאי לחשב את העליה שהוא מקבל בפרשת בחוקותי ובפרשת כי תבא, מן המניין.

בענין קדיש שאומרים אחרי קריאת התורה היה החזון איש מסופק לומר שזה קדיש יתום, אבל העיקר נראה דקדיש זה שייך להבעל קורא, ולכן גם אם היה בבית הכנסת איזה חיוב והוא היה רגיל לאומרו בכל יום, הרי שאם היה איזה שהוא יאר צייט שאינו חיוב גמור, היו נוהגים לומר קדיש זה, כי הוא שייך לקורא בתורה ולא לאבל.

בנוגע לצד"י ביו"ד הפוכה, מתוך מכתב, דעת מרן ז"ל דלאשכנזים מעכב דיעבד, אבל החסידים שמקובלים כך אין לחייבם לשנות, והיה ממליץ לעשות כדעת הב"י שזה כשר לכו"ע, ולענין קריאת התורה לא ידעתי במיוחד בזה, אבל הרי בדיעבד בנמצא פסול סמכין על הרמב"ם דקורין בחומשין, והא נמי דכוותה, עד כאן. ופעם התפללו בבית הכנסת של חסידים ואמרו לי אמור לגבאי שלא יתן לי עלייה.

האוחז ספר תורה אסור בהפחה. (א"ה, ביומא ס"ח ב' ברש"י סוף העמוד מבואר דגם כהן הלובש בגדי כהונה אסור בהפחה).

הורו פעם לעולה לתורה שכשיש טעות בספר תורה ומוציאין אחרת, או שטעו במקום

הקריאה, שהדין הוא שחזור ומברך, שלא יחזור ויאמר ברכו, רק את הברכה בלבד.

פעם קראתי בתורה בהפטרה והיה טעם של מונח זרקא ולא ירדתי איתו לעומק כדרך בעלי קריאה אלא מעט, אמרו לי אתה אומר לכולם אני יודע שיש כאן טעם של מונח זרקא, לא תפסתם אותי בטעות, אבל אני לא עושה את זה.

ופעם חזרתי על טעות קטנה בטעמים ועשיתי טעות אחרת, אז אמרו לי שהדין שנפסק בשולחן ערוך אורח חיים סימן קמ"ב ס"א שאם טעה בנגינת הטעם אין מחזירין אותו, זה גם דין שאין לחזור על זה.

סיפרו פעם כי קראו אצל מרן החזון איש בתורה בפרשת אמור ואמרו אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, החי"ת בשו"א, ומרן החזון איש אמר לחזור ולקרוא לא תשחטו, החי"ת בפת"ח, (א"ה, וכן עשיתי אני הכותב בפסוק ושחטו אותו בפרשת בא, והחזירו אותי).

צורות הטעמים הם הלכה למשה מסיני, ויש טעם בכל צורה למה עשו אותה ככה ולא אחרת, עיין בזוהר וביאור הגר"א, ומי שמשנה אותם כמו לסגור את הטעם יתיב (לסימן שזה לא טעם מהפך), חשיב אפיקורס, שהרי הוא כאומר שמי שהמציא את הטעמים לא חשב על ציורים נוספים, והוא בחכמתו בא והמציא ציורים, והרי הדבר פשוט שאינו כן.

המגביה ספר תורה יסובב תחלה הכתב כלפי העומדים לימינו מבלי שיסובב גופו לשמאלו, ואח"כ יפנה עם פניו לדרום ויראה לעומדים לשמאלו לצפון, ואח"כ יפנה פניו למערב ויראה לעומדים לפניו, ואח"כ פניו לצפון ולמזרח ויראה לעומדים לאחוריו, ויש לשהות מעט בכל צד כשמראה להם.

עניני מנחה ומעריב

סמוך לשקיעה אומרים בשם החזון איש שלא יתחיל מנחה, כיון שיסיים לאחר השקיעה, אבל אם התחיל קרוב הדבר שלא יפסיק בשקיעה, ופעם שאלתי שהרי המ"ב מתיר גם מיד אחרי השקיעה, אמרו לי הוא סובר כרבי יוסי.

גמר תפלתו והציבור כבר בעלינו לשבח, יאמר עמהם חציו הראשון של עלינו, ואחר כך יאמר תחנון.

פעם ביום צום התפללו הציבור בתפלה מעריב חצי שעה אחרי השקיעה, אמרו על זה אי אפשר לומר להם שהם לא צודקים, אבל לא התפללו איתם.

השיבו לשואל כי אם בבית הכנסת שלו מתפללים ערבית שלושים דקות אחרי השקיעה, יתפלל עמהם ערבית ויחזור ויקרא קריאת שמע לאחר התפילה, ואם מתפללים שם פחות משלושים דקות אחרי השקיעה יתפלל עמהם רק תפלת י"ח.

המתפלל מעריב וכשהגיע לגאל ישראל עמדו הציבור להתחיל תפלת י"ח, הורה מרן החזון איש שידלג השכיבנו ויתפלל עמהם, ויאמר ברכת השכיבנו לאחר התפילה.

היו שאמרו כי אצל מרן החזון איש התפללו במוצאי תענית יותר מוקדם, והראה כי הכריזו לאחר מעריב לקרוא קריאת שמע שוב, אבל האמת היא שפעם אחת קרה שהיה השעון ממהר וחשבו שהגיע זמן מעריב, ונודע הדבר לאחר מכאן והכריזו שיחזרו לקרוא קריאת שמע, אבל זה היה מקרה אחד של טעות, אבל לא עשו כך לכתחילה בשום פעם.

כשחל עשרה בטבת בערב שבת, הורו להתחיל מעריב בליל שבת כשלושים ושמונה

דקות לאחר השקיעה, כדי שקריאת שמע יהיה ארבעים דקות אחרי השקיעה.

אין לישון לפני תפילה על סמך שיקום משעון מעורר.

בספירת העומר לא היו נוהגים לומר הרחמן כו' לאחר הספירה, אלא היו נוהגים לספור מיד לאחר שעשו עושה שלום של תפילת י"ח, ואחרי הספירה היו אומרים את יהי רצון שיבנה בית המקדש שאחרי תפילת י"ח.

שאלו את החזון איש על מה שהנהיג להתפלל מעריב לאחר השקיעה כשלושים וחמש או ארבעים דקות, הרי כיון שהעיקר כהגר"א אז למה הוא מוסיף על זה, והשיב נו קצת גם כמו רבינו תם.

כאשר קטן נעשה בר מצוה, אמרו לו לכוין במעריב בברכת אהבת עולם לצאת ידי ברכת התורה מדאורייתא, וכשהתפללו מעריב בבית נתנו לחתן הבר מצוה להיות חזן, אבל בבית מדרש אמרו שמפני כבוד הציבור לא יגש קטן.

כאשר חששו שלא ירדמו בלילה, היו נוהגים לצאת בברכת המפיל מאחר, אבל עשו תנאי שיוצאים ממנו רק אם נרדמים בתוך שעה, אבל אם לא ירדמו, אז לא יצאו ממנו ואפשר לקום ולחזור ללמוד.

בירך המפיל ונזכר שלא בירך ברכת המזון, יקח שומר וישן קצת ויקום ויברך, וכן אם הוא רעב או צמא, כך יעשה.

עניני ברכות

בברכת המצוות שמצוותן בעמידה, יש לעמוד ולא להלך.

מזונות באמצע הסעודה מקילין שלא לברך עליהם בתחילה, ואין להמנע מלאכלן, אבל על ופלות מברכין.

היו מכינים למרן ביצה מטוגנת מעורבת עם כף קמח, ובירך על זה בורא מיני מזונות ועל המחיה.

על מים לא נהגו לברך לאחריהן בורא נפשות אלא אם כן שתו מהן רביעית בבת אחת, אבל על בירה אמרו שאפשר לברך גם אם שתו רביעית בכמה פעמים, לפי שהוא משקה חשוב.

לא רצו לברך שהכל על מים או תה, אלא תמיד ביקשו סוכר או משהו אחר לברך עליו, ופעם אחת בימות הקיץ החמים כשחזרו מהים אמרו לי להביא מים, והוסיפו עכשיו אני יכול לברך שהכל על מים כי זה לצמא, והזכירו כי בימים חמים כאלו היה אומר החזון איש שהוא צמא כל הזמן חוץ מברגע שהוא שותה.

המברך שהכל בשחרית ונתכוין שיועיל לו לכל היום, ואכל כזית ובירך בורא נפשות, חוששני שזה מפסיק, ועיין במג"א סימן ק"צ סק"ג, וצ"ע אם יש לחלק בין טעה ובירך לבין בירך בכוונה.

מי שרוצה לאכול זיתים דקשה לשכחה, שיטבול אותן בשמן זית.

התחיל ברכת המזון ונזכר שלא רחץ מים אחרונים, לא יפסיק.

הבא לאכול עוף ומזונות ונטל ידיו לטיבולו במשקה, מברך תחילה שהכל, שלא להפסיק בין הנטילה לטיבולו במשקה לבין הברכה, ואח"כ יברך מזונות.

ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא, היינו שבעולם יש אוכל מוכן לכל הבריות, אלא שאם יש רעב כאן אז צריך להביא לכאן אוכל ממקום אחר אבל תמיד יש בעולם אוכל לכל הבריות.

ומלשון ועל "אכילת" מזון שאתה זן כו' יש ללמוד שיש תועלת לגוף ממעשה

האכילה עצמה דהיינו הלעיסה, ואדם שבולע מאכלו חסר לו התועלת שבאכילה, דאם לא כן לא היה לנו להזכיר את האכילה אלא את המזון שאתה זן, וזהו שתיקנו לומר ועל אכילת מזון.

כל הברואים הם סמוכים על שולחנו של הקב"ה, וכל אדם משולחן גבוה קא זכי באכילתו, לאחד הקב"ה אומר אל תאכל מלח ולאחר אל תאכל מתוק וכיו"ב, כי כולם אוכלים אצל הקב"ה בשולחן והוא מחלק לכל אחד מה שיאכל.

אבטיח וכיו"ב הם בקבוקי שתייה שברא הקב"ה בעולמו, כי אין בהם אלא משקה, עכ"פ רובו ככולו משקה בלבד.

בחזון איש נקט דהמן היה נבלע באיברים בלא עיכול, כעין בשמים, ולפ"ז הוכיח דאפשר לברך לאחר שיעור עיכול אם מברך מיד לאחר אכילה, שהרי אמר ר"נ בברכות מ"ח ב' דמשה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן, אבל יותר נראה שהמן היה מתעכל בגוף במשך זמן כמו שאר מאכלים, וכל יתרון המן הוא שלא היה בו פסולת, וזהו שהזכירו בו ביוםא ע"ה ב' שהיה נבלע באיברים, ור"ל שכולו נבלע לפי שלא היה בו פסולת, ולפי זה לא היו צריכין לברך ברכת הזן על המן סמוך לאכילה ממש, אלא בתוך שיעור עיכול נמי.

לדבר דברי תורה בים בלי כיפה, מן הדין מותר, אבל נוהגים לדבר ברמז.

לברך על רעם או ברק, אפשר מיושב.

פעם אמרו שלא לברך על רעם אם יש ספק אולי זה מגיע מהזות השולחן של השכנים, כיון שהגמרא אומרת שלא נבראו רעמים אלא לשבר עקמומיות שבלב, וזה רק ברעם חזק ללא ספיקות.

תא המטען באוטובוס ובאירון לענין אוכלין שתחת המיטה, חשוב רשות אחרת. **לענין** אוכלין שתחת המיטה, תרופה וויטמינים אין דינם כאוכלין, כיון שנפסלו מאכילת כלב.

נוסע באוטובוס וחייב לעשות צרכיו, ועובר בבל תשקצו, אם יכול להתאפק יתאפק ולא יעצור את האוטו, כי גדול כבוד הבריות. **שילוח** הקן, אם רבו בסמוך לו יכבד את רבו במצוה.

עניני שבת

ברחיצה דפניו ידיו ורגליו, ידיו עד המרפק, ורגליו עד הברך.

מלפנים כאשר היה מנורה במקרה, היו נוהגים תמיד להקדים ולסגור את האור כבר ביום חמישי.

הנוסע בערב שבת מעיר לעיר, יקח עמו חלה, ואם הייתי מגיע לשבות בבני ברק והגעתי מוקדם, הייתי עושה בזה קורת רוח גדולה, כי תמיד החזיקו את כולם על הראש, אם כבר יצאו לדרך, ואיפה הם בדרך, ואמרו אילו אני הייתי נוסע מעיר לעיר הייתי בא לשם לפני מנחה גדולה.

מה שכתוב לא לגזוז צפורניים קודם שבת שלשה ימים, יתכן שפעם היו להם בעיות של חתיכות צפורן שנשארים אחר הגזיזה וכשהתחילו לגדול אחרי יום או יומים היו מושכים אותם, והיה מפריע להם בשבת, אבל אנו אין לנו את הדברים הללו.

אם חל ראש חודש ביום חמישי או ששי היו מקדימים לגזוז הצפורניים לכבוד שבת יום או יומים קודם, מי שיש לו מקצץ ורוצה שציפורניו לא ינתזו רחוק, ישרה את אצבעותיו תחילה במים חמים.

כשהיו גוזזין צפורניים הקפידו שלא

מטלטלים בין כך, אמרו לו אפילו שהם מטלטלים עליך לעשות עירובי חצירות כדי להציל אותם מאיסור טלטול בבנין.

אמרו אחרים אומרים שבשבת צריכים לשבת בחושך ולהצטער ולהראות שאין אנו משתמשים בחשמל הנעשה בשבת על ידי ישראל שאינו משמר שבתו, ואני אומר אדרבה טוב להראות לכולם שגם בשבת יש אפשרות של אור כשר מגינורטור וזהו כבוד שבת.

בהדלקת נרות אם יש שם כמה שורות, אע"פ שאם מדליקות את השורה הראשונה תחילה, הם עלולות לקבל כוונה כשידליקו את הפנימית, מכל מקום יש להם להדליק תחילה את מה שלפניהם לפי שאין מעבירין על המצוות. (אבל אפשר להסיר את השורה הראשונה ולהניחה אחר כך).

גם כשכל צרכי שבת הוכנו על ידי אחרים, היו באים ומכניסים את השעועית לסיר, ומכוונים את גודל האש בחמין.

לאחר שאמא הדליקה נרות של שבת, היו תמיד מכבים ומדליקים שוב את אור המצברים או החשמל בחדר האכילה.

כשאמא לא היתה בבית והוצרכו להדליק את הנרות לשבת, הדליקו תחילה בחדרים, וכשבאו להדליק במקום אכילה בירכו תחילה ואחר כך הדליקו.

כשאחד הבנים בא הביתה לשבת ואשתו היתה בחו"ל, אמרו לו תשמע את הברכה של הדלקת נרות מאמא ואז תדליק נרות.

לגבי הנשואים האוכלים אצל ההורים והולכים לישון בבתיהם, העדיפות היתה שיבואו למקום האכילה ויתחילו להדליק שם נרות ולא יפסיקו בדיבור ויחזרו לבתיהם וידליקו שם ויברכו שם, אבל אם ביתם רחוק וקשה ללכת ולחזור הסכימו שידליקו בבתיהם

יהיו ספרים מגולין בחדר, וכן הקפידו לסגור הדלת מהמזוזה, ופעם נשאלו על זה, והשיבו אילו היה כאן אורח האם הייתי עושה דבר זה בפניו, ואם כן כל שכן בפני אלו.

נהגו לדלג בגזיזת ציפורניים בידים, ונהגו שלא לדלג בגזיזת ציפורניים ברגלים, ואחד מהנכדים אומר שהוא פעם גזז ואמרו לו, לא צריך לדלג, אבל בשבילי גם ברגלים תדלג.

כשחל ל"ג בעומר ביום ראשון, כתוב שאפשר להסתפר ביום ששי לכבוד שבת, אבל לא עשו כן והסתפרו רק ביום ראשון, והסבירו כי אם הייתי צריך להסתפר, אז הייתי מסתפר ביום ששי, אבל אני עדיין לא צריך להסתפר אז נמתין ליום ראשון.

סמוך לשבת היו נמנעים מלשלוח מכתבים בדואר לחו"ל, ובחו"ל שמגיעים דברים מהדואר גם בשבת, אם שולח מכתב לישראל החשוד לפותחו בשבת, בודאי ראוי שלא לשלוח לו אלא בתחילת השבוע.

היה לי שכן בבנין שאמר שהוא גר, ולא יכלנו לברר אם הוא גר צדק אמיתי לענין עירובי חצירות ושיתופי מבואות, או לא, אמרו לי תקנה חלה גדולה ותביא לו מתנה לפני שבת, ותאמר לו שבזכות המתנה הזו יהיה מותר לנו לטלטל בשבתות בבנין עשרים שנה, וזה יועיל מדין שכירות.

הורו לומר למגביה את החלה בערב שבת וזוכה בה עבור כל השכנים, שיכוין בהגבהתו להתיר על ידי זה את הטלטול בחדר מדרגות, (או בכל המקום המעורב), אם מדין עירוב, אם מדין שיתוף.

תלמיד חכם אחד בא לשאול שאלה בענין טלטול בבנין שלו, אמרו לו למה אתה לא עושה בבנין שלך עירובי חצירות, אז הוא אמר למה שאני יעשה, הרי הם כולם

תחילה ויבואו למקום אכילה ויברכו שם, ואם היה זה שבת של שבע ברכות שמאריכים בה הרבה במקום אכילה, הסכימו להם לכתחילה להדליק בבית תחילה ואחר כך להדליק ולברך במקום אכילה.

פעם אחד הנכדים התרחץ לכבוד שבת סמוך מאד לשקיעה, אמרו לו נכון שזה כבוד שבת לבוא לשבת הכי נקי שאפשר, אבל אפילו הכי כבוד שבת זה להתרחץ קצת יותר מוקדם בשביל שבת.

אחד שאל שנולד לו בן בליל שבת בירושלים עשרים ושבע דקות אחרי השקיעה, אם לעשות את הברית בשבת, אמרו לי תאמר לו מה אני הייתי עושה, הייתי הולך למחרת למקום שאין בו הרבה אור ומסתכל בשעה זו אם כבר יש כוכבים, והוסיפו כי מסתמא הוא יראה כוכבים.

וכן לענין תפילה השיבו לשואל בירושלים שאם הם מתפללים עשרים ושבע דקות אחרי השקיעה בליל שבת, יתפלל עמהם ויחזור ויקרא קריאת שמע לאחר התפילה, ואם מתפללים פחות מזמן זה יתפלל עמהם רק תפילת העמידה, והסבירו שאע"פ שמפני הגובה בירושלים השקיעה מאוחרת מבני ברק בכמה דקות, אבל מפני המרחק מהשמש ירושלים מקדמת את צאת הכוכבים.

במיץ ענבים רגיל שעבר הקפאה ונעשה גוש כאוכל, ואחר כך הפשיר ונעשה משקה, וכן במיץ ענבים רגיל שהיום נתחדש שמכניסים במיץ איזה סוג גז ואז המיץ נעשה אינו ראוי לשתייה לאיזה זמן, ולאחר זמן חוזר ונעשה ראוי לשתייה, וכן ביין שהיה ריחו רע (בגלל חומר שנתנו בו) איזה זמן וחוזר ונעשה משובח מאד, לא רצו להשתמש בהם לברכה של חיוב כגון קידוש וברכת המזון, כי חששו שכיון שנדחו זמן מה מאפשרות להשתמש בהם למצוה, הרי זה

תלוי בנידון של נראה ונדחה וחזר ונראה אם חוזר להיות כשר למצוה.

אפשר לקדש על היין בכוס חד פעמי בין מנייר בין מפלסטיק.

אם יש בבית בשבת תינוק מיום הולדו אפילו שהוא ישן, הצריכו שיהיה בחדר בשעה שעושין בו קידוש בליל שבת ויום טוב, ולעולם היו אומרים שלא להשאיר תינוק בבית לבד יותר מרבע שעה, ולפני הברית כלל כלל לא.

אמרו לממונה על ההנחה של המפית של החלות בשולחן שבת, שכאשר הוא מוציא את המפית של החלות מהארון, ינערנו היטיב קודם שמניחו, שמא הגיע איזה בעל חי למגירה ועבר למפית.

מי שיצא לו ציץ של עור בסמוך לציפורן בשבת, אם זה כואב, הוי חציצה לנטילת ידים, ולכן כשבא לאכול יטול ידיו אבל ילבש כפפה על ידו בסעודה.

נהגו שלא לרשום בשבת בסכין על החלות קודם ברכה. הבוצע צריך לאכול כזית מן הלחם משנה, והמסובין צריכים לטעום כל אחד מן הלחם משנה.

כזית לסעודת שבת, משקל ארבעים גרם.

מי שאם יפריש תרומות ומעשרות מהחלות של שבת, לא יהיה לו שלימות ללחם משנה, עושה סימן בסכין קודם השבת ומפריש שם תרומות ומעשרות וחלה, ובשבת כשמברך המוציא חותך מעט יותר כדי שזה לא יהיה מוקצה ויהא רשאי לקחתו מהשולחן, ואמרו שכך היה הסטייפלר עושה.

לסעודת ליל שבת אם רצו טומנין את החמין לפני השקיעה בתוך כרים וכסתות, אבל בשבת אם כבתה האש בחמין אסור

קראו לי ואמרו לי אתה יודע מה עושים אם יש שריפה קטנה בשבת בבית, מכבים מיד ולא ממתינים כלל.

סיפרו פעם שר' דוד רוטר היה שומר במפעל בקרית אתא, המפעל היה רחוק מהעיר כמה קילומטר, (כמדומני שאמרו בערך חמש), ולא היו שם בתים באזור, הוא בא לשאול את מרן החזון איש מה עלי לעשות אם יש שריפה במפעל בשבת, ענה לו החזון איש תזמין מיד מכבי אש.

היו אומרים על שריפת אש, אנו יודעים היכן היא מתחלת, אבל לא יודעים היכן היא תגמר.

אלו שיש להם מכשירי שמיעה באוזן בשבת, אין לצרף אותם לעשרה לתפילה, ולא לתת להם עלייה לתורה, אבל מותר לנו להתפלל עמם בבית הכנסת וליריד לפני התיבה ולקרוא בתורה אם יש עשרה חוץ מהם, וגם פרשת זכור, ואע"פ שגם הם שומעים, כי איננו מכוונים להוציאם אם זה אסור לנו.

מרן החזון איש לא ראה טוב בלי משקפיים, ורגיל היה בביתו ללכת בלי משקפיים, והוא ביקש בליל שבת שומר גם כדי לראות מה השעה, לפי שהיה צריך לקרב גם את השעון הגדול לעיניו, אבל אנחנו לא צריכים שומר כי רואים גם מרחוק, ומיהו כשהתפללו לפני התיבה בשבת והיו צריכים לכוין להגיע לנץ החמה והיה השעון קטן, ביקשו ממני שאהיה שומר.

כשיש תינוק חולה שצריך חימום בשבת, ואין גינורטור וגם אין תנור נפט, יש להשאיר עבורו תנור חימום חשמלי, ובזה מצילים את חברת חשמל מחילול שבת, לפי שמותר להם לעבוד בשבת עבורו.

נכבה הגינורטור בליל שבת קורין

להטמין כן, אבל מותר להניחן על גבי חמין אחרים שעל האש.

מעשה באחד שבא לשאול שהשקית ניילון עם החלות שלו קשור בקשר של קיימא, אמרו לו תן את השקית לילדיך הקטנים הם כבר יפתחו.

בשחרית בקידוש היו פותחין בפסוק זכור את יום, וביום טוב בפסוק וידבר משה, ובליל שבת היו מזמרים י' ריבון עלם, וישמחו במלכותך, כי אמרו שבראשון לא מוזכר שבת, וכשהיו אורחין היו מזמרים גם לבי ובשרי, ובשחרית ברוך א' עליון, ומנוחה ושמחה, ויום זה מכובד, ויום זה לישראל אותיות יצחק ל ח, ובסעודה שלישית אודה ל.

ברחובות העיר אנו הולכים אף שעל כרחנו אנו נהנים מן האור שנעשה בשבת באיסור, ומשום שגם בלי האור הזה לא היינו נמנעים מללכת, ואין בכוונתם לאסור עלינו כל שבילי דנהרדעא.

מסתבר שאמבולנס הנוסע בשבת כיון שדינו כרשות היחיד, אין איסור להוסיף דברים בתוכו, גם יתכן שהנהגה יש לו פטור של מתעסק.

הנוסע בשבת מחוץ לעיר לצורך פיקוח נפש, אינו אומר תפילת הדרך, דהוה תפילה ובשבת אין מרבין בתפילה, ולא דמי לתפילת יהי רצון של ברכת החודש, כיון שהוא בסדר היום, כמו רצה במנוחתנו ורצה והחליצנו, ומיהו הוסיפו אני לא אומר שאסור להגיד, ויכול גם להיות שכן צריך להגיד.

פעם נפלה דליקה בליל שבת אצל אחד מהשכנים, והוא היה סבור שלא יקרה כלום וזה יכבה מעצמו, והניח לאש לדלוק ולא עשה כלום, סוף דבר היה שהגיע מכבי אש ונעשה שם הרבה חילול שבת כתוצאה מאי כיבוי האש מיד, למחרת ביום שבת

לנכרי שידליק, אבל ביום השבת לא, ואם אינו יכול להדליקו ויש בבית ילדים קטנים, חשיב סכנה ויש לקרוא לגוי שיעביר לחשמל, אבל לא לומר לו שידליק הרבה נרות.

פעם נכבה הגניורטור בבית הכנסת שתילי זיתים בליל שבועות, ושם נוהגים לומר תיקון ליל שבועות כל הלילה, באו ושאלו האם אפשר לקרוא לגוי שיעביר להם לחשמל רגיל, ענו להם למה לקרוא לגוי, אם מותר לקרוא לגוי אז אפשר גם לקרוא ליהודי, מה זה משנה אם אנחנו רואים את היהודי שמייצר חשמל בשבת או שהוא רחוק ואנחנו לא רואים אותו, כדאי לא לקרוא את התיקון ולא להשתמש בחשמל שמיוצר על ידי יהודי באיסור.

שכח אם השאיר את האור דולק במקרה או לא, יכול לקרוא לגוי שיפתח את המקרה.

במקום שמופעל טרמוסטט ויש אפשרות שעל ידי כניסתו לבית בשבת יפעיל הטרמוסטט את המזגן, ראוי להמנע.

מה שנוהגין לא לפתוח בשבת מקרה שיש בו טרמוסטט, הוא חומרא, ולכן אין היתר לומר לנכרי בשבת שיבטל את הטרמוסטט.

סדר הנחת המיחם בערב שבת למים חמין בשבת, לאחר שהרתיחו המים, היו משאירין את האש דולקת כל הזמן ופותחין את הברז של המיחם ושוטפין את התרמוס ממנו כמה פעמים בעודו על האש, (ואת המים מהשטיפה השניה והלאה מחזירין לתוך המיחם), ואחר כך ממלאין את התרמוס מהברז שבמיחם במים כדי שישארו המים שבתוכו רותחין, ובשבת ממלאין מים מן המיחם לתרמוס ומן התרמוס נותנין לתוך הכוס.

את עלי התה מבשלין בכלי קטן על

האש מערב שבת ולאחר ששוהין שם מעט מוציאין את השקיות תה מן המים, ומניחין את הכלי על המיחם כל השבת כדי שישאר בחמימותו, וכשרוצים לשנות נותנין תחילה בכוס המנוגבת היטיב מעט מן התה, ומוסיפין עליו מים מן התרמוס.

כאשר הטבילו תרמוס חדש כדי ליתן בו מים בשבת מהמיחם העומד על האש, הצריכו להכניס מטלית לתוכו לנגבו היטיב ממנו הטבילה, ולא הסכימו להסתפק במה ששטפוהו אפילו כמה פעמים ממנו המיחם, כי אמרו אולי עדיין נשארה טיפה אחת ממנו הטבילה בתוך התרמוס.

סדר הנחת החמין על האש לסעודת שבת, לאחר שנתבשלו החמין יותר מחצי בישול, היו מכסין את האש באזבסט ונותנין עליו את החמין, ונוהגין לכתחילה להוציא אוכלין מהחמין בכף אם רוצים לאכול ממנו בלילה, בלא להגיס בקדירה.

את כפתורי הגז נהגו להוציא או לכסות, מהטעם כדי שלא יגעו בהם הקטנים, אבל גם לאחר שהסירו הכפתורים אין כיווי האש מחשיבו לגרופה וקטומה לדעת מרן החזון איש, ואסור ליתן בגדים על הקדירה אף לא מערב שבת.

אם כל מקום הכיריים מכוסה בפח, ורק אש אחת דולקת תחתיהם, מעיקר הדין מותר לגרור את הקדירה ממקום למקום, בין לקרב אל מקום האש ובין לרחק ממקום האש, אלא דלכתחילה עדיף שלא לקרב, אבל לרחק מותר אע"פ שכאשר הוא מזיז את הקדירה לצד אחד כדי לרחקה מן האש, הוא מביא חלק אחר של הקדירה אל תחת האש, וכל זה בכיריים שהאש תחתיה, אבל בפלטה חשמלית כל הפלטה חשובה תחת האש ואפשר להזיז את הקדירה ממקום למקום.

לצורך הוצאת החמין לסעודה, היה

וכן המניח מאכל על הפלטה שמחוברת לשעון הגיגורטור שיתחיל לדלוך ביום השבת, חוששין לחמין שעל הפלטה משום שהיה בתחילה.

בדין הכנת מאכלי התינוקות בשבת, אבקות שמצויין כיום כמו מטרנה וכיו"ב, שנמסין במים, אין בהם לישא, ומ"מ כיון שבחול נוהגין לתת תחילה מים ואחר כך אבקה, הרי שבשבת טוב להפך הסדר, ואפשר להוסיף בדייסות הללו אורזן וכיו"ב, בלילה רכה, וכל שאם יטלנו במזלג לא ישאר בין השיניים כלום קרוי בלילה רכה.

בענין אם לעשות עירוב לשבת, אמרו כי בראשונים מבואר שלמדו הלכה מעירוב שעשה רש"י לעירו, הרי שאפשר לעשות עירוב טוב לעיר.

אמרו בשם החזון איש שאין לעשות כיום ריבוע עיירות לענין תחומין, כי צריך לרבע לריבוע עולם, ואם יש צד אחד מרובע יש לרבע כמותו, וכן צריך לרבע לצד הפחות, ואין אנו בקיאים בדבר, אבל להבליע מבליעין, [והבנתי שהסכימו לרבע אם בכל צורה שנרבע יהיה המקום בפנים].

בקדושה של שחרית בשבת, יש אומרים שהיה כתוב בראשי תיבות או"ח והמדפיס פתח אדיר וחזק, במקום לפתוח אופנים וחיות, השיבו על זה, שמעתי כן מכבר, ולא שיניתי מן הנוסח, אע"פ שיש לזה מקום.

נהגו לתת לחתן בשבת שבע ברכות הוצאה והכנסה, מלבד עלייה לתורה.

כאשר היו שנים שרצו לקבל מפטיר, אחד בר מצוה ואחד יאר צייט, היו אומרים לתת לבר מצוה, כי יאר צייט זה כל שנה, ואילו בר מצוה זה פעם בחיים, והנער יזכור כל ימי חייו כי הוא לא קיבל מפטיר בבר מצוה שלו.

אחד מוריד את הקדירה עם החמין מן האש ואוחזו בידו, ורשאי להשעינו מעט על מקום מסויים שאם יניחנו שם לבד יפול, ולאחר שהוציאו ממנו את הצריך לסעודה, נותנין קדירה ריקנית (נהגו בצלחת רגילה, לא של מתכת) על האזבסט שעל האש, ומחזירין את החמין עליה, ואם הניח את הקדירה עם החמין על השלחן אסור להחזירה עוד.

קדירה ריקנית נוהגים לחשוב כל דבר שיש לו דפנות כל שהם, שיש אויר מפסיק בין קרקעית הריקנית לקרקעית המלאה, וגם צלחת שפיר דמי.

נשאל מרן החזון איש איך מותר להוציא בשבת מאכל מהקדירה שעל האש עם אותה הכף כמה פעמים, הרי הכף יש עליה מעט אוכל והוא מחזיר את האוכל לקדירה והרי הוא מבשל, ענה מרן לשואל האם גם בהלכות לשון הרע אתה שואל שאלות כאלו.

כבתה האש בחמין בשבת, אסור לטמון את הקדירה בכרים וכסתות, אבל מותר להניחה על גבי חמין אחרים שעל האש, ומעשה שהתעוררו בליל שבת מתוך חלום שנגמר הגז והאש בחמין כבתה, ומיד באו לראות וכן הוה, שלחו מיד להניח את החמין על גבי חמין אחרים בבית הסמוך, ואמרו אני בוש מהקדוש ברוך הוא שהוא כל כך טוב אלינו בכל, עד כדי כך שגם את החמין של שבת סידר לנו שלא יצטנן, ואנו עושים עבירות.

מותר להסיר קדירה מעל האזבסט בשבת רק כדי להוציא ממנה מאכל, ולא כדי שלא תשרף הקדירה.

אם נכבה הגיגורטור בליל שבת והוחזר לעבוד על ידי גוי, חוששין לחמין שעל הפלטה משום שהיה בתחילה. [כלומר ויש להורידו מן האש מיד].

זה שעולה לתורה לפרשת זכור, האם הוא יוצא במה שקורא בעצמו או במה ששומע מהבעל קורא, הנטייה היתה יותר לומר שהוא יוצא במה ששומע מהבעל קורא.

בענין קריאת זכר בסגול או בצירי, הנטייה היתה שיוצאין בשניהם, אבל למעשה קראו קודם בצירי ואחר כך בסגול, ופעם שאלתי שאולי עדיף לומר תחילה בסגול ואחר כך בצירי, כי הרי הפעם השניה מתקנת את הראשונה, והיינו שהשניה היא הנכונה, ודנו בזה, אלא שלמסקנא נשאר כמו עד היום, כי שניהם שוין, ויוצאים בשניהם.

פעם היה מניין בבית, ועלו למפטיר בפרשת זכור, וביקשתי שיקראו לבד, ביקשו חומש להכין קודם את הקריאה, וקראו פעמיים רק את המשפט של תמחה את זכר עמלק, ולא את כל הפסוק, אבל בבית מדרש נוהגים לקרוא את כל הפסוק.

בהפטרה של פרשת זכור אמרו להתחיל פסוק קודם שמתחיל ויאמר שמואל, וכמ"ש במ"ב, ומה שנזכר בכל מקום שמפטירין פקדתי אינו אלא לסימן בעלמא, אבל לא שמתחילין מפסוק זה, שאין טעם להתחיל באמצע ענין.

בחורף האחרון דיברתי על מה שאומרים בשם מרן החזון איש שאם היא צייט הוא לאחר יום שני בשבוע, שיש להזכיר נשמות בחול בזמן קריאת התורה ולא בשבת, ושאלתי שהרי בראשונים מבואר שכל ענין ההזכרה הוא בשבת, לפי שאז המתים נחים, ומזכירים אותם כדי להמשיך להם מנוחה, וגם הרמ"א בשו"ע כתב שאין בזה משום תפילה בשבת, וביקשתי לעיין בדבר, אמרו לי זה לא נוגע לי השנה, כי בארבע פרשיות אין מזכירין נשמות, ולא רצו לעיין בזה, אך הדבר היה תמוה למה מרן אמר כך, ואם הוא ראה מה שכתוב ברמ"א.

מי שיש לו יאר צייט באחד מימי השבוע, עולה בשבת למפטיר ויורד לפני התיבה במוסף בלבד, והנוהגים ליריד בעוד תפילות (ובמעריב במוצאי שבת), אין זה אלא לחיוב החזנות, ומי שהיאר צייט שלו הוא בשבת, אין ענין לעלות לתורה למפטיר בשבת קודם, ובשבת יאר צייט יקח עלייה ולא מפטיר.

בשבת שמברכין בה"ב, אם היו סנדק שאז אין אומרים אב הרחמים ואין מברכין למתענים בה"ב בשחרית אלא במנחה, היו יוצאין מבית הכנסת לרגע זה כדי שהחזן יברך למתענים בה"ב, כי אמרו היות וחלק מהמתפללים שחרית כאן לא יתפללו כאן מנחה והם לא ישמעו במנחה, לכן העדיפו לצאת כדי שכולם ישמעו בשחרית.

בענין שנים מקרא ואחד תרגום, נהגו לומר כסדר הזה, ולא רש"י, ושמעתי שאמרו שיש לומר ענין שלם ואז להפסיק ולחזור עליו שוב מקרא ותרגום, ולא לומר פסוק פסוק, והסבירו כי האומר פסוק פסוק מאבד את רציפות והמשכיות הענין, והוא לא יזכור מזה את כל הענין כמו מי שקרא ענין ענין. **במילה** בשבת רק מוהל אחד יעשה את הכל.

אם המילה לאחר שחרית מיד, יאמרו למי שעתיד לברך ברכות המילה, שיכנס לבית אחר ויקדש ויאכל מעט, ושוב יוכל לברך ברכות המילה, ואם קראו לאחר שעדיין לא קידש לברך ברכות המילה, כמדומה אני שאמרו לו להניח שתי כוסות אחד לקידוש היום ואחד למילה, דבכהאי גוונא לא חשיב שעושה מצוות חבילות חבילות.

אחד שאל שהיה רגיל לאכול סעודת שבת בשחרית לאחר התפילה, ורצה לבטל מנהגו ולאכול מזונות ולאחר כמה שעות יאכל סעודת שבת, האם צריך התרת נדרים,

כיון שגם כשאינו קשור נהנין ממנו שהנעל סגורה מעט ואינה פתוחה לגמרי.

כאשר דיברו עם האנשים האחרים על התקנת מוני מים דיגיטליים חדשים באיזורים חילוניים, בקשר לשבת, אמרו להם אני בעיקר חושש שאם יזדמן יהודי חרדי לשם בשבת, הוא יתאפק מלעשות צרכיו שעות רבות משום חשש חילול שבת.

גליל נייר של בית הכסא, מסתברא שהוא מוקצה גזירה שמא יחתוך, ואם נפל לתוך הכסא יש להוציאו בשינוי במקל כלאחר יד.

המתפלל במקום שאין שם מים מוכנים לשבת ויצא לעשות צרכיו, יטול ידיו במים ששם ולא יסתפק בקינוח בבגד.

כמדומה ששמעתי ממרן החזון איש ז"ל להקל בשימוש במים בשבת משום כבוד הבריות, בבית של אחר.

בשבת נמנעים מלהשתמש במגב לנקות רצפה, ויש ליתן לקטן לטאטא.

אם יש סבוגיה בתוך בית הכסא הנשטפת עם המים, נוהגים להוציאה קודם שבת, ואם שכח להוציאה יוציאה בשבת כלאחר יד.

כובע שהתקמט בשבת, היה אומר החזון איש אצלי כובע של יום חול שלי מותר להחזיר את הקמט כי הוא רך, ושל שבת אסור כי הוא קשה, והיו רגילים לומר על כובע שהתקמט או על אבק שלכלך את הבגד בשבת, שזהו כבוד שבת שמראה לכולם שאינו מתקנו בגלל איסור שבת.

שעון שיש בו כפתור להדליק אור, הוא מוקצה בשבת ויום טוב, נכי בודאי היו חז"ל גוזרים בזה, והרי כבר הוכיח החזון איש ממה שאמרו בגמרא מהו דתימא

השיבו לו אין צריך התרת נדרים וגם אין לשנות.

מותר לקלף בשבת תפוז עם סכין אע"פ שיש עליו נקודות שחורות וכנימות.

לקלף ירקות בשבת במקלף, אין בזה חשש בורר, אבל מ"מ כיון שאחרים חוששים בזה לבורר, עדיף לקלף עם סכין.

מערכת בננות בשבת שהתיר מרן החזון איש לצורך תינוקות רק בקתא דסכינא, מה שבזכרוננו שהיה ההיתר מדוחק, הוא ממה שהייתי מונע בביתי מלעשות זאת ואף לתינוקות כשלא היה הכרח.

בענין פתיחת קופסאות שימורים בשבת, כתבו בספר שדעת החזון איש היא שכל פתיחה בגוף אטום חשיב תיקון ואסור, והסבירו שרק לרווחא דמילתא כתב החזון איש שאנשים משתמשים בקופסאות לאחר הוצאת האוכל למסמרים ועוד דברים, ואמרתי שיש ממחברי זמננו שנתפסו כולם במה שהחזון איש כתב כן, ועל זה הם אומרים שזה היה פעם, אבל היום הכל נזרק לאשפה ומותר, ענו לי שאין בדבריהם כלום, ועל כגון זה נאמר חכמים הזהירו בדבריהם.

הלך ברחוב בשבת ונתמלאו מנעליו במים, הולך בהם עד שמגיע לביתו, ושמ יחליף גרביים.

היו רגילים תמיד לעשות בשבת קשר ועניבה על גביו בגרטל, ובאיזה זמן הפסיקו לקשור את הגרטל בשבת בצורה זו, אלא היו מסבבים אותו באופן שיחזיק ללא קשר, (אולי מתחילת התפילה בבית המדרש, כי הגרטל היה מונח בסטנדר ולא הלכו עמו עוד ברחוב), וכן בנעליים אם היה נפתח הקשר, לא נתנו לי לתקנו בשבת בקשר ועניבה על גביו, אלא השאירוהו כמות שהוא, ואמרו לי שאין חוששין לכך משום טלטול

לגזור, דכל היכא שראוי לגזור הרי הדבר כגזור ועומד].

משקפיים המחליפים צבע בשמש וחוזרים להיות שקופים בצל, אע"פ שאחרים חוששין בזה לצובע בשבת, נראה יותר שאין בזה חשש.

החזון איש היה אומר שאיננו יכול לטייל בשבת ברחוב כי כואב לו לראות שאנשים מטלטלים עגלות, וזהו רגיל לומר כי עירוב זה טוב ליום שני, ופעם משהו שאל למה הוא לא אמר שעירוב זה טוב ליום ראשון, ענו לו בבדיחותא כי יום ראשון זה חג של הגוים, והיה אומר כי לטלטל בשבת ולנסוע בשבת זה אותו איסור, אמנם מסופקני אם ידע כיצד פועל המנוע במכונית, כי לכאורה יש שם ניצוצות של אש על ידי כניסת הדלק וזה דאורייתא, ואילו טלטול בכרמלית אינו אלא דרבנן.

בספר חזון איש כתוב שמותר לבשל אוכל לתינוקות בשבת, וגם כתוב שמי שאינו מבשל וסומך על הבטחון גם זה אפשרות, ונשאל על זה החזון איש שהרי אם אפשר בלי זה אז איך מותר לבשל, והשיב כי כשרבי ברוך בער נתקבל לרב, אז הוא בא לרבי שלו רבי חיים שיאמר לו משהו, ורבי חיים אמר לו, שלא תהיה טיפש, יום אחד בכהנו ברבנות הגיע אליו חייל יהודי בשאלה שהוא נזהר בצבא לא לאכול מאכלות אסורות, והוא מרגיש שהוא מתמוטט ולא יכול להחזיק מעמד יותר, מה לעשות, ענה לו רבי ברוך בער זה מה שהרבי אמר לי אל תהיה טיפש, קום ותאכל, סיים על כך החזון איש, אבל רבי ברוך בער לא היה אוכל.

כשסיפרתי שרב פלוני לומד ממה שמרן החזון איש הקיל בדיני חליבה בשבת, שאפשר להזיז מאוורר שפועל בשבת ממקום למקום, השיבוני כי מדברי החזון איש בחליבה

אין ללמוד להקל, כי ראה החזון איש שהרפתנים עושים איסורים דאורייתא ממש, והקיל להם החזון איש בחליבה עד הדאורייתא ממש, כי החולבים לא ויתרו על החליבה, והוצרך להקל להם כדי שלא יעברו על דאורייתא, אבל בודאי יש להחמיר יותר מזה.

יש כהיום מנורה שיש לה מכסה מסתובב, ושאלו מה הדין לגבי שימוש בזה בשבת, ושאלתי מה השאלה ולמה שזה יהיה אסור, ענו לי בענין שבת כל דבר זה שאלה, ואמנם לא רצו להתיר את השימוש בזה בשבת, אבל לא מן הדין.

ופעם סיפרו שאיזה רב אמר פעם כי שבת זה דבר מפחיד, איפה שזוים יש חטאת וסקילה, מרן החזון איש לא אהב את זה ואמר סי איז אכלברנע רעטעניש [וי"א התפעלות], כלומר שהוא בדרגה נמוכה.

עובדא הוה באחד שעשה עיסה לשבת מקילו ושלושת רבעי קמח, ולא הפריש חלה, ואמרו דמה שמצאנו שהקלו לעשר דמאי על ידי תנאי של אחר, יתכן שהוא דוקא בדמאי, אבל כאן גרע שהוא ספק חיוב כעין חסרון ידיעה מהו השיעור ובכהאי גוונא לא מצאנו להקל, אף על פי כן כיון שהעיקר לענין חלה הוא השיעור הגדול שמברכין עליו, הקילו לו שיקנה את החלות למי שעשה תנאי על הפרשת חלה, ויפריש חלה בשליחותו, כיון דבלאו הכי יש מניעת שמחת שבת אחרי שטרח ואפה לכבוד שבת.

היה בחדר על הקיר שעון דיגיטלי, ואמרו לכסותו בשבת, כי היה קשה לראות איך שהשעון כותב בשבת.

אין להתקשר בטלפון לחו"ל מארץ ישראל כשבחו"ל שבת, לפי שהמטלפן מכאן מפעיל את הטלפון שם כששם שבת.

מעשה שנכנס מרן החזון איש בבית

בטנים עם קליפה כדי שיהא לאנשים גם מה לעשות ולא רק לאכול.

היו הולכים לשלום זכר אצל שכנים ואצל קרובים, ואמרו שיש בזה מצות גמילות חסדים.

ופעם אמרו כי כמעט כל הילוכנו בשבת הוא לדבר מצוה, ולכן מותר ללכת מהר, או הולכים להתפלל בבית הכנסת, או חוזרים הביתה לאכול סעודת שבת, או הולכים לגמילות חסדים כשלום זכר וחוזרים הביתה ללמוד.

מעשה היה שהיו צריכים לשמש כסנדק באיזה ברית בבית כנסת בבני ברק בשבת, הסכימו לכך רק בתנאי שגוי יטלטל את התינוק מהבית לברית, ושכולם יראו את הגוי מביא את התינוק.

במקום שהגינורטור מתחלף לבד אחריו שבת, אמרו להחליף מיד אחרי ברכו, כי לפעמים זה מתחלף בדיוק באמצע פסוק ראשון של קריאת שמע, והרגע שנהיה חושך מפריע את הכונה.

עניי יו"ט

הדעת נוטה שלא תיקנו תקנת עירובי חצירות לחול המועד, עיין ביצה י"ב א' דגם ביו"ט נחלקו, ואת"ל תיקנו הרי עירוב שנעשה ביו"ט מועיל גם לחול המועד, דלא מסתבר דמוצאי יו"ט יהא חמור מיו"ט.

היו רגילים ליתן מעות יזכור קודם יו"ט, (אולי לא יתן אחר יו"ט, ועוד שראוי להקדים משום כיבוד אב ואם), ולומר ביזכור בעבור שנדבו כו', ואיני יודע אם אמרו תיבת צדקה, כי פעם הבאתי מעות שאמר אחד שיהיה לצדקה ולא רצו לקחת כי אמרו מי יודע מה זה צדקה.

מקום שרובו גויים ומעט יהודים בחו"ל, חשיב ישוב ישראל לענין יו"ט שני.

רבי שמואל גריינימן בשבת וראה ילד יושב על משחק הדומה לסוס, נענה החזון איש ואמר נו אין רוכבין על גבי בהמה בשבת.

מרן החזון איש התיר למי שסבל הרבה מאד מצרבת, לשתות בשבת סודה לשתיה להקל עליו, וכן היה מצרף טעם להקל ברפואה בשבת לעת הצורך כיון דבזמננו ליכא לחששא דשחיקת סממנין, שאין סתם בני אדם יודעים לשחוק סממנין, ואע"ג שזו גזירה דרבנן, מכל מקום מצאנו שכתבו כן תו' בביצה ל' א' ד"ה תנן, בהא דתנן אין מטפחין ואין מרקדין שפירש רש"י שהטעם הוא שמא יתקן כלי שיר, דלדין דאין אנו בקיאים לעשות כלי שיר לא שייך למיגזר.

שמעתי שאחד בא לשאול שהוא בודק את העירוב כל ערב שבת והכל בסדר, האם הוא יכול לטלטל על סמך זה, ענו לו אתה יכול לתת לילדים הקטנים לטלטל, חזר ושאל אם הוא גם יכול לטלטל, ענו לו טוב אתה יכול לתת גם לאשתך לטלטל, חזר ושאל אם הוא גם יכול לטלטל, ענו לו האם אתה מוכן להתערב על מאה אלף דולר שאי אפשר למצוא שום פסול בעירוב, אז הוא ענה זה לא, אז אמרו לו נו חשש מאיסור האם הוא לא יותר מזה ?.

שאלתי אם אפשר לומר דמנורות החשמל שלנו הם כמו הנרות שהתיר מהרש"ל לקרות לאורן בשבת דלא שכיח בהם הטייה, והשיבו, יכול להיות.

כן שאלתי אם הגינורטור נעול והמפתח ביד גדול, אם הוא מועיל כשומר, והשיבו, יכול להיות.

לפני כארבעים שנה כשהיו עושים בבית שלום זכר לנכדים, הזהירו תמיד שלא להניח על השולחן בטנים מקולפים (שאו התחילו למכור מקולפים), אלא רק להניח

ישראל שבחו"ל כמדומה שאין לו לאפות חמץ ביו"ט אחרון של פסח.

מי שנוסע בחול המועד להורים ונשאר שם למחרת החג, מותר לו לקחת איתו את התפילין בחול המועד לצורך אחר המועד.

אמרו פעם שהיצר הרע רגיל לבוא לקלקל את המצוה של ושמחת בחגך, וסיימו על זה אולי נקרא לזה על ידי הרהורי תשובה.

עניני פסח

אם חל ערב פסח בשבת, מוכרין כולם את החמץ לפני שבת לנכרי, אבל לא רצו לאכול בשבת חמץ של נכרי, ולכן כתבו לרב המוכר החמץ מכתב בלשון זה, אם אמנם ראוי לנהוג לציבור כאשר דיברנו, אך אין זה אלא מפני ההמון, ואילו היה הנידון רק לחכמים היה ראוי שלא למכור את המוכן לסעודה, כי הרי המכירה לא באה בשביל בל יראה, ולכן חושבני שלא למכור את החמץ שמונח בשקיות ניילון במרפסת המזרחית שלי.

פעם מכרו כולם בערב פסח את כלי החמץ לגוי, לאחר הפסח הצריך מרן החזון איש את כל הכלים טבילה, אחר כך הוא לימד למכור רק את החמץ שבכלים לגוי, ולא את הכלים עצמן.

הטחינה של הקמח משמע בחזון איש בהלכות ציצית דעל ידי חשמל שפיר דמי, ומה שאין עושין במכונה חשמלית זה לפי שהקמח מתחמם מפני המהירות, ואם יעשו במכונה הפועלת לאט שפיר דמי.

מים שלנו היו לוקחים בדיוק בזמן השקיעה, אבל היו מכינים מים בכלים כחצי שעה קודם לשקיעה שמא בזמן השקיעה יהיה איזה קלקול במשאבה או בזרם החשמל וישארו בלי מים, אבל בשעת השקיעה כשראו

שהכל פועל כרגיל, שפכו אחד וחזרו ומלאו וכן כולם.

בליל פסח כשחזרו מבית הכנסת, היו אומרים ליתן מיד לתינוקות מצה לאכול לפני קידוש.

בליל הסדר לפני ברכת המוציא נתנו לכל אחד מן המסובין מצה שיש בה יותר מכזית בריוח שישתדל לאכול ממנה כמה שיותר במהירות של שתי דקות, ובברכת המוציא נתנו לכל אחד חתיכה קטנה מן הלחם משנה, אבל הבוצע חייב לאכול כזית מן הלחם משנה דאי לאו הכי לא יצא.

אמרו לנו כי כל אחד שיש לו כבר ילדים, עדיף לו להשאר בביתו בליל הסדר ולספר לצאצאיו סיפור יציאת מצרים, מאשר ללכת להורים, וסיימו כך אני הייתי רוצה לעשות עם הילדים שלי.

בשנים האחרונות אמרו שיתכן שפעם לא היו מפררים את המרור ברי"ב אייז"ן לצורה של לאקשי"ן ארוכים, אלא לצורה של פירורים ממש, ואם כן אנו שינינו מהמנהג, וחזרו לפרך בצורה זו שלא לשנות.

בפסח לא רצו שישתמשו בדבר הצריך הכשר, ובפרט בקמח תפוחי אדמה, ואמרו על זה אנו מתרחקים מכל דבר הדומה לקמח.

בענין הסיבה, צידדו פעם לומר שממה שאמרו בגמרא הסיבת ימין לא שמיה הסיבה, פרקדן לא שמיה הסיבה, ולא אמרו סתם הסיבה בשמאל ותו לא, שיתכן ששיבה על כסא עם משענת בגב כישיבה רגילה שלנו, נמי חשיבה הסיבה.

כמדומני שאת הכוס שמילאו לאליהו הנביא חשבו לפגום, כיון ששתה ממנו, ולא החזירוהו לבקבוק.

בענין כפולה במצות, נהגו להחמיר שכל מקום שרואים פס של כפל שנעשה

דשרי, ועיין בשער הציון סימן תמ"ד סק"א דהגר"א אוסר, פוק חזי מאי עמא דבר].

באפיית מצות היה קורה שהיו יוצאים מצות מהתנור כשהן רכין ולחין, והיו אומרים שמצות אלו אנו אוכלין משום שיש לנו אמונת חכמים, שכתב בחזון איש דכל שקרמו פניה חשיב אפיה גמורה, ולולא זה לא היה לנו לאכול מצות אלו.

קרבן פסח אסור לבשל אחרי הצלייה דיש בישול אחר צלייה.

שמעתי שאחד בא לשאול שמלח את הבשר של פסח במלח ללא הכשר לפסח מה לעשות, ענו לו כי ההבדל בין זה לזה הוא רק שעל אלו שילמו למשגיח ועל אלו לא שילמו לו, אתה רוצה לשלם למשגיח אז אתה יכול לשלם לו גם עכשיו.

באחד משנות השמיטה הגיעו הרבה שלוחים מחו"ל עם חזרת למרור, קראו עליהם המקרא הזה השביעני במרורים.

שמיני של פסח שחל בשבת, אין אומרים אב הרחמים, אע"פ שבחו"ל אומרים, הם לא אמרו בשביעי של פסח.

בחג השבועות יש להניח פרחים ועשבים בבית הכנסת ובבית, כי הגר"א לא ביטל אלא שלא להעמיד אילנות שהוא מנהג העובדי כוכבים, אבל עשבים מותר.

לגבי צום בשבוע שאחר שבועות, אמרו שהיות ורבי עקיבא איגר בגליון השולחן ערוך מביא בשם האגודה שמעתיק גמרא שימים אלו אסורין בהספד ותענית, אע"פ שהגמרא אינה לפנינו, אי אפשר להתיר לצום.

הורו שנשים האומרות הלל בראש חודש יאמרוהו בלא ברכה, כי בקושי הגברים מברכים, ושאל השואל מה עם חול המועד פסח שיש בו רק חצי הלל, ואמרו לו בחג לא מתחילים עם נשים, וכן אמרו שנשים לא

בעריכה חושבין אותו ככפולה, ואפילו נראה רק מצד אחד, אמנם אמרו כי האוכל כפולות אלו בפסח יוצא ידי חובתו בכזית מצה, ולכן אין לאכול כפולות אלו בערב פסח.

אשה שבבית אביה לא אכלו שרויה שנישאת למי שאוכל שרויה, יכולה לאכול, דעולה עמו ואינה יורדת עמו, ואינה צריכה התרת נדרים.

אפשר לתת למי שאינו אוכל שרויה בפסח מכלים שלנו שאינן בני יומן, סירים וצלחות וכפות ומזלגות.

החשש בשרויה הוא שמא נשאר מעט קמח שלא נתגבל יפה ועכשיו כשיגע במים יחמיץ, ואמרו שהדבר קצת פלא שאבותינו לא לקחו את החומרא הזאת ראשונים.

על אופן עשיית הקניידלך בפסח, הקפידו שלא יתנו בתוכם מים אלא ביצים ושמן ומלח בלבד, ושיתנום לתוך הקדירה במקום מים ורק בשעה שהקדירה רותחת, ולא לעשות קניידלך גדולים שאז החלק הפנימי ממתין מלהתבשל, אלא יעשו אותן קטנים כגודל אגוז, כדי שתהיה חליטה ברותחים בכל הקניידל מיד, והמכניסין לקדירה יהיו ידיו יבשות ממים ויטביל ידיו בשמן בלבד, וירחצו את הכלים מיד ולא ישהום בכיור.

מעשה שעשו התרת נדרים לרבי זליג שפירא שיוכל לאכול שרויה בפסח, וכאשר נכנסו וסיפרו הדברים למרן החזון איש אמר שאי אפשר לעשות התרת נדרים למי שאבותיו נהגו שלא לאכול שרויה בפסח, לפי שהם חשבו את זה לעיקר הדין.

אין לאכול קניידלך לסעודה שלישית אחרי מנחה בערב פסח שחל בשבת, [עין מ"ב סימן תמ"ד סק"ח ובסימן תע"א סק"כ

יברכו שהחיינו על תקיעת שופר ביום השני של ראש השנה.

עניני ראש השנה

הרבה פעמים שאנשים היו שואלים שאלות לפני ראש השנה על דברים שלא כל כך דחופים, ענו להם נמתין ונראה מה יכתבו בראש השנה, וכמו כן לפעמים היו אנשים שואלים איך פלוני נהיה חולה או איך זה קרה לו לפלוני וכיו"ב, היו אומרים אני יודע איך זה קרה לו, כך נכתב בראש השנה.

בחודש אלול היו תוקעים בבית כמעט כל יום שלושים תקיעות בבוקר קודם האכילה, כדי להתרגל בעבודה, וכן ציוו לבעלי תקיעה לעשות.

כאשר התפללו יום יום שלא במנין ותיקין אלא מאוחר יותר, לא רצו שיתחילו סליחות בערב ראש השנה בזמן שאפשר עדיין להתחיל להתפלל שחרית כותיקין, כי אמרו דמכיון שאפשר עדיין להספיק להתפלל שחרית כותיקין הרי תפילה קודמת לסליחות, ולכן קבעו זמן סליחות כעשר דקות לפני הנץ החמה.

על מה שאמרו מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה, אמרו שיתכן דהיינו מיד בכניסת החג ממש, וביותר היו נוהרים כל השנים לקום בראש השנה קודם עלות השחר משום כך, ועל שלש שעות שהקדוש ברוך הוא דן את עולמו היו אומרים דנראה דארץ ישראל קובעת, אלא דבני חוצה לארץ הרחוקים ניתן להם אפשרות לתקן אחר כך בזמן שנעשה אצלם ראש השנה, בתפילה ובתקיעות.

בכל סעודות שבת ויום טוב מראש השנה ועד שמיני עצרת, אוכלין טעימה ראשונה של החלה בדבש, ומאכלים חמוצים אין אוכלין בראש השנה אבל אוכלין אותן בעשרת ימי תשובה.

בלילי ראש השנה בלבד היו אוכלים את הסימנים, ולא ביום, וסדר האכילה תמרים תחילה בברכה, ולאחריהם אומרים יהי רצון שיתמו שונאי השם, ובגלל ברכת בורא פרי העץ על התמרים, היו אומרים את היהי רצון של התמרים לאחר אכילה, אבל בשאר הסימנים היו אומרים את היהי רצון קודם אכילה, ולוקחין רימון ואומרים יהי רצון שיברכו זכויותינו כרמונים ואוכלין, ואחריהם תפוח בדבש וראש של דג ומקדימין היהי רצון, ולוקחין גזר ואין מברכין עליו ואומרים בידיש יהי רצון מיר זאלן זאך מערן (שנתרבה), ופעם אמרו כי גברים בלבד צריכין לומר ולאכול בראש השנה את הסימן של שנהיה לראש ולא לזנב.

כתוב במעשה רב מהגר"א שאמר שאין לאכול ענבים בראש השנה, והטעם על פי סוד, ואמרו שמרן החזון איש אמר על כך שהוא יודע מה הסוד, שפשוט מאד לא היו לו ענבים, אבל אמרו על כך שלא יודעים למה מרן אמר ככה, וגם אמרו שאולי זה משום דכתיב ענבימו ענבי רוש.

אע"פ שלבשו קיטל בתקיעות, לבשו את המעיל הרגיל בשחרית, ולפני התקיעות החליפו את המעיל בקיטל. (עיין מטה אפרים).

אמרו לש"ץ המתפלל בימים נוראים שהעיקר ישגיח שיכוין באבות, וכמדומני שאמרו לו שהניגונים שנהגו הקהל לזמר באבות, הוא כדי ליתן ריוח לש"ץ להתבונן ולכוין יפה.

כאשר שמעו בזמן תקיעת שופר קולות מבית כנסת אחר, היו מפסיקים את התקיעות עד שיגמרו, ואמרו שלנו אין בעיה לשמוע תקיעות אחרות כי היות וחביב לנו לשמוע את שלנו, הרי שאע"פ שתרי קלי לא משתמע, אבל אם אחד חביב אז כן משתמע, אבל לשומעים בבית הכנסת השני

את השברים עם התרועה, אלא יגמור השברים ויתחיל תרועה, ואם הפסיק מעט גם כן אין קפידא.

כשעושיין שברים תרועה בשתי נשימות בחזרת הש"ץ, מפסיקין הפסק גדול, וכשהייתי בא לתקוע לפני ראש השנה והייתי עושה הפסק גדול, אמרו לי אנחנו עושים אולי קצת יותר, ושאלתי כמה יותר, ואמרו לי אינני יכול להגדיר את זה בזמן.

אמרו שכאשר היו תוקעין אצל הרב מבריסק היו עושיין התקיעות דמיושב ודמעומד בשתי נשימות, ורק אחרי התפילה תקעו שברים תרועה בנשימה אחת.

אם עושיין הפסקה בין קריאת התורה לתקיעות, מחזירין את הספרי תורה לארון הקודש קודם ההפסקה, ואין משאירין את הספרי תורה שיעמדו שם בזמן התקיעות, שאין ראוי להשאיר את הספרי תורה על הבימה כשכולם יוצאין.

נכנס לבית הכנסת בזמן התקיעות ולא שמע הברכות, ונתכוין לצאת ידי חובתו, יברך קודם תקיעות דמעומד, כן משמע ממה שכתב במשנה ברורה דסח באמצע אינו מברך דהוי כאכל קצת.

היו ממהרים את הש"ץ לסיים תפילת מוסף מוקדם כדי שכל הבאים ממרחק יוכלו להגיע לבתייהם לאכול קודם חצות, כי אין להתענות בראש השנה.

שכח לומר זכרנו לחיים לא יאמרנו קודם מי כמוך, אע"פ שכתבו המפרשים הטעם שתחילה יש לבקש זכרנו לחיים, מכל מקום סדר התפילה נתקן כך לזוכרים, ולא נשתנה הסדר לשוכח.

אנו אומרים בתפילת יום הכפורים ומה שחטאנו לפניך מרק ברחמיך הרבים אבל לא על ידי יסורים וחלים רעים, ועל

זה יכול לקלקל כי אולי הם ירצו לשמוע גם את שלנו, ולכן הפסיקו.

כאשר הפסיקו לתקוע בשופר בבית הכנסת, לא היה הדבר מאיזה קושי, אלא אמרו שטוב להפסיק לתקוע כשאפשר עוד לתקוע, ולא להפסיק לתקוע כשאי אפשר כבר לתקוע. (והיה זה בגיל ששים שנה).

אמרו לש"ץ של שחרית בראש השנה שבקדיש של ישתבח לא יפסיק בניגון בין ובזמן קריב לואמרו אמן כמנהג החזנים, כי כשהגיע לובזמן קריב כבר צריך לומר אמן, אפילו שהחזן לא אמר עדיין ואמרו אמן, (ויסיף ניגון קטן לפני בעגלא, ויעלה בידו יפה).

אמרו לגבאים שכאשר הם מחשבים למי לתת עליה לתורה בימים נוראים, יש להשתדל לתת לאבלים בתוך י"ב חודש עליה לתורה ביום הכפורים, כי יום הכפורים הוא יום הדין גם למתים, וטוב לעשות חסד עם המתים.

ביום ראשון של ראש השנה היו מכריזים לפני התקיעות שהציבור יכוין לצאת, כי זה דאורייתא ומצוות צריכות כונה, אבל ביום שני שזה דרבנן לא הכריזו.

אמרו פעם כי אצל מרן החזון איש לא היה שלשה שברים, אלא הרבה יותר, ואמרו שהלכו לאחר פטירת מרן החזון איש לשמוע את התוקע שתקע אצל מרן החזון איש, והוא היה עושה בכל פעם יותר מעשר שברים גם ארוכים וגם קצרים.

עוד אמרו כי מרן החזון איש צוה לעשות תקיעות ארוכות ותרועות ארוכות, ולא נתפרש הטעם, אך כנראה הכונה היתה שלא לעשות קצרות.

כן הזהיר מרן החזון איש כשעושיין שברים תרועה בנשימה אחת, שלא לחבר

ידי מה כן, יש לפעמים לאדם צער גדול מאוד מענינים שונים, וזה יותר צער עבורו מאשר יסורים.

לדעת הרמב"ן עיקר הוידוי הוא קודם יום הכפורים ממש, ולכן לדידן תפילה זכה זה עיקר הוידוי, וכשמגיע באמצע תפילה זכה לנוסח הוידוי, יש לעמוד, כיון דדין וידוי מעומד הוא מדינא דגמרא.

מותר ללבוש ביום הכפורים כמה זוגות גרביים.

יולדת תוך שלשה ליום הכפורים, אם נגמר השלשה ימים בליל יום הכפורים, תתענה, כיון שאם תאכל בתשיעי אינה צריכה לאכול בליל יום הכפורים, ואחר כך היא כבר אחרי שלשה ימים.

אפשר לבלוע ביום הכיפורים תרופות שנפסלו מאכילת אדם, בלי מים.

ראו פעם יהודי בערב יום כיפור שהוריו זקנים וחולים, אמרו לו אצל ההורים שלך, מחר הוא יום רגיל, ללא שום שינוי.

אמרו שאצל מרן החזון איש היה החשבון כשבא לקבוע זמן מנחה ונעילה, שצריך לכך שעתים וחצי, ולא עלו הכהנים לדוכן כי היה מאוחר.

נוהגין שנערים מתעניין ביום הכיפורים שנתים לפני הבר מצוה, וכן אמרו לכהנים קטנים שמגיל זה יש להם לישא כפיהם עם כהנים גדולים.

ביום הכפורים היו נוהגים כל השנים לומר בעמידה את כל סדר העבודה מאמין כח כו', עד סוף סדר העבודה.

כמה מן החסד עשה עמנו הקב"ה בגלותו לנו באיזה יום הוא יושב על כסא המשפט ודן את כל העולם כולו, שהרי אלמלא ידענו היינו אולי באותו יום מתנהגים

כביום רגיל, או עוסקין באיזה מלאכה, או מטיילים וכיו"ב, ולא היינו יודעים שבאותה שעה נכתב ונחתם גזר דיננו, ועכשיו שאנו יודעים אנו שבים בתשובה ומתפללים ומבקשים שימלא הקב"ה משאלות ליבנו לטובה, וכן גילה לנו שעל ידי תקיעת שופר נזכה לרחמים בדין, והוא לטובתנו, ועוד נתן לנו מצוה לתקוע לטובתנו, וכמה עלינו להודות על כך.

ופירשו מה שאנו אומרים בתפילה שאחר התקיעות ובכך יהי רצון שיעלו אלו המלאכים היוצאים מן השופר כו' ומן תשר"ת ומן תש"ת ומן תר"ת לפני כסא כבוד כו', וקשה שהרי אחד משלשתן הוא שנצטוונו בו והוא המוציא מלאכים, אלא שאנו תוקעין את כולן לצאת מן הספק, ואם כן למה אין אנו אומרים או מן תשר"ת או מן תש"ת או מן תר"ת, אלא מכאן משמע שמכל הקולות יוצאין מלאכים אלא שאנו נצטוונו לתקוע תרועה.

עניני סוכה

בסכך של מחצלת לא רצו להשתמש לסוכות, כי לא רצו להשתמש אף פעם בכל דבר שצריך הכשר אם אפשר בלעדיו, ומישהו שאל אם פלוני יכול להשתמש בזה, וענו לו פלוני כן, אנחנו לא.

גם אמרו לי אני לא רוצה שיתלו תמונות עם פסוקים בסוכה שלי. (א"ה, ראיתי לאחרונה תשובת מהרי"ט על תליית פסוקים בבית הכנסת).

בני אדם שהם דופן לסוכה, כשהם בפנים מסתבר שיכולים לאכול.

סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה גם לעוג מלך הבשן, ופחותה מעשרה טפחים פסולה גם לננס.

אמרו בשם מרן החזון איש שאמר

את הסידור, אבל לא החזיקו את כל ארבעת המינים ביד ימין והסידור ביד שמאל כמו שעושין רבים.

עלייה לתורה בליל שמחת תורה, הגר"א עלה כדעתו שציבור יכול לקרוא כשירצו, וכן מרן ז"ל, ובשנת תשל"ז כתוב אצלי שלא רצו לעלות ולקחו הגבהה, ורי"מ גם אמר שבשנים האחרונות ביקש מרן שלא לעלות, אבל משבנו את בית הכנסת לא רצו לעשות פרסום לנידון זה, ועלו לתורה כל שנה.

עניני חנוכה

מדליקין נר חנוכה כרבע שעה אחרי השקיעה.

המדליק נר חנוכה בשתי מקומות מפני החשד, אפשר שבנו ידליק במקום השני, ואם בנו קטן שהגיע לחינוך, יש להסתפק.

גם אם יש יותר פרסומי ניסא כשידליק בצד ימין הפתח, הרי שאם גם משמאל רואים ברשות הרבים, לא מצאנו לשנות מדינא דגמרא משום קצת יותר פרסומי ניסא.

בית של שתי קומות, בקומה העליונה יש חלון הפונה לרשות הרבים, ואילו הכניסה לבית נמוכה מהרחוב גובה קומה, יש להדליק בחלון ולא בפתח הבית, כי אנשים לא מסתכלים מהרחוב למטה.

חלון הפונה לרשות הרבים ויש אפשרות להדליק בתוך הבית צמוד לחלון, ויש גם אפשרות להדליק מחוץ לחלון על המקום שיש שם, השיבו להדליק בתוך הבית בחלון, ואם יש לו חלון נמוך מעשרה ידליק בו.

מרן החזון איש היה מדליק נר חנוכה במרפסת סמוך לפתח, ומכבה את החנוכה שלו לאחר תפילת ערבית, כי לא היה שם

בזמנו כך, הלולים רובן כשרים, ההדסים רובן פסולים, והאתרוגים מחצה על מחצה, ומה שיש אומרים בשם מרן החזון איש שאמר שאילו היה מצוה ליקח אתרוג פסול היה גם זה קשה, פירשו כונתו שלמצוא אתרוג שאפשר לומר עליו שהוא ודאי פסול לכל הדעות בלא ספק, גם זה הוא דבר לא קל, כי כמעט בכל דבר שיש פוסלין יש גם מכשירין.

הלולב של החזון איש היה סגור למעלה במה שרגילים לקרוא לזה "קרה", הראיתי לו וצחק ולא חשש לכך כלל.

פעם בדק אחד מהתלמידי חכמים את הלולב שלו בזכוכית מגדלת, אמרו לו אם החזון איש היה פה הוא לא היה נותן לך לבדוק עם זה לולב.

לעומת זה היו בודקים את עלי הלולב מאחור לראות שהם כולם כפולים, ולא סמכו על כך שמסתמא הם כפולים, ואמרו הרבי מסתמא לא היה סומך על כך בלא בדיקה.

בשיעור משולש בהדס, קבלתי ממרן זללה"ה דלעולם יש למתוח קו מן השורש של ההדס שדבוק לעץ, וכל שיש קו שפוגע בשלשתן, אף שבוזה הוא נפגש מלמעלה ובוזה מלמטה, ובלשון הזה אמר לי לא שזה השיעור אלא שזה ודאי שפיר דמי, וממה שאמר ז"ל שלא זהו השיעור יש להבין להקל עוד קצת.

העדיפו שההדסים יהיו יוצאין שלשה טפחים מחוץ לקוישלע, כי בקוישלע לפעמים יכולים ליפול עלים על ידי האחיזה, ורצו לראות שלא נפלו מהם עלים.

עץ ערבות הסמוך לבור של שופכין וגדל ממימיו, כשר לברכה.

צופה הייתי בהקפות עם הלולב, שהיו אווזין את ארבעת המינים בשתי הידים וגם

מי שיראנה לאחר זמן זה, ואילו הרב מבריסק היה משאירה לדלוק עד אמצע הלילה, כי במקומו היו בני אדם עוברים ושבים עד מאוחר.

כשהיה מנין לערבית בבית, היו רגילים להדליק נר חנוכה במוצאי שבת לפני עלינו, ויצאו בזה גם נר בית הכנסת וגם נר איש וביתו, אבל כמדומני שגם כשהתפללו בבית הכנסת כל השנים (מגיל שאני זוכר) היו תמיד מדליקין נר חנוכה קודם הבדלה, אבל בשנים אחרונות היו דיבורים בענין זה אם להקדים הבדלה לנר חנוכה או לא, ואיני יודע המנהג.

הריני מעתיק מלשון שכתוב בחו"ב שבת. כהיום שיש מדריגות המיוחדות להרבה עליות, אין פתח הכניסה למדריגות נחשב לא כפתח הבית ולא כפתח החצר, והלכך יש להדליק בחלון הסמוך לרשות הרבים, ולא בכניסה לחדר המדריגות, וכן אנו נהיגין ע"פ מרן זללה"ה, גם היה אומר ז"ל דכהיום אין אנו משתמשים בשימוש חצר כדרך שהיו משתמשים בימי חז"ל, ועוד שכהיום גם אם מדליקין בפתח הבית או בחלון רואין ברשות הרבים, ולא כן בזמן הגמרא שהכותלי חצר היו מסתירין, ולכן אין להדליק כיום בפתח החצרות שלנו.

מי שדר בעלייה מדליק נר חנוכה בחלון הסמוך לרשות הרבים אע"פ שהיא גבוהה לבני רשות הרבים למעלה מעשרים אמה, וכהיום שרבו הדרים בעליות הרי יש בזה פרסומי ניסא טובא, ואין להחמיר בכהאי גוונא להדליק גם בכניסה לחדר המדריגות.

כל אדם שיש לו בית, בחנוכה אינו חייב לאכול בביתו, אלא גם אם הוא אוכל בבית אחר נמי חייב להדליק בביתו, ולא גרע מאשתו שמדלקת עבורו בביתו, וכל שכן הוא עצמו.

המדליק נר חנוכה בחלון, ידליק ביום ראשון בצד ימין, וכל יום יתחיל להדליק בנר הנוסף ויפנה לימין.

יש מקום להסתפק במי שביתו הוא למעלה מעשרים אמה ועיקר הדלקתו היא על שלחנו, ונסע מביתו, אם גם בזה נימא דדי בהא דמדליקין עליו בביתו, דיש לומר דרק כשמדליק בפתח ביתו או בחלון תוך עשרים אמה דההיכר הוא לבני רשות הרבים, אז מה שמדליקין עליו בביתו פוטר, כיון דבבית זה הדליקו ואין נפקא מינה מי הדליק, אבל בכהאי גוונא שמדליק על שלחנו יש מקום לומר דחייב להדליק בעצמו במקום שהוא.

חולה המאושפז בבית חולים, ידליק שם נרות חנוכה.

בחנוכה בבית הכנסת המנורה עומדת ממזרח למערב והמדליק מתחיל מנר הראשון בצד ימין, וביום השני מתחיל מהנר הנוסף ופונה לימין.

מי שעתיד להדליק בבית הכנסת טוב שיברך בביתו וילך מיד לבית הכנסת בלא הפסק וידליק שם, דכיון שעדיין אין שם אנשים אינו יכול לברך שם, אבל במוצאי שבת שמדליקין לאחר קדיש תתקבל היה המדליק מברך.

עניני פורים

אחד הנכדים הגיע בפורים מחופש לשוטר, שאלו אותו למה התחפשת, והוא ענה לשוטר, אמרו לו לא מתחפשים לרשע.

פעם שאלתי מדוע נוהגים לעמוד במגילת אסתר, ואילו בשאר המגילות נוהגים לשבת, ודחו אותי שוב ושוב, עד שלבסוף אמרו לי כי בזמן שאני גדלתי אצל מרן החזון איש היה מרן עומד בשעת קריאת מגילת אסתר.

ברק לקריאת המגילה, לא רצו שיבוא רק לפורים, אלא הצריכוהו להקדים ולבוא כמה ימים קודם שכבר ייחשב תושב בני ברק.

עניני שביעית

בספר חזון איש שיצא לאור בתחילת בואו לארץ כתב שמשומר ונעבד אסור באכילה בשביעית, ולאחר כמה שנים ששהה בארץ כתב בספרו שמשומר ונעבד מותר באכילה בשביעית, והוא הסביר כי בתחילה כשבא לארץ לא היו כאן שומרי שביעית כלל, והלכך לא היה הדבר נוגע למעשה כי לא היה שייך לאכול שמור ונעבד רק על ידי קנייה ממי שאינו שומר שביעית, וזה אסור משום סחורה, ולכן כתב שאסור, ולאחר כמה שנים ששהה בארץ ונעשו בארץ שומרי שביעית, כתב בספרו את עיקר הדין שמשומר ונעבד מותר באכילה בשביעית.

אמרו פעם שהחזון איש הקיל כמה שאפשר בדיני שביעית, כדי להראות לכולם שאפשר לשמור שביעית, ואילו אחרים שרצו להחמיר רצו רק להראות לכולם שאין אפשרות לשמור שביעית בארץ וחייבים להתיר את המכירה.

כשעושיין אוצר בית דין לפירות שביעית, אין הב"ד רשאים למנוע את היחיד מלהכנס לפרדס ליטול פירות, ורק רשאים לגבות ממנו את ההוצאות.

לענין קדושת שביעית בדרום ארץ ישראל, אנו נוהגין להקל מקו רוחב שלוש מעלות ודרומה.

בשנת השמיטה תשע"ה אכלו מירקות הערבה הדרומית, ואמרתי כי בשנות השמיטה שעברו לא היו אוכלין, ופעם שאלתי למה וענו לי אם אני יאכל אז הם יצטרכו לשמור שם יום טוב שני, ולא זכרו מזה, אף על פי כן לא הפסיקו לאכול כי לא ראו בזה

במגילת אסתר כשדופקים בהמן אמרו לבעל קורא שיחזור כמה מילים סמוכות מתחילת ענין, ולא יתחיל ממקום שפסק.

אמרו לי על שכונת רמת שלמה בירושלים לענין פורים, דמסתבר דהעיקר הוא כמוקפין, ולכן יש לקרוא את המגילה בט"ו בברכה, וגם לקרוא בבית את המגילה בי"ד בלא ברכה ולכוון שלא לצאת בזה אם אין זה זמנה. [א"ה, אמנם בשנת תש"פ נתחברה העיר יחד ולכאורה כבר אין מקום להחמיר].

החזון איש הנהיג לעשות בבני ברק שני ימים פורים כי היו בתי בני ברק מחוברים עד יפו, אבל לרבי ביינוש פינקל שהתגורר בבני ברק ברחוב עזרא 14 אמר החזון איש שיעשה פורים רק ביום י"ד, כי אז היה הפסק גדול בין ביתו לבית מרן, וביתו לא היה מחובר לעיר יפו.

כפורים משולש, אבל מתפלל כש"ץ רק ביום ראשון.

במגילת אסתר כשחוזרים על הפסוקים להרוג ולאבד, לא עמד לפנייהם, לא הניחו לבעל קורא לחזור על כל הפסוק, רק על כמה מילים אלו, כי הנשים מתבלבלות ואינן מוצאות היכן הוא אוהז.

אחד הנכדים סיפר שלמד בליל פורים כל הלילה, לפי שהחתם סופר כותב שמי שלומד בין מגילה למגילה הוא בן העולם הבא, אז אמרו לו ללמוד זה יותר טוב מעולם הבא, עולם הבא הקדוש ברוך הוא עושה לך טובה, וכשאתה לומד אז אתה עושה להקדוש ברוך הוא טובה.

הנזכר שלא אמר ועל הניסים בברכת המזון לאחר שאמר ועל הכל ה"א, ימשיך עד ומברכים אותך, ויחזור לועל הניסים.

הייתה שנה שהבעל קורא רבי יוסף התגורר בתפרח בחורף והיה אמור לבוא לבני

שום חשש, שהרי המקומות הללו ודאי שהם חוצה לארץ.

בשנות התשל"ה תשמ"ה בערך שאלתי למה לא מעשרים כל ירק וירק לעצמו, ואמרו לי למי יש כח, אבל אחר כך באיזה זמן התחילו לבקש לנהוג כן לעשר את כל הקליפות.

בשנת שביעית כשהיינו לוקחין ענבים מן הנכרים, היינו אוכלין אותן ללא הפרשת תרומות ומעשרות, אבל אם עשינו מהם מיץ ענבים, הורו להפריש מזה תרומות ומעשרות וליתנו בתוך שקית ולהשליכו בשדה, דכיון שנגמרה מלאכתו ביד ישראל חייב בתרומות ומעשרות.

לולב שמור בשביעית, אפשר להקל.

בננות הנלקחות מן העובד כוכבים בשביעית והישראל מכניסן לחימום שקורין הבחלה, לפי מה שכתב רש"י בב"מ פ"ט בתוחלני, נמצא דמידי ספיקא דגמר מלאכה ביד ישראל לא נפקא, ויש לעשרן בשביעית לאחר ההבחלה, מיהו אם יתנה עם העובד כוכבים שהבננות נשארות שלו עד אחר ההבחלה, פטורין מן המעשר.

נוהגין להפריש תרומות ומעשרות משמן סויה וכיו"ב, אם מיצוי השמן נעשה בארץ ישראל, וכן שלחו פעם מכתב לפלוני על כך וכתבו לו דמה שאין הבד"ץ מפרישים תרומות ומעשרות משמן סויה, קשה להבין, דהא גם בשמן שומשומין רבים המחייבים והמה המהרשד"ם ורבי בצלאל אשכנזי ובית לחם יהודה ושיירי כנסת הגדולה, ושמעתי שכן מביאים גם בשם האר"י, ונהי דסמכו בזה על המקילים שהביא הברכי יוסף, אבל הרי אפשר דסויה גרע טובא, שאינו ראוי כמעט כלל למידי אחרוני כמות שהוא, מה שאין כן שומשומין דנאכלין כמות שהם,

ואם כן הרי לא מצאנו כלל מי שמיקל בזה, עד כאן לשון המכתב.

אבל לאמיתן של דברים להלכה ולא למעשה היו אומרים דמסתבר דדוקא בענבים וזיתים שהדרך הוא שמוליכים את כל הפירות מן הכרם לגת ולבית הבד, בהן שייך לומר שגמר מלאכתן היינו יין ושמן, וכן בלשון הכתוב זה נקרא תירוש ויצהר, אבל פולי סויה וכל כיו"ב שהן פרי כמות שהן, הרי זה שאפשר לעשות מהן גם שמן, אינו עושה את הפרי להחשב שגמר מלאכתו הוא שמן, שהפרי חשוב לעצמו, והגע עצמך שהרי הם עומדין כמות שהן גם כמה שנים, ואיך יתכן לחשוב שכאשר נעשה מהם שמן לאחר חמש שנים נצטרך לברר באיזה שנה נקצרו לידע אם הם משנת מעשר שני או מעשר עני, הרי הדבר מובן לכל שאין מיצוי השמן מהן חשוב גמר מלאכתן, וממילא כל שגדלו בחוצה לארץ אף על פי שמיצוי השמן נעשה בארץ פטורין הן מן המעשר, אלא שכל זה להלכה נאמר, אבל למעשה היו מעשרין כל מיצוי מקומי של שמן.

עניני מילה

אם השתתפו בברית ולא היו סנדק, היו טועמים שם מעט יין, ולפעמים גם מזונות, בגלל שכן כתוב ברמ"א, אבל כשהיו סנדק היו אומרים כי אין צורך בזה, כי היכן שאני אוכל זה סעודת הברית.

היו אומרים תמיד שלא לסמוך על השעונים המוצבים בכותלי בתי החולים לענין זמן הלידה לפני השקיעה או אחרי השקיעה לגבי ברית, כי בדרך כלל אין אדם שאחראי לכוון אותם, וכמעט תמיד כך היה שהשעונים בחדרי הלידה ובסביבתם לא היו מדויקים כלל.

שיש לו דלקת, אבל הוא נראה כתינוק רגיל, ונותנים לו אנטיביוטיקה, כשיראו בבדיקת דם שכבר אין לו דלקת אפשר למולו למחר, ואין צריך להמתין שבעה ימים.

ההוראה בתינוק צהוב שאם הצהבת בירידה אז מלים אותו כאשר הצהבת היא 11-12 אבל אם זה עולה ויורד ממתנים עד שתייצב.

בברית של תאומים אמרו כי כדאי שהבן השני לא יהיה באותו בנין בזמן הברית הראשון, ומחכים כרבע שעה ביניהם, ומעולם לא הסכימו להיות סנדק לשניהם, אבל המתינו במקום לברית השני, והמוהל יכול להשאר בחדר ולהמתין לברית השני, ולברך, כי לא הבטיחוהו שהוא ימול את שניהם.

שני אחים שנולד להם בן, לא יעשו את השלום זכר יחד אפילו אצל אביהם, אלא כל אחד יעשה לעצמו.

עניני חציצה

חציצה שרוב בני אדם מקפידין בכיוצא בה, לא מהני מה שהוא אינו מקפיד. **דיו** על ידיו ורחץ היטיב במידי דמנקי, מקילין לענין חציצה.

חציצה שאפשר להורידה רק על ידי אקונומיקה, כשאין דבר בעין מקילים לענין נטילת ידים.

סתימה הכואבת ועומדים להחליפה, היו שני שמועות סותרות בשם החזון איש, ולכן היו מחלקים שאם אירע שינוי בסתימה חוצץ, ואם לא אירע שינוי אינו חוצץ, לאחר זמן חזרו והורו לחשבה לחציצה בכל ענין.

הלכות חציצה בסתימות שיניים.

סתימה זמנית אפילו לזמן ארוך, הננו חושבים לחציצה.

בענין מילה, מעשה החיתוך בסכין חלק ללא פגם איננו מכאיב לתינוק, רק הטיפול בו לפני ואחרי המילה זה הכאבים, ולכן ציוו למוהלים שיקחו סכין חלק וכן מגן רחב יותר ויכניסו בו את הערלה בריוח הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ולא יגרמו צער לתינוק שלא לצורך.

מציצה אפשר גם בכלי, ואמרו כי המוהלים הנהיגו לעצמם שאם ההורים שומרים טהרת המשפחה עושים הם מציצה בפה, ואם לאו עושים בכלי.

מוהל שביקשוהו למול בשבת אצל מחללי שבת, אמרו למוהל כך, אם הבעל ברית עצמו מחלל שבת, יש לדחות לו את הברית ליום ראשון, כדי למעט בחילול שבת של כל הבאים, אבל אם הבעל ברית עצמו שומר שבת ורק קרוביו שיגיעו לברית הם יחללו שבת, קשה לומר לו שידחה את הברית.

בשלושה דברים נוהגין המוהלים לבדוק תינוקות קטנים לידע אם אפשר למולם, א. אם תופס בידו אצבע של גדול בחוזק עד שאפשר להרימו על ידי זה. ב. אם מיישרים לו את ברכיו בחוזק עד כמה ההתנגדות שלו. ג. באיזה חוזק הוא מוצץ, וכששלושה דברים הללו כראוי אז מלין אף כשמשקלו שני ק"ג.

המוהלים אומרים שתינוק שיש לו חום הנובע מחוסר שתייה הרי אם נתנו לו לשתות וירד החום מלין אותו מיד, אך צ"ע מהשו"ע דנפסק דצריך להמתין שבעה, ואני מורה דכל שהיה החום ניכר על התינוק בלא מודד חום, שיש להמתין שבעה ימים כהשו"ע, אבל חום שלא היה ניכר ורק על ידי המודד חום נודע ממנו, בזה אפשר שלא להמתין.

תינוק שנולד ובבדיקת דם נמצא

סתימה קבועה בשן שצריך כתר, ואין דעתו לעשות כתר, אינה חוצצת, ואם דעתו לעשות כתר ויצטרכו לשייף מהסתימה, הרי זה שאלה.

אם עשו מבנה שצריך אותו גם בלא לעשות כתר, הרי הוא כסתימה קבועה.

ואם דעתו לעשות כתר כשירווח לו, שפיר דמי מפני שהוא כנולד.

מבנה שאין צריך לעשותו רק אם חושבים לעשות כתר וכשיעשו כתר ישייפו אותו, אם דעתו לעשות כתר הרי זו שאלה, ואם אין דעתו לעשות כתר תלוי אם זה שגיא או לא.

סתימה ומבנה שאין ראוי לעשותם אלא אם כן עושים כתר, הרי זו שאלה, אף אם אין דעתו לעשות כתר.

אפשר לסמוך על הרופא כשאומר שאין צריך כתר, ואין צריך לשאול עוד רופא.

עניני טבילת כלים

הטובל קופסאות שימורים מחו"ל, לא יברך עליהם דספק ברכות להקל.

כמדומה דכלי שאינו נוגע באוכל עצמו אינו צריך טבילה.

אזכסט וכיו"ב א"צ טבילה.

המברך על טבילת כלים יאחוז הכלי בידו.

גם הטובל כלי אחד מברך על טבילת כלים.

עניני יחוד

בענין יחוד עם אחותו, דבקביעות משמע שאסור, אמרו על זה כמדומה שאנחנו גרנו עם אחותנו אסתר בבית כמה חדשים בידיעת מרן ז"ל.

מעלית מזכוכית שקופה יש בה גם כן חשש יחוד.

אשה ותינוקת דחשיבא שומרת לענין דלא חשיב יחוד, דוקא ניעורה, ובגיל שמונה תשע ולא בגיל שש שבע.

על ילדה כבת שבע או שמונה שמצלת מיחוד, אמרו שזה תלוי כמה היא מבינה וחריפה, ואמרו לאחד למשל הבן שלך פלוני מגיל שבע והשני מגיל שמונה תשע.

בדין ייחוד המותר לאשה שבעלה בעיר, כל מקום שאפשר לילך אליו בשבת חשוב בעיר.

דלת סגורה ואינה נעולה במפתח, חשיב כפתוח לרשות הרבים שאין בו ייחוד, וכן מטו בשם החזון איש.

דלת שאי אפשר לפותחה מבחוץ בלא מפתח, כדלת נעולה דמי.

לענין ייחוד ביום דסגי בשנים, יש להסתפק אם היינו מעלות השחר או מהנץ החמה, כיון דעד הנץ קרינן ביה בשכבך.

אמרו לאחד שהילדים שלו הקטנים לא יכולים להציל אותו מיחוד בבית, היות והם כל כך פוחדים ממנו, שאם הוא יאמר להם לא לצאת מהחדר הם לא יעזו לצאת.

מה דלא חשיב יחוד אם פתח הבית אינו נעול, אע"פ שדלת הבית סגורה, אין הטעם רק בגלל שיש אינשי דלא מעלי הנכנסים ללא רשות, אלא לפי שאין בני אדם רגועים לעשות מילי דצניעותא במקום שאינו נעול כהוגן.

פעם בא יהודי לשאול שהוא נסע לחוץ לארץ, ולפני הנסיעה הוא אמר לאשתו שתזהר מאיסור ייחוד, ורב פלוני אמר לו שזה נקרא קינוי, וכעת אם היא תתייחד איתו אז היא תאסר על בעלה, כאשר פגשו

ילדיו בגיל צעיר מאד, ואצלנו זה מתעכב, אמרו על כך אצל פלוני הילדים לא גודלים יותר, אז באמת למה לו לחכות איתם, אצלנו הם גודלים כל יום אז לפעמים כדאי להמתין מעט שיגדלו.

ניסו פעם לעשות שלום בית בין בני זוג, ובאותו יום היתה להם שמחה משפחתית, אמרו להם היום בשמחה תראו לכולם איך שאתם אוהבים זה את זה, תדברו כל הזמן אחד עם השני, ושכולם יראו את זה, ואמרו כי חשבו אולי זה ייתפס ביניהם השלום בית בדרך זו, וכך זה ימשך.

אמרו בשם מרן החזון איש לענין נישואין, כי אם יש עשר שנים הבדל בין בני הזוג, זה בסדר.

אמרו לי בא לפני ראש ישיבה אחד עם שאלה, היות ויש לו בישיבתו בחור פחות מבן עשרים והוא כבר רוצה להתחתן, מה עושים למנוע זאת ממנו, עניתי לו במשל, האם אתה מוכר עגבניות וצריך שתמיד יהיו לך עגבניות בחנות, תן לו מיד להתחתן, ותראה שגם הוא יעשה פחות עבירות וגם ילמד יותר טוב אחרי החתונה כמו כל האברכים היום, ולא עליך המלאכה לדאוג שתמיד יהיו לך בחורים בישיבה.

בענין שידוכים, צריך להפגש ולדבר, כי כדי לקיים אל תרבה שיחה עם האשה צריך לדבר קצת, וכשנפגשים אין לנו מה לחשוב על העתיד, כי הרי ישנם זוגות שאחרי שלושים שנה מתקוטטים, ולכן אין להרבות בפגישות, כי הם לא מחכימות יותר, רק לחשוב על ההוה, ולהשתמש באמונה ובבטחון, ולזה מספיק מעט פגישות, וההמשך צריך לסמוך על מי שאמר והיה העולם ולבקש ממנו שהכל יהיה לטובה, כי אנחנו אין אנו יודעים מה טוב.

יש פסוק בתהילים ס"ב, כזב בני

לאחר זמן את הרב ההוא גערו בו ואמרו לו איך עלה על דעתך לומר לו כן, הרי אין קינוי אלא באומר לה אל תסתרי עם פלוני, והוא לא אמר לה אלא להזהר מאיסור ייחוד.

אמרו שאשה לא תסע לבד במונית מחוץ לעיר אפילו ביום ובמקום שאין איסור ייחוד. וכן לא תעבוד במשרד של גברים שאינם חרדים, אם אינה מכוערת. וכן לא תלך לאיש רופא שיניים אלא לאשה, חוץ מכאשר צריכה ללכת למומחה.

אחד שאל אם יכול לקחת איתו במעלית את אחייניתו ארבע קומות, ואמרו לו אם אי אפשר בדרך אחרת.

עניני שידוכים

לחתן בעל תשובה אמרו לו אני אתן לך הדרכה לחתונה, הכל מותר חוץ ממה שאסור.

קרוב משפחה התארח אצל דודו בשבת, לאחר השבת ניגש לדודו ואמר לו אני חפץ בבתך לאשה, הוא פנה לרבנים ואמרו לו תזרוק אותו מהבית שלך, הוא בא לשאול ואמרו לו הגעת מאוחר, מזל טוב מזל טוב.

אחד שאל שבתו נפגשה עם בחור משיבת זכרון, והכל טוב, אבל הבחור אמר לה שהוא לא מבטיח לה שכל ימיו הוא ישאר כזה, אמרו לו גם אני לא מבטיח שאני ישאר כזה כל החיים, אל תאמין בעצמך עד יום מותך אמרו חכמים, מזל טוב מזל טוב.

שאלו פעם שהרי שלמה המלך היה חכם גדול והוא ידע יותר מכולם כמה חכמת התורה גדולה, אז איך עלה על דעתו לחשוב שהוא ירבה נשים ולא יסור לבבו, הרי כמה שהוא גדול אז הרי התורה יותר גדולה ממנו.

נשאלו פעם למה פלוני מחתן את

אדם הבל בני איש במאזנים לעלות המה מהבל יחד, ורש"י מסביר שזה נאמר על שידוכים, והכונה היא כך, כזב בני אדם, מה שאנשים רגילים לומר אחרי כל שידוך, כמה שהוא מתאים לה, הבל בני איש מה שאנשים רגילים לומר אחרי כל שידוך, כמה שהיא מתאימה לו, במאזנים לעלות, שוכחים את העיקר ששניהם היו על כף מאזנים עוד כשהיו הבל, והיינו המה מהבל יחד, שכבר מאז התאימו אותם זה לזה, ועיין מדרש רבה ויקרא פרק כ"ט אות ח' כעין זה.

אין ללכת לפגישה כדי לחפש את הסיבה לומר כן, כי לעולם אין סיבה לומר כן, אלא לחפש את הסיבה לומר לא.

על פי רוב מי שכבר נפגש עם כמה, קשה עליו ההחלטה, והמשל שלי לענין הוא שעון מחוגים, מי שמסתכל רגע יודע מה השעה, אבל כשמסתכלים זמן רב כבר מסופקים איזה הוא המחוג הגדול ואיזה הוא המחוג הקטן, ולא יודעים מה השעה, ועל פי רוב גם אחרי שיחליטו לא יהיו רגועים עם ההחלטה.

החזון איש היה אומר שבשידוכים תשעים אחוז המעכב הגדול להחליט הוא, החשש מפני מה יאמרו כולם, זה הכל ?.

למבוגרים או מבוגרות שכבר נפגשו הרבה וקשה להם להחליט, היו אומרים להם ללכת על פי השכל ולהתארס, והוסיפו דעו לכם כי אחרי שתתארסו תתחרטו, אבל אל תבטלו ותתחתנו ותצליחו.

שידוך זה דבר שהקב"ה ברא שניגשים לכך עם שמחה, עם קִרְכָּץ לא ניגשים.

בענין התחייבויות של כסף לשידוך, סיפר אחד שהיה בא לשאול לפני כל

שידוך כמה להתחייב, לאחרונה עשה שידוך עם יתום ובא לשאול כמה להתחייב, ענו לו תתחייב הכל, כי המחזות שלך זה הקב"ה שהוא אבי יתומים, והוא יתן לך כמה שתתחייב, ואכן הוא העיד כי אע"פ שהוא התחייב הרבה יותר מבפעמים קודמות, אבל הוא יצא מהחובות הרבה יותר מהר מהפעמים הקודמות.

חתן וכלה בין כתיבת התנאים לחתונה לא יפגשו יותר מדי, כמ"ש הרמ"א באבן העזר סימן נ"ה שלא יקוצו זה בזה, וכן כשהן באין זה אצל זה לשבת לא ילינו בבית אחד.

נוהגין שהכלה מכסה שער ראשה מקודם החופה, וכיסוי שעל ראשה לא יהיה בד עבה כדי שהעדים יראו שזה אשה, ולא איזה בעל חי, ואין החתן נותן יד לכלתו בדרכם לחדר ייחוד, ושוכרים מבעל האולם עבור החתן את מקום החופה ואת החדר ייחוד עבורו לזמן שהוא שם.

מה שאמרו חז"ל הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה, היינו במדות.

ככלל לא חשבו את בדיקת דור ישרים בחובת ההשתדלות, אך אם הצד השני דרש את הבדיקה, הסכימו לעשותה.

מה שבשידוכים אין צריך לספר הכל, שמעתי שאמרו כי אם כל אדם יספר על עצמו את הכל, אף אחד לא יתחתן, ועיין חו"ב יבמות מ"ה א'.

אמרו לי פעם כי כשאנשים באים לשאול אותי על שידוך, אז אפילו אם אני לא חושב שזה טוב, אני נזהר בתשובתי שלא לשלול את השידוך לגמרי ולוקח בחשבון שהשידוך עוד עתיד לצאת אל הפועל.

בשידוכים רואים דברים בלתי מובנים, זה שצריך לברוח מהשידוך, רודף

גדולות גם בן וגם בת שדיברו בהם למשפחתנו לשידוכים, וראיתי כמה עלינו להודות שלא נכנסנו לשם.

על שידוכים מסויימים (כמו עבור ישראלי או עבור ישראלית שידוך מארץ אחרת, או משהו לא מיוחד במשפחה) היו רגילים לומר אם הוא או היא יותר טובים בחמישית (בחומש) משידוך רגיל, אז אפשר לגשת.

אמרו פעם על שידוכים אצל עשירים, שלפני שהם מבררים אם מדובר בזכר או נקבה, הם מבררים את המצב הכספי, אצלם הכסף זה העיקר, ולפעמים היו אומרים אולי פלוני יסכים לגשת לשידוך איתי, כי העולם חושב אותי לעשיר.

פעם אמרו על כסף בשידוכים שנהגו לא להתווכח עם מחותנים על כסף, והסבירו למה שאני יבקש מהקדוש ברוך הוא שיתן לו ואז "הוא" יתן, אני יבקש מהקדוש ברוך הוא שיתן לי ואני יתן.

פעם חיפשו איזה שדכן לעשות שידוך, ודיברו עם מרן החזון איש אם לקחת את פלוני, אז הוא שאל כמה שידוכים הוא כבר עשה, וכשנודע שלא עשה, אמר מרן לחפש מומחה שכבר עשה כמה שידוכים.

בחור שאל מה על הוריו לעשות עבורו השתדלות בשביל שידוך, וענו לו בשני מילים, לעניין ולהתעניין.

פעם סיפרתי ששמעתי שהציעו לבחור פלוני שידוך שהבחורה קצת צולעת ממחלת הפוליו, והוא בא לשאול את מרן החזון איש, וענה לו החזון איש אתה חייב לקחת אותה, כי אם אתה לא תיקח אותה אז מי יקח אותה, אז אמרו לי נכון אבל הוא הוסיף עוד משהו ואמר לו, כי החסרון הזה שיש לה הוא רק עד החתונה.

אחריו, וזה שצריך לרדוף אחריו, בורח ממנו, והכל בהשגחה פרטית, ואנו מוזהרים רק שלא לעשות דברים שהם בגדר פשיעה.

אחד שאל פעם אם כשלווקחים חתנים לקחו סיכון, וענו לו אני תמיד לא לקחתי סיכון, תמיד חישבתי שגם אם הם ישארו במצב שהם זה גם בסדר.

תלמיד חכם אחד שבתו הגיעה לפירקה בא לשאול מה עליו לבקש עבורה, וענו לו בזמננו הכלל הוא שמה שכשר בדיעבד זה כשר לכתחילה.

על דברים מסויימים בשידוך היו אומרים לספר אחרי פגישה שניה או שלישית, וכששאלתי למה, אז אמרו לי כי אם יספרו את זה מקודם אז אף אחד לא יסכים להפגש, אבל אחרי שמכירים לפעמים מוותרים.

יש פתגמים שהם מובנים כחרוזים רק באידיש בענין שידוכים, סי איז דא נעמען, אבער סי איז נישט אף נעמען. - (תרגום. יש שמות אבל לא בשביל לקחת). - אמיזאגט ניין דרפמען דיינקען, אמיזגט יע דרפמען דאווינען. - (תרגום. אם אומרים לך לא, אז תגיד תודה, אם אומרים לך כן, אז תתפלל).

פתגם נוסף בשידוכים, אייב יענער וואט לייפן אלן מיר גיין, אייב יענער וואט גיין אלן מיר שטיין, (תרגום, אם הוא ירוץ לשידוך הזה, אז אנחנו נלך, אם הוא ילך אז אנחנו נעמוד).

כשלמדו הלכות לשון הרע, אמרו שכשמבררים בשידוכים צריך מאד להזהר מה מותר לומר ומה אסור, והזכירו שבחפץ חיים מבואר שלומר על בחור שאין לו ראש טוב, זה לשון הרע.

אמרו לי פעם כמה צריכים להודות ולהודות בלי סוף על שידוכים שאומרים לנו לא, רק השבוע היו אצלי אנשים עם בעיות

החזון

איש שלח פעם את רבי אלעזר צדוק טורצין ז"ל להציע שידוך לפלוני, אמר לו רבי אלעזר צדוק כי יש לו שיעור קבוע עכשיו והוא ילך אחר כך או למחר, אמר לו החזון איש את השיעור יגיד משהו אחר, ואתה לך עכשיו ותציע את השידוך.

וכן

היתה ההנהגה תמיד בעניני שידוכים מיד שכאשר היה נראה שיש כאן רעיון לשידוך טוב אין ממתינין, ולא לומר נמתין עד שנפגוש את פלוני בין כך ואז נדבר עמו, אלא ציוו על השדכן לילך מיד ולעשות מה שצריך, וכן כשנפגשו פעמיים והיה נראה שאפשר לגמור, ציוו שלא להמתין אפילו עד למחר בבוקר, אלא באמצע הלילה לגמור, וכן היה בשנת תש"ד נפגשו פעמיים בירושלים והגיעו לבני ברק למרן החזון איש בלילה מאוחר, ציוו מרן לנסוע בלילה לירושלים ולהעיר את השדכן ושיעיר את כולם ויגמרו מיד באמצע הלילה.

אבל

לענין מעשה היו סבורים שאם שניהם נפגשו וסיכמו ביניהם שהם מתארכים, חשוב הדבר כגמור, ואם אחד מהם רוצה לבטל, הוא צריך מחילה.

שבוע

לפני חתונה היה ויכוח בין המחנות ורצו לבטל שידוך, אמרו לי להביא אותם ועשו שלום ביניהם, אחר כך אמרו לי חבל שהרבה אנשים לא יודעים שאפשר להם לבוא לכאן ולעשות שלום.

וכן

אמרו שאם כבר נפגשו ונתרצו זה לזה להתארכ, אין להורים לבטל את הענין בגלל כסף, ויראו להסתדר על ידי גמחים.

אחד

בא לשאול שבנו התארכ, מתי לקבוע חתונה, אמרו לו שהזמן שבין האירוסין לחתונה נקרא בין השמשות, ולענין זריחה ושקיעה יש כמה שיטות בבין השמשות, יש מאריכים ויש מקצרים, אבל

לענין בין השמשות של חתונה הכל מודים לשיטת הגר"א שזה שלש עשרה דקות, ולכן כמה שפחות זמן עדיף.

שמעתי

שעל מה שאמרו קשה לזווגן כקריעת ים סוף, הסבירו כך, שלחלק מים לשנים, זה אפשרי, כל הקושי הוא שזה יחזיק דהיינו שהמים ישארו מחולקים, וכן בשידוכים הקושי הוא לשמור שזה ימשיך הלאה.

בעניני

שלום בית, יש לזכור כי לבעל יש גמרא, וסביב הגמרא נסוב כל סדר יומו, כך שהדברים האחרים הם טפלים אצלו, ואילו אצל האישה שאר הדברים הם העיקר, כשהאשה שומעת מבעל החנות מכולת או מבעל חנות ירקות שבעלה אמר למוכר שאשתו חשובה מאד ואין כמוה, זה עוזר הרבה מאד לשלום בית, והעיקר הכלל שאמרו בגמרא ומכבדה יותר מגופו, כל האנשים המופרעים (כגון לפני הרבה שנים כשהגיעו ילדי טהרן ולא יכלו לדבר איתם בכלל) מצליחים איתם רק כשנותנים להם כבוד.

בעניני

שלום בית היו מסבירים כי הבעיה היא ברוב פעמים בגלל שהמחלוקת היא על כלום, כי אם המחלוקת היא על דבר מסויים אפשר תמיד להתפשר ולהסתדר.

פעם

אמרו שכאשר היו צריכים לשכנע זוגות לעשות שלום בית, לפעמים היו אומרים להם מה אתם רבים ביניכם על זה, אצלי בבית זה הרבה יותר גרוע ומוותרים ולא עושים מזה ענין, אמרה אמנו תחיה עכשיו יהיה לי בושות אצל אנשים שיחשבו עלי מי יודע מי אני, אז ענו לה מה איכפת לך מה שיחשבו, אם בזכות זה הם יעשו שלום ביניהם, הכל כדאי.

יעצו

לאברך שכדאי לו להנהיג בביתו מהיום הראשון שלא מדברים על אנשים, וכך לא יגיעו לידי לשון הרע וכו', ולהמנע

היו רגילים לברך אנשים על שידוך, בשלוש גימלי"ם, זאל אן קומען גרינג און גיך און גוט, (שיבא לכם בקלות ומהר וטוב).

בחור הגיע לשאול על שידוך שהוצע לו, וסיפר שהסבא שלה שהוא ת"ח אמר עליה שהיא מלאכית, אמרו לו עם מלאכים לא מתחתנים.

סיפרתי כי פלוני בחור בן חמישים וכמה, מצא סוף סוף בחורה בת עשרים וכמה, שהסכימה להתחתן איתו, וכעת בני משפחתה מנסים לשכנע אותה להתחרט, הוא מבקש להביא אותה לרב ושהרב יגיד לה לא להתחרט, כי הוא לא קיים עדיין פרו ורבו והוא רוצה ילדים, אמרו לי כן שישלח אותה אלי, אבל אני יגיד לה שלא תתחתן איתו, שהרי בעוד כמה שנים הוא זקן ומה היא תעשה, שיחפש לעצמו בת שהיא קרובה לגיל ארבעים, כי זה מה שמתאים לו.

אמרו פעם על איך ששידוכים מגיעים מלמעלה, מעשה באחד שכל הצעה שהציעו לו הוא פסל, והיתה אחת עם אף ארוך שכולם נרתעו מלהציע לו, הפגישו אותו איתה והוא אמר למה אמרתם שיש לה אף ארוך, זה בכלל לא כל כך ארוך.

פעם ניסה מישהו ללחוץ על אחד שנפגש ולא רצה את השידוך, שיתרצה לשידוך, אמרו לו שלא יעשה את זה, כי אי אפשר לומר לאדם תאהב מאכל פלוני כי אני אוהב את זה, אין מה לעשות, אתה אוהב והוא לא אוהב.

אחד מהנכדים שהתארס ונסע לבית הכלה לאחר האירוסין, אמרו לו שיזכור לומר שם בברכת המזון בונה ברחמי ירושלים, שלא יהיה להם כל פתחון פה עליך.

סיפר לי יהודי שהיה מאד מקורב, שבא להציע לשידוך את אחד מצאצאיו, אמרו לו אני שמח לשמוע שאתה מרגיש כל כך

מלהשמיע ביקורת על אחרים, וכן ינהיג בביתו שלא לאחר בהדלקת נרות בערב שבת כל מקום לפי מנהגו, והבעל צריך להיות אדם חשוב בעיני האשה, ולא חבר.

נתבקשתי לשאול על שידוך עם חולה במחלת הקרון (חולי מעיים), אמרו לי תאמר לו כי אי אפשר לייעץ לאדם לקחת על עצמו דבר כזה, זה החלטה שהוא בעצמו צריך לקבל, אך שיידע כי את המחלה הזו הקדוש ברוך הוא מביא רק לאנשים טובים מאד, ואם השידוך ייצא לפועל אז עשיתם שידוך טוב.

ופעם ביטל חתן אחד שידוך כי נודע לו אחרי האירוסין שהכלה חולה בסכרת, ובא לשאול אם הוא צריך לבקש מחילה ממנה, ואמרו לו הם רימו אותך, והם צריכים לבקש מחילה ממך, ולא אתה מהם.

בענין שמא יקדמנו אחר ברחמים, אמרו שבזמננו אנו אין לחוש לזה, כי זה רק אצל אנשים גדולים שיודעים טעם למה לבקש רחמים על כך, ובזמננו אין לנו אנשים כאלו.

ופעם אמרו שיש ענין לעסוק בהשתדלות ולחפש בחור טוב, כמו שיש ענין לבקש אחר אתרוג טוב, ולא לשייב ולהמתין שיבוא.

היתה איזו הצעת שידוך מהמשפחה, שפלוני כל דבר שהוא עושה הוא בא לשאול, וכאן הוא לא שאל ודחה את ההצעה, אמרו על כך, המלאך אמר לו לומר לא, אז מה הוא יכל לעשות.

הרב מפונבז שאל את החפץ חיים על שידוך עם משפחה חסידית אם מותר, שהרי הגאון מוילנא עשה עליהם בזמנו חרם, ענה לו החפץ חיים פעם היו חסידים, חסידים, אבל היום מה זה חסידים, שתיית ליקר ותו לא.

אמרו שכדאי לו לסבול כמה שאפשר ולא לעשות ניתוח, כי ניתוח יש סיכון גדול לפגיעה בעצבים של חלק הגוף התחתון הגורמות לשיתוק.

הסבירו פעם כי כל מה שברא הקדוש ברוך הוא יש בו צורך, אלא שלא תמיד אנחנו יודעים את הצורך, בגוף האדם יש מקום שנקרא מעי העיוור, שנאסף בו לכלוך מהמעיים, ולפעמים נעשה שם דלקת והוא פיקוח נפש ממש, הרופאים לא ידעו מה צורך יש בזה, ולכן כל ילד שנותר מאיזה סיבה שהיא, הוציאו לו גם את המעי הזה, לאחר שנים גילו כי ילדים שהוציאו להם את זה הם לא היו מחוסנים כל כך מפני מחלות אחרות, ובקל נעשו חולים מכל דבר, וכל מי שלא הוציאו לו את זה היה מחוסן מכל המחלות הללו.

שמעתי שאחד בא ואמר שקיבל את המחלה הידועה, אמרו לו כשהרופא קורא לך לטיפול תלך, אבל אל תשאל את הרופא כמה זמן עוד נותר לך לחיות, הוא חי לאחר מכאן עוד שש שנים, לאחר מותו אמר הרופא כי בהתייעצות הרופאים לפני שש שנים חשבנו לומר לו שיש לו שנה אחת לחיות, אך הוא לא שאל אז לא אמרנו לו.

פעם ביקשו לעסקן פלוני שידבר עם רופא בקשר לחולה פלוני, אמר העסקן כי זה כבר קרוב לשקיעה והוא עדיין לא התפלל מנחה לכן אחרי מנחה הוא יעשה את זה, אמרו לו אל תתפלל מנחה, משמשי חולה פטורין מן התפילה, לך עכשיו תדבר עם הרופא.

סיפרו פעם שכאשר רבי שמואל גריינימן היה צריך לעשות ניתוח קטרק בעיניים, אמר אני לא הולך לפרופסור, אלא אני הולך למי שעושה את זה כל יום שהוא יעשה לי את הניתוח.

קרוב אלי, עד שאינך צריך לשלוח מישהו אחר אלי, אלא אתה בעצמך מדבר איתי ישירות על כך.

מעשה היה בזוג שהתגרשו ובאו לשאול עליהם לשידוך אחר, שאל השואל מה לומר, אמרו לו אל תגיד כלום, רק תאמר שהם לא הסתדרו יחד. (כמובן שאין זה כלל, ואי אפשר ללמוד מזה לתמיד).

הורים שהיו שואלים אם למכור את הדירה שלהם כדי לתת דירה לילדיהם, היו עונים להם כך, כאשר תגיעו לשידוך של הילד האחרון שלכם, נדבר על זה.

על שידוך אחד שהמתינו לו כמה שנים אמרו אלה ברכב ואלה בסוסים, זה אומר השידוך בזכותי וזה אומר בזכותי, ואני אומר שהשידוך בא בזכות שפירשנו את המשנה במקואות פ"ו מ"ח שכבר קרוב לאלף שנים שרבותינו מתקשים בפירושה, ואנחנו בס"ד פירשנוה יפה, ואחר כך אמרו שמלחיצות הידים של המזל טוב ניכר שעוד יש לנו כמה ידידים אמיתיים בעיר.

מעשה בחתן שקיבל תעניתו ולמחר נתחדש להם דבר ורצו להקדים החופה לפני השקיעה, ואמרו שמה שחשב החתן לצום עד החופה הוי דברים שבלב, ולא מהני, אלא צריך להשלים תעניתו, ולכן יטעם החתן מן הכוס שיעור טעימה בלבד, ואם יקח יותר מזה יפלוט.

מעשה בחתן שאביו התנגד לשידוכו ולא רצה לבוא לחופתו ולא נתן לחתן לצאת מביתו לחופה, הלכו לביתו ושהו שם כמה שעות עד שהביאום לחופה, אחר כך סיפרו שאבי החתן עשה נדר שלא יבוא, אלא שרבו של האב היה שם והוא טען טענה נכונה שהיה זה נדרי זירוזין.

עניני רפואה

לחולה שיש לו פריצת דיסק בגב,

וכן כאשר סבלו איזה זמן מסחרחורות בראש, אמרו כי גם בזה יש חסד גדול שזה מתחיל חלש ולאט לאט מתגבר, ובינתיים אפשר לתפוס במשהו ולא ליפול, ויש כאלה שזה קורה להם בפתאומיות ונופלים ומקבלים מכות חזקות ונשברים להם עצמות.

פעם נפגשו עם רופא והוא סיפר שכאשר הוא מנתח לאנשים את הפרוסטט, הוא מנתק את החוטים בכיס, מאד נדהמו מכך כי זה איסור סירוס, ואף על פי שזה נעשה משום חולי, מכל מקום המנותחים נאסרים לבוא בקהל, והסתפקו אם צריך לומר לכולם שהם באיסור ייחוד עם נשותיהם, כי הרבה מהמנותחים בזה הם זקנים, וזה פיקוח נפש עבורם להשאירם לדור בבית יחידי, ואם כן לא כדאי לומר להם, ולא נחו ולא שקטו עד שדיברו עם הרופאים שלא יעשו עוד כן, אלא ינתקו את החוטים בתוך הבשר, כי בזה לדעת החזון איש אינו נאסר לבוא בקהל, וכל מי שהוצרך לעבור ניתוח כזה אמרו לו להזהיר את הרופא על כך.

פעם הגיע יהודי אחד ושאל מה לעשות אחרי שאינו מרגיש כל כך את הצבעותיו, אמרו לו לך תקיז דם, פגשתי אותו אחר כך והוא אמר לי שאכן כך התברר שגופו מייצר יותר מדי דם, ואחת לשבועיים הוא חייב להקיז דם כדי להרגיש טוב.

אכילה מועטת או מרובה אינה אלא הרגל, ואם אדם מרגיל את גופו לאכילה מועטת אינו צריך יותר, אכילת קר או חם אינה אלא יצר הרע, וכשאוכלים מרק חם צריך חצי כמות, כי הגוף צריך את החום ובחם מספיק לו חצי.

פעם בא אדם לבקש מהחזון איש ברכה על מחלה בעור שקורין אגזמה, אמר לו החזון איש אגזמה רק ברכה יעזור, הרופאים יודעים אפס.

עשו פעם צילום ריאות, ובצילום ראו שהריאה הימנית שקופה, והשמאלית כהה, הרופאים נבהלו מה זה, אמרו להם רוב היום אני שוכב על צד שמאל, לכן זה ככה.

כשעושים צילומים בבתי חולים או הקרנות שעושים היום לחולים, ורוצים למנוע פגיעה בשאר איברי הגוף, משתמשים בעופרת כדי למנוע נזק, כי עופרת מונע מהקרינה לעבור הלאה, וגם את זה מצאו בגמרא יומא דף ס"ח שאנשי כנסת הגדולה תפסו את יצרא דעבודה זרה ואמר להו נביא הכניסוהו לתוך כלי מעופרת וסתמו אותו בעופרת כדי שלא יוכל להשפיע בחוץ, כי השפעת היצר הרע הוא כעין קרינה.

הריני מעתיק מכתב רפואי, רפו"ש, לפי השערתי הסיכויים שהבדיקה במוח תעזור למצוא לה מזון, הם קלושים, בגבולות של אחוזים אחדים, ולעומת זה הסיכון שבדיקה זו יכולה להזיק נראה גדול, עכ"פ בעשרות אחוזים, לאור זה יעצתי מה שיעצתי, ובאם אמנם גם כעת המצב כך, איני רואה סיבה לשנות, ומה שהסיכון בלא מעשה הוא כעת יותר גדול, עדיין אין זה מצדיק לעשות מעשה הקרוב להפסד ורחוק לשכר, אך באמת כדאי לנסות לברר אם אמנם הנתונים נכונים, אלא שצריך להוציא הדברים מן הרופאים בערמה, כי אומנותם לשקר לצורך עצמם, אולי פרופ' שוורץ מהרנטגן אינו כל כך נוגע בדבר, ואפשר לשאול לו בשמי, ובאם יתבררו נתונים אחרים נשוב לדון בדבר.

כאשר סבלו פעם מנזילת דם באף, והתברר שזה היה כתוצאה מלחץ דם גבוה, אמרו כמה שצריכים להודות על החסד שעשה עמנו הקב"ה שנפגע וריד באף, ולא וריד במוח, שגם באף וגם במוח ישנם ורידים דקים מאד שיכולים להפגע מלחץ דם גבוה, ולענין פגיעה בהם הרי במוח זה מאד מסוכן ופיקוח נפש ממש.

פעם התפללו הרבה על תינוק ממשפחה חרדית שחלה, והבריא וגדל ויצא לתרבות רעה, אמרו על זה יתכן שלא היינו צריכים להתעקש כל כך בתפלתנו שיבריא, כי רואים כעת שזה לא היה סתם שנחלה, אלא באמת היה עדיף לו שלא יבריא.

אנשים שסובלים מכאב ראש אני מציע להם לעמוד בחלון כמה דקות ולנשום עמוק, [או לנסוע לים ולנשום עמוק], אבל אולי זה עוזר להם כי אני כך אמרתי להם.

ילדים שאין להם תאבון לאכול, יש לקחתם לים ושם נפתח להם התאבון.

כאשר שלחו אנשים שהגיעו עם בעיות לאיזה רופא, והם שאלו מה לעשות אם הרופא יגיד ככה או ככה, כמעט תמיד לא הסכימו לענות להם, רק אמרו תבוא תגיד מה הוא אמר ואז נראה.

מי שהגיע לבקש עיצה שהוא לא מצליח להרדם בלילה, אמרו לו שלפני שהוא רוצה לישון יטול ידים ויאכל סעודה, ואמרו על זה מתניתין היא ביומא שהמאכל מביא את השינה.

יהודי אחד בא לשאול שלאשתו יש כריש בדם, (שנקרא טרומבוזה), לאחר שיצא הסבירו לנו שטרומבוזה זה מצב כאילו הקב"ה מרים את היד ואומר לנו אתם חוזרים בתשובה או לא, אם תחזרו אז אני מוריד את היד, ואם לא אז אני נותן מכה.

אני סבור שמה שהרופאים יודעים היום ברפואה, זה אולי אחד מאלף.

לפעמים כשיש סיכון לאם והרופאים מבקשים להפיל את העובר, אני שואל את הרופאים האם גם אם היה זה הריון ראשון לאחר עשרים שנות נישואין גם כן הייתם מבקשים שתעשה הפלה, אם כי חושבני שאין זו שאלה נכונה, כי אני סבור שאשה

שאין לה ילדים כלל רשאית לקחת קצת סיכון על עצמה כדי שיהיה לה ילד, אבל אשה שיש לה כבר ילדים יתכן שאיננה רשאית לקחת סיכון זה על עצמה, אפילו הכי אינני נמנע מלומר כך לרופאים, כי אני רוצה שיעמיקו את עיונם בנושא היטיב היטיב, ולא יחליטו בקלות.

בגיטין ע' א' אפשר דחיי פורתא ומפקיד לביתה, וקשה אמאי בעינן לטעמא דמפקיד לביתה, וכי חיי שעה אינם טעם מספיק, ומכאן ראייה שיש מצב שהאדם מגודל ייסוריו מותר לו לוותר על חיי שעה, ואי לאו טעמא דמפקיד לביתה לא היה מחוייב להתרפאות בזה. (מרשימות הרב אי"ש).

אם הרופאים היו משאירים חלק מהמיתות למלאך המות, וחלק להסברים שלהם, היה אולי מקום לחשוב אולי יש משהו בדבריהם, אבל אחרי שהם לא משאירים כלום למלאך המות ולכל אחד יש להם הסברים למה הוא מת ולמה הוא מת, אם כן הרי הכל ממלאך המות.

לאדם שאסור לו סוכר, אמרו לו שלא יקבל על עצמו צומות, ויצום רק את הצומות שחייבים, כי כל דבר שהוא לא רגיל יכול להזיק לגוף.

אמרו לשואל שלא להפסיק לאכול פת שחרית, אפילו שהכל נראה בסדר ואתה בריא, מי יודע אולי זה יכול להזיק לך בשנים הבאות.

סיפרתי פעם שבא יהודי אחד לבקש ברכה על ניתוח לב, ולקחתי ממנו את שמו ושם אמו, הקפידו עלי מאוד על שלא הכנסתי אותו, ושלחו אותי להתפלל שלא תצא תקלה מתחת ידי, וזכורני שכאשר התחילו בארץ ניתוחי לב, וסיפרתי שפלוגי שמאד דאגו לו נותח והניתוח שלו הצליח,

הרב מבריסק היה אומר, אם שואלים אותי, אז אפילו על חתך באצבע הייתי שולח לרופא בחוץ לארץ.

ספר תורה

הכותב ספר תורה יעשה קנין לזכות בספר תורה קודם שיכתוב אות אחרונה, ואם הוא רוצה להכניסו לבית הכנסת, אם הוא יתננו לבית הכנסת במתנה הרי שוב אינו שלו ויפסיד מצות כתיבת ספר תורה, לכן ישאיל את הספר תורה לבית הכנסת, והספר תורה ישאר שלו.

מעשה באחד שרצה להכניס ספר תורה לבית הכנסת, והיה ירא שלאחר מותו יבואו יורשיו לבקש את הספר תורה לעצמם והם לא הלכו כל כך בדרכיו, אמרו לו שיכתוב ספר תורה וישאיל את הספר תורה לבית הכנסת לעולם, כמו שאמרו בבבא מציעא דף ק"ג ע"א שואל אדם בטובו לעולם, ואז עד יום מותו הספר תורה שלו, ולאחר מותו הספר תורה של יורשיו, אלא שאינם יכולים להוציאו מבית הכנסת לעולם, אבל כמדומני שהוצרכו ליטול ממנו רשות בחייו שאם יהיה צורך לעשות איזה תיקון במשך השנים, שיש רשות לתקן.

ילדים היו עומדים בקריאת התורה ממול הבעל קורא על הספסל, ואמרו להרחיקם משם, כי כאשר הם עומדים שם הם מרימים את רגליהם כל רגע, ומי יודע מהיכן באו ומה יש להם בנעליהם מתחת, ואילו כשהם עומדים על הקרקע הרי הכל מכוסה.

אמרו פעם תא חזי מה בין ירושלים לבני ברק, כשאירע שאלה בספר תורה באמצע הקריאה בירושלים בזכרון משה, מיד עלו כל המתפללים אחד אחרי השני וזה אמר כשר וזה אמר פסול, ואחר שכולם כבר עלו בקשו לרב לעלות ולראות והרב עלה ופסק

ואילו מי שהיה איתו בחדר מת בניתוח, ענו לי הוא היה הרבה יותר מסוכן מהשני, ואנו בקושי הצלנו אותו. (מיר האבן הם קאם גירטעוועט).

כשבאים אלי אנשים ומבקשים להתיר להם לקחת אמצעי מניעה כי קשה להם לגדל הרבה ילדים, אני אומר להם האם כל הילדים שלכם כולם אותו דבר, וכרגיל הם עונים שיש להם אחד שהוא יותר קשה מכולם, ואני אומר להם שבזכות זה שתולידו עוד ילדים הקב"ה יעזור שיהיו אלו ילדים טובים וקלים לגידול.

הכלל הוא שבראש השנה כותבים לכל אדם כמה צער ויסורים יהיו לו השנה, ואם הוא ימנע מעצמו צער של ילדים אז הוא יקבל צער מדברים אחרים, ואם כן כבר עדיף לקבל צער שמגיע ממצוה של גידול ילדים, מלקבל צער אחר.

בענין עישון סיגריות, אמרו בשם החזון איש לא מיבעיא בשבת שאסור אלא אפילו בחול גם כן אסור, וכמה פעמים אמרו דלדעת הרופאים כהיום שזה מזיק אסור לעשן, וכן ביו"ט אסור.

נתקיים בנו כהיום הפסוק והיו חיין תלויים לך מנגד וגו', הנה פעם אחד מאלף הלך לרופא, והיום בקושי יש אחד מאלף שאינו הולך.

ופעם כשלא היה תרופה לדלקת ריאות והיה הדבר פיקוח נפש ממש, לא חלה בזה אלא אחד בשנה, ומעת שהמציאו לכך תרופת פנסילין כמעט שאין בית אשר אין שם מחלה זו.

כשצריכים לתת מתנות לאחיות בבתי חולים מיני מאכל שיתכן ולא יברכו עליהן תחילה וסוף, יש לתת להם דברים שברכתם שהכל, שלא יתחייבו בברכה אחרונה מדאורייתא.

מה שפסק, לעומת זה בבני ברק כשאירע שאלה בספר תורה היה הסטייפלר אומר לרבי יוסף תשאל לאבא, ולא רצו לעלות לראות כי הסטייפלר שם אז שהוא יפסוק, ובקשו מרבי גדליה נדל או רבי יהודה שפירא וכולם לא רצו לראות ולפסוק, [ואני מסיים בה שאמנם בסוף לא הייתה ברירה ונאלצו לעלות ולפסוק].

פעם אירע שבפרשת וירא עלו למפטיר לפני יום השנה לפטירת מרן החזון איש, וכשהתחיל הבעל קורא לקרוא במפטיר את המילה הראשונה, אז הוא גילה שיש טעות ובמקום ויהי כתוב ויחי, אז הסטייפלר אמר מיד להוציא ספר תורה אחר, וכך עשו, אחר כך אמרו שזכרו שכתוב שאם נתגלה טעות בספר תורה במפטיר, אז לא מוציאים ספר תורה שני, אלא השביעי קורא את ההפסטה, אך היות ולא היו בטוחים בזה וגם הסטייפלר אמר מיד להוציא ספר תורה אחר, לא רצו למישווי ליה כטועה בדין, ולכן הניחו לו להוציא ספר אחר.

בתחילת בית הכנסת בשמחת תורה באמצע הריקודים נפל רבי אריה איברהמס עם ספר תורה בידו, הספר נשאר בידו בנפילתו אבל הוא מאד לא היה רגוע ממה שאירע לו, שלחו אותי לומר לו איך הוא יכול לחשוב שאם נמצאים פה בבית הכנסת, יכול להיות שיפול כאן ספר תורה ?.

כאשר בקשו לכתוב ספר תורה חיפשו סופר עם כתב יפה, ומצאו סופר חסידי, אז עשו איתו תנאי שבכל הזמן שהוא כותב את הספר תורה, הוא לא יטלטל בשבת.

כאשר כתב החזון איש ספר תורה הייתי דוחה את הסופר תמיד שלא ימהר לכתוב ולסיים את הספר תורה, כי היה ברור אצלי ללא שום צל של ספק שאם מרן התחיל לכתוב ספר תורה אז הוא יזכה לסיימו, ומרן

היה תמיד שואל למה זה לא נגמר הרי סיכמנו על שנה וזה נמשך יותר משנתיים, ואכן חודש לאחר שזה נגמר נלקח מרן לישיבה של מעלה.

כאשר הסופר הביא את היריעה של אז ישיר ראיתי שאות דלי"ת של נצבו כמו נד ארוכה מאד, הבאתי את היריעה למרן ואמר שזה בסדר.

המגיה את הספר תורה של מרן מצא בו רק שמונה טעויות, ומרן חשב אם הוא הגיה טוב כי זה מדי קצת ומסתבר שיש יותר.

מעשה בסופר שהגיע לבקש עצה וברכה, היות והוא כתב עשרה מגילות ואין לו קונים, אז הוא רוצה לנסוע לחו"ל למוכרן שם, אמרו לו אל תיסע לחו"ל, ועזרו לו למצוא קונים עבור המגילות שלו.

לקחתי ספר תורה לאמריקה, ושאלתי אם לכתוב בארץ את האות האחרונה, או שעדיף שאקח איתי ספר תורה שעדיין חסר בו אות אחרונה ולא אקח איתי ספר תורה שהוא כבר בקדושתו, אמרו לי לכתוב כאן ולקחת ספר תורה בקדושתו.

חזן שמוציא את הספר תורה מהארון קודש ורוצה שכולם יראו את מה שכתוב על המעיל, הופך אותו פעמיים, גם כשמוציא אותו מהארון וגם כשמניח אותו בבימה, והכל כדי שהציבור יראה מה כתוב עליו מבחוץ, אבל אנחנו לא משחקים עם ספר תורה ולא הופכים אותו כלל כי זה לא דרך כבוד, אלא החזן מוציא מהארון עם הפנים אליו, והחזון איש היה אומר שמחזיקים ספר תורה כמו תינוק, עם הפנים אל המחזיק ולא עם הגב אליו.

בנביא יחזקאל פרק כ"ה אמר.. אמר חרב חרב, הכריעו לכתוב השם באלף דלי"ת,

לא עוזר, אז זה מקלקל, לכן צריך למצוא דרך אחרת.

בענין חינוך ילדים, אמרו כי נתינת מכות לילד אסור שיהיה מעשה של יום יום, (פעטש איז נישט וואכדיג), רק פעם באיזה זמן, ואם נותנים מכות אז לתת לו עד שהוא יקשיב, ולא לוותר לו, ופעם אמרו כי כך צריך להיות ילד, אם הוא לא מקשיב אז צריך שהמכות יעזרו לו.

הרב מבריסק אמר פעם כי החינוך העצמאי לבנים הוא בדיעבד רע, והבית יעקב לבנות הוא טוב לכתחילה.

הרב מבריסק היה הולך כל יום לתלמוד תורה של בניו לדבר עם המלמדים, ולכוין את השעון שלו בדואר, ששם השעון מכוון.

אמרו לי פעם אם אני הייתי מלמד בחיידר, הייתי עושה לילדים את כל הלימוד בגמרא כמו סיפור מעניין, כדי שיקבלו את הלימוד בהתענינות ובשמחה ויבינו טוב.

אחד הנכדים סיפר שאמרו לו לראות מה שכותב החיי אדם בתחילת כלל ה' על החיוב לכוין בכל הזכרת השם, ובמעשה שהוא מביא שם.

בענין להוציא תלמיד משיבה אם אינו מצליח בלימודו ויש חשש שיזרק לרחוב, תחילה יש לרב לחשוב אילו היה בנו מה היה עושה, כי רק בדרך זו אנחנו יכולים לחשוב שעשינו מה שצריך, ואחר כך לדון בתלמיד זה, והנה בזמן הבית כשאדם חטא והוצרכו לדונו למיתה, היו צריכים לכך בית דין של כ"ג זקנים לדון בדבר שני ימים על פי עדים והתראה וחקירות ובדיקות, וזה להרגו בעולם הזה בלבד, אבל עולם הבא יש לו כי כבר קיבל את ענשו בעולם הזה, אבל כאשר זורקים תלמיד מהשיבה לרחוב, הרי מצוי

ומכל מקום אמרו לסופר הייתי מעדיף שתכתוב בלא לשאלני.

החזון איש אמר שלסופר לא נותנים לבדוק פרשיות של סופרים, כי יש להם יצר הרע לפסול.

עניני חינוך ילדים

אמרו שיש ללמוד התמדה מילדים, הם לא יושבים ועושים כלום, הם תמיד עסוקים, והם תמיד שמחים.

אחד הנכדים הקטנים אסף הרבה מאד אתרוגים פסולים לפני סוכות, הסתכלו עליו ואמרו, זה בן אדם, אוסף ואוסף עוד ועוד שיהיה לו הרבה, והוא בכלל לא צריך את זה.

שאלו פעם את אחד הנכדים אם היה בשיעור, והוא ענה שהוא לא נכנס כי לא היה מקום, אז אמרו לו זה לא תירוק, ביומא ל"ה ב' אמרו שהלל הגיע מהגג.

אחד הנכדים ישב בחדר ובחציו השני של החדר דיברו עם אביו ואביו עמד, לפתע הסתובבו לאחור וראו שבנו יושב שם, אז אמרו לו אתה יושב כאשר אבא שלך עומד, אנחנו לא היינו יושבים כשאבא עמד.

בשנת תש"מ בערך בתחילת הבית מדרש, ניגש אלי לאחר התפילה גיסי הרד"ח הכהן שליט"א לדבר איתי משהו, ואני ישבתי והוא עמד, אחר כך קראו לי ואמרו לי, חנוך מדבר איתך ואתה יושב ?

אמרו לאמא לא לפנק נכדים, זה הורס אותם, אסור להם לגדול מפונקים, הם יסבלו מזה כשיגדלו.

וכן אמרו לה אם אני נותן מכות לילד, אל תאמרי לי מספיק, כי זה הורס את כל מה שנתתי.

אמרו פעם שלתת מכות לילד, אם זה

גם שהוא פורק עול תורה ומצוות ואנו זורקים אותו גם מהעולם הזה וגם מהעולם הבא, ולא רק אותו אלא גם את צאצאיו לכל הדורות, והחלטה כזו גם בית דין של שבעים ואחד אינם יכולים לקבל, הלכך אין שום היתר להוציא תלמיד חלש מהשיבה אלא אם כן הוא מקלקל אחרים שאז יש לו דין רודף שמותר לזרוקו.

בחורים בישיבה הם כמו אתרוגים על העץ, כאשר אתה רואה אותם מרחוק כולם נראים לך יפים מאד, וכאשר אתה מתקרב אתה רואה כל אחד והחסרון שלו, וגם כאשר הם קטנים כולם יפים וטובים, וכאשר הם גדלים אז נעשים להם לכל אחד חסרונותיו.

על ישיבה מסוימת אמרו כי הם לוקחים את הבחורים הכי טובים מהמשפחות הכי טובות, אבל כל בחור ששם, אם הוא היה בישיבה אחרת הוא היה מצליח יותר.

פעם שאלתי את ראש ישיבה מסויים אם יש בישיבתו בחורים טובים, והוא ענה לי אכן כעת הגיעו בחורים מצויינים לשיעור א', אמרתי לו תשמע מה שאתה אומר, אתם מקבלים לישיבה בחורים מצויינים ומה אתם עושים להם ? למה הם רק יורדים אצלכם בישיבה, למה בשיעור ג' אין לכם בחורים טובים.

על מה שהחורים מצדיקים תמיד צאצאיהם כשאחרים באים אליהם בטענה עליהם, היה החזון איש אומר החורים צודקים, העולם הוא עולם רע.

חיידר מסויים היו תלמידיו רוצים ללכת ללמוד בו כל יום, ולא הסכימו להשאר בבית, אמרו על זה כי צריך לברר מה שם לא בסדר, שהרי כתוב כתינוק הבורח מבית הספר. שמעת.

לא הסכימו לתת ברכה לילדים קטנים מיום שנולדו ולא לעשות להם ברית ללא שילבשו כיפה, וכשהיו נכנסים לחדר בלילה וראו ילדים ישנים ונפלה להם הכיפה, היו אומרים מיד להלביש להם.

אמרו פעם שלילדים מומלץ לא למהר להוציא אותם מהחיידר, אלא כמה שיותר שנים להיות בחיידר, ואחר כך לא למהר להוציא אותם מהישיבה קטנה אלא כמה שיותר בישיבה קטנה.

פעם אמרתי שיש בחורים שקמים לאחר זמן קריאת שמע, ונדהמו ואמרו לי, מה ? יש בחורים שלא אוכלים מצה בליל פסח, או שלא שומעים תקיעות בראש השנה, הרי אין חילוק בין דאורייתא זה לדאורייתא זה.

הורו לבנות ללבוש שרוולים ארוכים המגיעים כמעט עד כף היד, וכן לא ללבוש חצאיות שמגיעות כמעט עד הרצפה.

פעם ראו ילדה בגיל שנה או שנתים שלבשה שמלה בלא שרוולים, כעסו על זה מאד ואמרו שבדור קודם לא היה עולה על הדעת ללבוש כזה בגד, ואפילו בגיל קטן מאד.

וכן אמרו לא להביא בנות קטנות לבית הכנסת אלא אם כן ילבשו גרביונים, שלא יראה מהם כלום.

ענינים שונים

לאחר פטירת מרן החזון איש למדתי דיני יהרג ואל יעבור, כי בחיי מרן לא חששתי שמא יכריחו אותנו הציונים לעבור על הדת, אבל כשמרן נלקח חששתי מי יודע מה יהיה, ולכן התכוננתי לכך.

גדולי הדור העוסקים בעניני הכלל צריכים זהירות מרובה וסייעתא דשמיא בכל

משתתפים בבחירות, אם היה אפשר שרק יצביעו ויהיה קידוש השם שיש כך וכך חרדים, אבל לא יכנסו על ידי זה אנשים לכנסת, זה היה טוב מאד, וכן אם יעשו בחירות רק מי יהיה ראש הממשלה, אסור להשתתף בזה.

פעם הודיע איש פלוני שהוא זכה ונבחר להיות חבר בבית המינים, הוא היה מאושר ושמח, אבל גערו בו ואמרו לו לשמחה מה זו עושה, לך תתפלל הרבה שלא תיכשל ושלל תתקלקל שם וכו' וכו', וכן אמרו לו שיהיה שם כמה שפחות זמן, ושיוסיף עוד שעות של לימוד תורה כל יום.

וכן כתבו בחו"ב אבות שבעניני הכלל בגלותנו בין הפוקרים יש לפעמים מן ההכרח כדי להציל, להשתתף בחברתם, ויש להזהר מלהתחבר עמהם יותר מן המוכרח לטובת הכלל, ועל המשתתף להתיחס כעין בשם שנכנס לבורסקי.

ואחד שהיה חבר בבית המינים וסידר איזה דבר שנתבקש לסדר, התלונן למה לא באו להודות לו על כך, גערו בו מאד ואמרו לו, וכי אני צריך להודות לך כל יום על מה שאתה מניח תפילין וקורא קריאת שמע ומתפלל, ועל מה שאתה שומר שבת וכו' וכו', ומה בין זה לזה, וכי בשביל מה נשלחת לשם האם רק כדי לדאוג לעצמך לכסף ולכבוד.

אמרו לי לפני הרבה שנים, אני חושב שהאחרון מהגדולים שהיה חושב בכל דבר ודבר מה הקדוש ברוך הוא רוצה ממני שאני יעשה, ורק זה מה שהוא היה עושה, היה רבי אהרן קוטלר ז"ל, ורבי שמשון מוסיף שלאחרונה אמרו לו כן גם על רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן שליט"א.

פעם בא רבי יהודה עדס ושאל ואמר, מה דעת פלוני על הרב שמעתי הרבה דברים,

פעולה שהם עושים, כי לפעמים פעולה קטנה אחת שעשו גורמת לעבירות אין מספר, הנה לדוגמא לעשות עיתון לבני תורה כולו הפסד, ומדוע עיתון לבני תורה צריך לכתוב כל שטות שחילוני אומר באריכות גדולה ולהתוכח איתו, בני תורה מעולם לא התעסקו בפוליטיקה, וכמה תורה חסר היום בדורנו בגלל שיש עיתון לבני תורה, כמה גדולה זכותנו שאין לנו חלק בזה, וכמה עלינו להודות לקב"ה על כך, וכמה ליבנו כואב בראותנו כל זאת, ונתקיים בנו מקרא זה בכל דרכיך דעהו והוא ישר ארחותיך, והוא כלל גדול בהרבה דברים שקשה לידע מה לעשות ומה יקרה כתוצאה מזה ואנו סומכים על מקרא זה.

על דעתי כי מוטב היה אם מלכתחילה היו רבותינו מורים כי החרדים לא ישתתפו בבחירות לכנסת המינים, וכך כוחנו היה גדול הרבה יותר, שהרי גם היום שהחרדים משתתפים הרי חלק גדול מן החרדים אינו משתתף, ואם כן אין כוחנו האמיתי נמדד, וגם החילונים היו מעריכים אותנו הרבה יותר אם לא היינו משתתפים עמהם בבית המינים, כי היו רואים כי כל מעשינו הם רק לשם שמים ואין לנו כל טובת הנאה מהם, ואם משום התועלת שיש מהם, הרי החרדים היו מסתדרים על ידי כמה עסקנים שאינם חברים בבית המינים, והנבחרים אשר שם אינם מועילים כמעט לציבור החרדי.

זאת ועוד כי החורבן הנגרם בביתו של החבר בכנסת המינים, איננו שווה את התועלת שיש ממנו לציבור החרדי, כי הוא מתעסק כל הזמן עם החילונים וכן בני ביתו וכל צאצאיו בעל כרחם יורדים ברוחניות ממה שהיו, ואין התועלת ממנו שווה בנזק זה.

והלואי וגם היום שהחרדים

אבל מה דעת הרב על פלוני לא שמעתי כלום, אז אני רוצה לשמוע מהרב מה דעתו על פלוני, ענו לו כי מרן החזון איש היה אומר כולם יודעים מה דעתי על המדינה, אפילו שאף אחד לא שמע ממני את דעתי עליה, אותו דבר זה כאן, אחר כך הסבירו לו שאותו פלוני אין לו דעה עצמית, פעם הוא היה אצל מזרחי אז הוא דיבר כמו שהם, היום הוא כאן אז הוא מדבר כמו אצלינו, הוא כמו מכשיר רדיו שמה שמסובבים בכפתור ככה שומעים.

פעם ראו את אחד הנכדים כבן עשר נוסע ברחוב באופניים, לקחו לו אותם ושלחו אותו הביתה ברגל, אבל בתפרח הסכימו לנו לנסוע באופניים.

ארונות מטבח הקבועים, חוששים להם שממעטים שיעור ארבע אמות על ארבע אמות למזוזה.

כשאמרו במשנה שמורידין לפני התיבה מי שיש לו בנים, הוא הדין בנות.

גר יתום ואלמנה מוזהרין בהונאה, גם גר לגר ויתום ליתום ואלמנה לאלמנה.

סיפרתי שנסעתי לשחיטה עם קצב פלוני ובדרך הוא אמר לי כי זה בשבילו נסיון גדול להחזיק חנות בשר כשר, לשמע הדברים נדדעזעו ואמרו לי אני רגיל לומר כל מי שאצלו מצוה מסוימת הוא נסיון, הוא בודאי לא עומד בנסיון, מחר יתפסו אותו ואז אנשים יאמרו שראו אותך בחנותו ולכן קנו אצלו, ושאלו אותי האם יש בבית בשר מהחנות שלו אפילו שהשגחתי שם ואין לי ספק שהוא לא הכשיל אותי בכלום, וכשעניתי שלא, אמרו לי שיותר לא אכנס לחנותו.

אנשים שחשודים לעשות עבירות, שמבקשים שתיקח אותם ברכב שלך, (עוצרים

טרמפ), אל תיקח אותם, כי במקום שהם עומדים הם עושים הכי פחות עבירות, ואם תיקח אותם אולי תחשב מסייע לעוברי עבירה.

שאלתי למה מחמירים מאד באיסורי ריבית, ואילו רב פלוני מיקיל יותר, והשיבוני אנחנו למדנו הלכות ריבית בגמרא, ושם הכל נראה אסור, ואילו הוא למד בשולחן ערוך ושם זה נראה יותר קל.

פעם ביקשו הגוים לאסור על היהודים לשחוט בהמות בטענת צער בעלי חיים, כי אחת רואה איך הקודמת נשחטת, ואמרו להם היהודים תשחטו בהמה אחת ותתנו לשניה אוכל ותראו איך שהיא אוכלת ולא איכפת לה מהשניה, ואמר החזון איש כן בשנת תש"ח על יושבי בני ברק וירושלים שבירושלים חיים תחת הפצצות ואילו תושבי בני ברק לא מראים איכפתיות.

בהמשך היתה הפוגה של כמה ימים ורבים ברחו מירושלים, וכן הרב מבריסק, [עליו אמרו כי העולם אומר כי למי שקיבל מכות לא מראים מקל], ושאלו את החזון איש מה לעשות ואמר להשאר בירושלים ומכאן והלאה יהיה שקט, וכדבריו כן היה.

אחד הנכדים כבן שלש אמר לאביו שהוא כבר לא רוצה ללכת לבית הכנסת, סיפר אביו את זה, ואמרו לו זה לא סתם, תברר מישהו כנראה עשה לו שם משהו.

בענין שחיטה, הגויים הורגים את הבהמות בצורות שונות, אבל האמת נראה שמיתת בהמה על ידי שחיטה זו אולי הדרך היחידה שבה יש הכי פחות צער לבהמה, ואנו רואים את זה בחוש, שהרי כאשר אדם חותך את עצמו בשוגג קצת באצבע או בכל מקום, הרי שאם הוא חתך עם סכין שפיו חלק איננו מרגיש את מעשה

חרדים גרים בסביבה חילונית שיש שם חילול שבת, אמרו לי תאמר לו שלשון הרע של חרדים חמור אצל הקב"ה הרבה יותר מחילול שבת של חילונים, כי הם תינוקות שנשבו ואין מה לתבוע מהם, אבל מהחרדים יש הרבה מה לתבוע.

בשלשה דברים ניתן להכיר רבנים ולידע אם אפשר לסמוך עליהם, א, אם הוא מקפיד על מה שהוא אוכל שלא יהא בזה נדנוד איסור, או שהוא מזלזל בזה, ב, אם אירע אצלו שחזר בו ממה שפסק, כפי שמצאנו באמוראים שחזרו בהם ולא עמדו על דבריהם, כי אדם שהאמת נר לרגלו אינו בוש לחזור בו, ג, אם יש דברים שהוא משיב עליהם איני יודע, שהרי בסנהדרין של לשכת הגזית מצאנו בחולין מ"ח א' ובפרה פרק שביעי שנשאלה שאלה בפניהם בשלשה רגלים ולא ידעו להשיב, ומכאן שמי שחושב על עצמו שהוא יודע הכל, יתכן שהוא טועה ויש דברים שאינו יודע.

כהיום מי שמשיב לי איני יודע הוא אצלי אדם חשוב, והתואר הכי חשוב לאמרו על אדם הוא, שהוא אדם נורמלי.

בזמן מסויים אמרו לי מצאנו בגמרא גיטין ס"ח א' שאת רב ששת רצו אנשי ריש גלותא להרוג, ורב חסדא פחד מהם כל כך [שלא יעשו לו מה שהם עשו לרב זביד בע"ז ל"ח ב'] עד כדי כך שהוא לא יכל להגיד לרב ששת שהוא עומד ליפול ולמות, ולנו נותנים בעלי המחלוקת לחיות, אז מה לנו כי נלין, אין לי כח למחלוקת ולהשיב על דבריהם, יעשו הם מה שירצו ואני וביתי נעבוד את ה'.

כשיש מחלוקת מוטב שלא להשיב כלום, כי כשמשיבים הרי המחלוקת נמשכת, וראיה מדכתיב במשלי באפס עצים תכבה

החיתוך כלל, ורק לאחר מכאן הוא מתחיל להרגיש כאבים מהנגיעה במקום, ומהטיפול בו, וכן הדבר בבהמה, מעשה השחיטה עצמו עם סכין שפיו חלק אינו כואב כלל, ורק אם יש בסכין פגימה אפילו קטנה ביותר, הרי הפגם מושך קצת את העור וגורם לבהמה צער, ואולי משום כך כתנאי לכשרות השחיטה חייבה התורה לשחוט בסכין חלק ללא כל פגם, כדי שלא יגרם לבהמה שום צער ממעשה השחיטה.

וכן הדבר במילה, מעשה החיתוך בסכין חלק ללא פגם אינו גורם כאבים לתינוק, רק הטיפול בו לפני ואחרי המילה זה הכאבים, ולכן ציוו למוהלים שיקחו מגן רחב יותר ויכניסו בו את הערלה בריוח הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ולא יגרמו צער לינוקא שלא לצורך.

ממה שהקב"ה ברא חיטים בגודל כל כך קטן, והרי יכול היה לברוא חיטה בגודל אבטיח, יש ללמוד שהקב"ה מלמדנו שיש להסתפק במועט, ולימדנו כן בחיטים שהן עיקר חיותו של האדם כדכתיב ולחם לבב אנוש יסעד.

אינני מבין מה צריך גיהנם, הרי די אם יתנו לכל אדם אפשרות לראות מה הוא עשה בחיים, ומה יכול היה לעשות, ויהיה לו מזה צער כל כך גדול עד שזה יותר גרוע מגיהנם, כי הקב"ה נתן לו רק טוב ומה הוא החזיר על כך.

ואולי דמכיון שכאשר האדם יראה את מה שעשה ואת מה שהיה יכול לעשות הוא יהיה בצער גדול מאד, ולא יוכל ליהנות מגן עדן ומעולם הבא, לכן ברא הקב"ה את הגיהנם שצער הגיהנם יתקן את הצער ההוא כדי שיוכל ליהנות מגן עדן ומעולם הבא.

בעל תשובה אחד שאל איך אנשים

אש ובאין נרגן ישתוק מדון, הרי מפורש שלא מכבים אש עם מים אלא באפס עצים, וכמו כן אין מכבין מחלוקת בתשובה על דבריהם אלא בשתיקה.

אם היה בתורה מצוה לעשות מחלוקת, אינני יודע אם הייתי יכול לקיים מצוה זו, כי ליבי כל כך סולד מזה ואינני סבור שהייתי יכול לקיימו, אלא שאולי ליבי כל כך סולד מזה כי זה איסור.

אין לנו עשר דקות שאנו יכולים לומר על עצמנו שעשינו בהם רק מה שצריך, ופעם אמר רב אחד שפשפש למצא למה חלה בנו ומצא דבר אחד של אסיפת צדקה שלא עשה בשנה זו, ואמרו על זה אנחנו לא יודעים היכן להתחיל, ואילו הוא חושב שהוא מסודר בהכל ורק מצא דבר אחד.

כל אדם נלקח מן העולם הזה ברגע היותר טוב בעבורו, ודרכי שמים נעלמים וכולם חסד ורחמים, וכשמת אדם בצעירותו, זה כי הבורא יתברך ראה כי טובתו היא לסיים חייו ברגע זה בעולם הזה.

מה שאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, הוא לפי שאין שני אנשים שוין בדרגתם, והנבואה נרמזת לנביא והוא מתבונן בה ומפרשה, וכל נביא מבין נבואתו לפי גדלותו.

כשהיו צריכים לכתוב בשנת תשי"ז הריני כפרת משכבו, חשבו האם אני באמת מוכן להיות כפרתו, ואז אמרו כי כשאבא צריך לסייע לבנו הוא איננו חושב אם כן לסייע או לא, אלא הוא מסייע מיד בלי לחשוב, אבל כשבן צריך לסייע לאביו הוא חושב האם לסייע, וכיון שכן מגיע לאבא שגם בנו לא יחשוב אלא יסייע מיד. [אבל על מרן החזון איש לא היו צריכים לחשוב כי היה פשוט שמושבו בגן עדן מיד].

אומרים בשם הגר"ח ז"ל דכשב"ד מתירין עגונה לא יתכן שבעלה חי, דכיון שע"פ דין תורה קיימנו שבעלה מת לא יתכן בהיפוך, אבל אין נראה כן, שהרי יש עדי שקר בעולם, אלא יתכן ויתכן, רק שהדבר תלוי בגדלות הבית דין ובסייעתא דשמיא להם זוכים, שאנשים גדולים יש להם זכות שתתגלה האמת על ידם, ואף אם ישנם עדי שקר וכיו"ב יסתבכו סיבות אחרות ולא יצא מכשול מתחת ידם, ולעומת זה בית דין שאין להם זכות כ"כ יתכן שיתירו עגונה ע"פ עדי שקר וכיו"ב ע"פ דין תורה אע"פ שבאמת בעלה חי, וזהו שאמר הכתוב כי לא אצדיק רשע, דכיון שיצא מבית דין זכאי יש לכך טעם ואל תחזירוהו לב"ד, ואף אם נראה לב"ד שטעו, זכותם היא שגרמה להם שיטעו ויפטרנהו, כיון שבאמת כך דינו, דכלפי שמיא גליא, כלל הדברים, שאין כל הכרח שאם נדון על פי דין תורה יהא הדין אמת גם במציאות, אלא יש כאן השגחה פרטית, וכשיתנהגו כל ישראל כראוי יהא הדין אמת גם במציאות.

והגאון רבי איסר זלמן מלצר ז"ל הגיע אל החזון איש לאחר המלחמה של שנת ת"ש כאשר היו אז בעיות רבות של עגונות, ובתוך הדברים סיפר לחזון איש שאצל הנצי"ב בבית דין התירו עגונה ואחר כך בא בעלה, ואמר הנצי"ב שגם מצב כזה אפשר שיהיה שהרי שנינו על זה תצא מזה ומזה והולך ממזר, ואמר לו החזון איש שאין זה הכרח שיהיה דבר כזה, דאפשר שכל מה שכתבו כן במשנה הוא כדי להפחיד את העדים שלא יעידו על מה שלא ראו בבירור, ושהאשה תדייק ותברר טוב טוב אם בעלה לא חי.

כתוב במשלי ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה, ובפרקי אבות כתוב

מה שרבא בכתובות פ"ה א' האמין לאשתו בת רב חסדא יותר מלאמוראים ואמר בת רב חסדא קים לי בגוה שלא תוציא שקר מפיה, יתכן שאין ר"ל שידוע שבת רב חסדא לא תאמר שקר, דגם אמוראים בודאי לא היו משקרים, אלא אפשר שבת רב חסדא היתה כזו שאינה יודעת איך אומרים שקר, שיש בני אדם כאלו. (הזכירו דוגמא).

מה שאמרו במתני' ב"מ ל"ז א' יהא מונח עד שיבא אליהו, אצל רב ענן דאשכחן בכתובות ק"ה דהוה רגיל אליהו למיתי גביה בכל יומא, הוצרכו להמתין רק יום אחד, ואפשר שנתחדש כאן גם דין דאליהו נאמן אע"פ שהוא עד אחד.

בסמינר מסויים התברר פתאום על בת אחת, שאמא שלה לא היתה יהודיה, והיא רצתה להתגייר, אמרו לשואל שיאספו את כל צוות המחנכות שמכירות אותה היטיב, ואם כולם יגידו שהיא בודאי תהיה אשה צדיקה, אז לגייר אותה, אבל אם אין הדבר ודאי, למה לעשות לה רעה.

כשבאים אלי מהמשפחה שאני יבקש שיקבלו את נשותיהם לעבודה, אינני מוכן לבקש, כי כל המשפחות האחרות המבקשות לקבל עבודה גם הם בעליהן בני תורה, וכולם צריכים פרנסה ואין הרבה משרות, ואם אני מבקש בשביל פלוני הרי אני לוקח מאחר, ומי יודע מי צודק ומי קודם.

אחד מהמקורבים רצה להתקבל למשרה באיזה ישיבה, ובא לבקש שימליצו עליו היות והוא שמע שיש מתמודד נוסף שחפץ בתפקיד, אמרו לו לך תברר מי יותר מתאים לתפקיד, ואם השני יותר מתאים אז נמליץ להם שיקחו אותו ולא אותך.

מעשה שבא אחד מיישיבה של מזרחי

מרבה נכסים מרבה דאגה, מתחילה הייתי מפרש שברכת ה' תועיל שיהיו הרבה נכסים ובלא דאגות, אבל ממה שרש"י במשלי פירש שברכת ה' תועיל שיספיק מעט, והיינו שהמעט יתברך, נראה שלא יתכן מרבה נכסים ללא מרבה דאגה.

יש לתמוה איך האמינה תורה לשני עדים, הרי יתכן שהם בעלי דמיון, וצ"ל דלא חששו שמא יזדמנו שני בעלי דמיון כאחד.

בהתייחסות שבין אדם לחבירו יש לזכור שגם כשצריך שלא להסכים יש ליזהר בכבוד חבירו, ודע כי מי שאמר בפרקי אבות שיש לקבל את כל האדם בסבר פנים יפות זה שמאי, עיין שבת ל"א א' במעשיות ששם, ללמדך שגם שמאי כך התנהג, אלא דבהני עובדי דשבת שם חשב שיש לנהוג בצורה אחרת, עיין חו"ב שם.

ישנם רבנים שנהנים לראות את שמם בעיתון, ונהנים שיכתבו בשמם פסקים, אבל אני בהיפך מהם, אינני רוצה לראות את שמי כתוב בשום מקום, ולא רוצה שיאמרו פסקים בשמי.

מה ששנינו באבות אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם, יש לפרש דמה שענש שוגג היינו לפי שזה כמו בין אדם לחבירו דאפילו ששוגג הוא מיהו כיון שפגע בחבירו צריך לתקן, ה"נ בחילול השם נהי דשוגג הוא מיהו פגע בכבוד המקום וצריך תיקון.

בעירובין ס"ה ב' א"ר אילעאי בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו ובכיסו ובכעסו, השמיענו ר"א שלא תאמר שבשלשה דברים אלו אין אדם ניכר, כי בדברים אלו לפעמים יתכן שינהג שלא כראוי, אלא אדרבה הדברים בהיפוך, כי במצבים אלו בדוקא ניכר מי הוא האדם, ותמיד חוץ ממצבים כאלו זה כאילו הצגה.

(הסדר) שהיה להם תרגיל עם הצבא כאילו באים מחבליים, ומשום מה באמצע הוא חשב שחבירו באמת מחבל והרגו, וביקש לשאול מה עליו לעשות שיתכפר לו.

ואמרו לו בערך לשון זה, אין אנו דנים כיום לא דיני נפשות ואף לא דיני גלות, אך עלינו לדעת כי במעשה זה ביקשו מאיתנו משהו, זה כבר כמה פעמים שמכים אותכם, וכל ההכאות אינן באות אלא לדרוש מכם דבר, אתם רואים שבהסתדרות לא מכים, שם הכל בסדר, אך בכם כנראה יש תקוה שיצא מכם משהו ולכן מכים אותכם, ומה היא הדרישה, להתקרב יותר אל האמת, להתפלל טוב ללמוד תורה ולשמור את מצוותיה, הקב"ה ירד על הר סיני ונתן לנו תורה שבכתב ובעל פה, ורצונו יתברך זה חיובנו לעשות.

לגופא דעובדא, כפי שחושבני הרי התיקון לענין זה עכשיו אינו טוב עבורך לא ללימודך ולא לבריאותך, על זה נחשוב בעוד כמה שנים, אבל בינתיים יש לך לדעת כי המעשה הזה בא לידך לדרוש ממך להתחיל ללמוד טוב ולהתפלל טוב ולשמור יותר מצוות, ואחרי שתלמד כמה שנים ותתעלה מעלה מעלה בתורה ויראת שמים, אז נחשוב על תיקון הענין, ואז כבר תדע לבד את דרך התיקון.

מובן כי לא תוכל להשכיח ענין זה מעצמך, אבל אחרי שתלמד חצי שנה או יותר, יתגבר לימודך על המחשבות, נישואין באמצע זה דבר טוב, תשתדל לגמור ש"ס, תדע משניות בעל פה, תלמד כמה שיותר, והוא שאל אם ללמוד לשם הנפטר, וענו לו תלמד לשם הבורא יתברך שהוא ציונו ללמוד וזה רצונו, והכל ילך למקומו, חזר ושאל כי הוא רואה את חייו בהרבה ירידות, וענו לו כי לא כך צריך אדם לתכנן את חייו, צריך לתכנן שכל החיים נהיה בעלייה

אלא שלפעמים קורה ירידה. - לעצם הדבר שאלנו מה דינו ואמרו למאי נפקא מינה אם זה שוגג סתם או שוגג קרוב למזיד, מזיד הוא לא.

בשכונת בית וגן קרה מקרים מצערים בשנת תשל"ח שנפטרו תשעה אנשים בחצי שנה, והם שלחו לשאול אם העונש הגיע בגלל שהחילונים נוסעים שם בשבת, ולא עשו די למנוע מהם את זה, ענו להם בזה הלשון, יש עדיין הרבה מה לפשפש במעשנו טרם נבא לתלות הדבר בתוכחה לאחרים, אם יש בידנו, ועכ"פ יש להוסיף בלימוד התורה, והמלחמות עם החפשים אינם מרבים כבוד שמים. עכ"ל.

פעם נסעו עם מונית והנהג סיפר שהוא נזכר כל הזמן את מה שקרה במלחמה שחביריו נהרגו לידו, והוא מתעורר בלילות ובוכה, אמרו לו תחפש בשכונתך בית כנסת שהרב מוסר שם שיעור בפרשת השבוע ומסביר טוב, והתורה תרפא אותך, אבל רק רב שמסביר טוב.

כשאב נותן לבנו מיני מתיקה מודה לו בנו על כך, אבל כשאב נותן לבנו מכות, יותר יש לו לבן להודות לאביו על כך, שהרי זה כואב לאב, וא"כ כשלימדנו רבי מאיר שבשעה שאדם מצטער שכינה מצטערת ומה הלשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, הרי יש לנו להודות הרבה לקודשא בריך הוא על שנותן לנו יסורים למרק עוונותינו ולכפרותינו, כי זה כואב לו מאד, ואפילו הכי לטובתנו הוא מוכן לסבול.

אנשים באים לכאן לתנות לפני את צרותיהם, כנראה שזה עושה להם טוב, גם אני הייתי רוצה ללכת אם היה לי למי, ואמרו פעם לאחד הנכדים כמה טוב לך שיש לך רב לשאול אותו, חבל שלי אין.

פעם עשו שילוח הקן, לאחר מכאן החזירו את הביצים למקומן והקפידו מיד להפקיר אותן בפני שלשה, כדי שאם הם יעשו נזק לא יהיו חייבים לשלם, ושאלתי אם לעשות שילוח הקן בעצמי או לכבד אחרים, ואמרו לי שאם רבו כאן יש לכבד את הרב.

פעם סיפרו על איש שהבריא את המכס ונתפס, ובא לשאול ולהתייעץ אם שיברח לחוץ לארץ, אמרו לו כי כמובן שאם תשאר כאן אז תשב בכלא, והוא ברח מהארץ, אחר כך הצטערו על כך מאד שלא אמרו לו שישאר בארץ, אע"פ שגם לא אמרו לו שיברח, רק ששתקו לו על זה, כי אמרו אולי כדאי שהוא ישאר בארץ וישיב בכלא כי אז צאצאיו ישארו חרדים כמוהו, ואילו בחו"ל מי יודע מה יהיה איתם.

אסתכל באוריתא וברא עלמא, מצוי בעץ רימון שעולים הרבה ענפים מן הקרקע בסמוך לעץ [ויש מהם ערלה] ואין מצוי כן באילנות אחרים, ועשה כן הקב"ה לפי שצריכין לענפי רימון רבים לקרבן פסח כדתנן בפסחים ריש כיצד צולין.

היו מייעצים תמיד לאנשים לא לפתוח עסק בשותפות, תפתח עסק יותר קטן ולבר, בלי שותפים, כדי למנוע מחלוקת, ורגילין היו לייעץ לאנשים בירושה לתת קצת גם לבנות, ולהסתדר ולוותר כדי למנוע מחלוקת, ותמיד הסבירו כי למנוע לאו אחד נפסק בשולחן ערוך שאדם צריך לתת כל ממונו, וכמה לאוין ימנעו אם יסתדרו בשלום, והיו רגילין לומר כי רואים בעולם שכשאבא משאיר ירושה אפילו רק קופסת גפרורים, נעשים הבנים שונאים זה לזה.

והיו אומרים ראייה שלנסוע ללמוד זה דבר טוב, שהרי היצר הרע שולח לי

אדם מוגבל כמה חומרות הוא יכול לקבל על עצמו, לכן בדבר שלא צריך להחמיר יש לשקול אם לקבל על עצמו חומרא נוספת, כי בדרך כלל כאשר הוא מקבל על עצמו חומרא נוספת כאן אז הוא מתחיל להקל במקום אחר, כי אדם מוגבל ביכולותיו.

זכורני משנות ילדותי שהיו פועלים נכרים קוטפים תפוזים בפרדס בשבת, ואמרו שאסור להרשות דברים כאלו בבני ברק, אבל הפועלים לא הסכימו להפסיק רק בתנאי שיבטיחו שישלמו להם אחרי שבת, וכן עשו ושילמו להם.

כתוב במגילת קהלת ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני הא', הנה בשנים שעברו אם רצה הקב"ה לקחת כספו של אחד היושב בקצה זה של העולם ולתתו למי שיושב בקצה השני, היה הדבר מצריך מלאכה גדולה מאד, איך מעבירים כספים ונכסים אלפי מילין, אבל היום שכל העולם קונה ומוכר מגיות, הרי הקב"ה מכניס בליבו של זה שימכור ובליבו של השני שיקנה וזה מרויח והשני מפסיד ללא שום טורח.

פעם סיפרו שבא יהודי אחד להתייעץ שהמציא פטנט ורוצה למכור אותו בעולם, והוא שיוורים ירייה על אדם וכאשר הכדור פוגע בו, יוצא מהכדור חוט שמסתובב סביבו וקושר אותו שלא יוכל לזוז, ואמרו לו דמתניתין היא בפרק ראשון דעבודה זרה אין מוכרין לעובדי כוכבים דבר שיש בו היזק לרבים.

פעם ביקשו שכנים לכבד את הרב בהדלקת המדורה בל"ג בעומר, ואמרו להם תתנו לילד קטן להדליק, שאם המדורה תעשה נזק הוא יהיה פטור מלשלם.

כמה אנשים שיבקשו שאשאר להיות סנדק אצלם ושלא אסע.

ושאלנו פעם למה הולכים בשבת קודש ברגל למרחק בשביל סנדקאות, אפילו שקשה ללכת, והשיבו שלא ללכת בגלל שזה קצת קשה, חשיב זלזול במצוה.

המוסדות שאני מתעסק איתם כגון אור החיים והמתיבתות וערכים, הם מוסדות של הצלת נפשות, אלמלא מוסדות אלו היו בנים ובנות אלו חילונים לגמרי, הבנות שבאור החיים עד שלא מחתנים אותם לא יודעים מה יהיה איתם, עליהם נאמר הזורעים בדמעה ברינה יקצורו, חושבני שאם החפץ חיים היה חי בזמננו היה ניגש לכל אמה ומבקש שתשלח את בנה למתיבתא.

אנשים אומרים לי שאני עושה מופתים, האמת היא שהמופת הכי גדול שאני עושה זה מה שעם כל ההפרעות של מאות אנשים עם כל צרותיהם וכל המוסדות עם בעיותיהם שהכל מונח לי בראש, עדיין אני מסוגל לפתוח גמרא וללמוד, וכל ספר שיוצא לאור זה המופת הכי גדול.

לתת לאנשים עצה בעניני כספים הוא רק להשגיח עליהם שלא יעשו טעויות, אבל ההצלחה בעסקים תלוי בכל אחד ואחד לפי מה שכתבו לו בראש השנה.

פעם שמע הרב מברסק שיש מכתב מהחפץ חיים לאחד מהמשכילים והחפץ חיים משבחו במכתבו, הגיב על כך הרב מברסק ואמר, בודאי זה לא טוב שלא שומעים לשון הרע, וכשסיפרו על כך לחזון איש אמר מה אתם חושבים שהוא לא שמע, הוא בודאי שמע אלא שהוא היה צריך אותו לענין מסויים ולכן הוא כתב לו כך.

סיפרתי פעם על רב מסויים שלוקח

הרבה כסף ואומר שהכל הוא לוקח לצדקה, אז אמרו לי שגם לכופין על הצדקה יש שולחן ערוך וזה לא הפקר.

כשאהד מהשואלים ביקש לתרום, היו אומרים לו תתרום רבע שעה לימוד תורה, וכן למנהלי מוסדות ולנבחרים לבית המינים היו אומרים להם להוסיף עוד שעות של לימוד תורה.

נוהגים היו ליתן למי מהצאצאים שעמד לקנות דירה, ארעא קמייתא, עיין קידושין נ"ט א', כדי שיוכלו למוכרה אם ירצו, ומעשה היה ושכחו ואחר כך הוצרכו למכור, ואמרו שיש לחשוב חצי דירה כנכסי מלוג של האשה, ולכן יתנו זה לזה כל אחד את חלקו במתנה, ואחר כך ימכרו.

אינני מבין מה ההנאה של העשירים שישכב לצידם הרבה הרבה כסף, כל הערך של כסף הוא זה שאפשר לתת אותו לאחר ולגרום לו שמחה, בקושי יש עשיר שנהנה מכספו, העשירים באים אלי עם בעיותיהם וצרותיהם, הם מרבים נכסים, ואני מרבה דאגה איך לעזור להם.

מוסדות תורה אין להם לקחת הלואות, רק אם הכסף כבר בדרך אז אפשר לקחת הלואה.

בענין בחירה שיש לכל אדם, נתקשו כבר הראשונים איך ניטלה הבחירה מפרעה מלך מצרים, שהרי כתוב כמה פעמים ואני אקשה את לב פרעה, ואני אחזק את לבו, ועוד, ועיין מה שפירשו.

אבל יתכן לפרש כי בודאי היתה לפרעה בחירה, אלא דאדרבה אם נותנים מכות לילד לחנכו, האם יש לילד בחירה, הרי הוא חייב לשמוע בקולך כי הוא לא רוצה מכות, ובגורל הזה גם פרעה, כאשר הוא קיבל מכות נלקחה ממנו הבחירה, אבל

אברך צעיר בא לשאול שאלה והחמירו לו מספק, ואמרו לו דע לך כי כשמחמירים על ספק יש הרבה יותר שכר ממה שמחמירים על ודאי, ואם הקב"ה מביא לך דבר שאתה צריך להחמיר עליו מספק, זו עליית מדריגה עבורך.

פעם סבלו מסחרחורות מאד, אמרו שאנו מברכים כל יום המכין מצעדי גבר, אדם חושב שכאשר הוא עומד אז הוא הולך מעצמו, והרי אם יש משהו קטן לא טוב בראש הוא מיד מתגלגל, ואנשים כבר התרגלו לזה.

בבית הקברות יש להרחיק ארבע אמות מן הקברים כדי לומר תהילים, וגם כשהיינו במירון התפללנו בחדר הפנימי יותר, כדי לא להתפלל בתוך ארבע אמות של הקבר משום לועג לרש.

אני מאד מאד לא אוהב שאחרים עוזרים לי, אבל מפני שלהם זה מצוה, אני מניח להם.

רב מסויים שלח צילום מספרו בענין עופות שלנו שיש בהם חשש איסור, שאלו למה הוא לא כותב שהביצים אסורים, כי הוא רוצה להמשיך לאכול ביצים, ואז אמרו כשיש עוף לפנינו שנראה רגיל אנחנו לא חוששים אולי יש לו סבא או סבתא שנראים משונים, ולכן אנו ממשיכים לאכול.

אדם קנה קבר בחו"ל ליד אמו, וצאצאיו שאלו ואמרו להם כי אע"פ שהוא בעצמו קנה עדיף להביאו לארץ.

פעם אחת עשו התרת נדרים על מנהג טוב, ולא רצו לגלות לנו את המנהג, וגילו את המנהג רק לאחד מהדיינים, ואמרו שמספיק שאחד מהדיינים יודע.

כשהיו בוחנים תלמידים הקפידו לשאול רק שאלות שהתלמידים ידעו לענות עליהם, כי בזה הם יריגשו שהם לומדים טוב.

ההסבר הוא בדיוק ההיפך, כי היות והוא קיבל מכות וניטלה ממנו הבחירה, חיזק הקב"ה את ליבו כנגד המכות כך שהמכות לא ישפיעו עליו כלל, והשאיר אותו כאחד האדם עם בחירה רגילה כמו שיש לכולם.

מה שאמרו חז"ל שיאה עניותא לישראל, הטעם לפי שיהודים צריכים להרגיש קרובים אחד עם השני, ולא להיות במצב שאם אמרת לשני מילה הוא כבר נפגע, כדרך העשירים.

במנחות מ"ג א' אמרו דר' מני דייק וזבין ציצית כחומרי מתניתא כו', ושאלתי דכאן משמע דרק ר"מ דייק אבל שאר אמוראים לא, ואיך יתכן שכולם לא החמירו כמוהו, והשיבו לי שהרי אם היינו שומעים על האר"י ז"ל שהיה מכיר על התכלת אם נעשה כדין, לא היה הדבר לפלא בעינינו, א"כ ק"ו בן בנו של ק"ו על האמוראים, ור"מ לא הסתפק בזה אלא גם דייק וזבין.

בדין יין מגולה, אפשר דאף בזמננו אין לאסור יין מגולה שבתוך הבית, כיון שאין בעלי חיים מצויין בינינו בבית, ומה שכתבו הראשונים דבזמננו נמי יין נפסל בגילוי היינו במקום כבית האוצר וכיו"ב, דנהי דנחשים לא שכיחי האידנא בינינו, מיהו שאר בעלי חיים שכיחי התם, ואין דרך להשאיר שם מאכל או משקה מגולה, אף בלא חשש סכנה, ולהכי אית ביה משום הקריבהו נא, אבל לפג טעמו של יין אין לחוש, כיון דע"י גילוי של יום או יומיים לא יהא ניכר בטעם היין שום שינוי, ויתכן שהבתים בזמן הראשונים היו דומים לבית האוצר דידן או גרוע מזה, ולפיכך לא התירו אלא בשעה מועטת, אבל בתים דידן שהם סגורים לגמרי, כיסוי הבית כמוהו ככיסוי הכלי, משל למה הדבר דומה ליין המונח מגולה בתוך ארון סגור או במקרה.

אפשר היה לברוא את כל העולם במידת החסד, כל אופה יחלק לחם תמורת מצרך אחר, וכן כל חייט יחלק בגדים, אלא שבגלל הרמאים זה בלתי אפשרי, הם גם יקחו יותר, וגם לא יעשו כלום עבור אחרים.

פעם שמעתי שאשה ביקשה ברכה עבור בנה שהלך לצבא, אמרו (זאל הער זיין אמנטש) שיהיה בן אדם.

בני אדם חושבים שאם יעשו רמאויות אז הם ירויחו הרבה כסף, אז אמריקה תוכיח שבגלל שהם התנהגו בהגינות וביושר, הם הרויחו הרבה יותר.

רוסיה הקומוניסטית רצתה להראות לעולם שהם יותר טובים מהקב"ה, הקב"ה עשה שיש בעולם עניים ועשירים, והם רצו לעשות שכולם יהיו שווים, אז מה יצא מזה שכולם שם אין כלום.

רגילים לומר לאנשים, תהיה גזלן ואל תהיה גנב, כלומר אל תעלים מאחרים מה שאתה רוצה לומר להם וכיו"ב, אלא עדיף לך לומר להם מפורש, מאשר להתחכם, דוגמת מה שאמרו בב"ק כ"ח א' שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל.

פעם שמעו על רב פלוני שהיה ידוע כמחמיר גדול ולפעמים גם במקום שאין שום שאלה הוא מחמיר, שהוא מתפלל שחרית לאחר זמן תפילה, אז אמרו שעכשיו הכל מובן, אם הוא לא מתפלל בזמן, אז כבר אין לו סייעתא דשמיא.

מעשה היה בתפרח שהיה מונח במטבח על השולחן עוף קפוא שהיו עתידין לבשלו, וכשבאו לבשלו נעלם ולא מצאוהו, ושמחו מאד כי אמרו כי כפי הנראה היה בזה איזה שאלה שאין ראוי לאוכלו.

מה שלא גילו חכמים טעם גזירותיהם בתחילת זמן הגזירה, היינו כדי שלא יבואו

לזלזל בזה, ורק אחרי שהגזירה נתקבלה בלב העם התירו לגלות הטעם.

עד ארבעין שנין לא קאי איניש אדעתיה דרביה קבעו חז"ל, פעם נתקשיתי למה מרן ז"ל רצה שלא יעשו השקה במקואות, בגלל חשש רחוק של זחילה, והיה רגיל לומר כשלפני ארבע מחיצות שלימות, מחשש דאוריתא הנני מובטח, לפי שאז אין כל אפשרות של זחילה ניכרת, ואפילו אם המים שאובין הרי המקוה כשרה מדאוריתא, דשאובין פוסלין רק מדרבנן, אבל אחר כך הבנתי, דרואים אנו שחז"ל ביטלו דאוריתא של שופר ולולב בשבת, משום חשש רחוק שמא יבוא אדם לידי חילול שבת על ידי שיטלטלם בשבת, כל שכן כאן שאין לחוש לחשש ג' לוגין או נתן סאה ונטל סאה כנגד חשש חטאת, וכבר אירע שנקב ההשקה לא היה בו כדי ב' אצבעות באמצעו, ולפעמים נעמד שם אבן או עפר שמתקשה ונעמד שם, וכל דבר שיעמוד בו ממעטו, וזימנין שאין הנקב מלא מים, ואנו באים לידי ספק חשש זחילה דאוריתא, וכמה גדולים דברי חכמים.

אין לעשות מקואות של כ"א סאה מי גשמים, כי אין לנו להחמיר יותר מרבנותנו, וכאשר אנו מחמירים יותר אולי יצא מזה מכשול ברבות השנים, ובמקואות שהנהיג מרן החזון איש הוסרו כל החששות, כי גם המים באים בהמשכה, ועוד שהם מגיעים לעומק האוצר של זריעה, ואינם עוברים מיד מן האוצר למקוה, וכך היתה ההוראה במקום שיש שני מקואות אחד מקוה עם השקה והשני מקוה של כ"א סאה מי גשמים, שיש להעדיף להשתמש במקוה עם השקה, מאשר להשתמש במקוה של כ"א סאה מי גשמים.

וכתבו במכתב אני חושש להידורים

יש לי וכמה הוצאות, ומאיפה יסיפו לי או יקחו ממני, השיבו לו יש לך בבית מכשירי חשמל שעולים הרבה כסף, לפעמים אחד מהם מתקלקל ואחד נשבר, אז אם יגיע לך ריוח לא ישבר לך, ואם הפסד אז כן ישבר לך, או לפעמים צריך רופא וזה עולה הרבה, ועוד כיו"ב.

פעם היתה אסיפת רבנים, והגאון רבי אלעזר משה הורביץ ז"ל רצה שלא ידברו שם דברים בטלים, (אולי זה היה כשמינו אותו לרב), אז הוא עמד ושאל את כולם איך יכול להיות שלכהן יהיה מותר להתחתן עם גרושה, וסיים כי מי שלא יודע יתן ארגז בירה, דנו כולם כל הזמן בנושא הזה וכשהגיע תורו להשיב ענה אכן כן גם אני נותן ארגז בירה.

השולחן ערוך נראה שתמיד הוא חיפש לכתוב לשון של אחרים בספרו כדי שלא תיפול האחריות עליו, ולפעמים הוא נוקט לשון שאינו רגיל משום שנמצא באיזה ראשון או בלשון רש"י.

כשציוה החזון איש להדפיס את הספר חו"ב נדה, אמרו לו לא נוח לי שאני חולק הרבה עם החוות דעת, ענה מרן ואמר טוב ככה, גם אני עושה ככה.

בעלי תשובה שרוצים להכנס לכולל וללמוד כל היום, אני לא מניח להם, רק בהדרגה, תחילה לעבוד ביום וללמוד בערב, ואם הכל טוב אפשר להניח לו ללמוד גם אחרי הצהריים, אבל יום שלם ללמוד זה רק מתירים ליחידים לפי הענין.

ישנם תלמידי חכמים שנותנים להם מן השמים מצות גדולות מאד, כמו למנוע ניתוחי מתים וחפירת קברים, או להציל בנות מגיוס לצבא, אבל אם הם היו לומדים כמו שצריך לא היו נותנים להם את המצוות הללו, וזה כמו המשל שאמא חורגת נותנת לילדים

המתחדשים משום הוצאת לעז על הראשונים, ואם לענין בפני נכתב אמרו גיטין ה' ב' וכי תימא אעביר לחומרא נמצא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים, על אחת כמה וכמה במנהג כל ישראל בטבילה מדורות, ובזמן שאנו נוטים מן המקובל מדורות אין אנו בטוחים בסייעתא דשמיא להנצל ממכשול ח"ו במרוצת השנים.

יש להקב"ה הרבה עבודה בתאונות הדרכים, כל אדם צריך לקבל רק מה שמגיע לו, וצריך להושיב אותו במקום מסוים כדי שיקבל את מה שמגיע לו, ולהזיז משם את האדם שלא מגיע לו שלא יקבל אפילו מכה קלה, אנשים אומרים אחרי תאונה או אחרי נפילת מטוס, איזה מזל שלא הייתי שם, בדיוק ברגע האחרון ירדתי מהרכב, או אחרתי את הרכב בשניה, וכיו"ב, אבל האמת היא כי אילו הם היו שם אז לא היה קורה להם כלום, והמטוס לא היה נופל, ומי שצריך היה ליפול היה מקבל את עונשו פעם אחרת.

כל מי שנהרג בתאונה או בכל מיתה שלא כדרך כל הארץ, הרי מיתתו כפרה עבורו, כמבואר בסנהדרין מ"ח א' דמומר שמת והניח קרבן אין מקריבין אותו משום שנאמר זבח רשעים תועבה, אבל אם הוא נהרג מקריבין אותו דכיון דלאו כי אורחיה מיית הרי זו כפרה עבורו.

פעם הגיע יהודי וסיפר בבכי על קרוב משפחתו שהיה חייל בצבא ונהרג, אמרו לו בן כמה הוא היה והוא אמר שהיה בן תשע עשרה, אז אמרו לו תשמח שהוא עזב את העולם לפני גיל עשרים, שבבית דין של מעלה הרי לא מענישים עד גיל עשרים, ובשבילו עדיף ככה.

פעם שאל יהודי מה הפירוש מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד ראש השנה, והסביר הרי אני יודע כמה הכנסות

שלה ממתקים ומלמדת אותם ברכות מה מברכים על כל ממתק, ולילדי בעלה היא מעמידה אותם בחלון ומלמדת אותם מה מברכים על קשת ורעמים וברקים.

להשיב על אתר, זה סייעתא דשמיא, פעם דרש רבי שמואל גריינימן באיזה מקום בחו"ל ונעמד אחד העשירים באמצע הדרשה ותקף ושאל, אם כדברך אז למה באים אלינו הרבה אנשים עם סיפורים שלא היו ומבקשים מאיתנו כסף, ענה לו רבי שמואל על אתר, היות ויש לכם כסף כשר, ויש לכם כסף לא כשר כגון כסף של גזל ואונאה וריבית, אז את הכסף הכשר באים לקחת האנשים האמיתיים, ואת הכסף הלא כשר באים לקחת אנשים רמאים, ונשתתק אותו עשיר.

כל המידות אדם יכול לעבוד על עצמו לשנותן, אבל עדינות הנפש למי שיש לו אותה, אינו מסוגל לצאת ממנה, כי בנפשו היא.

סיפרתי פעם כי שמעתי שהאריות שולחות את הלביות לתפוס להם טרף, ורק אחרי שהם תפסו עבורם הם באים לאכול, ענו לי בבדיחותא, מה ? גם אריה שולח את אשתו להיות מורה ?

לפי גודל העבירות שיש בדורנו, נתנו לנו גם מצוות גדולות מאד של להשיב לב בנים לאביהם שבשמים, דבר שלא היה בנמצא בדורות הקודמים.

מעשה שכאו לראות אצל אדם מסויים איך הוא עושה ציצית, כשיצאו ממנו אמרו שאפשר ליקח ממנו ציצית, והסבירו כי ראו איך שהוא עושה והכל בסדר, והוסיפו כי מה שמצאו בו לטובה היה כי הוא אדם ישר, והראיה כי כשנכנסו אצלו והרדיו היה פתוח, הוא השאיר אותו לעבוד ולא כיבה את הרדיו, תמיד העריכו את האנשים שאינם מעלימים והולכים בתמימות.

על טלית קטן של צמר אמרו לי פעם אינני רוצה שידברו עלי, אבל אם היה ניתן להשיג בגד צמר שאינו ניכר הייתי רוצה ללבשו, כי מן הראוי היה שאנו נלבש רק בגד צמר, ופעם גם הבאתי בגד כזה ולבשו אותו כמה ימים, אלא שנתפרסם הדבר והפסיקו, ולבסוף חששו משום פגיעה בכבוד מרן החזון איש ואמרו לי אתה יכול ללבוש צמר, אבל לא רק, כי אולי זה יחשב פגיעה בכבוד מרן החזון איש. (ואני הכותב מוסיף נופך משלי, כי אומרים שמה שהחזון איש לבש ציצית כותנה היה כי חשב שהגר"א כך לבש, אבל באמת מה לבש הגר"א אינו ברור כלל, כי החיי אדם כתב בספרו שנהגו בוילנא על פי הגר"א לעשות טלית של פשתן וציצית של פשתן, ובספר מעלות הסולם כתב בשם הר"ר ישראל מו"צ דוילנא שאמר שראה שהגר"א בעצמו לבש טלית קטן עם ציצית של פשתן, וכנראה היה זה טלית קטן של פשתן וכמ"ש החיי אדם).

הסבירו פעם כי בארץ ישראל אי אפשר על ידי עשיית סקר לדעת מה יהיו התוצאות, כי כאן כל יהודי יש לו את הדעה שלו מה הוא חושב על זה ומה הוא חושב על זה, מה שאין כן אצל הגוים כולם יש להם את אותו ראש.

ועוד אמרו כי אחד הדברים שיש בהם חילוק בין הארץ לחוצה לארץ הוא כי בחוץ לארץ אם תכנס לחנות ותדבר בשפת המקום יכבדו אותך יפה, ואם תדבר בשפת מדינה אחרת יכבדו אותך קצת פחות, אבל כאן בארץ כל שפה שרק תדבר חוץ מעברית יכבדו אותך, אבל אם תדבר עברית לא יכבדו אותך.

פעם האשים בית משפט איזה ראש עיר מזרחי על שעשה מחסום בכביש לכבוד שבת וזה גרם למוות לחילוני שפרץ את

שאלו פעם מוכר אתרוגים מה איתך האם כבר יש לך אתרוג מהודר לחג, ענה ואמר אני איש פשוט מספיק לי אתרוג פשוט, אמרו לו אתה לא צודק, איש פשוט ביחד עם אתרוג מהודר, זה חשוב מאד.

היו רגילין לומר שכמעט כל סיפור שאנשים מספרים עלי או על מן דעו לכם דבר אחד, ככה זה לא היה, מה כן היה זה עוד שאלה. (אמר לי יהודי אחד שפעם נכנס וסיפר סיפור בשם פלוני שאמר שהיה ודיבר ואמרו לו כך כך, אמרו לו הוא סיפר לך חצי סיפור ואת החצי שלא היה).

לפעמים אנשים שואלים אותי מה אמרתי, אינני יכול לומר מה אמרתי, אבל אני יכול לומר מה דעתי, וכנראה גם ככה אמרתי.

גם שאלות שנשאלתי עליהן פעמים רבות, אני חושב ועונה עליהן כאילו וזו פעם ראשונה שנשאלתי בזה.

היו רגילים לומר אנשים שאין להם שאלות אם הם רואים אותי הולך ברחוב בלי איש ששואל שאלות, נראה להם הדבר כעוברים על בל תשחית, כי כיצד נניח לו ללכת בלי לשאול שאלה ובלי לעמוד בתור, הרי זה בזבז.

היו רגילים לומר עלי אפשר לדבר מה שרוצים, אני סולח לכולם מראש על כל מה שיאמרו, וכן אמרו כי בתפילה זכה שאומרים שם אני מוחל כו' חוץ מלזה ולזה, אני אומר וגם לזה ולזה.

חייל בא לשאול מה הוא יעשה בצבא עם מאכלי בשר, אמרו לו אם תימנע ודאי תקבל שכר, ואם תאכל אי אפשר לדעת, ותמיד אמרו שמאכלי בשר יותר קל מבשר עצמו.

לעשיר מופלג שהרויח הרבה והיה

המחסום, הלכו אליו לביתו ואמרו לו אל תדאג, אתה לא תשב בכלא בגלל שבת, לשבת בכלא בגלל שבת צריכים זכות גדולה לכך, ואתה לא בדרגה זו.

כסף זה דבר הכי זול שאפשר לשלם איתו למי שעשה לך טובה, שאם לא כסף הרי אתה חייב לו כל החיים על הטובה שהוא עשה לך, ואילו בתשלום של כמה שקלים יצאת מזה בזול.

פעם הסבירו שאף על פי שבספר יוסיפון נראה שטיטוס לא היה כל כך רשע, אבל הגמרא נכתבה ברוח הקודש והם ידעו את האמת שהוא היה רשע גדול.

אמרו שני דברים בשם הרב מבריסק, א. לקנות בשר קונים רק אצל קצב שלא מגדל זקן, כי אז אתה משגיח עליו לדעת אם הבשר באמת כשר ואתה לא סומך עליו, ולעומת זה כאשר אתה קונה אצל מוכר עם זקן הרי שהוא לפעמים בזכות מראהו החיצוני מצליח לרמות אותך כמו שכבר קרה כמה פעמים. ב. לגור צריך לגור בחיפה, כי שם אתה יודע שהשכן שלך גוי ואתה יהודי, ואתה נזהר ושומר על צאצאך ממנו כמו שצריך.

על עובד מסויים באיזה אולם אמרו כי אותו היו צריכים למנות שיהיה המשגיח כשרות, כי הכירו בתמימותו, אלא שאי אפשר לעשות כן בגלל שזה לא מסתדר עם השולחן ערוך, כי כנראה הוא אוכל בכל מקום ואין לו נאמנות.

אנשים בעלי בתים פשוטים מגולחי זקן שהיו מכירים בתמימותם, היו מאמינים להם יותר משהאמינו להרבה אברכים בני תורה, גם בהשגחתו על שחיטת העופות על ידי שוחט פלוני, וגם היו מברכין על אתרוגים שהביא מפרדס שלו, ולא העמידו עליהן משגיח.

ועל פטירתו אמרו שהוא נלקח בטרם עת כדי שלא יהיה לו חלק בהוצאת עיתון לבני תורה, ובכל עניני המפלגה, כי כונתו היתה לשם שמים, ובשעת פטירתו אמרו אהבתי את הערלכקייט שלו, אם היה איזה שהוא חשש באיזה שהוא דבר הוא לא היה נוגע בזה.

סיפרו פעם שבקוסובה אם בא גנב הביתה אמר הסבא לפתוח מיד את כל החלונות שהוא יוכל לברוח.

אמרו פעם כי לא יכלו לגור בקומה עליונה בגלל שנדנוד הלולים בלילה היה עושה רעש לשכנים למטה, ואמא היתה מנדנדת את הלולים מתוך שינה, ולכן גרו רק בקומת קרקע.

אמרו לי פעם כשמבשלים דגים יש ליתן את הבצלים שיתבשלו קצת במים קודם שנותנין לתוכן את הדגים.

פעם בא אברך ספרדי לצעוק על שנשים אשכנזיות לובשות פאות, ענו לו זה לא ענין של אברכים זה ענין של רבנים, אתה לך ללמוד.

לאחר שבא לצעוק אמרו לו תחשוב שזה שיער של סוס, למה אתה מדבר על זה בכלל, היום הכל סינטיטי.

שיער שהביאו מבתי עבודה זרה בהודו, אמרו על זה שאפילו אם זה מותר מצד הדין, הרי זה דבר מאוס להניחו על הראש.

פעם באו חוקרי משטרה לשאול בקשר לאיזה ענין שמשהו בא לשאול, בתוך הדברים הם שאלו אם זה שהיה אצל הרב היה שואל את הרב אם להבריא את הילד מאחד ההורים המבקש לעשותו חילוני האם היית מייעץ לו לעשות כן, ענו להם בודאי שכן, אחר כך כשסיפרו את מה שהיה לאחד

רוצה לתת יותר מחומש, התירו לו לתת עד חמשים אחוז, וכמדומני שאמרו לי למה אמרתי ככה, אינני יודע.

הוכיחו פעם מהתנהגותה של המדינה שיש יצר הרע, שהרי המדינה משקיעה הרבה כסף לשכנע תושבי חוץ שיעלו לגור בארץ ועוזרת להם בדירה ועוד, ומצד שני משקיעה הרבה כסף לשכנע נשים בהריון שיעשו הפלה, איך יתכן כזה דבר בלי יצר הרע ?

פעם אחת לאחר נישואי אחותו של מרן החזו"א היא תלתה כביסה בחוץ והכל נגנב, אמר לה החזון איש את רואה, הקדוש ברוך הוא זוכר אותך וזה סימן טוב, וכך אמרו פעם לאדם שסיפר שנשרף לו ביתו.

פעם בשמחה משפחתית של רבי ניסים קרליץ פגשו ביציאה את אמו, ואמרו לה אמרתי לניסים כי משמחנו כימות עיניתנו הוא עוד רחוק.

הלכו פעם במיוחד לרבי ניסים קרליץ ראש הבית דין בבני ברק לביתו לומר לו שילמד את הדיינים שלו שאסור להם למשוך תיקים של דיני תורה זמן רב, כי אינם זוכרים את כל הדין ודברים ועוד, ובכלל זה לא דרך התורה, ומשיכת התיקים למדו מבתי המשפט של החילונים, ואסור לעשות כן אלא יש להם לגמור מיד כל ויכוח.

כשהפסידו הרבה בעלי יהלומים את כספם כתוצאה מגפילת המחירים, אמרו, הקדוש ברוך הוא אמר להם, נתתי לכם, למה אתם לא נותנים גם כן, אם אתם כך מתנהגים אז אני לוקח חזרה את מה שנתתי.

לפני פטירתו של הסטייפלר זצ"ל היה כתוב כל יום בעיתון להתפלל עליו כי מצבו קשה, יום אחד השתפר מצבו, אז אמרו על זה, נו הקדוש ברוך הוא גם כן מצווה על קידוש השם, ואם כולם כל כך מבקשים ממנו, אז הוא חייב לעזור.

הוציאו את אותם קטעים מפני הכבוד, אמרו לי כי הם טעו, כי מכתבי תוכחה מאב לבן חריפים ככל שיהיו הם כבוד ולא להיפך.

פעם נסעו לחתונה בתל אביב וצירפו את רבי יהודה בויאר לנסיעה, בדרך אמרו לו אני לא הייתי רוצה לנסוע, אבל לאחר שראיתי שכשאני בא לחתונות אני מאד משמח אותם, ובמדרש כתוב שמאיזבל נשאר כפות הרגלים והידים לפי שהיתה רוקדת לפני חתנים וכלות, לכן אני נוסע, אמר ר"י בויאר אם ככה אז אני לא צריך לנסוע, אני תמיד חשבתי אם הרב נוסע אז ראה שצריך לנסוע, ולכן אני נוסע, אבל כעת ששמעתי שהרב נוסע בגלל שהוא גורם להם לשמחה, אז אני פטור, אז אמרו לו שגם הוא חייב כי גם הוא גורם שמחה כשהוא בא.

לסכם עם קבלן שבונה כעת בנין על מחיר, ולתת לו כסף, אסור בגלל ריבית, כי הבנין איננו קיים עדיין, ולכן יש לסכם כך, הקבלן לא מתחייב על סיום הבניה במחיר שדובר עמו, ואם הוא יוכיח שהבניה עלתה לו יותר ממה שסוכם אז נוסף לו, ועבודתו תהיה בלא רווחים, ואם זה עלה לו פחות אז כל הרווחים שלו.

נוהגין שאם מצאו בתוך הנפה של הקמח מילבי"ן, שחוזרים ומנפים את הקמח המנופה.

כשהיו מגיעים אנשים מחוץ לעיר לתפילת שחרית כדי לשאול עיצה אחרי התפילה, ובפיהם בעיות שצריכות יישוב הדעת, היו נותנים להם לאכול קודם והיו אומרים להם אני לא עושה עסקים עם אנשים רעבים, תאכלו ואחר כך נדבר.

בחורף השתמשו בבקבוק חם עבור הרגלים, אבל אמרו בא וראה מה בין דורות הראשונים לדורות האחרונים, הראשונים

העסקנים אז הוא שאל למה היו צריכים לענות להם על השאלה הזו, הרי יכלו לא לענות להם על זה, אז אמרו לו כשיהודי שואל אותי מה ההלכה אומרת אני צריך לענות לו ללא חשש.

מעשה באחד שהביא להראות לולב מיוחד ביופיו, אמרו לו קח את זה מיד כי תיכף אני יעבור על לא תחמוד.

אמרו פעם שהרב מצי"בין היה אומר אם אתם רוצים לדעת כמה העצה שלי טובה, תעשו את ההיפך.

אמרו פעם עם הצרות כולם באים אלי, אבל לספר שהענין הסתדר כמעט ולא באים, אני מבין תמיד שאם לא חוזרים אז סימן שהענין הסתדר.

פעם באתי וסיפרתי שקרה לי איזה משהו, אז אמרו לי מיד זה קרה לך בגלל שעשית כך וכך, ניסיתי לומר משהו ועצרו אותי מיד ואמרו לי, אל תתווכח, אם נותנים לך מן השמים מיד, זה סימן טוב עבורך.

כמדומני שאמרו פעם, אולי בשם העולם, שמי שחושדין אותו ואין בו, זה סגולה לילדים טובים.

פעם בתחילת בנין הבית מדרש היה ספק אם אמרו המלך הקדוש במוסף של שבת, הצענו ללכת לבית מאיר או להביא מגין מלדרמן למוסף, אבל לא הסכימו אלא אמרו אני הולך ללדרמן, והלכו והתפללו שם מוסף, וכאשר מישוהו אמר אולי זה לא יפה, אמרו לו מה שאצלך זה נקרא בזיון, אצלי זה נקרא כבוד.

וכשיצא לאור ספר בית אבא, ואמרתי שבמכתבים שכתב זקננו רבי יצחק דוד לבנו רבי ישראל היו שם קטעים חריפים מאד, והמוציאים לאור אמרו כי חשבו שמי שיקרא אותם יחשוב שבנו היה מי יודע מה, ולכן

אנחנו אין לנו את שני הדברים הללו, אז לנו אסור לעשות מחלוקת.

אמרו פעם אם אתה מגיע לביקור אצל מישהו ואתה מאד ממהר, אז תכנס תוריד את המעיל ואל תראה לו שאתה ממהר, ואחרי כמה דקות תקום ותלך.

אמרו פעם לנהג שנסע לאט, שיסע מהר, כי הכביש הוא מקום סכנה ויש לצאת ממנו מהר ככל האפשר.

אם ממהרים להגיע לאיזה מקום, יש לנסוע כחוק, כי אם יעצור אותך שוטר יקח לך הרבה יותר זמן.

היו רגילים לומר כי לפנים בישראל היו השוחטים אנשים חשובים והיה ידוע כי האדם חשוב שבעיר אחרי הרב הוא השוחט, וכהיום רוב השוחטים אינם כן.

כאשר היו בודקים סכין של שחיטה בין לעופות לכפרות, בין לשחיטת הבקר, הסכימו לבדוק רק קודם שחיטה, ולאחר שחיטה סמכו על בדיקת השוחט.

אמרו על בדיקת הריאות בעופות, שכפי מה שהבודקים רואים באותו יום את רוב העופות לפי זה הם פוסלים ומכשירים, ואת אותו ריאה שהם פסלו אם תניח להם אותה שוב, יתכן ויכשירו.

יהודי שיש לו מוסד בא להתלונן על גביר פלוני שהוא עוזר כעת לכל המוסדות לגמור את החובות, ולו הוא לא מוכן לעזור, שאלו אותו מה הסיבה והוא השיב כי לויתי ממנו לפני כמה שנים עשרת אלפים דולר ולא החזרתי לו עדיין, שאלו אותו ולמה לא החזרת לו, אז הוא אמר יש לו מאות מליונים ומה הוא צריך את זה, אמרו לו ככה לא מתנהגים, בדיוק ההיפך, לעשיר היית צריך להחזיר הראשון לפני כל שאר בעלי חובות.

יהודי עלה לארץ בסביבות שנת תש"ל

הכניסו רגליהם לתוך מים קרים כדי לא להרדם, ואנחנו לוקחים בקבוק חם כדי כן להרדם.

ועוד אמרו הגזלן הכי גדול שיש לאדם מלימוד תורה, הוא השינה, ועוד נותנים לו כרית ושמיכה, במקום לזרוק אותו כמו שזורקים כל גזלן.

אמרו פעם תראו אנשי עסקים נוסעים מהבית לכמה חודשים להרויח כסף, והאשה בשמחה מסכימה לו לנסוע כי הוא מביא כסף, אבל אם הבעל רוצה לנסוע ללמוד תורה מיד באה האשה להתלונן שהיא לא יכולה להסתדר והיא לא מסכימה לו לנסוע, והכל זה היצר הרע.

סיפר יהודי שבא לבקש עיצה אם לפתוח חנות בשכונה חדשה, שאלו אותו כמה הוא רוצה להשקיע והוא ענה סכום מאה וחמשים אלף, אמרו לו זה יותר מדי להשקיע, וכשחזר ואמר סכום פחות ועוד פחות, הסבירו לו אתה רוצה לפתוח חנות אבל אם מחר פותחים לידך חנות גדולה מרשת חנויות גדולות, אתה עלול להפסיד את הכל, לכן סכום קטן אפשר גם להפסיד, אבל סכום גדול לא כדאי, וסיים אותו פלוני שהוא לא קנה ואכן כמה שבועות אחר כך נפתחה שם חנות גדולה וברור לו שהיה מפסיד את הכל.

זכורני שאמרו פעם כעת אני כועס, אז אני לא יכול לדון.

כשהיתה המחלוקת בין החרדים אמרו בשם החפץ חיים שאמר שמחלוקת מותר לעשות רק אם אתה נלחם באדם שהוא יותר חרדי ממך [כמדומני שההסבר הוא שהוא לא יעשה מה שאסור כתוצאה מהמחלוקת] ואתה יותר חזק ממנו [ואז תנצח אותו והרווחת מזה], וסיימו על זה אבל

מיד נעשה חילול השם, אבל מה הם חושבים רק לחילונים יש משוגעים, לחרדים אסור שיהיו משוגעים ?.

כאשר היו מגיעים בעלי תשובה בתחילת דרכם לבקש עיצה, הסבירו להם כך, תראה אם תבקש מאשתך שביום שני לא תסעו ברכב ולא תעשה כביסה, לא תהיה התנגדות, כי ההתנגדות מגיעה מהיצר הרע כשזה נוגע לשבת, והיו מיעצים להם כך, מהיום תהיה הרבה יותר טוב לאשתך, תקנה לה מתנה תצא איתה לטיול, ואז תראה שהיא תסכים לך למה שתבקש.

מעשה באחד שבא לבקש עיצה וסיפר שהוא חוזר בתשובה והוא התגרש, אמרו לו למה התגרשת, ואמר מכיון שאשתו לא רצתה לחזור בתשובה אז הרבנים אמרו לו לגרש אותה, מיד ענו לו הם לא נתנו לך עיצה טובה.

לאחד שנבחר לבית המינים, אמרו לו שהעיקר מה שיעשה זה שיעזור ליחידים שיש להם בעיות וצרות, הציבור כבר יסתדר עם הצרכים שלו.

כשהייתה המדינה כל אזרח להצטרף לקופת חולים, אז אמרו שכעת צריך סייעתא דשמיא להיות בריא, כי בלי זה הקב"ה לא היה עושה בן אדם חולה כי עולה לו כסף ההוצאות הרפואיות ואין לו לשלם, אבל כשזה לא עולה כסף אז אין את המניעה הכספית וצריך סייעתא דשמיא להיות בריא.

וכמדומני שכן אמרו על תוכנית שהמציאו בשם "ערבים".

בימות החורף הקרים היו יוצאים קצת למרפסת לשבת בשמש להתחמם, אבל רוב פעמים היו אומרים כי מה שמשיבית השמש פוגם הרוח.

פעם סיפרו כי בגיל צעיר חלמו שדיברו

ובא וסיפר כי קנה תחנת דלק לפרנסתו, אמרו לו לך תמכור את זה מיד, כי חלק גדול מהרווחים שם הם מגזל ואונאה. (כתבתי את השנה כי אולי היום חל שיפור ואין להם כל כך הרבה אפשרויות לגזול, חוץ מבנתינת עודף שבזה הם מומחים, אבל זה גזל של העובדים, לא של הבעלים).

הרב מבריסק ביקש מאנשי אגודה שיעשו משהו כדי לקלוט את ילדי העולים להכניס אותם במוסדות חרדים, והיה מבקש מהם יום יום שישכרו בית או יקנו ויתחילו לעשות משהו, יום אחד פוגש אותו האיש הממונה מאגודה ואומר לו אני שמח לבשר לרב כי יש לנו כבר מקום והענין סודר, הרב מבריסק לא האמין שכבר סודר הענין ואמר לו אם אכן כדברייך שכבר יש לכם בית אז אני רוצה שהבן שלי בערל יישן שם הלילה, ענה לו אותו האיש זה עוד יקח זמן עד שזה יהיה מעשי.

הרב מבריסק פגש פעם באחד מראשי המזרחי לאחר שתפסו את אחד מאנשי אגודה שלקח כספים שלא כדין, אמר המזרחי לרב מבריסק נו תפסו אותכם כגנבים ומה תגידו עכשיו, אמר לו הרב מבריסק את פירושו בפסוק כבושת גנב כי ימצא כן הובישו בית ישראל, ובסוף סיים ואמר לו מה אתה אומר, שאתה יודע לגנוב ויודע להזהר שלא יתפסו אותך, והוא לא יודע ותפסו אותו, גם הוא עוד ילמד לגנוב כמוך בלא להשאיר סימנים.

מגיעים אלי אנשים ואני אומר להם נו נו, אז הוא אומר לי אני בעל תשובה, מיד אני מכבד אותו מאד, כי הוא כבר עשה תשובה ואנחנו עוד לא, יש לזכור כי הוא עשה תשובה מעבירות גדולות ואנחנו על דברים קטנים לא מצליחים להתגבר על היצר הרע.

כשתופסים יהודי חרדי באיזה עוול

עם החפץ חיים בלימוד בסדר קדשים, והתפלאו וחשבו מהיכן הוא יודע שאני בקי בסדר קדשים.

כשהגיעו לאחד הנכדים ביקור אמרו לו מדוע הספרים שלך בבית נראים חדשים ולא משומשים, ומעניין כי חזרו לבקר אותו לאחר כמה שנים ואמרו לו את אותו דבר. **אמרו** פעם כי אצל רבי מאיר קרליץ היתה אשתו יושבת בסמוך לו בראש השולחן בשבת.

רבי שמואל גריינימן הגיע פעם לאנגליה ועצרו אותו בחשד שהוא מרגל רוסי, כי איך הוא יודע אנגלית כל כך טוב.

רבי שמואל גריינימן הגיע לגרמניה בין האירוסין לחתונה, ומשום מה עצרו אותו והכריחו אותו לעבוד באיזה משרד, הוא קנה את אימונו של המנהל עד שהיה חותם לו על מכתבים בלא לקרוא אותם, הוא החתים אותו על מכתב שכבר לא צריכים אותו בגרמניה וכך נתנו לו לעזוב.

הרב מבריסק היה אומר היכן רואים כבוד התורה בארץ ישראל, אצל הקונסול של פולין, (כי הקונסול היה נוהג בו כבוד), והזכירו את זה כשנסעו לחוף בת ים, שהמצייל היה מתנהג בדרך ארץ.

לאחד המחנות של הנכדים לפני החתונה אמרו לומר לו באיזה מקוה אנחנו נוהגים להשתמש, אבל הוסיפו אל תתוכח איתו על זה, כי ארץ ישראל טהורה ומקואותיה טהורין.

פעם נסעו מטבריה לכיוון ירושלים דרך הבקעה, וכשהגיעו למקום בו הכביש עובר את הירדן לצד מזרח, ניסו להמנע מזה ונסענו בחולות כרבע שעה כדי לא לעבור את הירדן, ובסוף לא אסתייעא מילתא וחזרו לדרך הרגילה, ואמרו שבעבר הירדן גם יש קדושה.

באותה נסיעה בחולות אמרו כי כתוב שכל ארבע אמות חדשות בארץ ישראל זה מצוה, והכונה השהיה שם אפילו שיושבים באוטו, ואם כן היה לנו בנסיעה בחולות הללו הרבה מצוות.

לפני שהיה שלום עם ירדן היו אומרים הייתי עובר לגור בעבר הירדן, יש שם גם קדושה, אבל אני מפחד שהציונים יירו עלינו אם נהיה שם.

והסבירו שכאן במדינה הכל יקר מאד, כי כולם מחזיקים את הוצאות המדינה, תעשו חשבון כמה אנשים יש פה וכמה הוצאות מוציאה המדינה, והכל היא לוקחת מאנשים היושבים פה, לכן הכל יקר, אבל בירדן ובמצרים גם העשירים ששם אין להם הוצאות בחודש יותר מכמה מאות דולר וגם זה בריוח גדול.

פעם הגיע אל הסבתא פרופסור בנק מתל השומר, והוא אמר לה אם הבן שלך ירצה להכנס לאוניברסיטה שלנו אז אני יכניס אותו מיד לכיתה של שנה רביעית, אחר כך היא סיפרה את זה אז אמרו לה אם הוא בראשון אז אני ברביעית.

פעם שאלתי האם כל התלמידי חכמים שמסתובבים פה כולם נקראים יראי חטא, אז אמרו לי מה פתאום, כולם נקראים יראי שמים, אבל ירא חטא זה דרגה הרבה יותר גבוהה, והרב מבריסק הוא היה ירא חטא, ושמעתי שאמרו פעם למישהו אם אתה רוצה לראות אחד ממאה מיראת חטאו של הרב מבריסק, תסתכל על רבי מאיר אחי.

היו רגילים לומר אני מתבייש מהקדוש ברוך הוא שהוא עושה עבורנו מה שאנחנו רוצים, ואנחנו עושים עבירות, יום אחד אמרו בבוקר שרוצים שיהיה בבית חתיכות בד עבור נקיות כי במצבים מסויימים זה עדיף מנייר, רבי יוסף לא ידע מכלום ובאותו

תמיד שהגויים ידעו שעם היהודים אפשר לעשות עסקים ביושר ובשקט, וכל הכסף שבעולם היה מגיע לבנקים בארץ, והיה פה כל טוב, אלא שהם לא היו חכמים ולא הצליחו.

היו רגילים לברך בחורים שעושים בר מצוה, שתהיה תלמיד חכם בריא, ולפעמים הוסיפו אבל ברכה לבד לא מספיק, צריך גם ללמוד בשביל זה.

פעם באו שני אחים לבקש ברכה, אחד מגולח ואחיו עם זקן, המגולח ביקש ברכה וקיבל, אחיו עמד ושתק, אז אמרו לו נו אתה שותק אז תקבל כפול.

אמרו לנו שלא ללמוד נהיגה, ולנהג ברכב היו רגילים לקרוא בעל עגלה, ופעם שאלתי על תלמיד חכם פלוני שהיה נוהג ברכב וזה לא הזיק לו, ענו לי גם הוא אם הוא לא היה נוהג ברכב היה תלמיד חכם יותר גדול.

על אנשים מסויימים בעלי בתים שהיו שואלים שאלות בגמרא, היו אומרים עליהם, כי הם יודעים ללמוד, כי הם לא למדו בישיבות ולא לימדו אותם לרמות את עצמם שהם מבינים, מה שהם באמת לא מבינים. (אני זוכר על ר' זבולון אלאלוף נ"י).

פעם סיפרו כי היה כאן היום בחור משיבה פלונית והתחיל להגיד דברי תורה מהישיבה, אמרתי לו תביא גמרא ונלמד, והראיתי לו כי בישיבה הבחורים לא יודעים מה כתוב בגמרא, ומנסים ללמד אותם לפוליס בלי להבין תחילה מה כתוב בגמרא.

אותו פלוני מספר כי לימדו אותו איך לומדים גמרא, ולאחר שבוע הוא חזר ואמר כי זה לוקח לו מאד הרבה זמן, אז ענו לו אכן כך, בשביל זה נוצר הזמן.

סיפרו בשם רבי יוסף ליס שאמר

יום הוא היה אצל מפעל שעושה בדים לציצית, אומר לו בעל המפעל יש כאן ערימה של בדים שחתכתי מהצואר של הציציות שאני עושה, קח אותם לאמא שלך אולי יש לה מה לעשות עם זה, כי אני זורק את זה, עשה רבי יוסף כדבריו והביא אותם לאמא, באה אמא וסיפרה לאבא, אז אמרו את מה שהקדמנו והוסיפו שאפילו מה שאנחנו רק חושבים שאנחנו רוצים הקדוש ברוך הוא מיד שולח לנו הביתה, ואיך אין אנו מתביישים ועושים עבירות.

אמרו שרבי שמואל סלנט זצ"ל היה אדם חכם, כאשר בא לפניו אדם והתלונן שפלוני עשה לו כך וכך, אז הוא היה אומר לכו תראו מי יודע מה הוא עשה לפלוני שהוא אפילו לא יכל להגיע אלי.

קבלן אחד בא וסיפר שהוא בנה איזה ישיבה, ועכשיו הוא בא לשם וסילקו אותו מאיזה סיבה אחרת, אז הוא אומר אני בנתי להם את הישיבה ואיך הם מעיזים לסלק אותי, אחרי שהוא עזב סיפרו את זה ואמרו הוא בנה את הישיבה כדי להרויח כסף, והוא יודע את זה, אבל הוא לא מוכן להבין בשום אופן שאינו צודק כלל, השאלה היא האם גם לנו יש כאלו טעויות בחיים שאנחנו חושבים שאנחנו צודקים ואנחנו בכלל לא צודקים.

לפני שהתחילה נגע הציונות היו היהודים חיים אצל הערבים בכבוד גדול כבני מלכים, כי הערבים לא היו שונאים את היהודים, אלא להיפך היו מכבדים אותם, ורק משהתחילה נגע הציונות התחילה השנאה של הערבים ליהודים, וממנה כל הצרות עד היום הזה.

אם בוני המדינה היו חכמים, אז הם היו עושים את הבנקים בארץ כמו בשווייץ, וכולם היו מאמינים ליהודים בעסקים כמו

שבפולין אם משהו הביא לשטיבל של גור עיתון חרדי, לא היו נוגעים בו בידים אלא מפילים אותו מהשולחן כלאחר יד.

כשהיו החילונים רוצים לגזור גזירות חדשות שלא ראו בהם לכאורה כל בעיה, היו אומרים על כך, דוד המלך אומר מאויבי תחכמני, אם אויבנינו רוצים את זה סימן שזה לא טוב עבורנו, צריך לדעת למה, אבל זה הכלל.

אמרו פעם כי זה ברכה מיוחדת שעשיר נהנה מעשירותו, והזכירו על עשיר פלוני שיש לו כל טוב אבל עליו נאמר איש אשר יתן לו וגו' ולא ישליטנו הא' לאכול ממנו וגו'. (אמר הכותב, ראיתי באיזה מקום בזהר שכותב על איש כזה, שבא אליו עני בדלת ומבקש אוכל, אז הוא אומר למה שאני אתן לו את שלי, אחר כך כשהוא בעצמו הולך לאכול הוא אומר למה שאני יאכל את זה הרי חבל לבזבז).

בשנים האחרונות היו אומרים אני לא פוסק שאלות בהלכה, אני מוכן לומר מה דעתי, אבל למעשה שמישהו אחר יפסוק, כי היו חוששים אולי ישכחו איזה דין, לעומת זה בכל העניינים כולל עניני רפואה פסקו הכל.

כשלמדו שטרות במסכת כתובות, אמרו שהרב מבריסק היה אומר שהיכן שכתוב שטר זה קשה, ואני אומר היכן שכתוב שטר זה קל, התורה המציאה יצירה של דבר הנקרא שטר.

כשלמדו הלכות צדקה בסוף פאה, אמרו כי דבר אחד התחדש לי, מה שתמיד אנחנו רגילים שכשתורמים משהו לבית כנסת נוהגים בצניעות ולא מספרים מי התורם, אז הרמ"א ביו"ד סימן רמ"ט סי"ג מביא מהרשב"א דאדרבה ראוי לתורם לפרסם את שמו על מה שתורם.

אמרו פעם לרב אחד יש לי סוד בענין הנקודות השחורות המצויות על פרי הדר, שאינני מפרסמו, ולולא זה לא הייתי מכניס פרי הדר לביתי, וכשהפציר שיגלו לו הסוד אמרו לו דאם יש בעל חי בנקודה זו או תחתיה, הרי כשרק נוגעים בו הוא מתרסק מיד.

אמרו לי פעם על תפילת מעריב, שאם עומדים באמצע ענין דוחים את תפילת מעריב ליותר מאוחר, ואם לאו מתפללים בזמן.

אם היו צריכים להעביר צינור פלסטיק של בית הכסא בתוך קיר, הצריכו להפסיק בין הצינור לקיר בדבר שאינו מתחבר ונעשה חלק אחד עם הקיר כמו "קלקל", וכן כשבנו קיר לבית הכסא ליד בית הכנסת.

אמרו פעם שהיום כל הציבור כולו נהיו חזנים ומשמיעים את קולם, ופעם זה לא היה, וכן אמרו שהיום גם אבלים וגם בתשעה באב כולם מתפללים בקול רם, ובשולחן ערוך כתוב ומתפללים בנחת ודרך בכי כאבלים.

וכן אמרו שפעם אם ילד היה שומע שיש מת הוא כבר לא היה נדרם בלילה, והיום רואים ירידת הדורות כי ילדים עומדים על פתח הקבר ורואים את הקבורה ולא מתרגשים בכלל.

היו זמנים שהתפללו ביחידות מנחה ומעריב, ואמרו לי מנחה בגלל שמניחים תפילין, ומעריב בגלל הפסק הלימוד שנגרם מכך, וגם כי מכוונים יותר טוב בתפילה ביחידות.

כאשר רבי משה פרדו ז"ל נשא אשה שניה, קנו לו טלית חדשה, וכשהטילו שם ציצית אמרו לי אל תהדק אותם חזק לטלית, הוא לא יאהב את זה.

סיפרו שבנו של הנצי"ב אמר לאביו

האט זאך גוט גידוונט, (תרגום, התפילה היתה טובה).

אמרו פעם כי התוארים בעיתון שנותנים לאחד כן ולשני לא ומקדימים אחד לפני השני, הם כדי לגרום לזה שקיבל את התוארים להיותו מתכבד בקלון חבירו.

פעם התפללו שחרית בבית וגן באמשינוב, ועמד שם מאחור בחור אחד ולא גמר תפילתו ואמרו העומדים שם כי רק עוד חצי שעה הוא יגמור, אבל לא הסכימו לפסוע עושה שלום אפילו מן הצד, עד שהבאתי שני ספסלים והעמדתי בסמוך אליו, כך שיכלו לפסוע, אחר כך אמרו לי כי רצו לפרסם את זה על ידי ספסלים כדי שהציבור יידע שיש כזה דין.

אמרו פעם כי העולם אומר שזקנה זה גם מחלה, אלא שאי אפשר לומר עליה לא עליכם, וכן אמרו כי רבי חיים מוולזין זצ"ל אמר ששישיבה זה דבר כמו קורי עכביש, שאי אפשר להעביר את זה ממקום למקום, והוסיפו שכן אפשר לומר על אנשים זקנים, שאי אפשר לטלטל אותם ממקום למקום.

אמרו פעם כי רגילים לכוון לדעת הרמב"ן, אולי יש איזה קשר בין הנשמות שלנו, וכן היו משבחים באריכות את הכבוד והדרך ארץ שהרמב"ן חולק לכולם.

פעמים מועטות היו שנסעו לשבות בתפרח, וכשביקשתי שיסעו יותר אמרו לי כי בחשבון של הלימוד לא למדו שם יותר בשבת, אז למה לנסוע.

לפעמים מגיעים לבית של מישהו ובני הבית אומרים אבא ישן כעת, ואסור להעיר אותו, אבל אני אומר בדיוק ההיפך, תעירו אותי תמיד, רק באמצע הלימוד אל תפריעו לי.

במה שכתוב בסידורים בברכת המזון בשבת לומר מגדול ישועות מלכו, ובחול לומר מגדיל ישועות מלכו, ואמר לו בנו כי כנראה היה כתוב בסידור במ"ב מגדול, והמדפיס לא הבין מה זה והוא טעה וכתב בשבת, [במקום לכתוב במלכים ב'], אמר לו הנצי"ב אתה כנראה צודק, אבל להגיד צריך להגיד כמו שכתוב בסידור.

קטן שאמור להיות לו בר מצוה ב"א לחודש, אמרו לו להמתין עם קידוש לבנה עד לאחר הבר מצוה.

שאלתי פעם מה ענין והסר ממנו יגון ואנחה להשיבה שופטנו, ואמרו לי למה באים לפה אנשים אם לא להסיר מהם יגון ואנחה.

פעם אמרו לי שהרב מברסק היה אומר שכאשר החילונים מגדירים את החרדים, אז הם אומרים שכאשר נגמר לו הזקן יש לו עוד חתיכת זקן, ואמרו את אותו רעיון על השקר שיש היום בעולם שהוא כל כך גדול, שכאשר נגמר השקר יש עוד חתיכת שקר, וסיפרו שהיה כתוב בעיתון שצילום שעושים לחולים גורם מחלות, אחר כך התברר שהמציאו את השקר הזה בגלל שלא היה בארץ נייר לצילום, לכן רצו שאנשים לא יבואו לעשות צילום.

אחד הנכדים סיפר שהגיע ואמר שהוא הלך באמצע מנחה בגלל שאמרו שם יו"כ קטן, אז אמרו לו למה הלכת, אני אם הייתי שם הייתי נשאר.

שמעתי שאמרו לפני כעשרים שנה בערך, פעם הייתי יכול להתפלל את כל תפילת י"ח בכונה בהמשך אחד, היום בקושי אני מצליח את כל אבות, וזכורני שפעם הגיעו לביתי לירושלים לכמה ימים, ולאחר שהתפללו מנחה שמחו מאד, ואמרו לי סי

ועוד אמרו כי יש ראייה לדברי המגן אברהם שיש ענין לצרף יום ולילה בלימוד התורה, שהרי בדיוק בזמנים אלו היצר הרע שולח אלי אנשים להפריע לי ללמוד, והיו שנים שקבעו לאחד הנכדים שיבוא כל יום ללמוד סמוך לזמן השקיעה כדי שלא יפריעו את הצירוף, וכמדומני שאמרו לי כי עדיף בזמן צירוף ללמוד בפה, כי כשלומדים במחשבה לפעמים נכנסת מחשבה אחרת באמצע, אבל כשלומדים בפה אין הפסקה.

כאשר הגיע רבי יעקב קמינצקי לביקור בארץ, נסעו לבקר אותו בירושלים, ובתוך הדברים הוא אמר שארץ ישראל זה מקום סכנה וכבר קנה לעצמו קבר באמריקה, ענו לו נו משיח עוד יכול לקלקל לך את התוכניות.

מי שהיה בא לשאול אם אפשר לאכול בשר ועופות מהכשר פלוני, תמיד הייתה התשובה מה אני יכול לומר לך, לך בעצמך ותהיה שם, ואם תראה שהכל בסדר אז תקנה, וכן לישיבות הורו שלא יקנו בלי השגחה.

כשרצו כמה אברכים לנסוע לחו"ל להשגיח על שחיטת בשר, לא רצו שיסעו, ואמרו שעוד לא הגיע המצב המתיר נסיעה לחו"ל בשביל זה, והיו עוד סיבות לכך, ואחד הטעמים היה כי זה דבר טוב שאנשים רגילים להכשיר בשר בבית, ואילו יביאו מחו"ל יצטרכו להכשירם שם.

לפעמים כשלא היו כהנים במנין ראשון היו ממתינים על ברכת כהנים במנין שני, והיו אומרים שהרב מבריסק היה אומר הרי על ברכה מאיזה רבי חסידי, אנשים ממתינים זמן רב, אם כן על אחת כמה וכמה על ברכה מהקדוש ברוך הוא.

היו מזכירים לטובה את רבי שלמה שמשון קרליץ ז"ל שאע"פ שהיה דיין ברבנות בפתח תקוה כל ימיו, נשאר ירא שמים, [ולאחר שנעשה דיין והגיע למרן החזון איש

אמר מרן, רב בלי פיאות ?], והזכירו כי פעם כובד בסידור קידושין לגרושה אחת עם אברך, ולפני שהלכו לחופה ביקש לראות את הגט, ונתעכבו שם כל הקהל זמן רב עד שהביאו לו את הגט לראותו, כי בלא זה לא הסכים לסדר הקידושין.

וכן הזכירו לשבח את הרב קרייזר שלמד לעת זקנותו כמה וכמה שנים להיות דיין, ונבחן ונעשה דיין ברבנות, ולאחר כמה ימים שהיה שם בדיונים, קם ועזב ואמר זה לא בשבילי, ואפילו שהשקיע וטרח ועמל עד שהתקבל להיות דיין, כיון שראה שיורדים שם ביראת שמים, קם ועזב, ולא חס על כל מה שטרח.

אמרו כי כשהוציאו את הספר חו"ב נדה היו מגיהים את הספר בבית הדפוס מן הזיכרון, וכשהיה חסר מילים או קטעים היו משלימים אותם מזיכרון.

נצרך הדם שמצוי בעופות, הסבירו שכמו שיש אנשים שיש להם בשר אדום, כך גם ישנם עופות שיש להם בשר אדום וזה לא נקרא נצרך הדם, ונצרך זה רק מה שרואים שבמקום מסויים יש כתם של דם שלא יצא.

כאשר ביקשו כל מיני חברות תקשורת להכניס אצלם ראיונות עם מרצים בארגון ערכים, לא הסכימו להם מכמה טעמים, ואני חושב שאולי אני זוכר כמה מהם, חדא משום שאין מכניסין דברי קדושה למקום הטינופת, ועוד משום שמדבר אסור לא יתכן שיצא דבר טוב, ועוד משום שהרי הם בודאי לא ירצו שיצא מזה טוב, ואם כן הרי שיחתכו את הדברים הטובים וישמיטום, או שיסמכו להם מלפניהם ולאחריהם דברי כפירה ודברי הבל, כך שלא יצא מכל זה שום תועלת.

אמרו פעם לחבר עיריה כי כל מה שבני אדם מבקשים להוסיף חדרים או מרפסות

בבני ברק, כיון שהרב גר שם ויש לו כל יום שאלות, אבל הרב לא הסכים לו ואמר לו תגור בירושלים, ואם יהיו לך שאלות תבוא לבני ברק לשאול.

כאשר היו לומדים בתפוח מאחורי מאגר המים, מקום שאין שם אנשים, לא הסכימו לשתות עד שעשינו מחיצה של בני אדם, וכן אצלנו ברמת שלמה כשישבו במרפסת בארבע בבוקר לשתות, אמרו לי שסמכו על הרשת העשויה נגד זבובים, כמחיצה משכונת רמות הרחוקה.

יש מן החסידים שהיו אומרים שהאנשים הישרים שיש להם, לולא החסידות היו אנשים אלו עמי הארץ, אבל האמת היא שאנשים אלו היו יכולים להיות תלמידי חכמים גדולים, ובגמרא גיטין נ"ח א' אמרו שאמר רבי יהושע בן חנניה על תינוק אחד שהיה בבית האסורים מובטחני בו שמורה הוראה בישראל כו' אמרו לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה, והרי בממון הרבה יכול היה לפדות כמה אנשים פשוטים, ולמה העדיף את התינוק הזה, מוכח מכאן שתלמיד חכם אחד שוה הרבה יותר מהרבה אנשים.

בסוף זבחים אמרו מדשבע כיבשו שבע נמי חילקו ופירש רש"י סברא בעלמא הוא, ואמרו שאחד שאל את הרב מבריסק איזו סברא היא זו, וענה לו הרב מבריסק פה אתה רואה שאתה לא מבין, דע לך כי בכל מקום אתה לא מבין.

פעם מצאתי טבעת ואמרו לי לכתוב בפתק נמצא דבר חשוב עגול, כדי שאחד הסימנים יהיה שזה טבעת, והסימן העיקרי יהיה שזה יתאים ליד המבקשה.

פעם אמרתי שהעופות נשארו רגע ברחוב ללא שמירה, ואמרו לי לית הלכתא כרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור.

לבתיים, אם השכנים מסכימים להם, אין להם רשות להתנגד, וצריכים לאשר לו כל מה שביקש.

יהודי אחד (ספרדי שהיה חבר בבית המינים) בא לשאול שאלה, ובתוך הדברים הזכיר שהוא ממנהר כי יש לביתו מסיכת בת מצוה באולם שמחות, אמרו לו לא עושים דברים כאלו.

פעם ראו בידי דף שקיבלתי מלשכת הגיוס, אמרו לי תשמור על זה, עוד מעט זה יהיה שוה הרבה כסף, שיגידו שהיתה כאן פעם מדינה והם חילקו כאלו דפים.

סיפור פעם על טוב ליבו של רבי רפאל סולובייצק ז"ל, כאשר היה איזה חשש של תולעים בדגים, ורבי רפאל היה יודע לבדוקם, היו כולם באים לביתו של רבי רפאל עם הדגים שלהם, והוא קיבל את כולם בסבר פנים יפות וישב ובדק לכל אחד ואחד את הדגים שלו.

כאשר ביקשתי שיתנו לי מקופה של צדקה עבור נצרכים, נתנו לי לפעמים אפילו כמה מאות דולר, אבל כאשר ביקשתי צדקה להכנסת כלה נתנו רק מאה דולר, והסבירו לי הטעם כי בזה כולם שוין, שכולם מחתנים ולכולם אין, ואי אפשר לתת לאחד יותר מהשני.

אם צריכים הלואה ויש בקופה של צדקה מעות, הנהיג מרן החזון איש ללוות על ידי אחר, ולכן נתנו הלואה לפלוני ולוו את המעות מפלוני.

אשה אלמנה שאלה לאחר מות בעלה, במה שיתחזקו הילדים, אמרו לה הבנים בתורה, והבנות בחסד, ותמיד זירזו שאם הנפטר השאיר דברי תורה בכתב, להדפיסם לזכותו.

אחד סיפר שהוא רצה לעבור לגור

כאשר בני זוג היו מבקשים לכתוב בהסכם גירושין שהילדים עוברים לרשותו של אחד מהם, והשני לא יראה אותם, אמרו שאסור לאבא להסכים לכך כי כל אבא אחראי לצאצאיו לתמיד, והוסיפו הגע עצמך שמאשתו השניה לא יהיו לו ילדים, וכן אמרו שאמא רשאית לפגוש את צאצאיה תמיד, ואסור למנוע ממנה את זה.

יתום בא לשאול כי אביו נתן את כל הנכסים לאמו, אבל לפני מותו עשה ביטוח חיים, למי שייך הכסף הזה, ענו לו כי זה שייך לאלמנה, והרי זה כאילו הוא קנה לה כרטיס הגרלה.

אחד קנה דירה והתברר לו כי אלו שגרו שם תחילה מתו בגיל צעיר, אמרו לו כי אין לחוש לכך, אבל שיקנה מזוזות מהודרות לביתו.

אמרו לי כשעברתי דירה, שבית חדש מחנכים עם לימוד של דף גמרא, ואם קובעים שם מזוזות ולא באים עדיין לגור שם, אז לשהות שם איזה זמן.

כשבדקים מזוזות ונמצא שבמקום של חדר פטור יש מזוזה מעולה, ובמקום חיוב יש מזוזה שכשרה בדיעבד, אף על פי כן הורו שלא להחליף אלא מחזירים כל אחד על מקומו.

חתן בתוך שבעת ימי המשתה הסועד בסעודת ברית מילה בחול, אין מברכין שבע ברכות כי אין הסעודה שלו, אבל בשבת הסעודה היא של שניהם, ואומרים שהשמחה במעונו ומברכין שבע ברכות.

אמרו לי להניח אצלי שטר של חמישים או מאה דולר שיהיה מונח אצלי, כדי שאם אקח הלואה לא אכשל באיסור ריבית, כי מי שיש לו דולר יכול ללוות דולר, ולא הסכימו דסגי בשטר קטן, כי פעם לא היה שטר קטן עובר לסוחר, וכמדומני שהיה במעטפה של

יש לו בבית שטרות של עשר ועשרים וחמישים ומאה.

כאשר היו פעם גנבים בבית ולקחו את הכסף, דאגו מיד להשיג שטרות של דולרים, שיהיה יש לו, ומיד נתנו סכום כסף לצדקה, וכן נתנו סכום שיווי הכלי כסף שהם לקחו, לצדקה, כי הבינו שיש כאן תביעה על צדקה.

כתבו לאחרונה קולא בענין מעשר כספים, וכשביקשתי להדפיס את זה, לא הסכימו, ואמרו כי אנשים רבים חיים מזה, ואיך אפשר לקלקל להם את הפרנסה, ואע"פ שהדין כן הוא לא הסכימו.

סיפרו כי פעם הגר"י קנייבסקי העיר אותי באמצע השינה וביקש ממני מחילה על משהו שאירע ביום.

פעם נמנע המשב"ק מלספר על פטירת פלוני, לפתע הגיע ינקל ואמרו לו היכן התפללת מנחה, אמר בבית האבל, נדהמו לשמוע מזה וגערו בנמנע ואמרו לו, לא לספר לי, זה הרבה יותר גרוע מכן לספר.

פעם העירו את ינקל באחד בלילה, ומסרו לו מכתב ואמרו לו ינקל חיכיתי שכולם ילכו כדי לכתוב ולתת לך מכתב ושלא ידעו מזה אחרים.

כאשר הממשלה הפסיקה את התקציבים לישיבות, באו כמה ראשי כוללים להתלונן, אז אמרו להם טוב מאד שהפסיקו, עד היום חשבתם שהממשלה נותנת לכם כסף, כעת תראו שהקב"ה נותן לכם כסף.

אמרו פעם לצאצאים שאין לאכול באוטובוס, כי אוטובוס זה כמו רחוב, ולא אוכלים ברחוב.

היו אומרים הציפורים חושבים שאת עמודי החשמל ואת חוטי החשמל עשו בעבורם שיהיה להם היכן לעמוד.

כתוב, הרי שכאשר רבי עקיבא איגר היה כותב את זה, זה היה נכתב רבי עקיבא איגרדיג, וזה היה נשמע אחרת.

לפעמים כשהיו מאד מאד עייפים, ולא היה כח ללכת פסיעה, היו אומרים כעת אני מבין את רבי אליעזר שאומר בפסחים צ"ג ב' לענין פטור מכתת בקרבן פסח למי שנמצא בדרך רחוקה, שאפילו מי שנמצא מאיסקופת העזרה ולחוץ גם כן חשיב כנמצא בדרך רחוקה.

פעם אירע שחלמו איזה חלום, וקמו בבוקר והיו מוטרדים מזה ואמרו לי שהיה איזה חלום ושאלו את המזוזה בחדר שינה, ואמרו שמרן החזון איש היה אומר שהיום האנשים הם לא אנשים והחלומות הם לא חלומות, ופעם אירע למרן איזה חלום וכתבו באותיות א"ת ב"ש ונדפס בהקדמה לקובץ איגרות, ואמרו שהחידוש היה בחלום זה שהוא חשב שזה אמיתי.

בתשעה באב כתוב בשולחן ערוך סימן תקנ"ט ס"ט שאם חל בשבת ונדחה ליום ראשון ויש בנדחה ברית מילה, יכולים הסנדק והמוהל ואבי הבן לאכול, אבל אמרו על זה פוק חזי מאי עמא דבר שאף אחד לא אוכל.

למשמשי חולה, ולחולה עצמו היו אומרים שברגע שהגיע זמן תפילה של שחרית מנחה ומעריב, אל ידחו רגע, אלא יתפללו מיד.

מעשה שהיה צריך להיות ברית לנכד ביום הכפורים, והלכה האם עם בנה להיות בבית אחר, אמרו לי להחזירה לכאן, ואמרו אני רוצה שהקטן יהיה כאן אצלי עד אחרי הברית.

במוצאי יום הכפורים לאחר הסעודה אמרו לומר בברכת המזון נודה לשמן

כאשר היו מטיילים בתפרח היו אומרים איזה עולם יפה ברא הקב"ה, ואנשים מקלקלים אותו, והיו אומרים על הפרחים הגדלים בכל הצבעים בשדות את הפסוק שהביאו בראש השנה ח' א' עמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו, וסיימו כי להקדוש ברוך הוא לא עולה יותר יקר לעשות עולם יפה אז למה לא.

יש להסתפק עמי הארץ וחילונים הנותנים כסף לבני תורה כישכר וזבולון, מה יתנו להם לעתיד לבוא, האם יתנו להם בליבם הבנה בתורה, או שיתנו להם דברים טובים אחרים.

וכן המשקפיים שלבשו לא היו המספר המתאים, ופעם לבשו משקפיים של אחר כדי לראות מקום מקדש, אז אמרו עם זה רואים טוב, אבל לא רצו להחליף מספר ואמרו כי היום אין מה לראות.

וכשהיו צריכים להחליף משקפיים, תמיד רצו שיהיה זה יום או יומיים של ערב חג וכיוצא בזה, ולא רצו להחליף ביום רגיל, כי אמרו שעד שמתרגלים לחדשים לוקח כמה ימים, וזה מפריע ללימוד ולפעמים גם גורם לכאבי ראש, אז עדיף לעשות את זה בימים שלא לומדים בהם הרבה.

היו משתמשים בפעמון כדי לקרוא לשמש, והנהיגו שיידע כי אם מצלצלים פעמיים, אינו צריך לבוא, ואמרו על זה כי אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט.

רבי ייזל היה אומר הבחורים בישיבה מקפידים מאד על רבב על בגדו, ולא איכפת להם מרובב על נשמתו.

אמרו כי רבי עקיבא איגר כותב שהרבה ממה שחידש הוא לא כתב כי היה בטוח שכבר קדמוהו בזה, אבל אני חושב שהוא לא צדק, כי אפילו אם זה כבר היה

והרחמן, אע"פ שהסעודה היא מחמת הצום, ואמרו שאם אומרים נודה לשמך והרחמן, יש לקרוא גם לאמו של תינוק להיות נוכחת בחדר בברכת המזון.

אחד שנסע לחו"ל בשליחות המוסד לאסוף כסף, שאל אם מותר לו בהיותו שם גם לעשות קצת עסקים לעצמו, נהנו מהשאלה איך שהוא כל כך מקפיד ושואל, אינני בטוח בתשובה, אבל כמדומני שאמרו לו שיודיע למוסד מראש על כך.

פעם אחת היה לי שאלה על דם בביצה (אולי זה היה שני ביצים), ואמרו לי תבטל אותה חד בתרי.

תמיד בלילה לאחר קריאת פרשה ראשונה של שמע, היו אומרים את הפסוק של יציאת מצרים, אלא שתמיד אמרו את זה בשקט שלא אשמע. (א"ה, אם אני הולך רכיל מגלה סוד, אז לא אמרתי כלום).

כשלמדו בשיעור את הגמרא בשבת פ' א' אמתניתין דכחול כדי לכחול עין אחת דאמר רב הונא שכן צנועות כוחלות עין אחת, ופירש רש"י שנשים צנועות שהולכות מעוטפות ומגלות עין אחת לראות בה, כוחלים אותה, אמרו שהנה מפורש בגמרא שנשים צנועות כוחלות עיניהן, הרי שמותר לנשים ליתן על פניהם קצת צבע וכיו"ב להתייפות, [ובלבד שלא יגזימו], ואין לנו להחמיר יותר מהגמרא, ואלו שאוסרין הכל ומחמירין יותר מהגמרא הרי ברור שדבר טוב לא יצא מזה.

סיפרו שפעם פיטרו רב מהרבנות, בגלל שראו אותו שותה בעמידה, והיום קשה למצוא רב שיבין למה אם הוא שתה בעמידה פיטרו אותו.

וכן אמרו שהכל יש היום בנמצא, חוץ מאשר יהודי של פעם, ואם תמצא יהודי של פעם, אז הוא מפעם.

אחד חזר בתשובה והוא היה משהו במשטרה, ובא לשאול שהוא רוצה לעזוב, אמרו לו אל תעזוב, צריך שבמשטרה יהיו גם אנשים טובים.

כאשר היה נכנס רבי יצחק כהן ז"ל לשאול משהו, היו רגילים לומר לו נו מה רוצה הכהן גדול, וכאשר פעם שאל מישהו אם אפשר לסמוך עליו באיזה ענין, אמרו לו עליו אתה שואל, רבי יצחק כהן הוא הנאמן של העיר, מה יש לשאול בכלל.

גיסו רבי צבי סקולובסקי שליט"א עוזר הרבה לנזקקים, וכאשר הוא עזר והצליח להוציא לפועל שידוך לאחד מהילדים של יהודי אחד שהיו מגדירים אותו, האביון של המזרח התיכון, היתה השמחה גדולה מאד, וכאשר הוא הגיע לספר על כך, אמרו לו רבי צבי, את כל הגן עדן אתה לוקח לעצמך? תשאיר גם קצת לאנשים אחרים.

כאשר היה לנו בר מצוה וקיבלנו מתנות לבר מצוה, היו לוקחים את כל השיקים וקורעים אותם, ופעם נתן פלוני כסף מזומן, ומאד הצטערו כי לא רצו לקחת ממנו כסף, אבל לא היה מה לעשות, ופעם נתן לי "אלמוני" (שמו מרומז) שיק לחתונה ושאלתי אם לקרוע אותו, ואמרו לי הוא לא נתן לך כלום משלו, כי כל הכסף שיש לו זה לא שלו, אז תקח ממנו.

ונשוב לרבי צבי הנ"ל, כאשר נתן לי רבי צבי מתנה לחתונה שיק בשנת תשמ"ג, באתי לשאול אם לקרוע את השיק, אז אמרו לי, לא לקרוע, ממנו כדאי לך לקחת, והסבירו את הטעם לפי שהגמרא בכבא בתרא דף ט"ו ע"ב אומרת על הפסוק בספר איוב מעשה ידיו ברכת, א"ר שמואל בר רב יצחק כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך, ורבי צבי היום הוא כמו איוב, כל הנוטל פרוטה ממנו מתברך, אז כדאי לך לקחת ממנו.

אלא הרי זה כמנחה, שהרי את המצוה דרבנן של תפילה הוא קיים.

היו זמנים שהיו צריכים כנראה לעשות השתדלות שלא להרהר בדברי תורה כאשר נכנסו לבית הכסא, ושמענו שהיו צועקים שם מספרים באידי"ש, אונדרט דריי און דרייסיק מיליארד.

אמרו פעם דכל האנשים שבמשרדים לפעמים הם מגיעים עצבניים ולפעמים שמחים, והכל תלוי איך היה הכוס קפה שלו בבוקר עם אשתו.

כאשר נכנסו לגור ברחוב רב אסי היה שם כביש עפר, והיו מקרים של מכוניות ששקעו בחול, היו יוצאים איתנו לדחוף את המכוניות להוציאן מהחול, ותמיד הזהירו את הנהג שבשעת הדחיפה שיכוון את הגלגלים שיהיו מכוונים ישר, ואפילו אם צריך לצאת ימינה או שמאלה, אז לצאת ישר ורק אחרי שהוא יצא אז יפנה לימין או לשמאל.

ופעם נסע אחד הילדים עם הדבר שאול ז"ל ברכב והוציא ראשו מהחלון ועצרו שוטר וחייבו בקנס, ושילמו לו חצי מהקנס, והיו אומרים בשמו ז"ל שהיה אומר לא איכפת לי הכסף שאני משלם קנס, אבל אני לא רוצה לתמוך במיסיון, שהקנס הולך למדינה והחינוך במדינה הוא שמד.

ואמרו פעם בשם הרב מבריסק שאמר שהכסף הכי כשר שיש במגבית שעושים הציונים, זה מה שהממונים גונבים לכיסיהם, כל השאר הולך לשמד.

אמרתיו פעם כי מספרים שהחפץ חיים לעת זקנתו היה לומד כל הזמן חומש בראשית, אז אמרו לי כי יכול להיות שהיה קשה עליו בגיל זה ללמוד גמרא.

אמרו לי דבמשקפיים ליכא ללאו דלא ילבש, שכולן ראויים לאנשים ולנשים.

סיפרו על הסבתא אסתר ע"ה אמו של רבי שמואל גריינימן, שהיו לה בחצרה שתי פרות, וכאשר היתה חולבת אותם, היו מונחים לפניה תחילה כדי החלב של כל העניים שבעיר, ואחר כך אם נשאר היה גם בשבילה, ושאלתי אולי בעלה הוא היה הצדיק שאמר לה לעשות ככה, וענו לי אם הסיפור מסופר עליה, הרי שהיא זאת שהיתה הצדיקה בסיפור הזה.

אמרו פעם שכנראה שגם בגן עדן נוכל לדבר אל הקדוש ברוך הוא, כפי שהיום אנחנו מדברים אליו בתפילה, כי אם לא אז מה שוה לנו כל הגן עדן.

בכל דבר שהיה אפשרות לפציעה קלה, לא רצו שיעשו את זה הבנים, כי בן שפוצע את אביו יש כאן שגגת מיתה, רק הנכדים, אבל תספורת עשו הבנים, ותמיד הזהירו שלא לעשות חזק, רק שהמכונה תשכב על הראש, כי גם אם עושה לאביו אדמומית של נצרר הדם, חשיב שגגת מיתה.

ולא הסכימו להסתפר רק במספר שתיים או שלוש, שיש בשער הנשאר כדי לכוף ראשן לעיקרן, שאז אין חשש איסור שהרי גם אם יפגע המספר בטעות בפאות הראש ויגלחם, נשאר שיעור פיאות, מה שאין כן במספר קטן מזה יש חשש.

ואמרו כי ר' יעקב רדשקאוויצר היה אומר על מה שאמרו בגמרא נזיר נ"ז ב' א"ל רב אדא בר אהבה לרב הונא ודיך מאן מגלח להון א"ל חובה, שמה שהיתה חובה עושה כן, לפי שהיא רצתה שבניה ילמדו טוב, ואלו שיש להם פיאות ארוכות אינם יודעים ללמוד.

אמרו בשם בעל הלשם שאמר והוא צודק שמה שהעולם אומרים כי תפלה בלא כונה היא כגוף בלא נשמה, אינו מדויק,

בענין השתדלות, היות והקדוש ברוך הוא איננו מראה לנו שהוא עושה לנו ניסים, אבל באמת הוא עושה לנו ניסים גלויים, לפיכך ברא את העולם כך שהאדם משתדל, ואחר כך הוא סבור שהוא קיבל את מה שקיבל על ידי ההשתדלות שלו, ובלא זה לא היה מקבל, ולכן לחובת ההשתדלות מספיק השתדלות קטנה בכדי לחשוב שעל ידה הגיע מה שהגיע.

לפני שנים רבות היו בזכרון יעקב (בערך תשל"ה) ובא שם מישוה ודיבר על היקב של כרמל מזרחי, ואמר שאין שם פועל המחלל שבת בפרהסיא, אז אמרו שיתכן שהוא צודק, כי מחלל שבת בפרהסיא זה דוקא בפני עשרה אנשים נורמלים, ובזכרון יעקב אולי עדיין אין עשרה אנשים כאלו.

אם נשים מצטרפות לעשרה לענין הנ"ל, אומר יענקל שהוא שאל ואמרו לו זו שאלה טובה, ומסתבר שצריך דוקא עשרה אנשים, ולא נשים.

אדם שרוצה לעבור דירה למקום חדש, קודם כל ישכור שם דירה לכמה חודשים ויראה איך הוא מסתדר שם, ורק אחר כך ימכור ויקנה, וכן ראיתי שאדם מחו"ל בא וסיפר שהוא רוצה לעבור לארץ, אמרו לו מה אתה עושה וממה תתפרנס כאן כו', וגם לו יעצו כנ"ל לא למכור בחו"ל עד שנה, ואחרי שנה אם תראה שאתה מרוצה אז תמכור ותקנה.

בגמרא אמרו ששיבת כרכים קשה, והיום הטלפון עשה את כל העולם כולו לכרך אחד, ואין לאן לברוח ממנו, אין לנו מושג כמה מן השקט של בן אדם זה לקח, כאשר יש לאדם שקט הוא יכול ללמוד בשעה, יותר ממה שהוא יכול ללמוד בעשר שעות רגילות.

נסתפקו אם מה שאין מנחמין לאבל בשעה שמתו מוטל לפניו הוא משום שאז

אמרו פעם שכאשר המשיח יגיע וישמרו דיני טהרות, לא יוכלו לנגוע במכוניות ישנות, כי כולם טמאות, ואם יטבלום במקוה יתקלקלו, ולכן יצטרכו כולם לקנות מכוניות חדשות.

אמרו בשם החפץ חיים על מה שכתוב לא לזלזל באיזה מצוה, שאי אתה יודע מתן שכרן של מצוות, שמה יעשה אדם שיש לפניו שתי מצוות ואינו יודע מה לעשות, שיעשה את מה שהוא פחות רוצה לעשות, כי היצר הרע הוא מלאך והוא כן יודע מתן שכרן של מצוות.

כאשר ראו את הכתוב בסוף ספר שערי רחמים מהגר"ח מולאזין בשם הגר"א "שאמו של הגר"א באתה אחרי מותה להגר"א והוכיחתו על שהיה מתאבל יותר מדאי על שני בנים שמתו, ואמרה האדם צריך להיות שש ושמח על שעדיין עודנו בחיים חיותו ויכול לתקן, כי עונשי הגיהנום גדול עד מאד בלי רחמנות כלל", נשתוממו הרבה על התיבות בלי רחמנות כלל, ואחר כך אמרו הכל זה עם רחמנות, רק מסתמא פה הרחמנות היא מה שיקבל, שנותנים לו לשלם את מה שהוא חייב.

פעם אמרו לר' זבולון אלאוף, על המוסדות של אור החיים, אני קורא לזה וידבר ה' אל משה לאמר, נחזיק את המוסדות, וה' עזר עד היום והוא יעזור הלאה, אם אנחנו עושים מה שמוכרחים, ה' יהיה מוכרח לעזור לנו ולא נסגור כלום, כי זה ממש לזרוק את הבנות לים, אנחנו לא עושים כלום מרצון, אנחנו עושים מה שמוכרחים. ינקל.

על מה שבחורים נוסעים טיולים בבין הזמנים, אמרו אני טרור ממה שהחילונים מדברים שהבחורים שיש להם דיחוי מהצבא הולכים לטיולים, יש בזה הרבה חילול שם שמים, אם היה אפשר לבטל את זה היה יותר טוב.

בבואו אל הכותל, הסכימו לו לעצום עיניו במקום שרואין את ערי יהודה (העיר העתיקה) בלבד, ויקרע אחר כך על שניהם יחד, וכן כאשר היו צריכים לקרוע היו עולין להר הזיתים לקרוע שם כי שם רואין את העיר ואת המקום מקדש יחד, וקריעה אחת עולה לשניהם.

כאשר הוציא רבי דב לנדו ספר זכר טוב, היה זה לקראת סוף י"ב חודש על אבילותו, ולאבל אין שואלים בשלומו כל י"ב חודש, כתבו לו מכתב על ספרו, והמכתב מתחיל כך אף על פי שעדיין לא הותר בשאלת שלום, מכל מקום הכא בתר מסירת השטר אזלינן, והכונה כי המכתב ימסר לו לאחר י"ב חודש.

אחד ישב שבעה עם אחיו ורצה להחמיר על עצמו ולשבת רק על גבי קרקע או על אבן, ואף על פי ששאר אחיו ישבו על כסאות נמוכים, אמרו לו שלא יעשה כן כי מדינא דגמרא אסור לאחד להתנהג אחרת מכולם, בלשון הזה אמרו לו, ער בין הישנים זה דינא דגמרא.

אמרו פעם שמצד כיבוד אב ואם כשמתפללים עליהם בשנה או ביאר צייט, יש ענין להקדים, ואם אפשר אפילו כותיקין, כי הם ממתניין לכך.

שאלתי פעם על ענין הנחל החרדי, שיש כאלה שטוענים שעדיף יותר לבחורים מקולקלים שילכו לצבא, ויש כאלו שטוענים שעדיף יותר שיסתובבו ברחוב, ענו לי שזו שאלה קשה.

אמרו פעם כי ילד או בחור שרוצה לחזור הביתה מהשיבה ליום יומיים ולא רוצה ללון אצל אחרים, זה דבר בריא מאד, אם זה לא ככה אז זה לא בריא.

להעיר הורים זקנים אשר כמעט רוב

אין מצוה, או שאין זה זמן הראוי לניחום, והיה מצב שעמדו והמתינו למת, אבל היו צריכים ללכת, אבל היות והאבל עמד ודיבר לא יכלו לעזוב אותו וללכת, כי הסתפקו שאולי זה מצוה היות והדיבור איתו נחשב ניחום אבלים.

פעם אמרו הרופאים לחולה פלוני, דע לך כי נשאר לך חצי שנה לחיות, נאנחו ואמרו לו, לך יש לפחות חצי שנה, לנו אין כלום.

שאלתי אם מי שיש לו כמה נשים גם הוא מותר בייחוד כשאחת מנשותיו משמרתו, והשיבו שמותר.

וכן שאלתי אם מה שאמרו בגמרא שאם מתה אשתו לא ישא אחרת עד שיעברו שלש רגלים, אם היינו דוקא במי שיש לו אשה אחת, אבל מי שיש כמה נשים למה לא ישא אחרת שהרי מה זה משנה אם יש לו חמש או שש, והשיבוני שזה ענין של אבלות, ואפילו במי שיש לו כמה נשים נאמר דין זה.

שנים רבות היו רגילים לנסוע לירושלים כל פחות משלשים יום לראות מקום מקדש, (כי לפעמים צריכים להיות בירושלים ואז יהיו צריכים לקרוע מדין הרואה ערי יהודה, (א"ה, והרי לא נהגו לקרוע על העיר, אולי בגלל שאין חיוב אלא בחורבן), וגם) כי נהגו לבוא לכותל המערבי בחול המועד, ונהגו שלא לקרוע במועד, והיות ואין למנהג זה מקור בדין, לפיכך היו נוהגין כן.

כאשר היו עוברים בדרך במקום שרואין משם את העיר העתיקה או את מקום המקדש והיה שם מי שחייב קריעה, לא הסכימו להתיר לו לעצום עיניו ולא לקרוע, אבל למי שהוא עתיד לקרוע בהמשך

היום הם ישנים, לאיזה צורך, מותר, כי הם מיד משלימים את זה.

פעם אמרו לנהג אם רכב צופר לך, זה לא שהוא לא ראה אותך, אלא אדרבה הוא ראה אותך והוא רק צועק עליך למה עשית כך וכך.

פעם אמרו לנהג שכדאי שיהיה לו תמיד ברכבו כד עם כמה ליטר דלק, שאם פעם ישכח למלאות לא יתקע באמצע הדרך, והיו רגילים לשאול נהגים לפני נסיעתם אם יש להם דלק ברכבם, ותמיד שילמו לנהגים שנסעו איתם כסף על הדלק, והיו אומרים להם אני רוצה לנסוע בדלק שלי.

סיפר יהודי אחד שחבירו בעל תשובה לא נתן לו מנוחה בטענה שהוא מרגיש שראשו גודל מיום ליום, אז הוא בא איתו לשאול, וכמובן שלא רצו לפגוע בו ולומר לו שהוא מדמיון, אז אמרו לו כך, כאשר תרגיש שהכובע שלך כבר לא מחזיק לך טוב על הראש, אז תחזור ונראה מה לעשות.

אדם שהתלונן שקשה לו ללמוד, אמרו לו הרמב"ם אומר ללמוד תשע שעות ביום ולעבוד שלש שעות, אז לפחות תעשה את ההיפך מזה, תלמד שלש ותעבוד תשע, אבל לא פחות מזה.

עשיתי פעם שמחה משפחתית באיזה מוסד, ולא ביקשו ממני שום תשלום על כך, אף על פי כן אמרו לי לשלם למוסד לפחות מה שנהנית, (א"ה, כמדומני שאמרו לי כי המנהלים אינם בעלים לוותר על ריוח הראוי להגיע להקדש).

כאשר היו נוסעים אל מחוץ לעיר לתפרח או לירושלים רק צד אחד, והנהג היה חוזר לבד, היו רוצים תמיד לנסוע עם נהג שנוסע בין כך לשם, או עם נהג מונית שכל היום נוסע נסיעות מחוץ לעיר כדי

להרויח, ולא רצו כל כך לנסוע עם נהג שנוסע במיוחד עבורנו, כי כאשר היו נוסעים עם נהג הנוסע במיוחד עבורנו, הרגישו אחריות עליו עד שיגיע לביתו לשלום, ורצו להמנע מזה.

בגמרא ב"מ ע"ה ב' אמרו ת"ר שלשה צועקין ואינן נענין כו' דביש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחריתי, ואמרו על זה ואני מוסיף רביעי, והוא מאן דטב ליה בהאי מתא ואזיל למתא אחריתא.

סיפרו פעם כי כשרבי מאיר קרליץ הגיע לאמריקה, הוא הופתע לראות ולא הבין מה זה שאנשים לועסים ולועסים את אותו דבר הרבה זמן, כי באירופה לא היה את המושג של מסטיק.

פעם דיבר משהו מבני הבית משהו על פלוני, ואחר כך קרה איזה שהו נזק בבית, אמרו לי כי כנראה זה קרה בגלל מה שדיברו על פלוני, ושלחו אותי לבקש ממנו מחילה בשם כל מי שדיבר כנגדו משהו, ולא לומר לו את שמותיהם.

אמרו פעם אני נוסע לים, כי אני כל כך לא רוצה לנסוע לשם, אז אני יודע כי כיון שזה טוב בשבילי, אז יש לי יצר הרע גדול לא לנסוע.

אמרו לי פעם תראה את בחור פלוני, ראיתי אותו כאשר בא לכאן לישיבה בתפרח, הספר תורה היה עובר לידו ממש בדרך לבימה, והוא אפילו לא הסתכל עליו, אחרי כמה שבועות שאנחנו כאן, הוא כבר ניגש מעצמו לנשק את הספר תורה.

כאשר היינו חוזרים מהתפילה בבוקר היו שולחים אותנו לומר לשכנים לכבות את האור שדולק אצלם בחוץ, אפילו שאותם זה לא עניין בכלל, כי זה מצות השבת אבידה. **היו** משתדלים על פי רוב בחתונות של

על האילן, אמרו לו רבי פלוני אין עולין באילן.

אמרו פעם כשאני הולך לרב פלוני והוא מיד הולך ללבוש את מעילו לכבודי, אני מקדימו ופושט את מעילי.

כאשר עשו במדינה חוק שיזם אחד מאנשי אגודה שכל נוסע ברכב חייב לחגור חגורת בטיחות, ואם לא הוא משלם קנס, אמרו לי בשמים יבואו כל מי שקיבל קנס לתבוע אותו שלקח מהם כסף, והוא יבקש גן עדן כאילו והחגורה שלו הצילה אנשים ממות, אז הם יהיו צודקים ולא הוא.

פעם שלח פלוני מכתב לשאול אם אפשר להשתמש ביינו של פלוני, אמרו לי אני לא רוצה לומר לו שמותר, אבל אתה תאמר לו איזה שאלה אתה שואל, שיהיה מובן מדברך שבודאי מותר.

פעם היה איזה ברית במושב תפרח, ורב מסויים אחזתו חומרא שלא לברך על יין רגיל בהכשר בד"ץ, (לא שביעית), כשהגיעו הביתה אמרו לי אני לא יודע מה הוא חושש, שיעשר ויברך.

היו פעם באיזה ברית ואבי הבן כיבד לרב פלוני בברכות, ורב פלוני מקורו אשכנזי אלא ששינה ממנהג אבותיו ורצה לברך בלשון ספרדים, אמרו לו תברך בלשון אשכנזית, הוא לא הסכים, אז אמרו לו אם ככה אז אל תברך, אני יברך, וכך הוה.

אמרו לי פעם כי אני לא לקחתי הלואה, אלא עד סכום השיווי של המכונת כביסה, כי הייתי יכול למוכרו ולשלם את החוב. (א"ה, מכונת כביסה לא היה פעם לכל אחד, רק כיבסו בידים, וכשכבר קנו מכונת כביסה, זה היה כעין מותרות קצת, ושמעתי שאמרו פעם לבעל שלא הבין את הצורך לעזור לאשתו בזמנים מסויימים, אני

אנשים, שלא להגיע לחתונה בזמן החופה, והיו אומרים כי אם אני בא לחופה אני עובר על בל תשחית, כי אם יתנו לי לברך ברכה בחופה, אני לא נהנה מזה, ואם יתנו לאחר אז הוא נהנה, ולפעמים אמרו כי אם אני בא לחופה ולא מקבל ברכה הרי זה חשוב זה נהנה וזה נהנה, אני נהנה שלא קיבלתי, ופלוני נהנה כי הוא כן קיבל, אך לפעמים היו כן הולכים לחופה כי מאן דהוא הגיע בטענה כי כאשר כן באים לחופה, זה מונע מחלוקת לפחות על ברכה אחת למי לתת, ומניעת מחלוקת חשיב מצוה.

זכורני שבשנת תשנ"ג נפלו במדרגות בחופה של פלוני ושברו את הרגל, ואמרו מיד כי זה אירע בגלל שהמחותן בא ושאל אותי לפני החופה למי לתת ברכה בחופה ולמי לא, כי היה שם אחד מהסבים גרוש, וענו לו מה לעשות, ואמרו על זה, לא הייתי צריך להתערב, שהרי כבר עשיתי לעצמי כלל, כל מה שזה לא פיקוח נפש ואתה לא חייב לענות, אל תענה.

עסקן מסויים בא לבקש שיכתבו לו מכתב לנדיב פלוני שיעזור לו, כי הוא גורם לבחורים מישיבות תיכוניות ללכת לישיבות קדושות, שאלו אותו מה הוא נותן לך כל שנה, והוא השיב אלף דולר, אמרו לו ואם אתה תביא לו מכתב ממני אז הוא יתן לך עוד חמש מאות דולר, אני מעדיף לתת לך חמש מאות דולר ולא לכתוב לו מכתב.

זכורני כד הוינא טליא ובסעודת שבע ברכות המחותן דרש ובתוך הדברים הוא אמר אז אצלנו נוהגים שאם שוכחים יעלה ויבא כו', הפסיקו אותו ואמרו לו אצלנו נוהגים שלא שוכחים.

פעם הלכו בשבת ברחוב וראו את פלוני עומד ומדבר עם חבריו וידו מונחת

כשהיה קשה בבית הייתי מכבס בעצמי בידים את חיתולי התינוקות).

אמרה לי אָם כי לא רצו שימסרו את החליפה והמכנסיים שלובשים, לכבסם בחנות של ניקוי בגדים, כי הפועלים ששם מכבסים את כל הבגדים יחד בכלי אחד, ויתכן שיתטנפו בגדינו בתחילה בנגיעתם בבגדים המטונפים שאצל הכובס, ואף על פי שברור שאחר כך הוא יכבסם ויחזיר אותם נקיים, לא הוה ניחא בהכי, [חוץ מניקוי יבש אם הוא יעשה את זה בנפרד]. (א"ה, בזכות זה זכיתי ופירשתי את הגמרא במנחות מ"א ב' שאמרו שרב יהודה מסר ציציותיו לכובס ור"ח עבד לה סיסא ורבינא חייט להו מיחט, שזהו הנידון שם בגמרא, וכפי שהזכירו שם תחילה בגמרא לנידון ביזוי מצוה, לפי שדרך הכובס שהוא שורה בבורית את כל הבגדים הנמסרים לו בכלי אחד עד שמטפל בהם לכבסם היטיב, ונמצא הציצית עם התכלת שורה בכללך של כל הבגדים שנמסרו לכובס, ואין זה כבודם, ועל זה אמרו דרב יהודה לא חייש לה ומסר טליתו לכובס, אבל רבינא ור"ח כשמסרו טליתם לכובס כיסו את החוטין בתוך כנף הבגד שלא יראו החוצה, ר"ח קשרן ורבינא חייט להו, ונפקא מינה כהיום אם יש לשמור על כבוד הציצית במכונת הכביסה, ואע"פ שאין לנו תכלת).

לפעמים אנשים חושבים שבנם הקטן יש לו ראש טוב ומלמדים אותו כבר בגיל חמש משניות, כאשר סיפר אברך שהוא לומד עם בנו הקטן בערך בגיל חמש, משניות פאה, והוא מבין, אמרו לו זה לא מתאים עדיין לגיל שלו, אולי משניות ברכות, להכביד בלימוד על ילד קטן עלול לעשות לו בלבול בראש ולהזיק לו.

פעם היו בקיץ בירושלים, ולאחר

תפילת שחרית בקשו לברר היכן גר פלוני שהכירוהו משנים קדמוניות שהפסיק ללמוד, והלכו מיד מבית הכנסת לביתו, והמתינו לו עד שהתעורר ובירך ברכת התורה ודיברו איתו בדברי תורה, בדרך אמרו לנו למה אני הולך אליו, כי יכול להיות מזה תועלת לאחר זמן כמו שכתוב על אהרן הכהן באבות דרבי נתן פרק י"ב אות ג', כשהיה אהרן מהלך בדרך פגע בו באדם רשע ונתן לו שלום למחר ביקש אותו האיש לעבור עבירה אמר אוי לי היאך אשא עיני אחר כך ואראה את אהרן בושתי הימנו שנתן לי שלום נמצא אותו האיש מונע עצמו מן העבירה.

פעם היה צורך לקנות דירה לחתן יתום, ישבו עם הקבלן וביקשו ממנו שיתן הנחה ליתום, וכך אמרו לו, מה אתה חושב שלמכור דירה ולהרויח הרבה זה נקרא ביזנס, לא ולא, למכור דירה בזול לחתן יתום, זה נקרא ביזנס.

נסעו פעם עם פלוני והיה עומס בכביש בגלל יום הזכרון של החיילים שנהרגו, שאל פלוני מה הרב אומר על יום הזכרון, ענו לו שאולי היה כדאי שיעשו כמה ימי זכרון בשנה, כי נראה שביום זה הם עושים פחות עבירות מביום רגיל.

זכורני שבערך בשנת תשל"ה בחנו בישיבת תפארת ציון, (אולי במתיבתא שהיתה שם), ובחזור נסעו באוטובוס בתוך בני ברק, אחר כך אמרו חושבני שאצלי היום לנסוע באוטובוס זה כבר מצב של איכא דרכא אחרינא.

שמעו כי רב פלוני דורש ברבים שאסור להחזיר שטחים, חיכו לפגוש אותו, וכאשר פגשו אותו באיזה "שמחה" (כאן רמזתי לשמו) הסבירו לו שבזמננו השתנו הדברים, והשטחים אין להם כמעט כל ערך, שהרי לכולם יש טילים ומטוסים המגיעים

משחקים אחד עם השני ברכבת, היתה אחותם [שעליה אמר אביה שאם כבר יש לי עילוי אחד אז זה בת] צוחקת מהם שזה לא רכבת, והרב מבריסק אמר שהיא לא צודקת, כי ברכבת יש שני דינים, אחד שזה דבר ארוך שעשוי מחלקים, והשני שאפשר לנסוע איתו ממקום למקום, והילדים שמשחקים ברכבת צודקים כי יש להם את החלק הזה שזה דבר ארוך שעשוי מחלקים, וסיימו בבדיחותא שגם בסבון יש שני דברים, אחד שזה דבר מרובע ועטוף בעטיפה, והשני שאפשר להתרחץ עם זה, והסבון הזה יש לו את החלק הראשון, אבל להתרחץ איתו אי אפשר.

בהגדה של פסח כתוב מנין אתה אומר שכל מכה ומכה היתה של חמש מכות כו', והקשו דלכאורה מה שיין לומר במכת דם שהיה בה חמש מכות, ותירצו שאולי מה שהיו שותין את הדם בעל כרחם היה מזיק להם בכמה אופנים.

פעם שאלו איזה שאלה, ואחד מהאחים דיבר עם אחיו בענין, שאלו אותו מה אמרת, והוא השיב לא אמר כלום, אז אמרו לו כי בגמרא היכן שנזכר לא אמר כלום, כתוב קודם מה הוא כן אמר, ועל זה כתוב שאם הוא אמר כך אז לא אמר כלום.

מעשה היה והכנתי כמות גדולה של מיץ ענבים עם חומר מצליל המושך את היין שאינו צלול כלפי מטה, אבל נשאר כמות גדולה של יין שאינו צלול, אמרו לי להוסיף על זה כמה קילו סוכר ולהניח את זה לעמוד, ולערבב מפעם לפעם, כך עשינו, אבל היין הפיץ ריח מאד מאד לא נעים בכל האיזור וכולם המליצו לשפכו, לא הסכימו לשפכו ואמרו להמתין עוד ועוד, לאחר זמן רב היה היין הזה משובח בטעמו יותר מכל היינות שיש, ללא שום ריח לוואי, והיו קוראים ליין הזה "טפכם", (ע"ש הכתוב

לכל מקום, ולכן פשוט שאם אפשר למנוע מלחמות על ידי החזרת שטחים, הרי בודאי שיש לעשות כן.

בזמן מלחמת המפרץ שעיראק שלחה טילים לעבר ישראל, אמרו שהקב"ה מראה לנו איך שהוא שומר עלינו בלי שנעשה כלום, כי כל הטילים שנפלו בארץ לא פגעו באדם, ואלו היו טילים גדולים וחזקים מאד, וכשנפלו ברמת גן היו כל הבתים בבני ברק רועדים, ורק כשהביאו לארץ טילים מאמריקה להפציץ את הטילים של עיראק בעודם באויר, אז קרה שטיל אחד התפוצץ באויר ואדם אחד נהרג, כתוצאה מכך, וכאילו אמר הקב"ה אני שומר עליכם, אתם רוצים לשמור על עצמכם לבד בואו ונראה אותכם יכולים.

כאשר היתה אזעקה בארץ שהטיל מעיראק עומד להגיע, אמרו למי שנמצא בחוץ שילך מתחת לגג כשאפשר, וכן היו עושים בזמן ההפגזות בשנת תש"ח בירושלים כאשר היו שומעים את השריקה של הפגז בשעת יציאתו ממזרח ירושלים, מי שהיה בחוץ היה הולך בסמוך לכתלים.

אחד שאל למה הבכורות בערב פסח מבקשים ברית או סיום כדי לא לצום, ולמה אינם מחמירים כן לצום, ענו לו כי אם פעם אחת ביום זה הצום יגרום לו איזה כעס על אחד מבני ביתו, אז כל הצום כבר לא היה כדאי.

על פי צואת רבי יהודה החסיד נוהגין שאין שני אחים גרים במקום אחד, שמעתי שאחד שאל על כך שהוא גר בסביבת אחיו ואין לו אפשרות אחרת, אמרו לו אם כך אז תתפלל בבית כנסת אחר מאחריך, וכן תקנה במכולת אחרת.

פעם השתמשו בסבון כשור לפסח, אחר כך אמרו כי הסבון הזה אינו טוב לרחיצה, וסיפרו כי כאשר בני הרב מבריסק היו

וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה, כי כולם אמרו לשפוך את זה מיד כי לא יכלו לעמוד מפני ריחו), אבל לא רצו להשתמש ביין הזה לברכה של חיוב כגון קידוש וברכת המזון, כי חששו שמא כאשר היה לזה ריח רע היה דחוי, ונראה ונדחה אינו חוזר ונראה, לכן השתמשו בו רק למה שנוהגין להוסיף על כוס ברכת המזון ליתן לכולם לשותות.

אמרו כי למחרת צום יש לאכול ארוחת בוקר מיד בבוקר, ולא להתעכב כמו שעושים לפעמים בשאר ימים.

כאשר נפתח בית דין לענייני גיטין בבני ברק, והוצרכו על כרחם לבוא לשאול כי הם מצאו שכתוב באיזה ספר שאם עושים בית דין לענייני גיטין יש לשאול תחילה את כל רבני העיר, והשאלה היתה מה כותבים בבני ברק בגט בענין המים, דיתבא על מי בורות או בארות, כי המים מגיעים לעיר גם מהכנרת, אמרו להם כך, אם אתם רוצים לא לכתוב בגט בכלל את ענין המים, יש לכם אותי לשותף, אבל אם אתם רוצים לכתוב את ענין המים כי כולם כותבים, אז תשכרו דירה בפתח תקוה ותעשו שם את הגיטין, כי שם אין שאלה מה לכתוב, כי כל המים שם הם ממקומם.

כאשר פתחו את ישיבת בית שמעיה בבני ברק, אמרו כי אנחנו לומדים תמיד את חידושי רבותנו הראשונים גדולי הספרדים כמו רי"ף רמב"ם רמב"ן רשב"א ועוד, ואנחנו חייבים להם לפתוח עבור צאצאיהם ישיבות שילמדו בהם בדרך האמת כפי שהם לימדו אותנו.

נהגו לכתוב שני שטרי תנאים, ונותנין לעדים אחד לראות מה שהמקריא מקריא בשטר השני, ופעם ישב אחד העדים ואמרו לו עדים בעמידה.

פעם היו בתנאים, וכדי לחזק את החתן

כתבו לו את שטר התנאים, וכתבו שם שמו של פלוני ולא כתבו לו שליט"א, כאשר המקריא הקריא את שטר התנאים אמר על רב פלוני שליט"א, אז העירו לו למה אתה קורא מה שלא כתוב.

באותו מעמד בתנאים הביאו שם עד שהוא טוען רבני, ואמרו להם להביא עד אחר, כי סתם טוען רבני הוא פסול לעדות, כי בשביל כסף שהוא מקבל הוא מוכן להצדיק את הצד ששכר אותו אע"פ שהוא לא צודק, והוי רשע דחמס.

על מה שכתב בים של שלמה בהקדמה ולעומתו ברוך יאמר כו', אמרו פעם כי ניסו לעבוד על זה לתקן אותם, אבל אחרי שראו שהישי"ש כותב שגם בזמנו זה כבר כך, אם כן זה דבר שהוא כבר הרבה שנים, ואין סיכוי לשנות את זה.

היה פעם מישהו שהיה זקוק לאיזה עזרה, שלחו אותם לאדם צדיק, אבל הם ביקשו שהרב בעצמו ידבר איתו, אמרו להם נכון שהוא שומע בקולי בכל דבר, אבל עם כל זה עדיף לכם שרב ספרדי ידבר איתו, כי כאשר ספרדי מדבר עם ספרדי זה הרבה יותר יעיל.

כאשר בנו את בית הכנסת אמרו כי עדיף לקחת לבנין בית הכנסת פועלים גוים מאשר לקחת פועלים יהודים מחללי שבת, ועם כל זה ליציקת הריצפה במקום ארון הקודש, העדיפו שיהודים חרדים יעשו את זה, ועשינו אנחנו.

אמרו בשם מרן החזון איש שאמר כי הרמב"ם כותב שאין היום בכח אנושי להיות בקי בכל הש"ס, אז לפי זה בזמננו אלו שחושבים שהם כן בקיאים בכל הש"ס, הרי שאינם בני אדם.

כאשר פתחו חיידר בפתח תקוה

זה קורה, אמרו שאולי על זה נאמר בדניאל ובאפס יד ישבר.

פעם ביקרו את רבי שמואל רוזובסקי ז"ל בבית חולים שערי צדק בערב שבת יום אחד לפני פטירתו, ואז השתנה מצבו לטובה והוא הרגיש ממש מצויין, אבל למחרת הוא נפטר, אמרו על זה את הפסוק לפני שבר גאון.

על שני משניות היו רגילים לומר שאין משניות כאלו בש"ס, בריש מסכת ביכורים מ"ב מאיזה טעם אינו מביא, שאין לשון כזה במשנה, ובריש בבא קמא לא הרי השור כו', דלא מצינו צריכותא במשנה.

אמרו פעם לנהג רכב הנוסע בכביש בימות הגשמים, שיסע בזהירות, כי אם הוא מתזז מים על בני אדם הוא חייב כדין חצי נזק צרורות.

אמרו פעם כי מחנניה בן עזור רואים שאדם בשביל כבוד מסוגל לעשות הכל, אף על פי שהוא עומד על פתחו של גיהנם, שהרי חנניה בן עזור ידע את האמת, וידע שבעוד רגע הוא מסיים את חייו בעולם הזה ועתיד ליתן דין וחשבון, ואפילו הכי צוה את בניו שיעלימו את מיתתו כדי לעשות נבואת ירמיהו הנביא שקר, והכל בשביל כבודו בעולם הזה.

אמרו פעם על הפסוק שש אנכי על אמתך כמוצא שלל רב, שלא נאמר כמי שיש לו שלל רב, אלא כמוצא, דהיינו כשעת מציאה, שהשמחה גדולה יותר בשעת מציאה מאשר מי שיש לו סתם.

אברך כולל בא לשאול שמציעים לו להיות מגיד שיעור בישיבה קטנה, האם לקבל את ההצעה, אמרו לו תקבל את ההצעה, אבל דע לך כי בכולל קיבלת כאלף שקל והסתדרת עם זה כל חודש, ובישיבה אתה

בסביבות שנת תשל"ה בערך, הם חיפשו מלמד לתינוקות בגיל שלש, אמרו להם שיקחו את פלוני, הם לקחו אותו ואחר כך היו שהתלוננו עליהם למה הם לקחו מלמד תינוקות ללא נסיון, ענו להם אמרתי להם שיקחו אותו כי הוא אדם טוב, אז אפילו אם הילדים לא ילמדו ממנו את האלף בית הכי טוב, אז הם ילמדו ממנו דברים טובים אחרים.

קרוב משפחה אחד שהתקלקל בדעות היה מגיע לארץ מפעם לפעם, והיו הולכים איתו לבקר את הדודים (הסטייפלר ועוד), יום אחד הראו לו שעושים לו את זה בהכרח בלי רצון, ומאז הוא נעלב ולא בא יותר, לאחר שנים רבות הוא נפטר במטוס בטיסה שלו לארץ, אז אמרו שארץ ישראל לא רצתה לקבל אותו.

סיפר לי יהודי שהוא בא לבקש שיתנו לו כך וכך כסף והוא יביא ויוסיף עוד מאתים חקלאים שומרי שביעית, אמרו לו שאין כרגע כסף לכך, אז הוא אמר למה עבור ערכים יש כסף וערכים הרי מוציאים פי כמה כסף מזה על סמינר וזה על ספק אולי יחזרו בתשובה ואולי לא, ואילו אני בודאי מביא מאתים חקלאים שיהיו שומרי שביעית, אמרו לו מה אתה משווה את ערכים לזה, שביעית בזמן הזה דרבנן, ואילו בסמינר ערכים שם הכל הוא ענינים של דאורייתא, שבת כשרות טהרת המשפחה וכו'.

פעם נשאלו בברית מילה על קריאת השם טוביה, אם בחולם טביה או בשורוק טביה, והשיבו כי טביה בחולם נזכר בנביא נחמיה פרק ב' כרשע, ולכן יש לקרוא בשורוק טביה.

כשנפלה רוסיה לפני כעשרים שנה, וכל המדינות שהיו תחתיה פרשו ממנה, לא היה לכך הסבר, וכולם היו תמהים איך כל

תקבל כאלף דולר לחודש, אבל אם תרצה אחר כך לחזור לכולל הרי לאחר שתתרגל לאלף דולר בחודש, לא תוכל לחזור להסתדר עם אלף שקל בחודש.

פעם היה מצבו הכספי של רבי שמואל גריינימן דחוק ביותר, ונשלחו על ידו לפלוני שהיה גר בתל אביב לבקש ממנו סכום גבוה מאד, (כמדומני כמה אלפים דולר), אמרו כי לא רצו ללכת לבקש, אבל לא הייתה ברירה, הלכו אליו והוא נתן, אבל ביקש שיכתבו לו מכתב המאשר את נתינתו, את המכתב הוא שמר איתו כל חייו, וציוה את בניו שיקברוהו איתו, יום לפני פטירתו המכתב היה, אבל בשעת פטירתו המכתב נעלם, הם באו לבקש שיכתבו מכתב חדש ויתנו להם לקברו עמו, אמרו להם מה אתם חושבים שבשמים לא יודעים הכל, אין צורך במכתב, הכל גלוי וידוע. (שמעתי שמיד למחרת הם מצאו את המכתב, והוא אצלם, ובמכתב נאמר שעשו איתו הסכם ישכר וזבולון עם אפשרות לבטלו בכל עת שירצו).

הוכיחו פעם לאחד שענה שהוא לא למד כמה ימים, ואמרו לו, איך אתה מסוגל לחיות ככה, אני בלי ללמוד מרגיש כמו שמרגיש שיכור בלי יין.

אמרו פעם על אנשים בעלי מומין, שכולם מרחמים עליהם כשהם רואים אותם, אבל באמת הם עצמם לא סובלים כלל כי הם כבר התרגלו לכך.

לאחד שנולד לו ילד מונגול, והוא נכנס לעצבות מזה, קראו לו ואמרו לו אל תעשה מזה ענין, בסך הכל מה שאתה צריך לדעת זה שילדים אלו הם יותר רגישים מאחרים ולהתנהג בהתאם.

לאחד שנולד לו ילד כנ"ל אמרו לו כי עד גיל שנתיים כולם נראים אותו דבר, ועד אז כבר יבוא המשיח וירפא את כולם,

והיו מזכירים לפעמים את דברי פלוני שאמר על בנו שזה הילד הכי קל לגדל, כי לא צריכים לחנך אותו.

כאשר היו באים לשאול מה לבחור במקומות מסויימים שאין שם אפשרות לבחור חרדים, ועוד ענינים כאלו, היו אומרים כשצריכים לבחור בין צפרדע לכינים לא באים לרב, אלא בוחרים לבד.

אמרו פעם אם המשיח היה מגיע, הייתי מתחבא ממנו, הייתי מתבייש שהוא יראה אותי, וסיפרו שכאשר אנשים נכנסו אצל האר"י היו מכסים את מצחיהם עם הכובע, כי הוא היה קורא על המצח של כל אחד מה הוא עשה היום.

אמרו פעם על ראש עיר פלוני, שאם ימשילו אותו לאחרים, אף אחד לא יסכים להאמין ששייך כזה בן אדם, אדם שבחיים לא אמר אמת, ולאידך גיסא גם בחיים לא אמר שקר.

אחד בא לשאול שפלוני גירש את אשתו, ולמחר בא וטען שאמר קודם הנתינה יקדשו ידיי לעושיהן, אמרו לו דבר ראשון יש להכותו כראוי לו, אחר כך נראה מה לעשות.

אחד בא עם בנו הבחור לשאול כי הם היו כמה בחורים יחד ודיברו עם בחורה אחת, לפתע הוציא בנו מטבע ואמר לה בפני הבחורים העדים הרי את מקודשת לי והיא בתמימותה קיבלה ממנו, מה עושים, גערו בבחור הזה מאד מאד, איך אתה עושה דבר כזה, אבא מגדל את ביתו עשרים שנה ואתה בא ועושה לו דבר כזה, כעת כבר יהיה לה כתובה של גרושה וכו'.

אמרו פעם לאחד למה אתה לא מתפלל אצלנו, אז הוא ענה כי קשה להתרגל לנעליים חדשות, אמרו לו ומה כולם עושים,

קונים ולובשים ומתרגלים וזה הרבה יותר טוב מהישנים.

אחד התלמידי חכמים ביקש שידברו עם בחור שהוא מעוניין לקחת לחתן לביתו, כדי לראות אם הוא מתאים, שאל אחד מאיתנו למה הוא אינו יכול לבדוק את הבחור בעצמו, ענו לו שהיות והוא עליו אז הוא לא יכול לבדוק בעצמו, כי גם אם הבחור הוא לא חכם וידבר שטויות, הרי שאת השטות הכי גדולה שהבחור יגיד הוא יפרש את כונתו על פי העילויי שקייט שלו, ובעיניו הוא יחשב לעילוי גדול.

פעם היתה שריפה בחצר, ומכבי אש הגיעו, לאחר שכיבו הם רשמו על דף גדול כמה מילים והחתימו את אחד הילדים על זה, לאחר שנודע הדבר גערו בחותם מאד, ואמרו לו איך אתה חותם למטה ומשאיר להם עמוד שלם ריק, מחר הם יכתבו שם מה שהם רוצים ואתה חתמת להם על הכל, מי שעושה דבר כזה הוא נפסל לעדות כי אי אפשר לסמוך על חתימתו.

מי שדרך ברגלו על בעל חי ופצע אותו, היה אומר לו מרן החזון איש שיגמור להרגו, וימנע ממנו צער בעלי חיים.

אמרו תמיד כי הגמרא ידעה באיזה מקום הלומדים צריכים מוסר, והיא כתבה את זה שם.

פעם הגיעו לבית האבל והם רצו להתפלל מנחה קצרה, ואחד רצה לעכב עליהם שיתפללו ארוכה, אמרו לו מה אתה רוצה שיתפללו פעמיים בלא כונה, מספיק פעם אחת.

חבר כנסת המינים אחד סיפר שהוא החליף את מקומו בכנסת לשנה בגלל אבילות, שאלו אותו אם גם בבית הכסא הוא החליף, שדינם שווה.

בתוך השנה לפטירת אמה של מלכות בתחילת תשל"ח, עשו מנין בבית לתפילת מנחה ונעילה ביום הכפורים, והפטירו הפטרת יונה ביריעה שהיה כתוב בה יונה בלבד, ולא התחילו בראש העמוד, אלא התחילו במקום שהיא צריכה להתחיל בתוך נביא של שנים עשר, ולאחר כמה שנים צירפוה לנביא.

פעם תיווכו איזה מגרש לקבלן פלוני, הוא רצה לתת דמי תיווך, אז אמרו לו שיתן את הכסף לכתיבת חלק מהנביאים לבית המדרש.

אמרו פעם כי לכתוב פירושים בגמרא שכך הכונה, הרי יתכן שכן ויתכן שאין זו הכונה, אבל בתורה שבכתב הרי שבעים פנים לתורה, וכל פירוש שמסתבר לאמרו, הרי כנראה שגם הוא נכלל בכונת הבורא יתברך שמו.

הרבה ביקשתי שיתחילו לכתוב חידושים על החומש, ולאחר זמן הסכימו וכתבו לזה כותרת "יתכן".

מעשה באחד שבא לבקש הנחה במיסים בעירייה, וכשלא רצו ליתן לו התלונן כנגדם ואמר להם למה לכולם אתם נותנים ורק לי לא, אמרו לו שיתכן דדיבור כזה חשיב מוסר.

זכורני בערך בשנת תשל"ה ששאל חבר בכנסת המינים ר"ש לורנץ מדוע אומרים לו שהוא חייב לעזור לר' משה רוטשילד המבקש לבנות בית חולים בבני ברק, הרי זה נראה כחלום שהוא מדמיין שהוא יוכל להקים בית חולים גדול בבני ברק, ענו לו נכון שזה חלום, אבל כשאדם בא ומבקש לעשות דבר טוב חייבים לעזור לו.

יש בידי מכתב שהתחילו לכותבו כנראה לאדם בחו"ל, וכנראה שלחו מכתב אחר, וכך כתוב שם, שלו' ורב טוב, בהזדמנות

שנוסע ר' משה רוטשילד שליט"א העוסק בצרכי ציבור באמונה מטובי רופאי הילדים בשווייץ אשר מבקש לנסות להקים בית חולים באזורנו ובפקוחנו, ואין צורך להרבות דברים בתועלת הדבר, ואמרתי לו שיקח דברים אתכם בזה.

מאד מאד הקפידו והזהירו שלא להעביר משקה חם על אדם, בין קטן בין גדול בין בצלחת בין בכוס בין בקדירה.

היו רגילין לומר דאמרו חז"ל אסתכל באורייתא וברא עלמא, והנה אמר הקדוש ברוך הוא לנח שיעשה תיבה וכפרת אותה מבית ומחוץ בכפר, והיינו זפת, ועד היום עם כל מה שממציאים כל יום פלסטיק ושאר מינים למיניהם, הרי שלגבי מניעת חדירת מים עד היום משתמשים כולם בזפת, כי זה הדבר הכי יעיל.

מובא באיזה מכתב שהגאון מוילנא גלה ממקומו בגלל המחלוקת עם החסידים, ואמרו שהדבר פלא שגם להגאון מוילנא יכלו החסידים להזיק.

פעם נכנסתי לספר על מעשה השחיטה, והיות והטלית קטן שלי נתלכלך כולו בדם, השארתי בחוץ, לאחר זמן בבית וגן אמרו לי לסגור הדלת ואמרו לי תוכחה על כך שכבר הרבה זמן שהדבר כואב על זה שהייתי בשחיטה עם כולם בלא ציצית, וכשיפרתי שרק כאן הוצאתים לרגע אחד כאשר נכנסתי, נרגעו.

וכן פעם אחת בבית וגן בימות הקיץ החמים התפללתי מנחה עם חליפה וטלית ותפילין, ראו אותי אחר כך יוצא מחדרי לאחר התפילה עם טלית ותפילין בלא החליפה, כי את החליפה כבר הורדתי לאחר התפילה, מיד כשראו אותי יוצא אמרו לי האם אתה מתפלל מנחה בלא חליפה ?

לפני שנים רבות שמעתי שבחור תיכונסט משיבת הנגב שאל אם הוא חייב ללבוש כובע בתפילה, ואם זכרוני אינו מטעני אז אמרו לו שאם למלך הוא הולך בלי כובע אז הוא לא חייב.

הרבה פעמים כשנשאלו על קריאת שם, היו אומרים לקרוא מהפרשה או מההפטרה, ופעם נשאלו על ידי בעל תשובה שנולדה לו בת איזה שם לקרוא לה, והיה זה ביום שאומרים בו הלל (שיש בו בצאת ישראל ממצרים), אמרו לו תקרא לה מרים, גם מרים יצאה ממצרים.

בשמחת תורה בקריאת בראשית אמרו בשם רבי מרדכי ווינשטיין ז"ל שכשמסיימין הקהל פסוק ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ממשיכין הקהל מיד ויכולו, שאין להפסיק באמצע השם (של ראשי תיבות יום הששי ויכולו השמים).

מסופר על הגר"א שרצה לשנות את המנהג שהכהנים אינם נושאים כפיהם אלא במוסף של יום טוב, ואמר לכהן מחר תעשה ברכת כהנים, והכהן מת באותו לילה, אמרו על זה כי אף על פי שהגר"א לכאורה היה צודק, מכל מקום היות והדבר נתקן על ידי גדולי הראשונים באיזה זמן, היה בדבר פגיעה בכבודם.

שמעתי שראש עיר מפורסם שניסו הרשעים לעשות לו צרות, שלח לשאול מה יש לו לעשות, ענו לו כי השופטים של היום ואנשי המשטרה התובעים, אין בהם כבר שום ענין שנקרא יושר והגינות, ולכן אין מה לייעץ לו, אבל דבר אחד כן ייעצו לו שיקח אשה עורכת דין, כי אמרו אולי לאשה הם כן יתנו קצת דרך ארץ. (שמעתי, והלשון הוא שלי, ואינו מדויק).

בעל תשובה שאל היות והוא יכול לבקש דבר מה מאביו, מה לבקש, אמרו לו

צריך כן לקרוע), העדיפו לעלות להר הזיתים ולקרוע שם, כי משם רואים גם את ירושלים וגם את מקום המקדש יחד, וקריעה אחת עולה על שתיהן.

במטבעות שהניחו לחילול מעשר שני, היו רושמים חץ לסימן מאיזה צד במטבעות יתחיל החילול ולאיזה צד זה ימשיך.

כמדומני שאמרו פעם בענין שהוסיפו בנוסח של חילול מעשר שני על פרוטה ורביע, שסבורים בודאי שאם היו טוענים לפני מרן החזון איש את מה שכתבו בזה, היה מרן ז"ל מתקן את הנוסח כן.

פעם שאלתי על ענין סיכה שהיו סכים את הגוף בשמן בדורות הראשונים והיום לא, אמרו לי מי יודע, אולי אם היו עושים את זה היום זה היה מונע הרבה מחלות.

פעם שאלתי למגיד שיעור שאלה אחרי השיעור, והוא תפס את עצמו שכל השיעור שלו היה טעות, באותו יום הוא הגיע והוא סיפר את זה וטען שאני לא בסדר ששאלתי רק אחרי השיעור כי בגללי הלכו כולם עם הטעות, אמרו לו כי אצלנו לא נוהגים להפריע באמצע, כשסיפרו לי את זה אמרו לי שזה מאד יפה מצידו שככה הוא מתנהג, מגיד שיעור אחר במקומו היה מנסה להצדיק את עצמו בכל דרך שהיא.

כאשר יצא לאור ספר קיצור הלכות תרומות ומעשרות, אמרו שעכשיו לא יצטרכו האברכים לשאול את נשותיהם מה הם למדו בסמינר איך מפרישים תרומות ומעשרות, אלא יהיה להם ספר ללמוד ולדעת בעצמם.

על ספר קיצור הלכות נדה אמרו שאחד המעלות שבספר זה גם מה שלא כתוב בו, שחשוב שאברכים ידעו את מה שהם צריכים לדעת, ולא להוסיף עליהם דברים שלא מצויים.

תבקש ממנו שימנע פעם אחת מלהדליק את האור בשבת. (כמדומני).

בעל תשובה סיפר שאשתו אמרה לו אתה יכול לחזור בתשובה, אני לא אפריע לך, אבל אל תכריח אותי, אמרו לו אם ככה היא אומרת אז היא עוד תעזור לך, היום הוא אומר אם הוא לא לומד אז היא אומרת לו למה אתה לא הולך ללמוד.

בשנים קדמוניות הגשם היה הכרחי כדי לאפשר חיים בארץ, כי בלי גשם היה רעב והיו האנשים מוכרחים לעזוב את הארץ, ולכן כשלא ירד גשם תיקנו להוסיף תפילה בשמע קולנו על הגשם, אבל היום שאפשר בקלות להשקות מים בשדות עם ממטרות, וגם מביאים מים מחו"ל בבקבוקים, הרי הגשמים אינם חיוניים כל כך, כי אפשר להסתדר גם בלי גשם, ומה שהחקלאים רוצים גשם, אין זה אלא שהם רוצים מים בחינם בלא לשלם עליהם כסף, ולזה לא תיקנו להוסיף תפילה בשמע קולנו, ואדרבה בזמננו שבקל מביאים פירות וירקות ומיני דגן מחו"ל, והם פטורין ממעשר, הרי היה ראוי להפסיק להתפלל על הגשם לגמרי, שלא יאכלו יושבי הארץ טבל, ודי לנו שלא הפסקנו, אבל בודאי שאין להוסיף תפילה על הגשם.

עוד אמרו פעם גם אם יחסר מים מה יכול להיות שהחילונים יעזבו את הארץ, טוב מאד שיעזבו, אנחנו נשאר כאן, בשבילנו יספיק מה שיש.

לפני הרבה שנים שלא היה מסוכן לעלות להר הזיתים, אם היו צריכים לקרוע על מקום המקדש, (היה זה בשנת תשל"ז שלא יכלו לנסוע לכותל בתוך שבועה לרגל של חג השבועות, דבר שהיו נוהגין בו כל השנים, ואז תוך ל' לסוכות נסעו כדי לקרוע, כי בחול המועד נהגו לנסוע לכותל והמנהג הוא שלא לקרוע במועד אע"פ שמעיקר הדין

על

הספר קיצור הלכות תרומות ומעשרות אמרו אני כמו ילד קטן, כל דבר שהוא עושה זה חכמה, (התכוונו לומר שאין הספר אלא ליקוט דינים ללא שום חידושים), היו גם דברים שהמו"ל ביקש שיכתבו ואמרו אני לא הייתי כותב את זה, אבל המו"ל ביקש לכתוב.

כשנולדה

ביתנו הראשונה, אמרו לי זה המתנה של הקדוש ברוך הוא לחתונה.

כשהתעכבה

לידתו של בני אחרי השקיעה טובא, אמרו לי הוא חיכה לזמנו של רבינו תם.

אחד

מהשואלים כל דבר סיפר שחתנו החדש אמר לו שהוא לא יודע אם הוא גם כן ישאל את הרב כל דבר, אמרו לו לא משנה אם הוא לא ישאל אותי, העיקר שיהיה לו רב שהוא שואל אותו כל דבר.

זכורני

בתשל"ז בענין תספורת לאחר השלושים, שאמרו כי היות והציבור זוכר שהיה פטירת האם בחג שבועות, הרי אם יסתפרו קודם שלשה חדשים יאמרו שאין ממתנין שלשה חדשים לגערה, ולכן התעכבו עם התספורת יותר זמן, וזכורני בבירור שאמרו בזה לדברי הגרע"א, וכעת מצאתי שהגרע"א ביו"ד סימן ש"צ כתב בשם ספר אליה זוטא באו"ח סימן תקמ"ח (נדפס בלבוש) דאם חלה הגערה ביום השלושים מגלח ביום השלושים, וזה מה שאמרו דהיות והסתפרו ביום ל"ג בעומר, היה ראוי למנות שלשה חדשים מיום ל"ג בעומר, אלא היות והציבור זוכר שהיה זה בחג השבועות, לפיכך לא רצו למנות שלשה חדשים מהתספורת כפי עיקר הדין, אלא מנו מתחילת האבילות.

עובדא

הוא באחד שהוסיפו לו שם כשהיה חולה, ולא נתברר בודאי איזה שם היה קודם, ולאחר נישואיו נסתפקו אם הכתובה שלו נעשתה כדין, עשו לו כתובה

חדשה וכתבו בסוף נוסח זה, אנן סהדי קנינן מיניה דאליהו רפאל בן... וכתבינן ליה כתובתא בשמא רפאל אליהו, ואי כתובא קדמא לאו שפירא למיגבי בה מיניה, ואכתי לא עבדינן שליחותיה הא עבדינן שליחותיה השתא בהך כתובתא, נאום... ונאום...

אמרו

על ההגהות שמתקנים בש"ס, כי גם כשהדפיסו את הש"ס היו להם הרבה כתבי יד ונוסחאות שונות והם הלכו כנראה אחרי הרוב, ולכן מה מועיל מה שמצאו כעת כתב יד אחר, הרי יתכן שהוא היה מיעוט והלכו אחרי הרוב.

אחד

רצה להכניס את בנו לחיידר כשהוא קטן בכמה חדשים משאר הכיתה, כתבו לו על זה, העיקר נזהרים שלא להעמיס על הקטן, שזה מפריע להתפתחות הכשרונות, ואם אין חשש אפשר לקדם.

כאשר

היו צריכים מנהלי מוסדות לתת כסף לאחד הפעילים כדי שיעבוד עבורם ויוציא להם כסף ממשרד מסויים שהוא עבד שם, והייתה בעיה איך נותנים לו כסף, אז אמרו להם תכניסו כך וכך כסף במעטפה ותביאו לו ותאמרו לו כי קיבלתם כסף לחלק לנזקקים לחג ושמעתם כי יש לו אנשים נזקקים לכן הבאתם לו.

בפרשת

וישלח קטנתי מכל החסדים, בחומשים הישנים היה קטנתי בטעם אזלא גרש, ובחדשים לאחרונה כתבו קטנתי בטעם רביעי, שאלתי ואמרו לי כולנו רגילים עם טעם אזלא גרש, ואין לשנות.

כאשר

בנו את בית הכנסת לא עשו מזגנים וגם לא עלה כזה רעיון, לכן עשו חלונות מעל העזרת נשים, כי אמרו אולי הנשים יסגרו את חלונותיהם ולא יהיה לנו אויר מצד מערב, ולאחר כמה שנים שדיברו אם לעשות מזגנים אמרו שאם בסוף בין כך יעשו, אז למה לחכות.

לו שיקח חבית של עשרים וחמש ליטר, שזה היה מצוי בשוק.

ולא היו טובלין לפני סנדקאות אם לא היו חייבין בטבילה, ואירע פעם שבא אחד ביום השבת לבקש על סנדקאות וכבר הוצרכו לטבילה, והלכו לטבול בשבת, ופעם הלכו לטבול לפני ברית ואמרו כי היות והתינוק הזה הוא מיוחד שנולד אחרי שנים רבות מאד, לפיכך הלכו לטבול.

בתקופת מלחמת ששת הימים יצא חו"ב חדש, ומיהרו לשלוח כמה ספרים לחו"ל, כי חששו מה יהיה כאן בארץ.

סיפרו כי כשיצא לאור חו"ב נדה, קיבלו מרבי שמואל כמה כתובות בחו"ל לשלוח להם ספר, שלחו לכולם, אבל רק מאחד מהם התקבל תשלום, ואמרו כי כנראה כולם שלחו אלא שהאנשים בדואר לקחו את זה לעצמם.

סיפרו כי כאשר היו גרים בירושלים והיו נוסעים בלילה לבני ברק למרן החזון איש, והיה ישן בחור בבית בהול, היתה האמא נועלת את חדרה מבפנים למנוע ייחוד, ובשנה ראשונה לאחר החתונה כאשר נסעו למרן בערב, היו קופצים דרך החלון מצד השני של הבית כדי שרבי ישראל לוריא לא יידע שלא נמצאים בבית בלילה בשנה ראשונה, כי בירושלים היו מקפידים על כך, ואמרה לי אם לא ידעתי שצריכים לפחד להיות בבית לבד.

היו רגילים לתמוה איך הלכו אחי יוסף מחברון לרעות צאנם בשכם, הרי זה מרחק עצום כדחזינן בערי מקלט שהיו שלשה ערי מקלט בארץ ישראל והמרחק ביניהם שוה, ושכם וחברון היו ערי מקלט.

היו רגילים לומר למי שהיו עתידים לכבדו בברכת הזימון, שיאכל עוד לחם כדי

גם סידרו שבחלונות לא יהיה צורה של שתי וערב, וכן שלחו את ר' משה כהן לספר לסטייפלר שבונים בית הכנסת ולשמוע ממנו מה יש לו לומר, הסטייפלר ביקש שיעשו עזרת נשים גדול, כי אמר שהיום בבית כנסת לדרמן אין בעזרת נשים כמעט מקומות לשבת.

שיעור חלה הוא בנפח ולא במשקל, וכבר נתבאר בספר שהשיעור שהיו רגילין בו שני קילו ורבע, אינו מדויק, ותלוי בכל קמח וקמח כפי מה שהוא, ובפרט היום שיש הרבה מיני קמחים בשוק, ואני ביקשתי רשות לעשות כלי מדידה לציבור שיחזיק בתוכו קמח במידה של שיעור חלה, (כדאשכחן בגמרא ברכות דף כ"ב א' דרב נחמן עשה כלי של תשעה קבין), ולא הסכימו על ידי, והסבירו לי לפי שצריך לדעת כמה לדחוק את הקמח בתוך הכלי, שצריך לדחוק מעט ולא הרבה, וגם אין לשער שיעור חלה בלי דחיקה כלל, ויתכן שיהיו נשים שלא ידחקו את הקמח כלל ויברכו על ההפרשה, ונמצאתי מכשילן בזה, ולעולם טוב ליקח יותר מהשיעור.

בענין טבילת עזרא, רגילין היו להשיב שהרמב"ם השיב לחכמי לונל ששאלוהו למה סתם בספרו שאין חיוב טבילה, והשיב להם אני מעולם לא ביטלתי, אלא שבספרו כתב מסקנת הגמרא, וכן היו נוהגין, ובשבת לא היו טובלין, ופעם שאלתי שהרי בדורות הראשונים ודאי היו טובלין בשבת, והשיבו לי ודאי כך היו נוהגין, אלא שאנו היום נוהגין כהגר"א.

ופעם שמעתי שאחד שאל שביתו רחוק מן המרחץ וזה ביטול תורה עבורו ללכת למרחץ לטבול, ואמרו לו שיתקין לו במרחץ שבביתו במקום גבוה חבית של תשעה קבין וישפכנה עליו, וכמדומני שאמרו

שביעה, בכדי שיתחייב בברכת המזון מדאוריתא, כי הוא יהיה המזמן.

מעשה באורח שרצה לברך ברכת האורח לאחר ברכת המזון בשבת, ונסתפקו אם מותר לאומרו בשבת, וכמדומני שאמרו שמחמת הספק מוותרים לאורח שלא יאמר.

אמרו לי לפני שנים רבות על הכשר מסויים, דעיקר החשש בעופות ובשר הוא במליחה, דבשחיטה רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, ואמרו שמרן החזון איש אמר על מקום מגורי אשתו כוויידאן, ששם לא היו מולחין בשר, ר"ל שלא מלחו כדין.

מה שאמרו בע"ז י"ט א' אין אדם לומד תורה אלא ממקום שליבו חפץ, ולא אמרו אלא ממי שליבו חפץ, יתכן דכל שכן הוא.

סיפרו שמרן החזון איש אמר על רבי זלמן זקס, שהוא כשיבוא לפני בית דין של מעלה וישאלו אותו נשאת ונתת באמונה, אז הוא מיד יענה, כן.

היו אנשים בודדים שאמרו עליהם שהם בני העולם הבא, כי הם עושים כל מה שהם מבינים שהם צריכים לעשות, ואין מה לתבוע מהם יותר.

אמרו פעם בשם מאן דהו שאיני זוכר את שמו, שאמר שמקור הא מילתא דאמור רבנן תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר, הוא מהפסוקים בפרשת תרומה במנורה, שנאמר שם שלשה גביעים ושלשה גביעים וגו' כן לששת הקנים, דכיון ששייר ארבעה שפיר שייר, אבל בהמשך דכתיב וכפתור תחת שני הקנים ממנה כתוב שלשה פעמים וכפתור וגו', דאילו היה כתוב שנים היה נשאר רק אחד ומאי שייר דהאי שייר, אבל כמדומני שאולי לא הסכימו עם זה, ועכ"פ היו בזה דיבורים ואיני זוכרם.

אמרו פעם הקדוש ברוך הוא רוצה לעזור לנו, והוא מבקש מאיתנו שנעזור לו לעזור לנו על ידי לימוד התורה שלנו, וזהו שנאמר תנו עוז לא', (ובזוהר ריש פרשת בא איתא דכד ישראל עבדין עובדין דכשרן יהבין תוקפא וחילא לקודשא בריך הוא ועל דא כתיב תנו עוז לא').

כמדומה אני שאמרו שמרן החזון איש שתה יין כששמע על מיתת הרשע סטאלין ראש רוסיה.

לפני כארבעים שנה שהיה עדיין מאד מסוכן לנסוע לרוסיה, כי היו נעלמים שם אנשים על ידי השלטון בלא למסור דין וחשבון וללא אפשרות למצאם, רצה אחד אמריקאי לנסוע לשם לחפש כתבי יד של ראשונים כדי להדפיסם, אמרו לו שלא יסע, כי אמרו בגמרא ב"ק דף ס"א א' כי כל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו, ואסור לסכן עצמו בשביל תורה.

מיום שמצאו שיש ברגלי העופות גידין מנותקין והתחילו לבדוק את צומת הגידין בעופות, אמרו כי כאשר הבודק בודק ומושך את הגידין לראות שאינן מנותקין, יתכן שימשוך בחוזק וינתק מעט מן הבשר המחובר לגיד למעלה ברגל, והמקום סגור, ולכן הנהיגו לפתוח את הרגל במקום החתך כלפי מעלה ולמלוח שם בפנים כהוגן, ופעם נשאלו שאחד שכח לעשות כן, ואמרו לו לחתוך את הרגלים מן העוף ולמלחן שוב.

סיפרו כי רבי שמואל גריינימן יעץ ליושבי עיר גדולה באירופה שיקחו את פלוני לרב, וכאשר סיפר הדברים בארץ, גם החזון איש וגם הרב מבריסק אמרו לו שהוא לא עשה טוב בזה שאמר להם לסמוך על אותו פלוני.

אמרו כי כשיש מי שרוצה לומר קדיש,

הרי כשהחיוב מוותר לו לומר קדיש, יש בזה יותר ענין מלומר קדיש.

שמעתי שפעם הגיע דף עם שאלות, נתנו את זה להגר"ש לענות וביקשו לראות אחר כך את התשובות, כשראו את התשובות אמרו נו להחמיר זה לא חכמה.

נוהגים שמי שאינו יודע איזה יום נפטר הוריו, בוחר לו יום אחד בשנה וקובע אותו ליאר צייט, ופעם בא אחד לבקש להיות חזן בגלל שקבע לעצמו את היום הזה ליאר צייט, אמרו לו שמי שצריך לקבוע יאר צייט יש לו לקבוע בימי חנוכה או ראש חודש שהם ימים שאבילים לא מתפללים בהם כי אז אינו לוקח מהם.

הראיתי פעם בספר של אברך שהוא אחד מהקרובים שהוא דן שם בעניני אישות החמורים, אמרו לי מה אברך מתערב בענינים חמורים כאלו המסורים לגדולי הדור.

על השאלה איך יעקב אבינו לא שאל את יוסף על כל מה שאירע לו כל השנים, אמרו פעם כי על הגאון מוילנא אם היה קורה לו כזה סיפור לא היינו שואלים כזאת שאלה, כי אנחנו מבינים שאם היה לו כזה מקרה ובסוף הוא היה מוצא את בנו אז הוא היה אומר נו הוא נמצא אז בסדר וחוזר מיד לתלמודו, אז על יעקב אבינו ודאי שאין לנו לשאול כזו שאלה.

כאשר באים לפתוח איזה עסק, וחושבים כמה להשקיע ועוד ענינים, אפילו שנראה לך שהעסק יצליח מאד מאד, תמיד יש לקחת בחשבון בחמשים אחוז שהעסק לא יצליח.

דברים שאין צורך בהם להכשר, טוב שיש להם הכשר, אבל דברים שצריכים הכשר, צריכים להשגיח לבד, ולא מועיל מה שיש להם הכשר.

פעם אמרו לנו תדעו לכם שגם מצד האמא אתם באים ממשפחה גדולה וחשובה, רבי יצחק דוד רוטמן היה צדיק גדול.

פעם דיברו על עניני תערוכת של גוים עם בני ישראל, אז אמרו כי בדרך כלל אלו שאומרים על עצמם שהם יהודים, הם יהודים, כי אין גוי שירצה לומר על עצמו שהוא יהודי.

פעם הוצרכו להקפיא עופות בפריוז ולא היה מקום, הצעתי להפעיל אצל החתן והכלה שהיו באותו זמן את המקרר שהכינו להם בביתם ולהקפיא שם, אך לא רצו כי אמרו כי רואים במי שבנה בית חדש ולא חנכו שיש ענין שהוא עצמו יחנוך את ביתו, וכך גם במקרר תן לחתן ולכלה שהם יחנכו את המקרר שלהם בעצמם.

כמדומני שאמרו כי האוכל דגים רטובים בכף או במזלג, אינו צריך ליטול ידיו משום שטיבולו במשקה, ולא דמי לאוכל עופות, כי אין מי שאוכל דגים בידים, ובדבר שלא מצוי לא הצריכו נטילה כמ"ש במ"ב סימן קנ"ח ס"ק י"ב.

פעם הגיע אברך בתפוח לדבר בלימוד, לאחר שגמר אמר אני קרוב של עורך דין פלוני, אמרו לו הוא מתייחס אליך, לא אתה אליו.

כשהיה קשה עם הידים לאחר הנפילה, היו רוחצים נטילת ידים שחרית על כל יד שלש פעמים, ולא לסירוגין.

פעם חזרו מאיזה שמחה משפחתית אז סיפרו שנשאלו על ידי רב פלוני אם חיוב חלה הוא רק כשהבצק נעשה בבית, או שגם אם עשו בצק בשדה זה חייב בחלה, ואף על פי שלא ראה פני הבית, וטעמו היה שהרי חז"ל דורשים מהפסוק של ביערתי הקדש מן הבית, דמן הבית זה חלה, הרי שחלה חייבת

רק כשהבצק נעשה בבית, ענו לו שפשוט שגם בשדה חייבים.

פעם בפסח הגיע הביתה איזה עוגות או משהו דומה, שלא היה מוכר עד היום, שאלו על זה, וכששמעו שזה נעשה על ידי אחד מהילדים הנשואים, אמרו אם ככה אין זה צריך בדיקה כי אין בודקין מן המזבח ולמעלה.

שאלתי בהא דתנן בתרומות פרק י"א שהמוציא תרומה מחבית, נוטף שלש טיפין ונותן לתוכה חולין, אם גם בטבל כן, ואמרו לי דטבל שאני כיון דהוא דבר שיש לו מתירין, ושאלתי אם גם בזמננו שאפשר בקל לשטוף את הכלי מותר לעשות כן, ואמרו שלא נשתנה הדין.

היו רגילים לומר כי כשמכניס כוס תה, לא צריך להשים הרבה תה (צבע), כי כל מה שמניחים שם את התה זה רק כדי לבטל את הטעם של המים, ולזה מספיק מעט תה.

היו רגילים לומר כי רואים את כח חוש הריח שיש לנמלים, אם אני משאיר חצי חתיכת סוכר במדף גבוה, הם מריחים את זה ממרחק ובאים ועולים עד למעלה.

כאשר באו מבד"ץ ירושלים לבקש שיגידו לרבי משה יהושע לנדא ז"ל שיצטרף להיות חבר הבד"ץ, אמרו להם אם הייתם מבקשים ממנו שיהיה גאב"ד הייתי אולי חושב על כך.

כשיש שאלה בצורת אות אם זה כשר, יש לפעמים להסתיר את שאר האותיות, כיון שהן גורמות לטעות, והרי את האות כשלעצמה יש לראות אם היא כשרה.

לאחר חתונתי היה לי מעט כספים ליתן מהם מעשר, אמרו לי שאעשה תנאי מיד שאיני מקבל על עצמי לתת מעשר

כספים תמיד, כיון שאז תחשב נתינתי כקבלה של דבר טוב, אלא לומר מפורש שהנתינה היא בלא קבלה, ובשנים האחרונות כתבו קולא בענין מעשר כספים שאינו חיוב והוא הידור מצוה ומנהג, ושמי שאין לו אלא כדי פרנסתו פטור מן הצדקה, וכאשר ביקשתי להכניס הדברים בתוך הספר לא רצו, ואמרתי הרי זו תורה וכך הרי הדין, אמרו לי היות והרבה אנשים חיים היום ממעשר כספים אז אי אפשר לפרסם את זה.

שמעתי שאחד בא ואמר שהוא נשוי כבר חמש עשרה שנה ואין לו ילדים, וכעת הרופאים אמרו לו שאין לו סיכוי לילדים, ענו לו עכשיו בישרת לי בשורה טובה, שהגענו למצב הכי טוב שאין לנו כבר מה לעשות רק להתפלל, אז אתה לך תתפלל וגם אנחנו נתפלל עליך והקדוש ברוך הוא יעזור, הוא אומר שהוא הרגיש אז בתפילתו שהגיע עת רצון ונולדה לו בת.

פעם הגיע יהודי בשם מאיר כהנא שהיה מפורסם בשיטתו שיש ליהודים די בכל אתר ואתר להרים ראש נגד כל הקמים עליהם, ואמר הרי הקדוש ברוך הוא אמר למשה רבינו בפרשת בשלח כשעמדו על ים סוף מה תצעק אלי, דהיינו תעשה משהו, ענו לו אתה יודע מה אומר התרגום אונקלוס על מה תצעק אלי, ואמר ה' למשה קבלית צלותך, זה מה שעלינו לעשות רק להתפלל.

כאשר עשו פרוזבול, אמרו שמעדיפים לקחת לדיינים תלמידי חכמים שהציבור שואל אותם שאלות בהלכה, ולא הסתפקו בתלמידי חכמים בלבד.

פעם בדקו מקוה מחוץ לבני ברק, ובדקו את הנקב בשפופרת הנוד במקל מרובע ולא היה בו כשיעור, ואמרו להרב שם

לענין להפריש תרומות ומעשרות במחשבה, אפשר גם לחשוב נוסח של כל ההפרשות.

בשבעה ימים של אחר חג שבועות אמרו שאין להספיד בהם, מהטעם שכבר פירשנו לעיל בענין תענית בימים אלו.

בשנת תשל"ז שנפטרה אמה של מלכות בחג שבועות, עשו הספד לאחר השבעה, ודנו מה לכתוב בשמות המספידים, עד שלבסוף החליטו לכתוב רק שיתקיים מספד תמרורים, ותו לא מיד, ובקשו מרבי מיכל יהודה לפקוביץ ז"ל שיכין הספד, כי אמרו שבהספדו אפשר לצאת ידי הספד, וכשאמר שזה לוקח לו זמן מהלימוד, אמרו לומר לו שיכין לחצי שעה.

אמרו פעם אני סבור כי כל המקומות הנקראים בשמות, כגון אשקלון וחברון ועוד, גם אם אין זה נכון ממש, אבל המקומות הם בסמוך להם, והרי הרמב"ן כשבא לארץ סייע לדעת רש"י ממה שראה שקבר רחל סמוך לבית לחם, ואמרו שרבי רפאל אביגדור יחזקאל ברטלר שליט"א אומר שלפי דברי החזון איש בשביעית בגבולות הארץ יוצא שחברון הוא קרוב לים המלח, אבל אמרו על זה כי אם היו אומרים למרן שחברון היום הרי נמצא במקום אחר, הוא לא היה מתרגש בכלל מזה, כי כיון שלו יצא בסוגיא ככה, הרי שהוא לא היה מתייחס כלל לשמות שנקראים כהיום, וכמדומה אני שכאשר מצאו לאחר פטירת מרן שיש בספר תורה שלו צד"י אחד בכתב האר"י, אמרו שמרן אולי היה אומר כי אולי באמת ככה צריך להיות במקום הזה.

ראו פעם לאחד הנכדים שהוא שמאלי, אמרו לי אני רואה שהוא שמאלי גם בידים וגם ברגלים, אל תנסה לשנות אותו כי זה לא יצליח.

שירחיב את הנקב, לאחר שיצאו אמרו לי שהשיעור אינו חמש על חמש מרובע, שהרי שיעורו הוא שני אצבעות חוזרות למקומן דהיינו שמסתובבות, ולזה אין צריך מרובע, אלא מודדין במקל או בצינור עגול, אבל לא רצו לומר לו את זה כדי שירחיב הנקב ולא יעשנו בצמצום, כי לפעמים מתיישב שם אבק וחול וסותם מעט את הנקב עד שאין בו כשיעור.

אשה היושבת שבעה על אחיה, אין הבית נעשה בית האבל משום כך, לכל דיני בית האבל, כיון שהבית של בעלה, ולענין תחנון אם מתפללים שם בבית תמיד, אומרים תחנון, ואם אין אבלים אחרים שיושבין עליו במקום אחר ומתפללין שם בגלל האבילות, אין אומרים תחנון.

בשבת קנ"ג ב' אמרו עוד אחרת היתה ולא רצו לגלותה, והטעם דכיון דהגזירה היתה לפירוש רש"י י"ז ב' לאסור טלטול פחות פחות מארבע אמות, ולזה אמרו שיתן כיסו לנכרי או לחש"ו או יניחנו על החמור, הרי אם היו אומרים באותו מעמד שמי שאין לו אחד מכל אלו יכול לטלטל פחות פחות מארבע אמות, היה הדבר מחליש את האיסור, לפיכך לא יכלו באותו מעמד להתיר זה, ורק לאחר שהורגלו באיסור יכלו לגלותה.

שאלתי על תנור גדול שאופים בו עופות באולם חתונות, אם אפשר לאפות בו פרווה, אמרו שאפשר, אך יש לנקות אותו מחתיכות שנשארו בו ולקחת תבניות אחרות, העיקר זה התבניות כי התנור גדול, ושיניחו נייר אפיה על התבניות.

הקפידו מאד שכל מי שצריך לילך ללשכת הגיוס, שילך בזמן שקבעו לו, ואמרו שכל מי שמזלזל בהם דינו כדין רודף, שבגלל כמה אנשים כאלו הם נעשים שונאים לבני תורה ומציקים לאחרים.

בהפטרה לפרשת תרומה כתב בפירוש כלי יקר בשם אחד מאומות העולם שאמר שהשמיר לא היה חותך בעצמו אלא שדמו היה חותך, וכתב שבגמרא לא מבואר כן, ואמרו על זה דיתכן דמקור טעותו של אותו גוי היה לפי שכנראה היו מסמנין לשמיר היכן יחתוך, שאם לא כן לא היה יודע לאיזה רוח לחתוך, ולפי שסימנו לו אולי בצבע אדום היה סבור הגוי שזהו דמו של השמיר, וסיימו שכמדומה שכן מבואר באיזה מקום שסימנו לו לשמיר.

נשים המעשרות בנוסח כל ההפרשות, אומרות יחולו כמו שכתוב בנוסח שברשותי כדת, אף על פי שהנוסח ברשות בעלה, מכל מקום כיון שחצי דירה שייך לה כנכסי מילוג, נחשב כמונח ברשותה.

אבל בתוך שלשים על בנו רצה להשתתף באירוסין לגיסו במוצאי שבת, והיה בעיר אחרת ולא היו לו אלא בגדי שבת שלו, ושאל אם שיקח מאחרים בגד חול וישתתף באירוסין, אמרו לו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, (א"ה, כלומר לבש בגדי שבת שלך בחול, ואל תבקש מאחרים). ושאל עוד לגבי אשתו אם יכולה ללבוש בגדי שבת, ואמרו לו נשים אין להם בגדי שבת. שמואל שמע כשאמרו כן לאי"ש זילבר.

שמעתי כי פעם כשלא הרגישו כל כך טוב הגיע רבי דן סגל לבקר ואמר היום אני יכול לברך בברכת רפואה שלמה כי הייתי היום פעמיים סנדק, אז אמרו לו כמה סנדקאות שתעשה לא שוים כמו לימוד של תוספות אחד.

השיבושים בירושלמי שלנו רבים מאד, ולתקן חייב במקום פטור או להיפך, או מותר במקום אסור או להיפך, אפילו לתיקון לא יחשב, הלכך אי אפשר ללמוד משם דין אלא אם כן הדין נראה כן בלאו

הכי, ואז אפשר להסתייע מן הירושלמי, ובסדר זרעים שיש ביאור הגר"א הרי שאף אם אין ההג"ה נכונה בירושלמי, מיהו יש כאן דעת הגר"א, וגם בתלמודן אמרו בגיטין פ"ה א' כשר בפסול מיחלף.

פעם אחת הגיעו לישיבת תפרח למעריב, והיה שם דרשת המשגיח והיה שקט דממה בישיבה, אמרו לי תראה כמה גדול כחו של יצר, בשביל דברים כאלו הוא משתיק את כולם, ואילו היה שיעור בתורה זה לא היה נראה ככה.

היו רגילים לומר על לימודים לצורך פרנסה, אלו שלומדים הרבה הם בסוף נעשים אולי פקידים בבנק, אבל תשאלו את הפקידים בבנק והם יגידו לכם כי העשירים הגדולים הם אלו שלא למדו כלום והם לא יודעים אפילו איך לקרוא את השורות בדפי החשבון שלהם, ואמרו גם דוגמא תראו את שתי הבנות האלו, זו שלמדה נעשתה מורה, וזו שלא למדה נעשתה מנהלת בית ספר.

אמרתי פעם כי אולי מה שאמרו בגמרא שרבי יוחנן הוה קרי למאניה מכבודתי, הוא משום מה שאמרו בגמרא דרבי יוחנן הדרת פנים לא הוה ליה, אמרו לי העולם אומר ככה, אבל אינני יודע אם מותר לומר ככה.

יש מנהג להיות אבי הבן ניעור בלילה שלפני הברית של בנו, אבל קיבלו היתר ממרן החזון איש לישון בלילה.

שאלתי איך אומרים בכל המקומות בפורים היום יום כו' שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש ואומרים מזמור כ"ב, הרי ירושלים מוקפת חומה, וביום שהוא פורים באינן מוקפות חומה, הרי בירושלים אמרו שיר של יום רגיל, ענו לי אז תגיד את המזמור בלי לומר את ההקדמה. (א"ה, עדיין

לימוד בעיון ללימוד בקיאות, ענו לו במילים אלו, עיון זה להבין, בקיאות זה להאמין.

בנסיעה מחוץ לעיר היו אומרים תפילת הדרך אע"פ שבארץ ישראל כמעט ואין היום פרסה שאין בו יישוב.

זכורני שכאשר היינו יחידים באיזור, והיה הדבר שאול מגיע ברכב, וכאשר היה רוצה לנסוע, היו אומרים לנו להתכופף ולראות אם אין ילד מתחת לרכב.

לפני כשלושים שנה כשהתחילה הממשלה לתת כסף לאברכים בכולל, היה ראש כולל אחד שלא נתן לאברכים את הכסף, ואברכים הללו לא קיבלו מהכולל שבו היו רשומים, כלום, כי הם לא רצו לקחת כספי צדקה, אמרו לראש כולל שיתן להם את הכל מה שקיבל עבורם, כי זה גזל הנאכל.

אני הייתי רשום בישיבה, וכשהתארסתי לקחתי ממזכיר הישיבה את הכסף שהישיבה מקבלת עבורי, כשנודע הדבר חששו ואמרו לי אולי אני הסכמתי שהכסף יהיה לישיבה, אבל מהיום אתה יכול לקחת.

את חלקת הקברים בזכרון מאיר קנה רבי שמואל גריינימן בשבעים ושנים לירות בגימטריא חסד, ושמעתי כי הוא שאל היכן לקנות ואמרו לו לקנות בשליש העליון דומיא דמזוזה.

הרב מברסק היה אומר שיש לו כמה אנשים יחידים שאוהבים אותו, והיה מונה שמותיהם, ואמרו על זה כי הוא לא ידע שהחזון איש הוא הראשון ברשימה.

היו שנים שכל יהודי חשוד על גילוח בתער שהגיע לשאול משהו, היו יושבים ומסבירים לו את חומר האיסור של גילוח בתער.

פעם אמרו לי הרבה פעמים אנשים נכנסים אלי ואני סבור שהם לא בני שבעים

קשה על יום פורים דמוקפין למה לא יאמרו בו בכל המקומות מזמור כ"ב, ולא שיר של יום רגיל).

לאחר שנת תשל"ז היו נוהגים לעלות ביאר צייט לבית הקברות, אך אחרי כמה שנים אמרו כי מרן החזון איש היה כמה פעמים בירושלים ומעולם לא עלתה על דעתו ללכת לקבר אמו בהר הזיתים, מה זה שנעשינו גם אנו כמו אותם שהולכים תדיר לבית הקברות, והפסיקו.

יש שני ענייני אבילות קרובים, יש מה שנהגו שכל המתאבלין עליו מתאבלין עמו, ויש מנהג שנהגו קרובי המת, וכמדומני שנסתפקו בענין כל שמתאבלין עליו מתאבלין עמו, אם האמצעי שהוא המביא את החיוב כבר מת, אם עדיין יש ענין להתאבל עליו, דיתכן שהכל מפני כבודו, וכיון שהוא איננו אין כאן כבודו.

מי שנפטר בגיל צעיר, נוהגים העולם לא לקרוא על שמו אלא בתוספת שם, וכמדומני שאמרו שכן על אביו יכול לקרוא את שמו ואין לו לחוש לכלום.

היו שרצו לקרוא לבנם שם אריה, וכשנשאלו על כך נתנו לשואל להבין כי לא רוצים שיקרא כן לבנו, ועזרו לו לחפש שם אחר, ואחד הנכדים ביקש לקרוא לבנו שמואל אריה, כי הסבתא ביקשה, אמרו לו אם האלמנה תשמח מזה אז אפשר.

אמרתי פעם על אחד הילדים שהוא קורא בגמרא טעות, ענו לי לא נורא, גם אני כשהתחלתי ללמוד גמרא לבד אמרתי אמר ריש לקיש.

את השטר למכירת חמץ שלחו על ידי שליח לרב המוכר, ולא עשו עמו שום קנין כמנהג העולם.

יהודי אחד אומר שבא ושאל מה בין

עדיין ואיני קם מפניהם, אבל היום היה יהודי אחד שהיה נראה צעיר ואמר לי אני בן שמונים וחמש, וזה ספיקא דאורייתא, הרבי שלי בוילנא היה בן ששים וכבר גר רגלים כזקן.

זכורני כי כאשר אמריקה התכוננה לגרש את עיראק מכיבוש כווית, הם שלחו מטוסים עמוסים באוכל ובנשק כמה חודשים עד שהתחילו במלחמה, אז אמרו כי באמת זה פלא איך סנחריב כשבא לכבוש את ארץ ישראל בזמן חזקיהו המלך, הביא איתו מאה ושמונים וחמשה אלף שרי צבא, שכל אחד מהם היה אחראי על אלפים חיילים, ואיך הם הסתדרו עם הבאת האוכל בלי מטוסים ורכבים.

אמרו תמיד מה אתם חושבים ששלמה המלך לא יכל לייצר מכונות מטוסים פצצות אטום טלפונים וכו', הוא הרי היה חכם מכל אדם ועם החיות הוא ידע לדבר, אלא ודאי שהוא ידע הרבה יותר מאיתנו אלא שהוא הבין שעדיף לאנושות שלא לייצר את כל הדברים האלו כדי שיוכלו כולם לחיות איש תחת גפנו ותחת תאנתו ברוגע ובשקט, מה שאין לנו היום.

מעשה באחד שבנו התקלקל וגרם לו נזקים ובושות, אמרו כי היה לו לעשות מה שעשה הגאון רבי אלעזר משה הורביץ ז"ל, שכאשר בנותיו ירדו קצת מהדרך, הכריז בבית הכנסת שכולם ידעו שבנותיו השתגעו, ושלא ילמדו מהם, וחסך מעצמו בושות ונזקים.

העירו פעם לאחת מהבנות בבית כי נראה שהחצאית שלה קצרה מדי, היא ענתה שזה עובר את הברכים, אמרו לה אם כן אז יש לך רגלים ארוכות (ואת צריכה חצאית ארוכה יותר).

כאשר היה מי שרצה לתרום תשלום לסמינר לערכים עבור חילונים, שמעתי שאמרו

שאם האנשים המשתתפים לא מוציאים מכספם כלום, הם לא יקשיבו ולא יושפעו מהסמינר כלום.

רבי שמואל גריינימן נפגש עם חמיו רבי שמריהו יוסף פעם אחת, לאחר הפגישה אמר חמיו לקחת אותו לחתן אני אקח, אבל בשביל איזו בת אני עוד אראה, בסוף הוא נפטר לפני זה. (ושמעתי שאמרה שאמר לה אביה את זה וסיים אבל את ברונית אז עוד נראה, והיא אמרה לו אני רוצה אותו).

הבאתי פעם לאכול אגוזי קשיו, והייתי אופה אותם בבית, לאחר תקופה שמעו כי האגוז גודל בתוך פרי אחר קשיח מאד, וצריך להכניסו לתוך תנור כדי שיוכלו לפצח אותו ובדרך זו מתאפשר הוצאת הקשיו, אלא שזה נעשה בלא השגחה, ויש גם גוים שעושים את זה בביתם ואחר כך מביאים את האגוזים למפעל, כי עדיין האגוז לא נאפה על ידי זה, כששמעו את זה הפסיקו לאכול את זה, ואמרו לי זה לא בסדר שאכלנו את זה, היינו צריכים לברר לפני האכילה שאין בזה חשש, ומאז אפילו שהבאתי קשיו בהשגחה לא רצו לאכול את זה.

היו אומרים כי עם נטורי קרתא אין לנו ויכוח, זה גם טוב שיש מי שצועקים, הם עושים את שלהם ואין לנו שום מלחמה איתם.

בכל המוסדות ובתי הכנסת שיש שם כמה חדרי שירותים, ומקובל בעולם שעושים ביניהם מחיצות תלויות הפתוחות למעלה ומלמטה, מאד מאד לא אהבו את זה, וכשבנו את בית הכנסת הקפידו מאד שכל חדר יהיה לו לעצמו מחיצות שלימות למעלה ולמטה, וכן חלון לעצמו, כי אמרו שהצניעות בבית הכסא מחייבת שלא ישמעו כלום מחדר לחדר ומחוצה לה.

לפעמים כשחששו שמא לא ישמר

הכסף של היום שאין לו ערך עצמי כלל, היו צריכים לומר שאינו כלום, אלא שאנחנו צריכים אותו עבור חילול מעשר שני, ולכן על כרחנו אנחנו מחשיבים אותו כאילו הוא כסף, וגם זה רק במטבעות, אבל מעולם לא חיללו מעשר שני על שטרות כסף העשויים מנייר.

אמרו פעם כי היות ואסתכל באורייתא וברא עלמא, אם כן אם כתוב בתורה על כלב ויבא עד חברון ופירשו בו שהלך להתפלל על קברי אבות, הרי שיש לתפילה על קברי אבות סמך מן התורה.

פעם התלוננה אשה אחת על שכתבו לבעלה הזמנה לחתונה ורק כתבו לו הרב, אז השיבו כי מאז ומתמיד לא היו כותבים יותר מזה, שהרי אין זה אלא עבור המחלק דואר לידע באיזה תיבה להכניס את המכתב הזה.

שינוי השם לחולה, היו אומרים למשפחה לבחור שם שאין להם, ואמרו שאין צריך לכך כלום, אלא מספיק שאנחנו מחליטים כעת לשנות לו את השם, ודי בזה.

בני נעשה בר מצוה בצום גדליה שחל בשבת ונדחה ליום ראשון, (ולא רצינו לעשות בר מצוה במוצאי שבת), אמרו לי לא לעשות לו סעודת בר מצוה במוצאי התענית ביום ראשון, אלא ביום שני.

מה שכתוב שלא להוציא דברים מבית האבל כמדומה דדוקא מידי דאכילה. וכמדומה שאפשר להקל בשעת הצורך. מכת"י האי"ש.

כעת מצאתי כתוב אצלי שאמרו שאבל מגלח שלשה חדשים מיום שנתגלח. (וכבר כתבתי בזה לעיל). וכן כתוב אצלי כי אבל לאבל אסור בשאילת שלום.

במוצאי שבועות תשל"ז עשו התרת נדרים בפני שלשה על מה שנהגו לשמור יום

הטלית קטן נקי בסעודה, היו מחזירין את הטלית קטן לאחר, אך הקפידו שלא לעשות כן אלא לאחר ברכת המוציא, והחזירוהו לפני ברכת המזון. (ועיין בלקט יושר שהיה בעל תרומת הדשן מכסה הטלית קטן בשעת אכילה).

שמעתי מאחד שלפני כחמישים שנה הציע לו ר"ש לורנץ לנהל את הנחל שהיה אז בחזון יחזקאל, הוא בא לשאול ואמרו לו יש לך חובות ?, לא, אז למה אתה רוצה לסגור את הגמרא.

כשהיו מזכירים דברים בשם האבא, היו רגילים לומר בבית היו אומרים, אולי כדי להמנע מלהתחייב לומר כל פעם זכרונו לברכה שהוא דינא דגמרא.

בענין רחיצה בתשעת הימים, אמרו כי בחו"ל היה מזג אויר נעים וקריר ולא הוצרכו לרחוץ הגוף באותן הימים, ולכן לא דנו בזה האחרונים, אבל כאן בארץ ישראל שמזג האויר חם ולפעמים חם מאד, הרי זה יותר קל, וכל מקום זיעה בגוף פשוט שמותר לרחצו במים ואם צריך גם בסבון שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג, ולא רחיצה של הכרח, וכשחל ט' באב ביום חמישי התירו לנסוע לים למחרת ביום ששי לרחוץ לכבוד שבת מיד בשחרית.

שכן של אחד הבנים ביקש ממנו שיחתום לו ערבות על הלואה, הוא שאל ואמרו לו למה אתה בעצמך לא מלוה לו כי אין לך, אז גם ערבות אל תחתום כי אין לך לשלם, תאמר לו שכתוב ברמב"ם הלכות דעות פ"ה הי"ג שאין תלמיד חכם נעשה ערב.

כאשר היו צריכים לכתוב שיק על תאריך רחוק של עשרים לחודש לועזי, היינו צריכים לבדוק בלוח את התאריך העברי בזמן ההוא, כי לא הסכימו לכתוב תאריך לועזי.

טוב שני, כדי לכתוב נוסח המודעה וכדי להתיר קריעה.

ספרדי בן ישיבה שאל אם יכול להחליף נוסח תפילה שלו כבישיבה האשכנזית, וענו לו שאם אביו מסכים יכול להחליף.

בפרשת מסעי במ"ב מסעות אמרו דבשני וחמישי אין צריך לקרוא את הכל, דרק בשבת כשקוראים את הכל יש ענין שלא להפסיק באמצע.

אמרו למספיד שהעיקר בהספד הוא דברים היוצאים מן הלב.

באבילות שבעה אמרו שטוב שכל המנינים יהיו בחדר שבו היתה המיתה, כי שם הנשמה, אבל במוצאי שבת אם יש כמה מנינים אין לעכב את הציבור ויעשו מנינים גם בחדרים אחרים.

בשנת תשס"ו שאל אבל בענין הנחת תפילין ביום השני קודם הנץ החמה, ואמרו לו אף על פי שעשיתי כן בשנת תשל"ז, איני רוצה לפסוק הלכה דלא כהשולחן ערוך, אבל המניח קודם הנץ החמה אין מוחין בידו, ושוב היה נידון בזה בפטירת ר' דוד ואיני יודע בבירור כיצד נהגו.

סיפרו שקראו אצל הרב מבריסק מגילת אסתר, לאחר הקריאה אמר הרב מבריסק שהמפיק ה' של ובבאה לפני המלך לא היה מספיק חזק.

אמרו פעם כי נכון שהחפץ חיים במשנה ברורה רק העתיק דברי אחרונים, אבל הוא השתמש בדעתו הוא איזה דברים להביא ואיזה דברים לא להביא.

לא הסכימו לומר כי גמרו גמרא זו והתחילו גמרא זו, כי לא גמרו את המסכתא, רק אמרו כי התחילו מסכתא אחרת.

אמרו פעם העולם אומר שלא כל מה שחושבים אומרים ולא כל מה שאומרים כותבים ולא כל מה שכותבים מדפיסים, והיום אפילו מה שלא חושבים מדפיסים.

על אלו שמניחים לאנשים תפילין ברחוב אמרו הם מתפרנסים מזה, אבל אני הייתי משלם להם שלא יעשו את זה, לתפילין צריך גוף נקי, ועוד.

הראיתי פעם תיקונים שציין מגיה סת"ם, והיו אלו דברים של כלום, אז אמרו כי אם זה מה שהוא מסמן, קשה לדעת אם אפשר לסמוך עליו שהוא מגיה טוב את מה שכן צריך להגיה.

אם קונים מאכלים כירקות ופירות והמוכר מניחם בחצר המשותפת, אי אפשר להפריש מהם תרומות ומעשרות בעודם בחצר עד שיזכה בהם בהגבהה או משיכה.

בענין המתנה בין בשר לחלב בקטנים, תשובה, שעה רגילין לחכות, וכבר ח' ט' כבר משתדלין לחנכן כגדולים כפי האפשר.

מה שכותבין פסוקים בהזמנות וכיו"ב אינם לצחות הלשון, אלא מתכוונים באמת אל הפסוקים, ולכן יש בהם קדושה, וצחות הלשון [שכתבו תו' בגיטין ו' ב' דשרין] ענינו שמשתמשים בלשון הכתובים על ענינים אחרים.

דברים שצריכים אמירה ומכוין לצאת על ידי שומע כעונה, ודאי אסור בידים טמאות, אבל סתם לשמוע דברי תורה אינו אלא כהרהור.

שמיכות מרובעות של לילה אין צריך לעגל זוית אחת, אבל שמיכה שרגילים להשתמש בה ביום, יש לעגל מעט כנף אחד, וכן היו מעגלים כנף אחד של החולצה, אבל לנו לא אמרו לעגל.

יש להניח שהאוצרות מולאו בהשגחה

כהלכה, אבל צריך להשגיח שהבלן לא יחליפם במים שאובין.

כנהוג המים מגיעים למקוה דרך אוצר המים של המי גשמים, והנקב שדרכו מגיעים המים הוא גבוה ואינו נפגש עם מי המקוה, ומלבד זה עושים כהיום ברוב המקומות השקה לאוצר מי גשמים, כלומר שיש במקוה נקב המחבר את המקוה עם האוצר של מי גשמים, והנקב הוא בתוך המים.

ומה שצריך להקפיד הוא שנקב זה יהיה בו שיעור שפופרת הנוד בכל ארכו עד שהוא מגיע לאוצר, ולוקחים צינור שקוטרו הוא לפחות 4 ס"מ ומעבירים אותו בנקב עד האוצר, ואם עבר, כשר, וכן צריך שבשעת הטבילה יהיו מי המקוה מעל הנקב הזה, שהנקב יהיה מלא מים בשעת הטבילה.

מהבת שנמצא בביצה שנתבשלה בה דם, הורה מרן החזון איש ז"ל דיש להקל להתירה בהגעלה בלבד.

בן חו"ל שנמצא בארץ ותקוהו להשתקע בארץ, אם חפץ לנהוג בתפילות כבן ארץ ישראל, אין למחות בידו, אבל יש להמנע ממלאכה. עכ"ל. ובאמת היו רגילים לומר שדברי החכם צבי שטען שבני חו"ל הנמצאים בארץ אין להם לשמור שני ימים, כי מנהג אבותיהם בידיהם ואבותיהם כשבאו לארץ בזמן בית המקדש ודאי לא שמרו שני ימים, היא לכאורה טענה שאין עליה תשובה, וטרחו לברר אם היה מי ששמע ממרן החזון איש דבר בנידון זה ולא מצאו.

אחד סיפר שהוא עושה דיאטה, אמרו לו תתפלל ותבקש על זה. (אולי היתה הכונה לדברי תו' בשם המדרש בכתובות ק"ד א' עד שאדם מתפלל כו').

נהגו שלא לקנות ספרים ממעות מעשר. ל"ש.

אמרו פעם למי שביקש לשלוח תפילין לחו"ל בדואר, שיקח קופסא ויניח ריוח טפח מכל צד, והתפילין באמצע.

ארונות הספרים יעשו באופן שהספרים יעמדו שלשה טפחים מהארץ. ינקל.

אמרות מהחזון איש

כאשר היתה פלונית צועקת, היה מרן ז"ל אומר לנצצק אמור עיזא דבי טבחא שמינא מינאי.

פעם דנו למה מרן החזון איש הקיל בענין מזוזות, והחמיר בתפילין, שהיה אומר אם צריך מזוזה תקנה אצל קרלכך, ואמרו אולי כי הדירה לא היתה שלו וחיובו רק מדרבנן.

אמרו כי פעם לבשו כולם עניבה, אבל כשמרן החזון איש הפסיק ללבוש, אז כולם הפסיקו.

מעשה היה שרבי חיים עוזר התייעץ עם החזון איש באיזה ענין, וסיכמו ביניהם מה לעשות, וכשהגיע הדבר למעשה עשה רבי חיים עוזר הפוך ממה שסיכמו, אמר החזון איש שגדולי הדור יש להם שמירה והדרכה משמים מה לעשות וכנראה שכך זה יותר טוב.

כשיצא לאור חו"ב נדה באו אנשים בטענה למרן החזון איש נגד הספר, אמר להם החזון איש אם בשמים שמחים, למה אתם לא שמחים, אחר כך כשסיפר מרן את הדברים הוסיף ואמר בדורות שעברו כשהיה אדם רוצה לבנות לו בית, היה מכין בקרקע סימנים ואומר כאן יהיה חדר זה וכאן יהיה חדר זה, והיו באים אנשים מבחוץ ואומרים לו תעשה כך ותעשה כך וכו', היה הבעל הבית אומר הלואי והיה אפשר לבנות בית בתוך בית.

סיפרו שרופא אחד ניסה לטעון לפני

מרן החזון איש כי היום אנחנו חושבים שאנחנו יודעים למה חז"ל הצריכו למנות שבעה נקיים לכל נדה, כי הרי בין כך אין אשה מתעברת בשבועיים הראשונים, ולכן ביקש שנשים שיש להם בעיות והן מסוגלות להתעבר רק קודם זמן זה, שיניחו להם להתחיל למנות נקיים מקודם יום חמישי, אבל כמובן שמרן לא שעה לדבריו ולא התיר לאלו אלא להתחיל למנות לאחר ארבעה ימים, ובתנאי שביום הגעת וסתה לא היה בעלה בעיר.

פעם סיפרתי שיהודי אחד אמר לי שראה את מרן החזון איש נותן צדקה לעני באמצע קריאת שמע, ענו לי שזה לא יכול להיות, כי כשמרן החזון איש קרא קריאת שמע היה פחד להתקרב אליו.

אמרו שהחזון איש סיפר שהיה אצלו איזה אדמו"ר חסידי, והוא שאל מדוע העומד בכל מקום באמצע תפילת י"ח ושומע קדושה מחזרת הש"ץ, אינו יכול להצטרף אליהם ולומר ובכן יתקדש שמך כו' ככתוב על יד נביאך כו', ואמרו שמרן נהנה מהשאלה.

החזון איש חזר פעם מלוייה של חבר כנסת, ובדרך הוא אמר הוא מגיע למעלה ואומר אני חבר כנסת, יגידו לו חבר של מה ? כנסת, מה זה כנסת ? .

החזון איש לא הצביע בעצמו לבחירות אפילו לעיריה, אבל היות ולא היתה אפשרות להצביע לעיריה אלא למי ששילם מיסים, אז החזון איש שילם את מיסי הארנונה עבור יהודי אחד שלא שילם, כדי שאותו יהודי יקבל זכות להצביע לעירייה במקום החזון איש.

החזון איש היה רגיל לומר שבחור ישיבה פטור מכל המצוות חוץ מתלמוד תורה ולשון הרע.

החזו"א אמר פעם שליחנות מכבוד יכול רק טיפש, כי חכם יודע שהוא כלום, היום הגיע ירידת הדורות לשפל כזה שאם אדם יכניס בטייפ על עצמו שבחים רבים, הרי הוא יהנה כשיחזור וישמע את הטייפ חוזר על דבריו.

כשלמדו עם החזון איש מסכת נדרים היה מקדים שמן הראוי היה שכל מה שאדם אומר הוא יהיה חייב לקיים, אלא שבהיות שקשה לחייב את כל העולם להתנהג כך, אמרה תורה שאם תוסיף תיבה לדבריך, נדר, תהיה חייב לקיים.

דעת החזון איש היתה שעל לשון הרע לא יענישו גם משום ביטול תורה ודברים בטלים, דכיון שלעולם לא יתכן זה בלא זה, לא מסתבר לצרפן יחד.

וכן היתה דעתו שלומר מי גדול הדור ומי יודע ללמוד ועל מי אפשר לסמוך, אין זה לשון הרע, אלא אדרבה צריכים ללמד לציבור על מי לסמוך ועל מי לא לסמוך, כמו שמותר לומר על בעלי מלאכה שזה מומחה והשני אינו מומחה.

החזון איש היה אומר, אצל עשיר אם דבר אחד אינו כרצונו, זה פיקוח נפש, ואצלי הכל לא כרצוני.

עוד היה אומר החפץ חיים אומר שכל איבריו של אדם עצלים, חוץ מהלשון, אבל אצלי גם הלשון עצל.

החזון איש אמר על בחורי ישיבה בזמנו, קח בחור ותגיד לו שהקב"ה ברא את העולם וכו', הוא יאמר לך מה ? האמנם כן, וכשתוסיף ותאמר לו שאם מתפללים אליו הוא שומע ואפשר לדבר אליו ולבקש ממנו מה שרוצים, הוא יהיה מופתע פעמיים וישאל האמנם כן ? כאילו והוא לא שמע על כך מעולם.

אם יש שם שם חדש אז זה לא מזויף, כי בכל ירושלמי יש שם חדש.

הרוגי השואה אמר החזון איש שבפולין זה היה על בין אדם לחבירו, ובאמת עבורם אין דבר יותר טוב מזה שהרי נהרגו על קידוש השם וזה כפרה להם, וזהו שאמרו בשבת פ"ט ב' ימחו על קדושת שמך, דר"ל שבזה יתכפרו, ובשואה הרבה אנשים ראו ניסים גלויים יום ונתחזקה אמונתם, ואלו שכתוצאה מן השואה פרקו עול תורה ומצוות, טינא הייתה בליבם כבר מקודם, ורק חיפשו למצוא תירוץ לפרוק עול.

יש שלושה שאמר עליהם החזון איש שאינו מברך אותם, ואלו הן, בחור שקורא ספרים אסורים והוא חולה, מי שאינם שומרים טהרת המשפחה ומבקשים ברכה לילדים, והשלישי זה מי שמבקש ברכה לנצח בבית משפט, לו הוא היה מברך רק שלא יעשו לך עול, כי מי יודע מי צודק באמת במשפט, הוא או שכנגדו.

פעם נשאל החזון איש אם יש בדור הזה רוח הקודש, והשיב שיש, חזר השואל ושאל איך ממששים את זה, ענה לו מרן יש לפעמים שאני עונה לאנשים תשובה שאני לא יודע למה אני עונה להם כך.

בענין עמידה בקדושה דסידרא, שמעתי לאחר פטירת מרן ז"ל שבסוף ימיו התחיל לעמוד, ולפי שקמו עוררין שאסור לעמוד, נתחייבתי לעמוד מפני כבוד הרב, ואפשר שאם היה יודע שכתוב לשייב לא היה עומד.

מרן החזון איש היה גדול מאד בענוותנותו כחד מקמאי דקמאי, וכאשר רצה בן גוריון לבוא אל מרן שאל מרן אותי שהייתי אברך צעיר בענוותנותו האם להגיש לו אוכל, כי חששו שהוא יאכל ולא יברך,

החזון איש אמר על העדה חרדית בירושלים שאינם רשאים שלא לנהוג קדושת שביעית בפירות נכרים, כי רוב הפוסקים סוברים בהיפוך, והסבירו שעיקר הבעיה שלהם היא שהם לא מסוגלים להודות שעד היום הם התנהגו שלא כדין.

החזון איש היה אומר שמה שהחסידים מכבדים את רבם מאד, כך צריך להיות, כי אם אבוי היה בא לעיר היו צריכין לצאת לקראתו אפילו תינוקות שבעריסה.

והיה אומר הליטאים טועים והחסידים טועים, הליטאים טועים בזה שהם חושבים שלא צריך רבי, והחסידים טועים בזה שהם חושבים שיש להם רבי.

והסביר כי אצל חסיד הרבי שלו הוא אחד מנכסיו, יש לו אשה, ילדים, מכונת, רבי. ושאל למה חסידים בוכים כשנפטר להם רבי הרי יש להם מיד רבי חדש.

ואמרו לי פעם לחסידים יש דרך ארץ, כשהיה איזה נושא מסויים בין מוסד מסויים לחסידים וליטאים, הליטאים באו והתווכחו ולא רצו להקשיב, ואילו החסידים באו ואמרו מיד שהם באים לשמוע ולעשות מה שיאמרו להם.

פעם באתי למרן החזון איש עם מראה, והוא נתייגע הרבה זמן להחליט בזה, ואמרתי לו שיעזוב את זה ואני יחמיר, ענה לי אם יש כאן רחמנות זה עלי, לך זה לא נוגע, בסוף הוא התיר, אבל ההיתר לא יצא למעשה.

כשיצא לאור הירושלמי קדשים המזויף, חיפשו כולם אם יש שם אמורא חדש שאינו מוזכר בשום מקום להביא ראיה שזה מזויף, אבל החזון איש אמר שאדרבה

בסוף נשאר שלהניח על השולחן יניחו, אבל לא יציעו לו לטעום.

מה שהרשב"א במשמרת הבית מתקיף
את הרא"ה מאד, היינו לפי שהרשב"א היה גדול הדור, וחיבורו בא ללמד את כלל ישראל את כל הדינים החשובים להם לדעת, וגם אם הרא"ה יש לו כמה השגות על חיבורו, סבר הרשב"א שאין מן הראוי לצאת בחיבור כנגדו, ויכול היה הרא"ה להוציא ספר לעצמו של כל ההלכות, ומי שירצה ללמד בספרו, אבל לעשות ספר השגות בלבד בכמה דברים שהרשב"א פסק כך והוא דעתו לפסוק אחרת, זה יכול להרוס את כל התועלת שבחיבורו ללמד את העם, ואין הדבר דומה כלל להשגות הראב"ד על הרמב"ם שעליהם אמר החזון איש שכונתו של הראב"ד היתה לתקן ספרו של הרמב"ם שיהיה לו ספר שלם, ולא נתכוין להשיג, (וברדב"ז הלכות בכורים פ"ח ה"ב כתב על הראב"ד אין זה אלא רצון להשיג, וברמב"ם שבבית נמחקו תיבות אלו).

החזון איש אמר שאם היה להרמב"ם את חידושי התוספות, היה לוקח לו הרבה הרבה שנים לחבר את ספרו, שהרי הרמב"ם כותב על הר"י מיגאש זה האיש מבהיל ועוד, ומה היה הר"י מיגאש, כאחד מבעלי התוספות.

פעם היו לומדים בבית הכנסת היליגמן בעזרת נשים, והיה מגיע לשם אדם כל יום להתפלל בבית הכנסת מאוחר, והיה מנעים בקולו את כל התפילה שמאד מאד נהניתי לשמוע אותו, וכשבאתי וסיפרתי הדבר למרן החזון איש, שווייה כעפרא דארעא.

החזון איש היה אומר כשמקפלים טלית (עם ביטנה) יש לקפל כך שהצד החיצוני שאתו רואים כולם, יהיה הפנימי וישאר נקי,

כמו שאדם מקפל את החליפה שלו ומשאיר את הצד הפנימי בחוץ כדי לשמור שהצד החיצוני ישאר נקי.

פעם נשאל החזון איש על בכור שנולד לאחד בעדרו, מה יעשה בו, ואמר לו תניחנו ביער במקום שיש שם שועלים, והם כבר יאכלוהו.

בנפש החיים כתוב שמה שמותר לנו להתפלל תפילת רפאנו, אע"פ שהקב"ה נתן לאדם את המחלה, כי היות ובשעה שאדם מצטער גם הקב"ה מצטער, אז אנחנו מבקשים רפאנו שלא יהיה צער למקום ברוך הוא, אז שאלו את החזון איש מה יעשה זה שהוא עדיין עומד בקושיה ולא הגיע לדרגת התירוק, והשיב שבווילנא היה מגיד והוא אמר בדרשתו אם הקב"ה היה בא לשאול אותנו אם להפוך את סדום מה היינו אומרים לו, עכשיו נזכרת ? איפה היית עד היום, ואילו אברהם אבינו ביקש שלא להפוך את סדום, אלא מה הקדוש ברוך הוא אומר אני אוהב שאתם מתווכחים איתי, ניצחוני בני. (א"ה). היו אומרים ניצחוני בני, כבקשה, שהקדוש ברוך הוא מבקש מאיתנו תנצחו אותי בני).

החזון איש לא רצה שיקראו שני שמות לילדים, הוא אמר שבגמרא לא מצאנו שני שמות, ומ"מ נראה שיעקב ישראל אפשר לקרוא, דחשיב שם אחד, וכן מצינו מוזכר בתוספות, והקורא שני שמות על שם של שני אנשים אין לאחד מהם תועלת מזה.

בענין פירות ערלה היה אומר החזון איש כי אין חילוק בין רוב של תשעים לבין רוב של חמישים ואחד, ששניהם חשיב רוב ומותר ליקח, אלא דמכל מקום אם הציבור נמנעים מלאכול מחשש ערלה יש לחזקם בזה.

בענין נוסח כל ההפרשות למעשר

שחידש החזון איש בספרו, שאלו פעם את מרן על זה, ואמר כי בדור הזה זה ודאי טוב, כי בדור הזה הלכה כמותו בודאי, החידוש בזה הוא מה שהוא מתנה על חילול של מעשר שני קודם שעשאו, שאם היו מפרישין תחילה ואחר כך מחללין ודאי מהני, אלא שחידש מרן דכשאומר כדת מהני נמי הכל יחד וחלין בזה אחר זה.

פעם

באו מאנשי ירושלים אל מרן החזון איש וביקשוהו שיפרסם איזה דבר, אמר להם מרן ולמה אתם לא מפרסמים בעצמכם, ענו לו כי הציבור לא שומע לדבריהם אבל בקול מרן ישמעו, ענה להם מרן תשמעו מה אתם אומרים, אתם אומרים שהציבור רוצה לשמוע מה אני אומר ולא מה שאתם אומרים, אם כך אז למה שאני יאמר את מה שאתם רוצים.

פעם

באו מאנשי ירושלים אל מרן החזון איש וביקשו בקשר לרב מסויים שנשוי כבר שנים רבות ואין לו ילדים, שמרן יגזור שיהיו לו ילדים וצדיק גזור והקב"ה יקיים, ענה להם מרן לא צריך לגזור, הקב"ה יעזור בלי לגזור, וכך הוה.

היה

פעם מי שרצה לחבר פירוש על ספר רבנו יונה ויש אומרים על ארחות חיים להרא"ש, החזון איש לא אהב את הרעיון ואמר שספר זה נכתב בצורה כזו שיהא נקרא ברציפות בהמשך אחד, ולא לחפש פירוש אחרי כל כמה מילים.

בספר

חזון איש כתוב שאת המריקה ושטיפה של הכלים שבישלו בהם בכל ירושלים קדשים קלים עושים בעזרה, ראה את זה האור שמח והוא שאל, אתם הרי אומרים עליו שהוא צדיק, אז מה הוא רוצה שכל הנשים יבואו עם הסירים שלהם לשטוף אותם בעזרה?.

החזון איש קיבל מברק שהגאון רבי חיים עוזר חולה, אבל כשהוא נפטר נזהרו מאד שלא יידע מזה, והזהירו אנשים הנכנסים אליו שלא יודיעוהו, יום אחד הגיע אליו הרב כץ ובתוך הדברים לא זכר והזכיר את הגר"ח"ע ואמר עליו ז"ל, הרגיש מרן החזון איש בזה ואמר מה אתם חושבים שאני לא יודע מזה, אני ידעתי, ואמרו כי מסתמא נודע לו מזה שכשהיה בים האנשים מסביבו דיברו על ההספדים מי הספיד וכו', כי כשחזר מהם באותו זמן כל הדרך הביתה הוא לא דיבר כלום, וכשהגיע הביתה נכנס לחדר לבדו וסגר הדלת לאיזה זמן.

החזון

איש אמר בזמנו על כביש השחור (זבוטינסקי) שהוא רשות הרבים דאורייתא, ואמר שאין צריך ששים ריבוא, אלא מספיק שיש הרבה.

במלחמת

העולם הראשונה סיפר החזון איש איך שברח והגיע למקום מסויים בגבול שבו בודקים את האישורים והדרכונים, ולא היה לו כלום, וזה היה מצב שמי שאין לו כלום אחת דתו להמיתו, אז הוא אמר לעגלון שיעקוף את כל השיירא ויורן במהירות, והסביר שהוא סמך שבזכות מה שלמד עירובין שהיה לימוד ברציפות של כמה חודשים ללא הפסק ממש, באמצע התפלל ואכל וישן, אבל הראש היה רק עירובין, ינצל, והוא הסביר גם שבדרך הטבע יש לזה הסבר, כי האנשים שבגבול בטוחים שאין מי שיעזיז לעשות דבר כזה ברוסיה, אלא אם כן שהוא אדם חשוב, לכן הם הניחו לו.

האומר

אמת מרויח תמיד, כ"כ השל"ה, ופירש מרן החזון איש דתמיד ר"ל אפילו במקום שנראה שכדאי לומר שקר, גם שם האומר אמת מרויח.

החזון

איש אמר פעם מה יש לאדם

מכל חייו, אם הוא נגע במה ששייך למישהו אחר.

סיפרו פעם כי טיילו עם החזון איש ובצד הדרך היו שם צינורות ומקום לטפס ולקפוץ, אמר החזון איש אני במקומך כבר הייתי מטפס וקופץ, אז ענו לו אני גם הייתי עושה את זה אם לא הייתי הולך איתך.

כן היו אומרים כשראו ילדים משחקים, תראו אותם איך שהם שמחים ואין להם שום דאגות בחיים, ופעם הגיע איש לשאול שאלה ובנו עמו, ובנו קפץ ושיחק, ואביו רצה לעצור בעדו, אמרו לו הניח לו, אם לא יזיק לא יועיל.

ופעם שאלו את החזון איש על קרוב משפחתו לענין שידוך, אמר להם החזון איש אם הוא היה יותר עז פנים אז הוא היה יודע יותר ללמוד.

ואמרו פעם גם אני יכלתי לגדל את בניי שיהיו ילדים שקטים, אבל אם הם היו כאלו, אז הם לא היו יודעים טוב ללמוד.

פעם אמר מרן החזון איש על רבי זליג שפירא שהיה עוסק הרבה במקואות, שהוא אדם טוב, אם הוא יחלק גן עדן הוא יתן לכולם, אז שאלו את החזון איש ומי שבאמת יחלק האם הוא פחות טוב ממנו, ענה החזון איש כי שם יש גם מדת הדין.

אחד מהעוסקים במקואות סיפר שהחזון איש אמר לו שהוא רוצה יותר שההמשכה של שלשה טפחים שדרכה באים המים לאוצר הזריעה תהא על כותל, ולא תהא על גג שתחתיו יש חלל.

פעם שאלו את החזון איש על מה שכתוב בספרו, יש להסתפק, למה הוא מסתפק הרי הדבר פשוט לכאורה, והשיב החזון איש כשמישהו אומר לך אני לא יודע, אז אתה לא יכול לבוא אליו בטענות.

הוספת שם לחולה מקובלנו ממרן החזון איש שרק לאירוע פתאומי בראש מוסיפים שם, (ופעם היה למרן החזון איש ניתוח פנדיציט, ואחיו הוסיף לו שם, ולאחר שנתרפא סיפרו למרן מזה, ואמר שאינו מקבל את זה).

אורח חשוב שנתארח בבית רבי שמואל גריינימן בבני ברק בשבת נודע לו כי שני הרבנים בעיר לא מסתדרים אחד עם השני, הוא בא מיד לחזון איש שרצונו לעשות שלום ביניהם, אמר לו החזון איש אל תעשה כלום אלא הניח להם, הכי טוב לעיר שהם לא מסתדרים, כי כך כל אחד שומר על השני שלא יעשה מה שלא צריך.

אחד מהדירות בבנין כולל חזון איש נתן החזון איש לאברך צעיר לגור בו, והיה הדבר תמוה לכולם, אמר לי החזון איש שהטעם שהוא עשה כך הוא בגלל שחמיו של זה הוא זה שמחזיק את הכולל, אלא שהוא ביקש ממני שזה יהיה מתן בסתר, לכן אינני יכול להסביר לאנשים למה דוקא לו נתתי שם דירה.

בעל הבית של הדירה שהתגורר בה החזון איש רצה מכתב מהחזון איש שיכתוב לו שאחרי מאה ועשרים שנה הרי הבית שלו, והחזון איש אמר שאינו רוצה לגור בבית שאחד מחכה לו, לכן היה החזון איש אמור לעבור דירה, אלא שבאמצע הבנייה נסתלק מרן זללה"ה.

סיפרו פעם כי יהודי אחד בא אלי שאמכור לו ספר חזון איש שלא היה בנמצא רק אחד, ולא רציתי למכור לו, אמר לי החזון איש שאיני רשאי שלא למכור לו, כיון שהוא רוצה את הספר ללמוד בו, עניתי למרן אם כן אשאיל לו את הספר ללמוד בו, ענה החזון איש אכן כן זה אתה יכול לעשות.

דעת החזון איש היתה שאדם שהוציא

לא לאה, אז אם כתוב בזוהר משיח אז זה משיח ?.

פעם נשאל החזון איש על ידי אחד שאמר לו בערך בלשון זה, אני מתפלל ביום כיפור וחוזר בתשובה, אך אני יודע שבהמשך השנה כנראה שאני לא יעמוד בזה ויחטא שוב, האם זה נקרא תשובה, ענה לו החזון איש רגע אחד טוב זה גם משהו. (אגוטע וויילא איז אייך עפעס).

מעשה היה ברב פלוני מאמריקה שפסק איזה פסק הלכה וכל גדולי דורו יצאו כנגדו, אבל מרן החזון איש ראה שנכון שכולם צדקו במה שטענו כנגדו, אבל אותו פלוני צודק מטעם אחר לגמרי שגם אותו פלוני לא ידע אותו, והוא לפי שאחד מהתנאים בהסכם שם היה כי עליו למכור את הספרים, והסביר החזון איש כי לחייבו למכור את הספרים אי אפשר אלא מדין עבד כנעני, וכיון שכן הוה ליה את וחמור ולא קנה, ושאלו את מרן אם כן שלפסוק הלכה בחשן משפט צריכים להחזיק את כל הדינים שבכל השולחן ערוך בראש, האם יש בדורנו דיינים שיודעים לפסוק בדיני חשן משפט כהלכה, והשיב אני עוד הכרתי כאלו שכן ידעו לפסוק.

סיפרו כי בחצרו של רבי שמואל גריינימן זצ"ל היה עץ אתרוגים ונתנו לסוחר אתרוגים פלוני [שהיה סוחר באתרוגים אחרים] אחריות לטפל בעץ תמורת כל האתרוגים, אבל סך מסויים של אתרוגים היה עליו ליתן לבעלים, ושלח אותי מרן החזון איש שאעמוד עמו באילן בשעת קצירה ואקח מידו את האתרוגים מיד בקצירתן מן האילן, ולא יתנם בכליו.

יהודי אחד פשוט היה אצל מרן החזון איש וסיפר לו שהוא בא כעת מאדמו"ר פלוני ודיבר בגדלותו, לאחר שיצא אמר מרן החזון

ספר של חידושי תורתו בדפוס, אינו יכול לאסור על אחרים להדפיס ספרו, כיון שאין התורה שלו, ושלא כדעת כל האחרונים, ופעם היה חסר בשוק ספרי חזון איש ואמרו למוציאים לאור שיראו להוציא לאור מיד, כי אם לא אז אני יפרסם את דעת מרן בזה.

והסבירו כי השפעת הספרים חזו"א וחזו"ב על האדם הלומדם אינם רק תורה, אלא גם השפעה על האדם בהנהגתו ובענייני יראת שמים ועוד.

אם מרן החזון איש היה חי כהיום איזה נחת רוח היה לו מכל הלומדים תורה לשמה בדרך הלימוד שלו, בזמנו לא היו אלא בקושי כמה יחידים שלמדו תורה כדרכו, וזו היתה משאת נפשו להרבות לומדי תורה בדרך האמת.

רבי שמואל גריינימן זצ"ל רצה להוציא ספר תולדות מרן החזון איש ומעשיות שונות, ושאל ואמרו לו שבלי רוח הקודש אי אפשר לעשות ספר כזה.

על לימוד ספרי קבלה והנסתר, היו רגילין לומר שמרן החזון איש כבר ניסה ללמוד בעצמו ואמר שאין אפשרות ללמוד ענינים אלו אלא איש מפי איש או על ידי גילוי אליהו, גם אמר שנראה שיש שם סוגיות קשות כמו בש"ס.

ושאלתי שהרי הרבה אנשים בדורנו חושבים שהם לומדים קבלה, וענו לי דודאי אפשר ללמוד קבלה, ולחשוב שאתה מבין, אבל באמת זה כמו שתלמד בבא קמא ארבעה אבות נזיקין השור והבור כו', אבל אין אתה יודע מהו שור ומהו בור, וכל אלו שלומדים אינם יודעים מה שהם לומדים, ורגילין היו לומר שבעל ה"לשם" נשאל אם זה נכון שכתוב בזוהר מתי יבוא המשיח, והשיב כי כשכתוב בזוהר רחל זה לא רחל, לאה זה

איש, הוא מדבר על אדמו"ר פלוני על גדלותו, ואינו יודע את גדלותו שלו בעצמו שהיא כל כך גדולה שבגן עדן לא יתנו לאותו אדמו"ר ליגע בידיית של החדר שלו.

מרן החזון איש היה מטייל כל יום והיתה חתול הולך איתו כל הדרך וחזור, יום אחד הוא נתן לו מכה קטנה עם המקל ואמר זה לא כואב לו.

כשהיה החזון איש מטייל איתנו היינו מחזיקים לו את המעיל ביד, ואם ראינו שאדם מתקרב ובא לשאול משהו, היינו מניחים לו את המעיל על הכתפיים, והוא היה אומר העולם הוא עולם רע הם לא נותנים לי ללכת בלי מעיל.

כשהיה בחור עם מעיל קצר ניגש להיות חזן בבית החזון איש, היה אומר החזון איש להניח לו את המעיל חורף הארוך שלו על כתפיו.

אמר החזון איש אצל מוכר בחנות, שוה לו המכירה עצמה שהצליח למכור, הרבה יותר ממה שהרויח באמת.

על מה שמוצאים בראשונים הרבה פעמים שהם חזרו בהם, כי כמה שהאנשים גדולים, התורה היא יותר גדולה. (כמדומני בשם מרן).

ופעם נשאלתי על ידי רבי חיים אהרן טורצין זצ"ל למה בחזון איש מצויים חזרות, ואילו באחרונים לא כל כך מצוי חזרות, ועניתי לו כי באמת מכאן תראה שהחזון איש הוא כאחד הראשונים.

בדרך לים היה מקום שהוא מעבר צר, והיה החזון איש עובר את זה במהירות, יום אחד הוא נשאל על כך, והוא ענה אני פוחד ממי שאני אפגוש מולי, (ר"ל אולי אשה, ואצטרך להדחק עמה בין שני הכתלים).

בחזור מהים אם מרן לא מצא מים

ליטול ידיים אז הוא היה מדבר איתי דברי תורה רק ברמזים, וכשהיה צריך לומר רמב"ם אז הוא השתמש ברמז וקרא לו זה שתמיד אומר הפוך מכולם.

על אוכל בגודל אגוז, היה אומר החזון איש שזה כבר ספק כזית.

כמה ראיות הביאו שמותר לנשים ללבוש פיאות. א. אמו של מרן החזון איש לבשה פיאה (וזכתה לכזה בן). ב. תראו מי הם אלו שאומרים שאסור והם אלו שבכל התורה כולה הם מקילים ללא גבול, וזה גופא ראייה שמותר. ג. מרן החזון איש אמר שעדיף שילבשו פיאה שמכסה את כל הראש, מאשר שילבשו מטפחת ויגלו פחות מטפח בכל רוח שאפשר.

אחד הרבנים שלח פעם לחזון איש את מה שחיבר בענין מלאכה ביום טוב, בסוף מכתבו היה סיכום מי הם המתירין ומי הם האוסרין, החזון איש לא ענה לו, והוא הסביר, לא עניתי לו כי הוא לא שאל אותי שאני יאמר לו מה ההלכה, הוא רק שאל היכן אני רוצה שהוא יכתוב אותי, בצד האוסרין או בצד המתירין.

היו קונים צימוקים בשוק וטוחנים אותם במטחנת בשר (שקורין מילכל) והכניסו את זה בצנצנות, ונתנו עליהם מים במידה מסוימת שהורה החזון איש, והיו עומדים ככה איזה זמן עד שנעשה יין, ומזה היו שולחים למרן החזון איש יין לקידוש.

בזמן המלחמה שהיה בירושלים והיה אסור להסתובב בלילה, התיר לחייבי טבילה לטבול בין שלושם לשלושים וחמש דקות לאחר השקיעה.

פעם הגיע לארץ משלוח של דגים ממין המוחזק בכשרות, נקיים מקשקשים, וכולם השתמשו בהם, וכשנודע הדבר למרן החזון איש הורה לכולם להגעיל את הכלים.

פעם שלח מרן החזון איש לשאול אותי על גליון בגמרא מי כתב את זה, כי הכתב שלנו דומה, וכשרציתי פעם לכתוב גליון בגמרא, אמר מרן גלינות רק אני כותב.

החזון איש סיפר כי כשלמד בוויילנא בעזרת נשים, היו שם ילדים שהשתוללו והיו מפריעים לו ללמוד, והוא לא אמר להם כלום, והסביר כי אם הייתי אומר להם להפסיק זה היה עוזר אבל רק לפעם אחת, עדיף לי להשאר איתם במצב שהם שומעים לי, מאשר להרויח שפעם אחת הם יפסיקו להפריע ויותר לא ישמעו בקולי.

בגמרא כריתות דף י"ח ב' אמר אביי מאן לימא לן דיום הכפורים מכפר על דלא מתידע ליה דילמא והוא דמתידע ליה ואמר לו רבא הודע ולא הודע תנן, ושאלתי דלכאורה שכח אביי למתניתין, ואמרו לי על זה דודאי לא שכח אביי את המשנה, ובשם החזון איש סיימו שהוא היה אומר על כיוצא בזה, שהוא מתייגע הרבה ומוצא מה הסוד שבדבר.

אמרו בשם רבי חיים אהרן טורצין זצ"ל שאמר שהחזון איש אמר לו כשבא אצלי בחור ישיבה עם זקן, הוא קונה אותי, והוסיף בבדיחותא אולי חסר לי אהבת התורה, אבל הוא קונה אותי.

סיפרו שכשהחזון איש בדק את הסכין של רבי נתן שוחט, אז הוא אמר אני לא יכול לתאר לעצמי סכין יותר טוב מזה.

היו מטיילים עם החזון איש ואנשים היו באים ושואלים אתה החזון איש ?, יום אחד עקצה דבורה את החזון איש, וכשהחזון איש סיפר את זה אז הוא אמר כך, היום באה דבורה ושאלה אתה החזון איש ?.

על אחי מרן אמרו כך, רבי מאיר היה רואה תינוקים ואומר עליהם מה הם עתידים להיות, רבי איצלה היה בעל מופת, מה שהוא

אמר התקיים. רבי משה היה החזון איש אומר עליו שהוא לקח עליו את הצרות של כל וילנא, וכולם סבלו מנשותיהם.

בענין תפילת הדרך, אמר החזון איש בזמנו שמי שהולך מבני ברק לפתח תקוה יכול לומר תפילת הדרך.

על שמוצאים טעויות באחרונים, זימנין שהיה החזון איש אומר על זה הרי מצינו בגמרא שתה חלב אל יורה.

בגמרא אמרו שאם הראשונים כבני אדם אנו כחמורים, ונמצא שאנו חמורים שלומדים תורה, היה החזון איש אומר על זה אבל מה נעשה שנראה לנו שרבי עקיבא איגר כן ידע ללמוד.

כאשר נסע הלפרין לחו"ל להביא לעצמו מכונית, אמר לו החזון איש אל תביא חדש, תביא משומש, הוא לא הקשיב והביא חדש, ולמחרת זה נגנב.

היה לו רכב קטן מאד שהיה נקרא מיני פורד, והחזון איש נסע איתו והכניס כמה אנשים ולא רציתי להכנס ולדחוק את החזון איש כי היה דוחק גדול, אמר החזון איש תכנס תכנס החתם סופר אומר שרוב הדוחקים אמת.

פעם הגיע למרן החזון איש מכתב מלא כאב וצער מרבי שמואל גריינימן באמריקה בו הוא מספר על הצרות שיש לו שם, החזון איש לא ענה לו על זה כלום, ביקשתי למרן שיכתוב לו כמה מילים להפיג צערו, ענה לי שאין צורך לפי שהוא כתב את המכתב הזה לפני שבוע או יותר וכבר עבר זמן מאז.

כשאמו של מרן החזון איש הרגישה שהגיעה לסוף ימיה, אז היא אמרה למרן אני חושבת שזהו זה, ענה לה מרן לא כדאי לדבר ככה.

מרן לא היה נוסע לדרך רחוקה בלי לקחת איתו תפילין, ובהלויתו להר הזיתים הייתי צריך להחזיק את התפילין שלו בידי כל הזמן.

בזמן כתיבת הספר תורה של החזון איש ביקש מרן שיהיה הדבר בסוד, וחזן ממרן והסופר לא ידע איש מזה, והיה הסופר מגיע כל פעם לביתי להביא יריעות [והניחום מעל הארון] ולבקש כסף והיו גם ויכוחים, אמרו לי כי אמא לא שאלה אותי אפילו פעם אחת מדוע בא האיש הזה אליך ומה הוא מביא ומה הוא רוצה ממך, [ואילו הייתה שואלת לא היו יכולים לענות לה].

פעם הבאתי איתי תינוק מירושלים כדי לשאול את מרן החזון איש על ציצין המעכבין את המילה, אף על פי שטרחתי להביאו אמר לי מרן שלא אראנו לו כי כעת אין לו כח לראותו.

אצל מרן לא היו שומעים כל רעש הבא אצל כל אדם מכיחו וניעו, הכל היה בהצנע לכת.

אמרו בשם החזון איש שאמר שמי שלא מרוצה מאחרים, זה בדרך כלל בגלל שהוא לא מרוצה מעצמו.

מרן החזון איש בבית היה הולך בזריזות ובמהירות, אבל כשהיה יוצא מהבית לטיול היה הולך לאט לאט, ובסוף כשהגיע הביתה היה אומר, זה מתמיד, הולך והולך ובסוף הוא מגיע.

מרן החזון איש היה רגיל לומר שאלות של ירושלים אני לא פוסק.

נהגו לשמור ביום טוב שני מלעשות מלאכות דאורייתא, אבל נסעו ברכב והכתיבו לנו מה לכתוב בפנקס, ועל לומר למנצח כו' ביום צרה היו אומרים בשם החזון איש שאמר אצלי זה חג היום אז איך אפשר לומר היום למנצח.

אמה של מלכות הרבנית צביה סיפרה ששאלה את אחיה מרן החזון איש שהרי כתוב הרבה סגולות לעשירות, ואנחנו מקיימים את הכל ולמה אנחנו לא מתעשרים, ענה לה מרן החזון איש אנחנו הרי מהמשפחה. (מיר זיינען דך פון די אייגינע).

כאשר יצא לאור חזון איש בבא קמא (שאגב את הספר הזה ערכו כאן לבד) הביאו את הספר לרב מבריסק, והוא שיבח ואמר שזה סחורה מאנגליה, שאלו אותו מה הוא התכוין, אז הוא אמר תמששו ותרגישו זה סחורה אנגלית.

כאשר יצא חו"ב נדה אמר אחד הרבנים שהספר הזה הוא כחלא לגבי חמרא לכלילא דוורדא, מרן החזון איש אמר על כך שזה כבר קלקול בדעות.

כאשר נפטר אחד מגדולי המזרחי היה החזון איש בצפת, רבי יעקב הלפרין היה שם איתו, הוא הראה לחזון איש את העיתון על פטירת אותו פלוני, אמר לו החזון איש תראה שבעיתון הראשון כתבו שלפני פטירתו הפך פניו כלפי הקיר ומת, ולמחרת כנראה העירו את תשומת ליבם על כך שכתוב בגמרא כתובות ק"ג ב' שאם אדם מת ופניו כלפי הכותל זה סימן רע לו, אז הם שינו את הסיפור.

כאשר היו מביאים למרן החזון איש עיתון חילוני להראות לו בו איזה ענין, היה קורא בו כשהוא על השולחן ולא נגע בו, כנראה שהוא חשב שאם הוא יגע בו הוא חייב כבר לקרוע אותו.

החזון איש חשב שבזמנו הדף היומי מיעט לימוד תורה בעולם, פעם רוב האנשים היו גומרים את העבודה בצהרים ונכנסים לבית המדרש לכמה שעות טובות של לימוד, מאז הדף היומי כל אחד גומר את הדף של היום וזהו.

היה איש קדוש מאד, ונקראו על שמו, ואת היאר צייט שלו זכרו כל השנים).

היה למרן החזון איש שלשה סנדקאות ביום העצמאות, וציוה לומר תחנון שלא יחשבו שבגלל המדינה לא אומרים תחנון, ומסתבר שהוא בעצמו גם אמר שהרי נפל על פניו כמו כולם, ואין איסור באמירת פרקי תהלים, אבל זה היה בזמנו, אבל בזמנו אנו אין מי שיחשוב שלא אומרים תחנון בגלל המדינה.

אמרו כי קבלה בידינו ממרן החזון איש כי דופק מהיר זה לא קשור ללב, זה קשור לעצבים.

יש סיפור (שמעוהו מפי רבי יצחק מאיר רוטנברג, והאמינוהו) שאצל מרן החזון איש היה יהודי בשם רבי אלעזר, ואירע שפתח ספר תורה ונפל צד אחד על גבי קרקע, ואמר החזון איש מה אתם חושבים שרבי אלעזר יפיל ספר תורה ? חלילה, אלא ככה הוא לומד בזה.

פעם אחר הצהריים דיברו על מה שאמרו בעירובין מ"ה א' ארבע אמות שאמרו והוא באמצען, שזה כולל מקום גופו, ולא שזה חוץ ממקום גופו, לפתע נרדמו וכשהתעוררו יצאו בשמחה ואמרו לנו ראיתי עכשיו את מרן החזון איש בחלום ושאלתי אותו והוא אמר גם כן שהארבע אמות כולל את האדם ומודדין מהנקודה האמצעית של האדם, והוסיף שיש לו הסכמה מהבית אפרים על כך.

בענין לשכב פרקדן, היו אומרים כי מרן החזון איש היה רגיל לשכב פרקדן, אלא שהיה משמע מדבריו שיש לו לעצמו היתר מיוחד לכך.

בכלילא דוורדא הוצאה ראשונה נוספו שם בעמוד אחרון שני הערות במקומות שונים

מרן החזון איש היה מצריך נטילה על כל נגיעה בראש, וכשהיינו אומרים לו כי לא נגענו חזק, היה אומר אל תהיה עצלן לך תיטול, ואמרו שיתכן גם שטעמו היה משום מקומות המכוסים, ומעשה שראו באחד שחכך בזקנו בשעת התפילה, ואחר התפילה אמרו לו שהיה לו ליטול ידיו.

על צחצוח נעליים בחול המועד אמר החזון איש שבקוסובה הגיע אדם אחד לבית הכנסת עם נעליים מצוחצחות, והסתכלו עליו כאילו עשה משהו שלא עושים, כי לא הותר לעשות במועד אלא לפי הצורך וההכרח.

היום זה לא מצוי, אבל פעם היו הגבאים עושים אזור לספר תורה ארוך מאד והיה הגולל מסובב את זה סביב הספר כמה וכמה פעמים, וכשעשו לספר של מרן החזון איש אזור, עשו לו אזור קטן כפי הצריך, הלך אחד ואמר למרן על כך, ענה לו מרן טוב מאד, גם אני לא יכול לראות את זה שמסובבים את האזור על הספר תורה כמה וכמה פעמים.

פעם הסבירו שאצל החזון איש להסתכל בשעון באמצע התפילה זה היה כמו לעמוד ולדבר באמצע התפילה, ולכן כשהוא היה רגיל להתפלל ביחידות, [כי בחו"ל לא היה מניין ותיקין כלל], היה מתפלל בזמן הנץ בערך, אבל זה לא נוגע לנו שאין אנחנו בדרגה שלו כלל.

כשהיה קשה לחזון איש לעמוד בתפילת י"ח, היה יושב מאתה חונן עד רצה, וכן אמרו לאמה של מלכות לעשות בראש השנה.

מרן החזון איש החשיב את אביו לגדול הדור, כך השיבו למי ששאל איך זכה איש פשוט לבן צדיק כזה. (אמה של מלכות אמרה לי כי תחילת המשפחה הקדושה היה זקניה רבי שאול קצנלבויגן זצ"ל, אשר

ברמב"ם, וכשראה החזון איש את הספר אמר שאין צורך להוסיף עמוד זה בסופו, כי הספר הוא ספר יפה לעצמו, וגם אמר שאין כותבין על הלחם משנה הלשון שכתבו שם, ולפי שיצאו הדברים ממרן נגד קטעים אלו, לא הסכימו לי להדפיס הקטעים הללו בספרים במקומם, אפילו בשינוי לשון.

בענין מה שפעם היו נוהגין שלא להביא בשר מעיר זו לעיר אחרת והיה נקרא שחוטי חוץ, אמרו שמרן החזון איש היה מקפיד על זה, ולכן ראוי להזהר בזה, ומיהו מלוחים מסתמא מותר, כי היכי דמבושלים ודאי מותר. (א"ה, בשנים האחרונות לא שמענו שדיברו בזה, ולפעמים היו אומרים על שאר ענינים דהאידינא סדנא דארעא חד הוא, ויתכן כן גם על זה, ובפרט דהאידינא כל מיני בשר מכל ההכשרים נמכרים בכל מקום).

פעם סיפרו שהחזון איש כשהיה יוצא לטייל היה לובש משקפי שמש, אז שאלתי למה לא לובשים, אז ענו לי העולם היום מספיק שחור מה אתה רוצה שאני ישחיר אותו עוד יותר.

סיפרו בשם מרן החזון איש איך התחתן רבי ייזל מנובהרדוק, הוא הלך ברחוב ושמע בכיות, נכנס לשאול מה קרה, וסיפרו לו כי יש כאן כלה והיא בוכה כי התחתן ברח, חשב בליבו איך הוא יכול לקיים מצות נישואין ביחד עם כזו מצוה גדולה של לשמח את הכלה, נכנס לבית ואמר אני מוכן להיות החתן, והוא היה ידוע כבחור טוב, הסכימו לו והוא התחתן איתה וזכו לאריכות ימים.

סיפרו פעם כי בהלווית מרן החזון איש לא היה אפשרות לזוז עם המיטה, והיו הסוסים הולכים כמה פסיעות ונושאי המיטה כמה פסיעות, והזכירו על זה מה שאמרו בברכות ו' א' אבא בנימין אומר אלמלי ניתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד

מפני המזיקין כו' אמר רבא האי דוחקא דהוי בכלה מינייהו הוי, וגם שם הרגישו שהדוחק היה שלא כדרך.

על שינה יחידי בלילה, אמרו שאלתי את מרן החזון איש אם מותר לישון אם יש בחדר מנורה, ואמר שבמקום כלום זה ודאי טוב, אבל לא שזה מתיר לישון יחידי.

אמרו שמרן החזון איש לא אהב את מה שאנשים עם מעיל ארוך, כאשר הם נכנסים לדבר איתו, הם מקפלים את המעיל לפני שהם מתיישבים.

אמרו שממרן החזון איש לא שמעו אף פעם את המילה אני, תמיד הוא אמר הוא, הוא הולך, הוא נוסע, הוא הולך לאכול.

אמרו פעם שמרן החזון איש הגדיר את האנגלים כיצד הם עושים מלחמה, ואמר כך, אצל האנגלים הכל הולך לפי הספר ולפי הסדר, מכריזים יעמוד פלוני בן פלוני מכובד בירייה, מחפשים אותו ובסוף מוצאים אותו והוא בא ויורה ירייה, אחר כך מכריזים שוב יעמוד אלמוני בן אלמוני מכובד בירייה, ומחפשים גם אותו ובסוף מוצאים אותו והוא גם יורה ירייה, ועד שהם זזים כבר הצד שכנגדם ניצח וסיים את המלחמה.

סיפרו כי כשיצא ש"ס וילנא, זה היה ש"ס יקר מאד, ולא נתנו לילדים ליגע בו, וכאשר בא רבי איצלה קרליץ לדרוש בוילנא, על שמירת שבת, אז הוא פתח ואמר, באתי לוילנא כדי לראות איך נראה מסכת שבת של וילנא.

החזון איש היה אומר שהדבר הכי קשה בסוגיא, זה לכתוב את הדינים העולים.

אמרו בשם מרן החזון איש שאמר שהעולם לא כל כך אוהב את מה שרבי עקיבא איגר מחשיב כל כך את הבנים

שלו, אבל האמת היא שהעולם חושב כי לרבי עקיבא איגר שהוא גדול צריך שיהיו לו בנים כאלו, אבל רבי עקיבא איגר עצמו בענוותנותו לא ראה את עצמו כגדול, ולכן ראה את הגדלות של בניו בלי נגיעות, ולכן החשיבם מאד. שלמה.

רבי שמואל גריינימן זצ"ל היה אומר, גם אני הייתי פעם בועידה של אגודת ישראל, אבל זה היה לפני אלף שנה, היו שם גדולי עולם החפץ חיים רבי חיים עוזר רבי דוד קארלינער, נו אז תגידו אתם, האם זה לא היה לפני אלף שנה?.

רבי שמואל גריינימן זצ"ל היה אומר, מה זה יהודי אמריקאי, פותח את העיתון בבוקר ורואה איזה מניות עלו ושמח ואומר איי איי איי, ואיזה מניות ירדו ואומר אוי אוי אוי, ועושה את זה שבעים שנה, ואחר כך עושה את זה הבן שלו.

אמרו בשם מרן החזון איש שאמר שטוב לקרוא מדי פעם את הצוואה של בעל יסוד ושורש העבודה. ינקל.

אמרו בשם מרן החזון איש שאמר שנכון שרבי עקיבא איגר הוא רבי עקיבא איגר, אבל כשאנחנו עמוק בסוגיא אז אנחנו יותר חזקים. (אוו מיר זיינען דא זיינען מיר שטרקער).

אמרו בשם מרן החזון איש שאמר שלהגיד שרש"י בחולין דף ק"כ התכוון לומר שאי אפשר לעשר מיץ שיוצא מכל הפירות, חוץ מזיתים וענבים, זה לעשות עוול לרש"י, שהרי כולם יודעים שהוא לא התכוון לכך.

סיפרו פעם כי יהודי אחד ביקש שיקחו את מכונת הגילוח שלו למרן החזון איש שיבדוק אם זה כשר, כאשר הביאו למרן את המכונה, לא הסכים לראותה, ואמר אני מפחד לבדוק אותה, כי אולי אני אמצא שהיא מותרת.

על רבי דוד סולובייצק שליט"א אמרו לי פעם הוא תלמיד חכם אמיתי, וסיפרו כי הוא הגיע פעם אל מרן החזון איש ודיבר כנראה בלימוד, לאחר שיצא אמר עליו מרן, מה יש לדבר עליו, הוא מדבר ממש כמו אחד משלנו.

אמרו בשם מרן החזון איש שהיה אומר, מיד כשיוצאים מהדלת שלי אני כבר שומע שאומרים בשמי את ההיפך ממה שאמרתי.

אמרו בשם מרן החזון איש שאמר בשם אביו שמה שאמרו בגמרא חולין דף ק"ה ע"א אמר שמואל אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא דאילו אבא הוה סייר נכסיה תרי זימני ביומא ואנא לא סיירנא אלא חדא זימנא, שפירושו הוא כך, שאמר שאביו היה יכול ללכת לסייר נכסיו פעמיים ביום וזה לא הפריע לו ללימוד, ואילו הוא מסייר רק פעם ביום, כי אם הוא ילך יותר מפעם אחת זה יפריע לו ללימודו.

כאשר נפטר רבי חיים עוזר גרודזנסקי, אמר מרן החזון איש כי כעת העולם נראה כמו אבא שמת והשאיר ילדים קטנים, שהיתומים בועטים אחד בשני, (צובריקען זאך די קינדער), כי כאשר רבי חיים עוזר היה חי, היו כולם פוחדים ממנו.

אמרתי פעם ששמעתי אומרים בשם החזון איש שפירות שנמצאים במקרר ויוצאים משם רטובים, לא חשיבי טיבולו במשקה, כי הרטיבות שלהם זה רק קור, וחשיב זיעה בעלמא שאינו מכשיר, והסכימו לזה.

אמרתי פעם ששמעתי אומרים בשם החזון איש שאם מכניסים במזוודה במטוס בשר, אין חשש איחלופי, כי איחלופי זה רק כאשר השומר שלך חייב להחזיר לך משהו אחר בתמורה, אז יש חשש שהוא יחליף ויקח את שלך ויתן לך את שלו, אבל היום

במטוסים אין להם בעיה לקחת לך את שלך, ואינם חייבים לתת לך משהו אחר בתמורה כלל, והסכימו לזה.

סיפרו כי מרן החזון איש אמר לי שבאתי אליו באמצע השנה בלילה ואמרתי לו שיגיד לאחי ר' שמריהו שלא יגיה את העמודים לדפוס בשבת, שמא יכתוב, אמרתי לך טוב ותחזור לישון.

אמרו פעם למרן החזון איש כי רב פלוני אמר שהוא רוצה לראות את הגיהנם של מי שלומד בתשעה באב (או אולי בערב תשעה באב), ענה מרן על כך ואמר, אם זה אסור אז זה אותו גיהנם.

רבי עקיבא איגר היה חמיו של החתם סופר, והוא היה מאונגריה, כמדומני שאמרו בשם החזון איש שהאונגרים מחשיבים את רבי עקיבא איגר בגלל שהוא זכה לכזה חתן, ואנחנו מחשיבים את החתם סופר בגלל שהוא זכה להיות חתנו של רבי עקיבא איגר.

אמרו בשם מרן החזון איש שאמר לפעמים לראות מה כתוב בסידור דרך החיים, שהוא סידור מדויק.

אמרו בשם מרן החזון איש שאמר שהגהות הש"ס מרבי שמחה דעסוי שבסוף הגמרא, הם הערות מחכימות. (לשון זה כתבתי מעצמי, אבל זו היתה הכונה).

אמרו בשם מרן החזון איש שאמר שבירושלים לא היו להם רבנים, אחד היה להם רבי יהושע לייב דיסקין, אלא שהוא הגיע לכאן בזקנותו ולא יכל לעשות כאן כלום.

טבילה לא בעי כונה, והיה אומר מרן החזון איש על בעלי תשובה מיוחדים, שכנראה אינו פגום כבן הנדה, כי אולי היתה אמו בים קודם שנתעברה ממנו, והרי טבילת נדה לא בעי כונה.

לא היו מוחקים בפנקס שמות של אנשים, ואפילו שמות של ראשונים הכתובים בראשי תיבות, ואם היו צריכים למוחקם היו עושים עיגול מסביבם, וכן שמות של חולים לא מחקו, וכמדומה שאמרו בשם מרן החזון איש שאמר על השמות של החולים שהיה כותב על דף, להשאיר אותם, כי לא זורקים צרות של אנשים.

מרן החזון איש היה אומר כי כל הגמרות על טהרות שיש בש"ס מוזכרים בספרו, אבל כשלמדו נגעים מצאו גמרא אחת בערכין כ' ב' המשכיר בית לחבירו ונתנגע שלא נזכר בספרו.

על הבית והמגרש ברחוב וולפסון 8 בבני ברק, אמרו כי החזון איש ורבי שמואל גריינימן קנו את הקרקע בשותפות, (כמדומני שאמרו שמרן קנה את זה כדי שיהא לו חלק בארץ ישראל, עיין רמב"ן בפירוש התורה בפרשת וישלח בשם האבן עזרא), ורבי שמואל נתן לרבי שמריהו בנו רשות לגור שם, אבל כנראה לא נתנו לו להיות שלו, וחציו השני של הקרקע שייך ליורשי רבי מאיר קרליץ, ואמרו כי רבי נסים קרליץ יודע מכל זה, והם יכולים ללכת אליו והוא יעביר את הקרקע על שמם, (זה היה בחיי רבי שמריהו, ולכן רק אמרו לשון זה של רישום הנכס).

לאחר שבן גוריון היה אצל מרן החזון איש, כתב אדם מחו"ל מכתב לב"ג שהוא רוצה לשלוח למרן מכונית ושהוא יתן לו פטור ממכס, ואז ב"ג שלח למרן שימלא טופס שהוא מבקש לקנות מכונית ללא מיסים, והוא יתן לו אישור לכך, אני חושב שהסתפקו אם מרן שלח לו חזרה את הטופס וכתב בו מרבה נכסים כו', או שהוא רק אמר שכך ראוי לעשות אבל באמת הוא לא שלח לו כלום בחזרה.

פעם שאלתי על דין אחד שכתוב בספר

דינים והנהגות חזון איש למה כתבו כן, ואמרו לי מה אתה רוצה ממני, זה לא ספר שאני כתבתי, כי אני חושב שאם היו שואלים את הרבי על זה אז הוא היה אומר שלא יעשו כלום.

פעם לא היה צילום, ואמרו שמרן החזון איש כשגמר לכתוב כמה פנקסים, שלח אותם בדואר באוניה לאחיו רבי משה בוילנא שידפיסם, ולא היה בידו שום העתק מכתביו, והיה רגוע ולא חשש כלל שמא יאבדו, אבל כאן בארץ ישראל חששתי מאד כאשר היה הפנקס אצל המדפיס.

כמדומני שאמרו בשם מרן החזון איש על קופסאות שימורים של אפרסקים ואננס הבאים מחו"ל, שאפשר לאכלם ואין בהם משום בישולי עכו"ם, לפי שנאכלין כשהן חיים, ואינם צריכים הכשר, וכן תה וקפה, גם הם מן הדברים שאינן צריכים הכשר.

אמרו שפעם היו לובשים חליפות קצרות, אבל כשהחזון איש התחיל להלביש אותנו אז הוא הלביש אותנו חליפות ארוכות, ואולי הוא אמר על זה מה שנאמר על ישראל במצרים שלא שינו את לבושם.

שמעתי אולי מאמה של מלכות, כי כאשר מרן החזון איש נותח בארץ על פנדיציט, ביקשו להרבה אנשים בחו"ל שיתקשרו לבית החולים לשאול בשלומם, כדי שישמעו הרופאים שזה אדם חשוב ויחסיסו אליו יפה.

אמרו בשם מרן החזון איש שאמר שיש שלשה דברים שהחסידים לקחו מאיתנו, והם קוראים להם כאילו זה שלהם, אני לא זוכר בודאי אבל אני סבור שאמרו שאלו הם, גידול זקן, מקוה, וגארטל, ויש אומרים שלא אמרו גידול זקן, אלא אמרו כן, מקוה וגארטל ואת השלישי אינני זוכר,

ורבי שמשון אומר ששאל אולי השלישי זה רבי, ושמע שאמרו כן לאחרים בשמו שהוא אומר שאולי השלישי זה רבי, וינקל אומר שאמרו לו סתם לחסידים יש שלשה דברים טובים, רבי מקוה וגארטל, ואמרו פעם לאחד הנכדים, זה שיש רבי זה דבר טוב, לי היה רבי, ויש מי שאומר ששמע מרבי רפאל אביגדור יחזקאל ברטלר שליט"א ששמע ממרן החזון איש שאמר שהשלישי הוא להתחתן בגיל צעיר.

אמרו בשם מרן החזון איש שאמר שהוא לא כל כך מעיין במאירי, ופעם אמרתי שהמאירי כותב שהתוספות מדקדקים יותר מדי בנוסח המשניות כאילו וזה היה פסוק, כמו אם כתוב ארבעה אבות נזיקין הן, וכן ארבעה ראשי שנים הן, או שכתוב בלא תיבת הן, ולא צריכים כל כך לדייק בלשון המשנה, אז אמרו לי שבודאי שבעלי התוספות צודקים שצריך לדייק בכל מילה ומילה שבמשנה.

אמרו שכמו שהמנחת חינוך לקח איתו לכל אורך ספרו את חציו עבד וחציו בן חורין, כך מרן החזון איש לקח איתו בכל ספרו על בבא קמא את התרנגול והדליל.

אמרו בשם מרן החזון איש שאמר על רופא פלוני, שהוא כל כולו רופא, אוכל רופא, ישן רופא, הולך רופא.

כידוע הפרקים ומספרי הפסוקים בתנ"ך נעשו על ידי גוים, ואמרו כי כאשר מרן החזון איש רצה לכתוב פרק פלוני בתנ"ך, ביקש לבדוק אם החפץ חיים השתמש בזה בספריו, ורק אחרי שמצא שהחפץ חיים כתב קפיטל פלוני, הסכים גם לכתוב.

לרבי שמריהו גריינימן נפטר בן קטן, הוא שאל את מרן החזון איש מה לומר

לילדים האחרים, ענה לו מרן אל תאמר להם כלום בענין זה, ילדים שוכחים מהר.

החזון איש סיפר כי סביב מקומו של המנחת ברוך בבית המדרש בוויילנא, היתה תמיד קבוצה של תלמידי חכמים שמדברים בלימוד.

כאשר היה הויכוח מהיכן מתחילין הימים בכדור הארץ, שלח ר"ח נאה לומר למרן החזון איש כי כמו שיש רופא משפחה ויש רופא עיניים ורופא לב וכו', כך גם בתורה, החזון איש גדול בתורה באופן כללי, אבל בעניני קו התאריך אני הוא המומחה הגדול יותר מכולם, השיב החזון איש שהוא לא צודק בשני הדברים שאמר.

אמרו פעם בשם אחד מהרבנים שאמר שהחזון איש השתמש בסברא בדאורייתא, שהוא כתב דנראה דאוסטרליה כיון שחלק ממנה עושין שבת ביום פלוני, גוררת היא את כל יבשת אוסטרליה עמה, הרי בהדיא שהחזון איש קובע מתי שבת בכל אוסטרליה, מסברא.

על מה שהגמרא אומרת על הפסוק שנאמר בשלמה המלך ויחכם מכל האדם, אפילו מן השוטים, פירשו בשם החזון איש שהוא למד לדעת את התנהגות השוטים שגם בזה יש חכמה ללמוד, [נבזוהר פרשת תזריע מ"ז ב' איתא חיובא הוא על בר נש דאולף חכמתא למילף זעיר מן שטותא ולמינדע לה בגין דאתי תועלתא לחכמתא בגיניה כמה דאתיא תועלתא לנהורא מחשוכא כו', עי"ש באורך].

אם היו צריכים לפעמים לפתוח איזה דבר שעלול להשבר, או כיו"ב, היו אומרים תנו לי לעשות את זה, עלי אף אחד לא יצק אם זה ישבר.

אחד סיפר שהוא עומד להוסיף חדר

לדירתו, ובתוך הדברים אמר שיש בבנין שלו אלמנה, אמרו לו אם יש לך אלמנה בבנין אל תבנה כלום, אתה יכול לגרום לה צער על ידי הבניה, ולא כדאי לך כל הריזח מהבניה.

כשהיה דיבורים על שידוך לרבי דוד סולוביצקי אם אפשר לומר לו לעשות שידוך בלי ידיעת אביו, [כי אביו לא יכל לעשות לו שידוך כיון שהוא צריך לעקוף את אחיו הבעייתין], ביקש החזון איש לראותו, ולאחר שיצא אמר החזון איש הוא מדבר ממש כמו אחד משלנו.

לילדים המרטיבים בלילה, אמרו לא לתת להם לשנות אחרי השעה חמש בערב, ולקחת אותם לבה"כ בשעה 11 בלילה.

אמרו שהחזון איש לא אהב שעשו ענין מחיבורו על קידוש החודש, כאילו הוא יודע לחשבן חשבונות קשים וגדולים, ואהב להצניע הדבר.

העושה קידוש לבנה ביחידות, אינו אומר עלינו, ולכן אם התפללו ביחידות, נהגו לומר קידוש לבנה קודם עלינו.

אחד שאל שנראה לו שהרב עונה לו תשובה מדי מהר, ענו לו כשאני עונה אני רואה את הגיהנום פתוח לפני.

בעל תשובה סיפר שאשתו שלחה אותו לרב עם שאלה, אבל אמרה לו שאם הרב יאמר כך וכך אז נחפש רב אחר, הוא סיפר את זה ואמרו לו אם תמצא תגיד גם לי, כי כבר כמה שנים שאני גם כן מחפש רב.

אליהו הנביא אומר לעובדיהו הנביא שילך לקראת אחאב ויאמר לו הנה אליהו, והאריך עובדיהו לבקש ממנו שלא ישלחנו לאחאב שמא יהרגנו אחאב ואמר לו מה חטאתי כי אתה נותן את עבדך ביד אחאב להמיתני, וממשיך לספר לו מה הוא עשה

לחזור למה שהיה מתחילה שאמרו המרגלים ליהושע אל יעל כל העם אלא כשלשת אלפים איש, אבל הקב"ה אמר ליהושע שים לך אורב לעיר מאחריה, וכשתגשו להלחם בהם תנוסו מפניהם ואז האורב יכנס לעיר וישרוף את העיר ותהיה להם המלחמה מפנים ומאחור, ולכאורה לא מובן שהרי מה שנסו ישראל מפני העי היה מחמת עכן שמעל בחרם, ואם כן לאחר שעשו לו כדינו היה מן הדין לחזור למה שהיה מתחילה שאמרו המרגלים אל יעל כל העם אלא כשלשת אלפים איש, ובזה די לנצח במלחמה, ולמה נצטוו כאן לשים אורב לעיר מה שלא נצטוו בשאר מלחמות.

ופירשו בזה שמצות שימת האורב היתה כדי לתקן את החילול השם שהיה במלחמה הראשונה עם העי, שהרי יושבי העי ראו שישראל נסו במלחמה מפני העי, והיה בדבר חילול השם שישראל שהם עם ה' נסים מפני אויביהם במלחמה, לפיכך נצטוו ישראל לתקן את החילול השם, והדבר נעשה על ידי שימת אורב לעיר, שעל ידי זה ששמו אורב יאמרו יושבי העי כי באמת גם במלחמה הראשונה עם העי היה אורב לעיר ומה שנסו ישראל מפני אנשי העי היה כדי שיצאו אנשי העי מן העיר ויכנס האורב, אלא שהאורב מאיזה שהיא סיבה לא הבין כי הגיע זמנו להכנס ולכבוש את העיר, ולכן לא הצליח הכיבוש, אבל עכשיו במעשה האורב גם יושבי העי שעומדים למות ידעו לפני מיתתם כי ישראל שהם עם ה' אינם נסים במלחמה כי ה' עמם, ובזה תיקנו את החילול השם שהיה במלחמה הראשונה עם העי.

ועל זה סיימו שאם אנחנו באים לתפילה מאחור, יש בדבר חילול השם, כי לנו ראוי לבוא מוקדם, אבל היות והישיבה רחוקה ואנחנו באים לתפילה עם רכב,

שהחביא מאה נביאים כו' ואלהו אינו מפסיק אותו ואומר לו מיד כי היום אראה אליו, נראה מזה דהא דתנן באבות דחכם אינו נכנס לתוך דברי חבירו, היינו אפילו כשהדברים שחבירו מדבר אליו הם מיותרים לגמרי, אפילו הכי אין להחכם להכנס לתוך דבריו, אלא נותן לו לסיים כל דבריו ואחר כך משיבו, ואין להביא ראיה מבני גד ובני ראובן שהאריך משה רבינו ע"ה להוכיחם האחיכם יבאו למלחמה וגו' כה עשו אבותיכם וגו', ולמה לא השיבוהו מיד כמו שהשיבוהו לבסוף גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו ואנחנו נחליץ חושים וגו', דהתם יש לומר דבאמת מתחילה חשבו שלא לבוא למלחמה, ורק לאחר שהוכיחם משה רבינו שינו דעתם והסכימו לבוא למלחמה, אבל מהא דאשכחן בעובדיהו ואלהו מזה יש ללמוד דחכם אינו נכנס לתוך דברי חבירו גם בכהאי גוונא.

רגילין היו לבוא תמיד לבית הכנסת מעשרה ראשונים, פעם אחת הגענו למושב תפרח מאוחר בלילה, ובבוקר משום מה קמנו בשעה שבע, והגענו לתפילה בישיבה בסביבות ישתבח, בגבעה בה התגוררנו לא היה עדיין בית הכנסת והישיבה היתה רחוקה והיינו נוסעים עם רכב לישיבה לתפילה, לאחר התפילה הסבירו לנו פשט נפלא במלחמת יהושע עם העי, ובסיומו יובן מה הקשר.

במלחמת יהושע עם העי כתוב בהתחלה שיהושע שלח מרגלים והם חזרו ואמרו אל יעל כל העם אלא כשלשת אלפים איש, שבזה די לנצח במלחמה, ואחר כך כאשר נסו ישראל מפני העי אמר הקב"ה ליהושע שהיה זה מפני שעכן מעל בחרם, וכאשר יש חרם בתוך ישראל אי אפשר לנצח במלחמה, ואז יהושע וישראל הרגו את עכן, וכיון שכן היה מן הדין

יאמרו כולם כי אנו היינו מוכנים ללכת לתפילה מוקדם כבכל יום, אלא שהנהג שמביא אותנו הוא זה שאיחר, ולכן הגענו מאוחר, ולא יהיה חילול השם שאנו באנו מאוחר לתפילה.

שמואל הנביא אומר לבני ישראל הנני ענו בי וגו' את שור מי לקחתי וגו' ואשיב לכם, וצריך להבין מדוע הוצרך לומר להם ואשיב לכם, שהרי מדברי שמואל מוכח שהוא היה סבור שלא לקח מיד איש מאומה, ואם כן היה לו לומר שאם יש לאחד טענות כנגדו יבא עמו לבית דין ואם יצדיקוהו ישיב לו, ויש לומר שהיה שמואל רוצה לצאת ידי כולם שלא יהיו אנשים שיאמרו יש לנו טענות כנגדו שהוא חייב לנו ממון, אבל ידענו שאם נלך עמו לבית דין הרי הבית דין יצדיקוהו, ומה לנו ולכבוד הזה לדון בפני בית דין נגד שמואל, לפיכך אמר שמואל ואשיב לכם, כלומר שאם יש לאחד טענות כנגדו הרי הוא ישיב לו מיד בלא דין ודברים, ואין להם כל סיבה להמנע מלתבעו.

במעל עכן נענשו בני ישראל שנפל רובה של סנהדרין, אע"פ שרק עכן חטא, וכשיהונתן בן שאול טעם מעט דבש רצה שאול אביו להרגו אע"פ שכולם ידעו שיהונתן לא שמע בהשביע אביו את ישראל שלא לטעום מאומה, רואים מזה דבדברים הנוגעים לכלל ישראל יש כללים אחרים.

שלמה המלך סידר שכל שבט יכלכל את המלך ואת ביתו, חודש בשנה, ולמה לא סידר לו עובדים קבועים לכל השנה, כי ידע בחכמתו שאם כל שבט יעבוד רק חודש, הרי הם יעשו את עבודתם באותו חודש על הצד היותר טוב, מה שאין כן אם יקח עובדים קבועים לכל השנה יזלזלו במלאכתם ולא יעשוה על הצד היותר טוב,

ויש ללמוד מזה בקיום המצוות, לדוגמא מי שנזקק לעשות לו תפילין מדקדק מאוד לעשותן בכל ההידורים, ואילו הרגיל לעשות תפילין נעשה לו הדבר קל לזלזל בזה, וכן בכל המצוות.

בפרשת דברים כתיב ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו, רואים כאן שהיצר הרע יכול להכניס לאדם רוח שטות כזו שיחשוב שכל העשר מכות ויציאת מצרים וקריעת ים סוף כולם באו משנאה, והאדם מאמין לו, אלא מאי שהוא בא בכח של מלאך, וצריכים מאד מאד להזהר ממנו.

בנדה כ' ב' אמרו דאפרא הורמיז שדרה דמא לקמיה דרבא הוה יתיב רב עובדיה קמיה כו' אסתייעא מילתא ושדר לה סריקותא דמקטלא כלמי, הזכירו על זה כי אולי מה שהזכירו בגמרא דהוה יתיב רב עובדיה קמיה היינו לפי שבבבא בתרא כ"ב א' אמרו שרב עובדיה היה רוכל המוכר תכשיטין לנשים, ואולי ממנו לקח רבא את הסריקותא ששלח לה.

שאלתי על עלי הכהן מדוע הוא לא הוכיח את בניו, ואמרו לי כי הוא חשב שזה לא יעזור, והוסיפו גם אני לא אומר לכם הכל מה שיש לי לומר.

ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב, לא נאמר ולשבי עון או ולשבי חטא, אלא ולשבי פשע, דהיינו שהפושעים הגדולים יחזרו בתשובה, וזה אחד מסימני הגאולה, שהרי הפסוק צירפן יחד, ומה שאנו רואים היום סמינרים מלאים ברווקים ורווקות שבאים לשמוע ולשוב בתשובה, דבר שהוא לא מובן כלל, מה רע להם, מה מביא אותם לכך, כל אחד מהם התפילות של הסבים שלו בעולם האמת גורמות לכך.

וכמו שכתב הרמב"ן על הפסוק בפרשת בלק וישת אל המדבר פניו, וראיה לזה דבברכות דף ח' אמרו בגמרא לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור כו' ואפילו עטרות ודיבן, ופירש רש"י שאין להם תרגום, אלמא אין לנבו תרגום, וכן להלן בפסוק ל"ח תרגם אונקלוס וית נבו, ובתרגום ירושלמי שם איתא וית בית קבורתיה דמשה.

כשלמדו בשיעור מסכת תמורה, הסבירו שהענין בזה שאסרה תורה לעשות תמורה הוא, שעם הקדוש ברוך הוא אנחנו לא עושים עסקים, וכגון לומר אני אתן לך קרבן יותר טוב ותחזיר לי את הקרבן שהבאתי לך קודם, וכל שכן להחליף עם קרבן יותר גרוע, ואפילו שבאמת בגלל שלא היה לך קודם קרבן טוב כזה לכן הבאת קרבן פחות טוב, אנחנו לא ראויים לעשות עסקים עם הקדוש ברוך הוא.

מה שאמרו בגמרא יומא ל' דצואה במקומה במשהו, פירשו שהיה מקום לומר שאותו מקום כיון שהצואה רגילה לעבור בו אינו חמור כל כך וקמ"ל שאדרבה במקומה נפיש זוהמא ואפילו כל שהוא אסור, ואמרתי שאחד הרבנים כתב בתשובה שממה שאמרו בגמרא שהתירו להכניס בשבת שלש אבנים לקינוח מוכח שנשאר על בשרם מעט צואה, ואמרו דיתכן שהיציאות שהם היו רגילים בהם היו יציאות קשות מעט, כמו שגם אנו יש לנו לפעמים יציאות כאלו, ואז כידוע כמעט שאין אפילו צורך באבנים, אבל חלילה לומר שנשאר על בשרם מעט צואה, שהרי במקומה במשהו, והזהירו מאד ללמד את הבנים והבנות מגיל קטן על כך.

כתוב שהחושד בכשרים צריך לברכם, וממה שלא בירך משה רבינו את בני גד ובני ראובן משמע שהוא לא חשד בהם סתם, אלא שבאמת הם רצו להשאר בעבר הירדן,

בגמרא שבת ל"ה ב' אמרו אדשימשא אריש דיקלי איתלו שרגא, ופירשו דאין הכונה כפי שהקורא מבין דר"ל שאם השמש כבר נמוכה והיא בגובה של אילנות רגילים אז תדליקו נרות, אלא ר"ל יותר מאוחר מזה כאשר האנשים כבר לא רואים את השמש אבל האילנות בגלל שהם גבוהים הם כן רואים את השמש, אז תדליקו נרות.

בסוף וירא כתוב שהקדוש ברוך הוא בירך את אברהם אבינו ואמר לו וירש זרעך את שער אויביו, ובסוף חיי שרה כתוב שלבן ובתואל בירכו את רבקה ואמרו לה וירש זרעך את שער שונאיו, הסבירו בזה כי כנראה בלי שונאים ואויבים אין, כי למה לא לברך שלא יהיו שונאים ואויבים, אלא זה תמיד יהיה, והברכה היא שינצחו אותם.

בפרשת מטות לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו, יש לתמוה איך הסכימו להשאיר נשיהם וטפם לבדם ארבע עשרה שנה, שזה חלק נכבד מחיי האדם בעולם הזה, בשביל שיקבלו את עבר הירדן בנחלה.

בפרשת עקב פי"א פסוק ו' ואשר עשה לדתן ולאבירים בני אליאב וגו', יעויין ברמב"ן למה לא הזכיר גם את קרח ועדתו, ואפשר שהטעם הוא לפי שמחלוקת קרח ועדתו עם משה רבינו היתה מחלוקת פרטית, שרצו לבקש גדולה לעצמם, אבל מחלוקת דתן ואבירים עם משה רבינו היתה מחלוקת ציבורית, שלא נחלקו לצורך עצמם אלא לשם מחלוקת.

בפרשת מטות עטרות ודיבן ויעזר וגו' ונבו ובעון, נבו תרגם אונקלוס ובית קבורתא דמשה, ואמרו על זה שאם זה באמת תרגום אונקלוס, יש לפרש שבקשו ממנו שיתן להם את מקום קברו לשמרו, אבל אמרו דיותר נראה שזה נשתרבב מתרגום ירושלמי,

ורק לאחר שהוכיחן משה רבינו הסכימו לעבור ולהלחם עם כולם.

בפרשת מסעי וישב בה עד מות הכהן הגדול, ובגמרא שם תהא מיתתו כו', ופירשו כי לולא הך קרא היינו אומרים דהרוצח צריך לשבת בעיר מקלט כמו שאנו יושבים בסוכה, אבל רשאי לצאת לצרכיו ולשוב [בשאינו ירא מגואל הדם, או שאין לו גואל הדם], והך קרא דשם תהא מיתתו וקבורתו בא ללמד שאסור לו לצאת כלל.

בפרשת תולדות עלי קללתך בני, ותרגם אונקלוס עלי אתאמר בנבואה כו',

פירשו דנראה דנבואה זו היא קרא דורב יעבד צעיר, דלא מסתבר לומר שהיתה לה נבואה מיוחדת על זה.

בפרשת שלח ויעפילו לעלות אל ראש ההר וארון ברית השם ומשה לא משו וגו', משמע שהיו במחלוקת עם משה רבינו שיתן להם את הארון ויקחוהו עמם למלחמה, וטענתם בפיהם שזה רצון הבורא יתברך, אבל משה רבינו נלחם עמם ונצחם, והדבר מצוי גם בזמננו שאנשים מסויימים נלחמים בהנהגת גדולי הדור וטוענים כנגדם כאילו הם צדיקים ומעשיהם זה רצון הבורא יתברך. י"א.